

VII
237807
c

ELSTER
—
SODNIKOVA HIŠA
OB FJORDU

ELSTER / SODNIKOVA HIŠA OB FJORDU

SODNIKOVA HIŠA
OB FJORDU

KRISTIAN ELSTER

**SODNIKOVA HIŠA
OB FJORDU**

1933

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

LJUDSKA KNJIŽNICA 51

СОВЕТСКОЕ
УЧЕБНОЕ ПОСОБИЕ

Prevedla Ivanka Klemenčič
Vse pravice pridržane
Tiskarna sv. Cirila v Mariboru
Predstavnik Albin Hrovatin

PRVI DEL

Prvi del vsebuje opis raznih vrst živali, ki so
v Sloveniji domače ali tuje, in opisuje njihovo
zgradbo, življenje, in kako se razmnožujejo. V
vsaki vrsti so navedeni tudi najpomembnejši
podatki o njihovi uporabi in o tveganjih, ki
so povezani s tem. Na koncu prvega dela
so navedeni tudi seznam vrst živali, ki so
v Sloveniji izginile, in seznam vrst, ki so
v Sloveniji ogrožene.



Drugi del vsebuje opis raznih vrst rastlin, ki so
v Sloveniji domače ali tuje, in opisuje njihovo
zgradbo, življenje, in kako se razmnožujejo. V
vsaki vrsti so navedeni tudi najpomembnejši
podatki o njihovi uporabi in o tveganjih, ki
so povezani s tem. Na koncu drugega dela
so navedeni tudi seznam vrst rastlin, ki so
v Sloveniji izginile, in seznam vrst, ki so
v Sloveniji ogrožene.

Tretji del vsebuje opis raznih vrst gljiv, ki so
v Sloveniji domače ali tuje, in opisuje njihovo
zgradbo, življenje, in kako se razmnožujejo. V
vsaki vrsti so navedeni tudi najpomembnejši
podatki o njihovi uporabi in o tveganjih, ki
so povezani s tem. Na koncu tretjega dela
so navedeni tudi seznam vrst gljiv, ki so
v Sloveniji izginile, in seznam vrst, ki so
v Sloveniji ogrožene.

Četrty del vsebuje opis raznih vrst plesnivih
gljiv, ki so v Sloveniji domače ali tuje, in opisuje
njihovo zgradbo, življenje, in kako se razmnožujejo.
V vsaki vrsti so navedeni tudi najpomembnejši
podatki o njihovi uporabi in o tveganjih, ki
so povezani s tem. Na koncu četrtega dela
so navedeni tudi seznam vrst plesnivih gljiv, ki so
v Sloveniji izginile, in seznam vrst, ki so
v Sloveniji ogrožene.

PRAI DEL
VII, G, 37807, c



Knjižnica Republike Slovenije
Narodna knjižnica
Ljubljana, Cesta na Markov
Priloga št. 11

Slabotna rdečkasta večerna zarja bledega in mi-lega junijskega sonca je lila v prednjo sobo pritajeno, trepetajočo svetlobo, in lahni preprih, ki je vel skozi odprta vrata in okna, je pregibal bele zastore, enakomerno kakor dih. Lahna sapica je prinašala v sobo vonj po rožah, in ta vonj je nagnil gospo Hage, da je postala in pogledala venkaj. Dobro ga je poznala, prihajal je iz rožnate seči ob vrtnih stopnicah. V hiši je bila grobna tišina, samo iz kuhinje je prihajal slaboten šum, dekleta torej še vedno niso pomila posode. Bilo je v soboto zvečer in sodnik je mogel vsak hip priti iz pisarne. Gospa Hage je bila hotela iti ven in pomagati dekletom, potem se je pa vendarle ustavila v prednji sobi; vonj po vrtnicah jo je bil pridržal.

Zunaj po vrtu sta hodili njeni hčeri in rezali cvetlice, da z njimi okrasita grobove, kakor sta storili vsako soboto. Previdno sta polagali rože v košaro, vendar nista izpregovorili med seboj nobene besede. In mladenki za sečjo, vonj po vrtnicah in blede somrak, vse to je vzbujalo v gospe Hage tesnoben občutek neresničnosti; vse je bilo samo slika, ki jo je že neskončno mnogokrat videla, tišina pa je še povečavala vtis prej doživljenega. Ali nista bili to prav za prav ona sama in sestra, ki sta stali doli na vrtu in nabirali cvetlice za okras grobov?

»Vse se vedno samo ponavlja,« je dejala glasno, kajti navadila se je bila, da je semtertja govorila sama s seboj. — Kmalu otroka ne bosta imela drugega veselja, kakor da vsako soboto okrasita grobove, je premišljevala dalje. Kakor da ne bi bilo bolje, da bi se kitili sami. In glasno je nadaljevala: »Za koga naj bi se neki krasili?«

Gospa Hage je bila velika in močna v bokih, toda koščena, obraz je imela dolg in suh, lica pre-

prežena z rdečimi žilicami, usta velika. Lasje so bili beli in krasne rjave oči so bile še vedno mlade in ognjevite. Če je močne, rdeče delavne roke uprla v boke, je bila videti zla, toda usta so imela dobrosrčen, mil izraz, če jih ni ravno stisnila. Potem so se zaprla s sladkobnim nasmehom, ki mu ni bilo zapati.

Sedaj je stala tu in gledala ven, ne da bi kaj mislila. Občutila je tihoto kakor nekaj prijetnega, blagodejnega; oh, zopet je bilo poletje in tako tiho, da niti šumenja slapu ni slišala, ker je zrak prihajal od vzhoda.

Morda bo pa dež, je pomislila gospa Hage, in potreben je bil dovolj; ni se spominjala, da bi bilo kako poletje pred kresom tako malo dežja. Na zanemarjenih travnikih spodaj ob reki je poganjala le redka, medla trava pa množica zvončic.

»Da, koliko bi bilo tu še storiti!« je dejala, obenem pa prisluhnila. S poti se je zaslišalo škripanje voza, privzdignila je krilo in stekla z velikimi, moškimi koraki k plotu: to je m o r a l a videti.

Bil je Anders iz Kota, ki je vozil župnikove premičnine. Gospa Hage je spoznala, da so bili stoli iz jedilnice. In hladilna omara! Kakor ji je bilo žal, da je župnik Langen odhajal, se je bila že vendar dolgo veselila na to, da bo na dražbi kupila hladilno omaro, sedaj pa župnik sploh ni ničesar prodajal. Veliko razočaranje.

Pogledala je po poti nizdol. Korakoma idoč črn konj, lojtrnice s stoli in mizami, zadaj Anders, majhen, švedrast, z rokami na hrbtu. Najmanj štirikrat na dan je peljal mimo, a vsakokrat je morala ven in pogledati za njim. »Tak, zdaj pa gre,« je dejala in mislila na hladilno omaro.

Zdaj se je spomnila, da je bila namenjena k župniku Langenu z dvema steklenicama kosmuljevca, ki ga je imel tako rad, in to se je moralo zgoditi še danes, kajti jutri že odpotujeta! Jutri! In ko žup-

nika ne bo več tu, ne bo imela niti enega prijatelja v kraju, kjer je vendar preživela toliko in toliko let. Da, prijatelji, prijatelji — morala je zmajevati z glavo nad svojimi lastnimi mislimi — saj prijatelji so si bili z vsemi, z Andersom iz Kota in s Pernilom na Hagenu in s trgovcem, a vendar ni bilo nobenega človeka, niti enega samega ne, h kateremu bi mogla iti takole na večer, ali ki bi prišel k njej malo pokramljat.

Kajti k teti Lovizi, svoji sestri — ne, na Solhaugen ni šla večkrat, kakor ji je brezpogojno velevala krščanska dolžnost. In krščanska dolžnost čisto gotovo ni bila, da bi se moral kdo neprestano prepirati in si dati reči same neprijetne stvari, če si je človek najbolj želel mirnega in pokojnega večera. To krščansko dolžnost je bilo bolje opraviti dopoldne.

Ko je šla čez dvorišče in mislila na teto Lovizo, je stisnila ustnice in si tako krepko pomela roke, da so ji prsti pokali v členkih. Dekleta v kuhinji so jo slišala in se podvizala. A gospa Hage ni več mislila na to, počasi je šla nazaj na vrt in kimala svojim lastnim mislim. Če bi bil novi župnik vsaj mož z ženo in otroki. Pa tu je vedno tako, ko nimajo najmanjše uvidevnosti ter pošljejo vdovca brez otrok — ki je povrh še kmečki sin. Za gospo Hage ni bil nihče pravi uradnik, čigar predniki niso že skozi cele rodove istotako pripadali uradniškemu stanu; vendar pa bi se bila tudi s kmetskim fantom sprijaznila in ga z veseljem sprejela, samo da bi imel ženo in otroke. Kaj pa naj počne občina z župnikom, ki je vdovec brez otrok! Krščanstva vendar ne najdeš v uradu, marveč v življenju.

Potem bi bili tudi obe njeni hčeri dobili kaj mladine za drugovanje. Saj nazadnje ni moglo biti drugače, kakor da sta postali nekam čudaški, ko sta bili vedno navezani le sami nase. Ana Zofija je bila že čez trideset — »moj Bog, že ena in trideset jih ima,« je na glas dejala gospa Hage. Noči, v kateri je bila

prišla na svet, gospa Hage za nič na svetu ne bi hotela še enkrat preživeti — ena in trideset let že. Pet let je bila v neki pisarni v Kristianiji, to naj bi bili zanjo lepi časi, namesto tega pa je bilo neznosno. Tako se je tedaj vrnila — pred tremi leti — onega strašnega leta, ko je Hagbart umrl, kajti očetu je bilo treba tisto jesen nekoliko razvedrila. Ana Zofija sama pa je bila tistega dela tudi že do grla sita.

»Koliko pa si prav za prav stara, Karla?« je iznenada zaklicala na vrt.

»Štiri in dvajset,« je ravnodušno odgovorila Karla; navajena je bila na taka vprašanja svoje matere, ki so se tako nepričakovano porajala v njenih živahnih mislih.

»Da, prav imaš, štiri in dvajset let.« Gospa Hage je sedla na stopnice. Ana Zofija ena in trideset let, tri leta med njo in Hagbartom, in štiri leta med Hagbartom in Karlo — že res, štiri in dvajset. In če računava navzgor — gospa Hage je stegnila enega svojih dolgih prstov kvišku — štiri leta med Ano Zofijo in Eilertom.

»Ali se še kaj spominjaš Eilerta, Ana Zofija?« je vprašala.

»Mati, Eilert je bil vendar že mrtev, ko sem prišla na svet.«

»Da, je že res,« se gospa Hage ni dala ugnati, »na ta način bi jih moral torej Ivan letos dopolniti ena in štirideset pa še neoženjen — sramota za moža, ki ima tako lep položaj in zraven ime, katero bi moral visoko čislati.«

Hčeri nista odgovorili.

Oh da, zares postajata čudni, ko sta tukaj tako osamljeni, je razmišljala dalje gospa Hage. To leto pa m o r a Karla venkaj — udarila si je v roke, da je plosknilo — in če človek pomisli, kako čuden je postal Hage, tako čuden, da se je skoraj odvadil govoriti. In nazadnje bom še jaz postala taka.

Sedaj je zagledala svojega moža, ki je prihajal iz

urada. Pred vrati je obstal in govoril s tajnikom in pisarjem — nobeden ni stanoval v hiši — potem pa šel počasi čez dvorišče. Sodnik Hage je bil zelo zajeten; imel je znaten viseč trebuh, navzven stoječe majhne noge in ozke, bele roke. Obraz je bil poraščen z rdečkasto rjavo, že nekoliko osivelo brado; nad to brado je bilo videti ozeblordeč nos in majhne, otožne oči.

Ustavil se je in gledal ženo in otroka — kakor bi se čudil, da še žive, si je mislila gospa Hage — se potem obrnil in šel težkih korakov nizdol proti njivi. Sodnik je sam vodil gospodarstvo, pa je bilo tudi podobno.

Da, na zimo bo treba dati iz hleva eno kravo, je mislila gospa Hage grenko, tudi sodnikove krave ne morejo živeti od zvončic. Tedaj se je spomnila na večerjo — biti je moral že zadnji čas — si glasno pomela roke in odhitela v hišo.

Ana Zofija in Karla sta sedli na vrtne stopnice, da bi uredili cvetlice, nista pa pri tem izpregovorili niti besede; nikoli si nista imeli veliko povedati. Morda zato, ker je bila Ana Zofija, starejša, tako molčeča, prav kakor oče. Materine zgovornosti ni nobena podedovala. »Domače opravilo govorjenja je prevzela mati za nas vse,« je dejala Karla.

Ana Zofija je bila visokorasla, to so bili vsi in tudi nekoliko močnih kosti, pa resnega, podolgastega obraza. Sive oči so imele miren, globok pogled. Usta kakor da niso spadala v ta mirni obraz, nekaj zaprtega, strastnega je bilo v njih, grenke sence okrog ustnih koticov so izdajale, da je prekoračila trideseto leto. Imela je taiste velike, močne roke kakor mati, in kadar je dovršila šopek in ga položila na stran, je pogladila, preden je začela delati drugega, veliko sivo mačko, ki je ležala tesno ob njej. Vedno je imela s seboj mačko ali psa, a najbolj čudno je bilo, da z njimi ni ravnala ravno nežno, jih večkrat celo pretepala, pri tem je pa živali zvesto oskrbovala.

Njena tajna skrb je bilo gospodarstvo, s katerim je šlo stalno nizdol. Natihoma je bila prevzela materin boj, da bi ga zopet spravila kvišku, in gospodarila je v hlevu in kokošnjakih.

Karla je bila velika kakor sestra, toda nekaj nemirnega je bilo v njej. Temnopolti obraz z vročim, neugnanim izrazom je bil tako mehak in mlad in lep, a zdelo se je, kakor da bi nad tem mehkim, mladim ležalo nekaj, kar bi utegnilo sčasoma postati ostro in šiljasto. In če je govorila le s preveliko vnemo, je dobil njen glas nekak oster podzvok — v malem nekaj takega, kakor če iz velike daljave slišimo hreščanje žage skozi grmenje slapu. Lepa je bila, a nisi mogel verjeti, da bi se ta lepota dolgo ohranila. Nos je bil malo prevelik, brada malo predolga, ustnice so bile malo pretenke, a vse to zdaj še ni škodilo. Na oči si se mogel zanesti, te bodo ostale vedno lepe, velike, temne in strastne; to so bile materine oči, izrazite in svojske.

Obe sta istočasno dokončali delo s cveticami, jih zložili v košaro, ki jo je nesla Ana Zofija, in šli. Zunaj na cesti je stal nekdo in čakal nanji kakor vedno; saj ne bi bil pravi sobotni večer, če ne bi tu naleteli nanj. Mož jih je imel že preko trideset. Bil je majhen in droban, lepo rasel, nosil je grobo obleko iz sirovega sukna, težke čevlje in širokokrajen črn klobuk. Bil je golobrad, oči so mu bile svetlo sinje in krotke. Smehljaj se je, a smehljaj je bil bolj v nekakem siju, ki mu je šel prek obraza, kakor pa na ustnah. Hoja mu je bila lahka in svobodna, in kakor hitro je šel, si je že tiho in pritajeno popeval. Če je govoril, se je glasilo trdo in okorno, in iz govornice je zvenelo krajevno narečje. Bil je to Ole Bergeim, občinski grobar. Toda bil je več kakor navaden grobar; bil je vrtnarsko izobražen in v skrb so mu bili izročeni vrtovi sodišča in pa pokopališče. Sam je imel majhno posestvo gori na hribu. Bergeim je bil viden po vsej okolici.

Šli so po griču navzgor proti cerkvi, ki je težka in bela stala tu gori. Za njo so ležali skrbno negovani grobovi z žalnimi stebri in ograjami, s cveticami in drevjem; tu so počivale vse mnogoštevilne uradniške družine, ki so bile v vseh teh letih živele v fari. Veljal je običaj, da so nove uradniške družine oskrbovale grobove odišlih ali izumrlih rodov, in z vsako novo družino se je število grobov povečalo. Prav od cerkve pa tja do pokopališkega zidu so se vrstili uradniški grobovi, ki jih je moral Ole vsako pomlad urediti; in vsako soboto, od pomladi pa do jeseni, so jih krasili s cveticami, nekaj sodnikovi, nekaj pa fara. Sedaj pa, ko je župnik Langen odhajal, so morali pač sodnikovi prevzeti vse.

Ob obeh straneh poti so se pred cerkvijo vrstili grobovi ostalih članov cerkvene občine; povečini so bili zanemarjeni, prerasli s travo, z napol podrtimi križi. Mrtvi so bili mrtvi in pokopani, to je bila njihova stvar, kako jim je bilo poslano, živim to ni bilo več mar.

Ole je hotel po grobeh postriči travo. Z velikimi škarjami je šel počasi od groba do groba in si tiho popeval. Ana Zofija je šla za njim s cveticami. Karla je zopet sedela pri Hagejevi družinski grobnici in strmela preko fjorda.

Ole je strigel, za njim pa je Ana Zofija na vsak grob položila in uredila cvetlice. Bilo je, kakor da bi šla po velikem družinskem dednem grobišču. Saj so si bili vsi, ki so tod ležali, na skrivnosten način v sorodu. Imena, ki so bila samo imena, so zvenela tako zaupno. Prav za prav je bilo turobno opravilo, hoditi tod okoli in krasiti grobove za to veliko, tujo rodbino.

Tu je bilo veliko Buchholtzevo grobišče, odlično po slogu in slovesno, s spomeniki in jelovo sečjo. Noben član družine ni nikdar več obiskal teh grobov, nihče ni vprašal po njih. Zadnja, ki so jo tu pokopali, je bila gosposdična Ana Buchholtz; pokopala bi

jo bila ubožna uprava, če ne bi bil prevzel pogrebnih stroškov župnik Langen.

Tu je ležal dr. Ivan Kristian Weihmer, »ljubljen in pogrešan«. Ljubljen in pogrešan, toda na grob se ni spomnil niti e d e n od družine. Ljubljen in pogrešan.

Birgita Kristina Doroteja Bille, roj. Schüsse, »tvoj spomin ostane nepozabljen«! Sodnik Bille, Hagejev predhodnik — dlje še ni bilo — je bil zapustil kraj in grob in se na svoja stara leta v drugo oženil. V prvih letih je kdaj pa kdaj še vprašal, če se kdo briga za grob, nato so pisma popolnoma izostala. Sedaj je bil mrtev, otroci razpršeni na vse vetrove, in nihče ni več vprašal po grobu nepozabne.

Tu je ležal odvetnik Buch poleg svoje žene in dveh otrok. Takrat, ko so prišli Hagejevi z visokega severa semkaj, je bila Buchova hiša središče vse okolice. Buch, rejen, všečen in vedno vesel, jih je vse zbral. Iz njegove hiše je šlo življenje po vsej okolici. Truma mladih ljudi se je vsako leto naselila v beli hiši ob reki; plesali so, se šalili in prirejali predstave. Sedaj so ostali za njimi štirje grobovi. Edini sin, ki je še živel, je bil v Ameriki, in postalo je tiho. Na kmetih more ena sama hiša vsemu kraju podariti duhá in življenje; če se ta hiša zapre ali če se vselijo vanjo drugi ljudje, potem postane tiho kakor po odhodu veselega gosta, in gost je kmalu pozabljen.

In tu je ležala duhovščina, materin oče, prošt Adeler, ki ga Ana Zofija ni bila nikdar videla, in babica, gospa proštinja, ki je s teto Lovizo stanovala na Solhaugenu, ko so se bili priselili Hagejevi; bila je pa že otročja in si je umišljala, da je zaročena in da je teta Loviza, divja Loviza, njena sestra.

Tu je bilo družinsko grobišče Hagejevih. Tu je ležala teta Rika, očetova sestra, ki je bila živela pri njih v Hammerfestu in na Bodö, a je še tisto leto, ko so se bili preselili sem, umrla. In tu je bil mali grob brata Eilerta, in Hagbartov, ki so ga bili poslali

iz Kristianije domov docela uničenega; tu je hiral še tri leta, ko je mogel slednjič umreti — materin ljubljenec:

A nobenega izmed vseh teh grobov Ana Zofija ni krasila s tako čudno težkimi čuvstvi kakor tiste, ki so bili najbliže pri cerkvi. Dva sta bila pokrita z železnimi ploščami, na dveh sta stala stebra, eden pa je bil samo preprosta gomila brez spomenika, brez križa. To so bili stari grobovi, še iz časov stare cerkve. Tisti s ploščami in stebri so nosili imena in izreke iz sv. pisma, nič pa ni izdajalo, kdo počiva pod skromno gomilo. Mogočen rožni grm, skoraj kakor drevo, je rasel nad njim, vsako poletje je bil ves posut z neštetimi majhnimi cvetovi, ki so dišali kakor jabolka, in dokler je cvetel, je bilo groba komaj kaj videti. Govorili so, da je tu pokopano mlado dekle, kapitanova hči, ki se je bila vtopila v vodnjaku, ker ni dohila tistega, ki ga je hotela. »Čenče,« je dejala gospa Hage, »take reči pripovedujejo o vsakem neznanem grobu. Kakor sem slišala, leži tu gospodinja rajnega kapitana, in utegne že tako biti, da si je življenje sama nekoliko prikrajšala, ampak ne samo z vodo.« Ana Zofija je pa vendarle rajši verjela zgodbo o mladem dekletu.

Končala je delo ter sedla na klop poleg Hagbartovega groba. Tu bosta nekoč počivala oče in mati, pa sama morda tudi. Novi grobovi, ki jih bodo negovali novi, neznani ljudje, dokler se jih nihče več ne bo spomnil. To, da je posedala tukaj in se čutila z vsemi temi mrtvimi v sorodu, jo je utegnilo napraviti tako bridko žalostno in staro, saj je bila že nad trideset in v vsem življenju se ji ni bilo še nikoli nič posebnega pripetilo. Enkrat je bila mislila — bilo je tisto poletje, ko je bil Karsten Langen zadnjič doma — pa tudi ni bilo nič drugega kakor razočaranje.

Zadnje poletje, ko je bil Ivan doma, jo je bil ob sobotnih večerih spremljal na pokopališče. Šel je od

groba do groba in čital napise — tisoči pot v svojem življenju.

»Tule pohajam in dodajam še leta svojemu življenju,« je bil dejal; »nisem več mlad, pa rastem nazaj in še tega ne vem več, v katerem času prav za prav živim.«

Da — tako je bilo.

Prvič, ko je bila to čutila, je bila še majhna deklica. Bila je na obisku pri babici in s teto Lovizo na pokopališču; prinesli sta sevé cvetlic na grobove. Hotela je bila položiti šopek na majhen grob, toda teta Loviza ga je na svoj način zopet vzela in rekla: »Ne tja, dete, to ni uradniški grob.«

Odtlej je bila čutila, na skrivnem, nejasno in s strahom, kakor da spada prav za prav že na pokopališče, kakor da bi se mogla lepega dne odpreti zemlja in reči: Dobrodošla, le pridi doli k drugim mrtvim. In iz skrivnega otroškega strahu ji je bila vedno močnejše, dasi še vedno na skrivnem, vzrasla zamrza proti razredu, kateremu je pripadala. Bila je uradniški otrok, kar je pomenilo isto, kakor če bi ji bil kdo rekel, da je bolna, da polagoma umira. Tako mora biti, da te živo zagrebejo, je mislila — Ole je prišel k njej, ker je bil končal delo na grobovih — ako se nemara le še pravočasno ne rešim, je dodala v mislih in pogledala Oleja.

Karla je stala poleg groba z rožnim grmom. »Ali veš, kdo je tu pokopan?« je vprašala Oleja.

»Pravijo, da neka taka, ki je umrla zaradi nesrečne ljubezni.«

»Da, kaj takega se more zgoditi,« je resno menila Karla. »Mati pa trdi, da je to ženska, ki se je s pijačo ugonobila. Eno utegne biti tako resnično kakor drugo. In veš, kaj je baje slišala teta Loviza? Da je tu pokopana mačka! Stara pastorska vdova je neki imela mačko, ki jo je nad vse ljubila, in ko ji je poginila, jo je skrivoma pokopala tu in ji na grob za-

sadila roževec. Z a t o grob nima križa. — Od teh treh mi prav za prav mačka še najbolj ugaja.«

Ana Zofija je vzela košaro in vrtnarske škarje. »Morda je pa le kak človek,« je dejala, »ki ve, kdo je tu pokopan, menim. Po vsakem pogrebu navadno vendarle kdo odpotuje.«

»Srečen, kdor je odpotoval,« je rekla Karla.

»Ah, da, prej sem tudi jaz mislila tako. Ko sem bila pa zdoma, sem vendar strašno hrepenela po zraku in gorah, po domačiji sploh.«

»Domačija, domačija, sladka domačija,« je rekla Karla, »ampak tod so prav z prav vendarle samo kmetje. Mi drugi pa smo popotniki. Če bi odšla, bi se mi prav gotovo niti en dan ne tožilo nazaj.«

»Ali si tega tako gotova, Karla?« Ole se je prijazno smehljajal.

»Da, če ne bi stala tu na pokopališču, bi prisegla na to. A ne bi rada, da bi se mačka v grobu obrnila.«

Ole se je smejal.

»Vedno se smeješ Karli, Ole,« je dejala Ana Zofija in šla po rebri nizdol.

»Da, Ole je moje najboljše občinstvo!« Karla mu je položila roko na laket; vedno ji je bilo v posebno zabavo, ko je opazila, kako je Ole postal ves tog, kadar je čutil njeno laket na svoji, »v zahvalo pojdeš pa sedaj pod pazduho z menoj, kaj boljšega ti itak ne morem storiti, to že vem.«

Dospeli so do vrat na sodniji, Karla je stekla noter, Ana Zofija pa se je še nekoliko obotavljala.

»Zdaj si pač že pri kraju z župnikovo selitvijo?« je vprašala. Ole je ob takih prilikah običajno pomagal. »Še nekaj let, pa boš tudi nam pomagal,« je dodala.

Ole je naglo dvignil pogled. »Gospod sodnik vendar še ne misli izpreči? Tega pa vendar ne bo storil.«

»Čisto res je, kar pravi Karla — samo popotni

ljudje smo, to treba, da premisliš. In če si domišljaš, da je zabavno ždeti tu kakor sodnikova hči, se motiš.«

»Ne, to že utegne biti,« je dejal Ole — zadnje jeseni sodnik ni bil več izvoljen v občinsko predstojništvo, v katerem je bil toliko let. »Oh ne, nič pravega ni več z uradniki,« je dodal.

»Tak je vseeno, če odidemo.« Podala mu je roko, rekla »Na svidenje« in šla.

Ole se je odpravil proti domu. Šel je hitro, pa mirno. Na ovinku se je ozrl, od tod je mogel sodnijo še enkrat videti. Potem je šel dalje, tiho si popevajoč, kakor je bila njegova navada.

Gospodična Steinemann je globoko vzdihnila, tako globoko, da je morala upreti roko ob svoj krivi bok. Ti ljubi Bog — kako težko je vendar življenje! Saj župnikovih popotnih nogavic ni bilo nikjer najti, in vendar je čisto za gotovo vedela, da, priseči bi bila mogla, da je nogavice sinoči oprala, zvila in jih položila na njegov predalnik.

Ah da, življenje je težko.

Gospodična Steinemann je šepala prek poda in doli po stopnicah.

Da, da, te stopnice — kako, da se že davno ni ubila na njih! Saj to sploh niso bile nikake stopnice, ampak prava kurja gred. Ko bo pa zdaj kmalu zadnjič šla tod, se ji bo pa morda vendarle oglasila grešna želja, da bi bila rajši prej umrla.

Samo župnik, kaj bo z njim, bil je vendar kakor otrok.

Ti ljubi Bog, da mora vse to pustiti, kuhinjo, jedilno shrambo, ki je bila pravcata soba! Take shrambe prav gotovo ne dobi več nikdar v življenju.

In v Bergenu, v mestu, kjer je treba vse kupiti, kako naj tam priskrbi vsakdanjega kruha, da o mleku in jajcih sploh ne govori.

Jutri bo zadnji dan. Bog se usmili — zadnji dan, ona pa sivih župnikovih nogavic še vedno ni našla!

Šepala je po velikih, nizkih sobah z njihovim praznim neugodjem. V dvorani je stalo zloženo pohištvo in veliki zaboji, pa še nekaj stvari, ki so bile na dražbi prodane, a še niso prišli ponje. Oh, dražba — da je ta dan preživela! Stvari, ki jih je imela vsa ta leta, odkar je umrla župnikova žena, neprestano v rokah, vse, kar je imela rada, od malih rdečih čašic do kuhinjske pručice na treh nogah, na kateri je vedno sedela, kadar je stepala smetano — smetano,

oh, te v mestu pač ne bo nikdar več videla — in sedaj teh stvari ne bo nihče več cenil. Velika rožasta zofa je šla za pet in dvajset kron, pet in dvajset kron za vse lepe ure, ki jih je na njej preživela!

Ko je šla skozi jedilnico, si je komaj upala pogledati doli na vrt, saj ga je morala sedaj tudi zapustiti. A malce je vendarle pogledala ven, in tedaj je ravno še videla, da prihaja gospa Hage. Oh, ta ljuba, dobra gospa sodnikova, ali res ni pozabila kosmuljevega vina za župnika?

Odšepala je na verando.

»Oh, gospa Hage, če vas sedaj takole vidim in si mislim, da bo to kmalu zadnji pot, bi najrajši jokala. Zakaj me Gospod Bog ni rajši prej vzel odtod, kakor Möllmannovo, ta se je lepo izognila slovesu.«

»Bog bo že tudi pri tem imel svoje namene.«

»Oh, kajpak, tolažiti se je treba, kakorkoli že. — Če je gospod župnik doma? Da, v kuhinji sedi na zaboju in se nikamor ne gane, ker se boji, da jutri zjutraj ne bi zamudil ladje. Kakor da ne bi bilo še dovelj časa.«

V resnici je sedel župnik Langen v kuhinji na nekem zaboju, ves bled in majhen; prekrižal si je bil roke nad želodcem, kamor je segla ponje gospa Hage.

»Tako sem žalostna, tako sem žalostna, da nas zapustite, gospod župnik,« je dejala in oči so ji zalile solze.

Župnik jo je pogledal.

»Da — treba se je zopet seliti, zadnji pot pred veliko selitvijo.«

Njegov pogled je bil kakor ugasel.

Toda gospodična Steinemann je imela ostre oči. Zdajci je predirno pogledala župnika, in naslednji trenotek je že ležala pred njim na kolenih in mu z dvema prstoma privihala hlače nad čevlji.

»Ali naj bi človek verjel,« je dejala ogorčeno, »gospod župnik je zares že danes oblekel sive popotne nogavice!«

Prestrašen je gledal župnik na debele sive volnene nogavice.

»Da, ljuba gospodična Steinemann — zdelo se mi je najbolje, da že danes oblečem popotno robo, ki je bila itak že pripravljena, pa je stvar opravljena.«

»Potemtakem je gospod župnik morda oblekel že celo tudi volnene spodnje hlače? Ali hočete nemara stati v cerkvi in jemati slovo od vernikov v sivih nogavicah in volnenih spodnjih hlačah — človek bi utegnil misliti, da nimate nobenega spoštovanja pred svojo sveto službo.«

»Toda ljuba gospodična Steinemann —.«

»Da, zdaj se pa preoblečete jutri zjutraj; na postelji leži čisto nedeljsko perilo. Oh ti moj ljubi Bog, ali ni kakor otrok, gospa Hage? Na vse mora človek paziti.«

Gospa Hage se je smejala. Ko je pa pomislila, da teh prepirkov, ki so ji bili vedno v posebno zabavo, ne bo več slišala, so se ji vendar zasolzile oči. Nikoli več se ob večerih ne bo pogovarjala z župnikom o verskih stvareh, pri čemer je imela vedno svoje veselje s tem, da je župnika s svojimi čudnimi vprašanji zmedla in nato poslušala njegova preprosta pojasnila. In burno je dejala: »To je pa res hudo, da odhajate, n o č e m izgubiti vseh svojih starih prijateljev.«

»Taka je pač usoda starih, da moramo izgubiti vse, ki so se z nami postarali,« je rekel župnik in jo spremil ven. »Le to je naša tolažba, da bomo vse naše drage na onem svetu zopet našli. In moja cerkvena občina,« je dodal, »rada vidi, da grem; že leta je nisem več mogel zbrati v božjem hramu. Sedaj dobe župnika, ki govori njihov jezik« — župnik se je namrdnil — »ne v vsakdanjem življenju, ampak na prižnici, tako sem slišal.«

»Potem bo dal gotovo peti tudi Blixove¹ pesmi.«

¹ Blixove pesmi v kmetskem narečju.

Župniku se je zresnil obraz.

»Saj ste takrat tudi vi glasovali za Blixove pesmi. A kaj sem rekel takrat? Če pomoliš vragu prst —« Gospa Hage se je glasno nasmejala.

»Da — da, smejete se. Prav gotovo ste dober človek, a tega ne vidite, kako gredo vsi za tem, da naš stan vržejo ob tla. Kje pa najdete zdaj še spoštovanje pred uradnikom? Celo tu v občini imajo več spoštovanja pred kramarjem, pri katerem so zadolženi, kakor pa pred svojim župnikom ali sodnikom. To ni dobro.«

»Ne, dobro to gotovo ni,« je dejala gospa Hage in z vzdihom nadaljevala: »Razdalja postaja vedno večja, gre samo drugo pot, mi postajamo vedno bolj osamljeni. In revnejši.« Zopet se je smejala.

»Temu se ni smežati,« je dejal župnik resno in zmajal z glavo.

Gospa Hage je krenila po stezi čez travnik. Sonce je zahajalo, v rečici se je večerno svetlo iskrilo in jelše so bile videti modro črne. Velika krhlika v župnikovem vrtu je bila vsa bela od cvetja, katerega močni vonj je vsaka sapica donašala sem čez.

Gospa Hage je postala in se ozrla okoli. Nekoč pride vrsta tudi nanjo, da bo morala proč od vsega, kar je poznala in ljubila. V fari je bila vzrasla kot otrok, tu se je bila zaročila tisto poletje — oh, pred toliko in toliko leti —, kot mladoporočena asesorjeva žena je stanovala tri leta v hišici spodaj pri mostu, kjer stanuje sedaj lensman, in po letih visoko gori na severu so bili zopet premeščeni semkaj. In letošnje poletje je poteklo — moj Bog, ali je mogoče? — že trideset let, odkar prebivajo tu.

Nekoč — da, nekoč je hrepenela samo po tem, da bi prišla proč od tu, v nove in večje razmere, v bogatejše življenje, med mnogo ljudi. Sedaj pa — ali si je mogla sploh predstavljati, da bo morala kdaj odtod? Kako dobro se jim je vendarle godilo tukaj

vsa ta dolga leta, dokler ni začel, kakor se je zdelo, ves kraj izumirati. Stare družine so se odselile ali pomrle, na njih mesto ni bilo novih, ali pa so bile, če so prišle, brez vrednosti. In življenje je postalo neprestano rastoča samotnost, ki jih je vedno tesneje oklepala. Pa vendar —

Počasi je šla dalje. Ali bi si polja še opomogla, če bi sedaj dobili dež? Če bi le mogla Hageja pripraviti do tega, da bi vse dal v najem!

A to je bila pač pri njem nesreča, da je na vsak način hotel biti vse, za kar ni bil: kmetovalec in občinski politik in tako so bile neprestane zoprnosti. Gospodarstvo je propadalo, in kmetje so se zaničljivo posmehovali, če so šli po sodnikovi njivi. Najprej so ga odstavili kot besednika in pri zadnjih volitvah ni bil niti več izvoljen v občinsko predstojništvo; to ga je hudo užalilo, tako da se je postaral in postal še bolj malobeseden. Vsako jutro si je položil na pisalno mizo veliko polo papirja, na katero bi napisal prošnjo za upokojitev. A nikdar ni položil peresa nanjo.

»Nazadnje bom morala še prošnjo sestaviti jaz,« si je glasno dejala gospa Hage in šla z velikimi koraki proti svoji hiši.

Po večerji so vsi sedeli na vrtnih stopnicah, sodnik je kadil in gospa Hage je pletla. Tedaj so zaslišali hihitanje in tiho kramljanje s ceste. Sodnikove dekletke so stale v belih rutah pri vratih in čakale znancev.

»Na Hagenu je nocoj ples,« je dejala gospa Hage in dvignila pletenje k očem, »ali vaju dveh nobene ne mika iti tja?«

»Ali ni dovolj, če gredo dekleta,« je zamrmrala Karla.

»Ti si abotna stvar,« je jezno dejala mati.

»Saj vendar veš, kako je, mati,« je odvrnila Karla, »nihče ne vpraša, ali prideva, in nimava tam

kaj iskati. Sramujem se, Bog vé, da res, sama pred seboj, če naj me Anders vodi na ljudske ples.«

Mati se je zasmejala.

Ana Zofija je vrgla mačko z naročja in vstala.

»Jaz grem,« je dejala mirno.

»Prav imaš, dete,« je rekla gospa Hage in si skušala dopovedati, da na skrivnem vendarle ni upala, da bi obe ostali doma.

Sodnik je rekel lahko noč in šel spat. Karla je še nekaj časa posedela; njena nežna, vitka postava se je čisto zrušila vase, roké je sklenila okrog kolen. Telo ji je spreletel lahen, skoraj neopazen drget, skrivna nestrpnost. Široko odprte oči so strmele na hrib, kjer se je v borovem gozdu še svetlikala bela pot.

»Ko odpotuje Ivan po počitnicah nazaj, se odpeljem z njim,« je rekla.

Gospa Hage ni takoj odgovorila. Tako postane jeseni še bolj prazno in tiho v hiši.

»Govorila bom o tem z očetom,« je dejala čez čas, »saj ima še Ano Zofijo.«

»Da — če se ne poroči z Olejem Bergeimom.«

»Z Olejem Bergeimom? Nikdar in nikoli! Tako nespametna vendarle ni — Bog nas obvaruj in ohrani pred tako nesrečo!«

»Zaradi njega gre pa vendarle na ples, seve,« je rekla Karla.

»Ana Zofija kmetica na Bergeimu,« je mati zmajala z glavo, »kaj ti ne pride na misel, Karla —.«

»Ti ne veš, mati, kako more včasih človeka tudi najneverjetnejša stvar mikati. Če je deževalo ves oktober, november in december, bi te slednjič utegnilo prijeti, da se poročiš s svojim lastnim pradedom, dà, malodane z Olejevim pradedom. Ampak — ne več, ko pride poletje. Lahko noč, mamica.«

Gospa Hage se je odpravila v sobo. Pridno je delala, kdaj pa kdaj je dvignila pogled in poslušnila. Nobenega glasu ni bilo slišati razen lastnega dihanja

in pa daljnih zvokov harmonike s Hagena. Nogavico za nogavico je zakrpala, vmes zavzdihnila in dejala glasno: »Oh, saj ne bo nič bolje zato, če sedim tu in vzdihujem.« Potem je zopet prisluškovala zvokom harmonike.

Bila je polnoč, ko je slišala, da so prišla domov dekleta; šla so mimo mirno in se tiho hihitala. Lepa, srečna mlada leta, si je mislila gospa Hage. Potem je slišala, kako je šla po stopnicah navzgor Ana Zofija. Bila je torej zares na plesu.

Zopet je bilo čisto tiho v hiši. Gospa Hage je odložila pletenje in šla na dvorišče; bila je tako krasna noč, da ni marala iti v posteljo. Hodila je sem ter tja po poti od kuhinjskih stopnic do hleva in si zdaj pa zdaj pomela roke.

Njene misli so se zopet ukvarjale s hčerama. Kaj naj neki stori? Nekaj veselja morata vendarle tudi imeti, kedaj morata tudi občutiti življenje.

Bila je noč in vsa srenja v globokem snu. V župnišču nasproti je bilo temno, bili so torej s spravljanjem pohištva pri kraju. Ko bo zopet noč, tudi starega župnika ne bo več tam. —

Dolgo je hodila gospa Hage sem ter tja. Mislila je nazaj na vse vesele poletne noči, ki jih je bila preživela od prvih mladih let dalje, ko je bila kri še vroča in mlada. Žalostna mladost, ki niti e n k r a t v življenju ne čuti svoje krvi prevroče! In spomnila se je na neko poletje, ko sta bila Ivan in Hagbart privedla s seboj prijatelje iz mesta in je bilo v hiši toliko življenja, da je jemal Hage svoj časnik s seboj v urad, da ga je mogel v miru in pokoju prebrati.

Zasmejala se je, a slišalo se je kakor krhek, žalosten majhen šum med spečimi hišami. Stresla se je, globoko zavzdihnila in šla noter. Ko je stala na stopnicah, je bila ura v izbi dve.

Stali so na pristajnem mostu in mahali, dokler ladja ni izginila za rtičem. Do zadnjega trenutka je stal mali župnik na krovu in mahal v odzdrav, dočim je gospodična Steinemann stiskala obraz v žepni robec. Potem je bilo videti samo še črn dim.

Gospa Hage je še ostala na mostu. Dva moška sta si dala opraviti z vrečami, ki sta jih nakladala na samokolnico, vmes je pohajkovalo nekaj kmetov iz severne doline. Ribič Nils je ravno odveslal ven na morje, in gospa Hage mu je zaklicala, da naj se oglasi pri njej, če bo kaj ujel.

Potem si je pomela roke, pokramljala malo z živinskim trgovcem Larsom zaradi polovice koštruna, ki jej ga je bil obljubil, in se pogajala za ceno, si zopet pomela roke in šla z veliko praznino v srcu domov.

Toda dospevši do Andersove hišice, si je bila že na jasnem, da se temu čuvstvu zapuščenosti ne sme vdati, zaradi sebe same in zaradi drugih ne, ter je naglo stopila v trgovino, da bi kupila funt čokolade.

Ana Zofija je prišla počasi za njo, in na rebri, odkoder je bilo še enkrat videti preko fjorda, se je ustavila.

Prihodnje poletje sedaj ne bo več znanih gostov v župnišče, tudi n j e g a ne. Ali ji je bilo zaradi tega hudo? — Ah ne, bilo ji je le nekoliko čudno pri srcu, to je bilo vse.

Poleti so ga že toliko let tako redno pričakovali, da je komajda še mislila na to. Sedaj, ko je izginila zadnja možnost, ji je prišlo zopet na misel.

Hodila sta bila skupaj na dolge izprehode. On je bil župnikov sin, ona sodnikova hči, torej je biló pač le preveč samo ob sebi umljivo, in zato ni bilo nič iz tega.

Gospa Hage je stala pred trgovino in čakala na Ano Zofijo.

»Zate je tudi hudo, da so župnikovi odšli, moj ljubi otrok,« je začela.

Ana Zofija je stopila na drugo stran poti in gospé Hage so se usta hitro zopet zaprla. Oh da, vsaj nekoliko zaupljivosti pri Ani Zofiji ni bilo nikdar pričakovati; ni bila izmed tistih, ki morejo odkriti svoje srce.

»Nocoj bomo pili čokolado,« je dejala gospa Hage in skušala dati svojemu glasu veder zvok, spešeč se z dolgimi koraki.

Ko je prišla do mostu, je opazila, da se je bila Ana Zofija ustavila in da z nekom govori. Bil je grobar.

»Ali ne greš, Ana Zofija?« je zaklicala gospa Hage, ki ne bi bila šla rada sama domov.

»Ole ima mačico zame,« je odvrnila Ana Zofija, in oba sta krenila po stezi proti Bergeimu.

Ozka steza, obraščena na obeh straneh z jelševjem, je vodila strmo navzgor. Ana Zofija je stopala hitro naprej — nekaj tako čudnega je ležalo nad potjo, ob kateri je žuborel potoček, in duh po svežem listju je polnil zrak. Ole je z rokami na hrbtu pobiral stopinje za njo, šel je počasi pa žilavo.

Prišla sta do hiše. Bergeim je ležal zelo visoko in samotno, od tu je bilo mogoče pregledati vso pokrajino. Bila je majhna, rumeno pobeljena hiša, hlev in skedenj sta stala nekoliko nižje ob gorski steni; čez dvorišče je tekel potok — isti, ki je spremljal pot.

»Krasno je tu gori,« je dejala Ana Zofija in globoko soplja.

Šla sta v izbo, majhen prostor z dvema majcenima, nizkima oknoma proti dolini. Ana Zofija je odprla eno in pogledala ven. Tam je stala cerkev, sodnija in župnišče. Kako dobro se vse to odtod vidi, si je mislila.

»Tu je tvoja mačica,« je zaklical Ole in stal pred njo z majhnim sivim klobkom v roki. Ana Zofija je vzela živalco in si jo pritisnila k licu, bila je topla kakor majhno dete.

Pogledala je Oleja, da bi se mu zahvalila, a plativši tako nagloma na noge, je pozabila, kaj je bila hotela reči.

Njegovih misli ni bilo težko uganiti. Ana Zofija mu je obrnila hrbet. Na kaj takega je torej mislil. — Pa sama —?

Plaho se je ozrla po mali, napol prazni kmetski izbi z zaklopno mizo, ležalno klopjo in rjavimi stoli.

Ali si je mogla predstavljati —?

Tedaj je pogledala Oleja. Stal je še kakor prej pri vratih, samo nekoliko bolj bled, kakor se ji je zdelo, a nasmeh je bil isti, ta napol se opravičujejoči, dobri nasmeh. Da, dober bi že bil z njo —.

Toda kakšne so bile sploh te misli, ki je prišla nanje? Ali se ne sramuje? Saj ga niti rada nima.

Trdno je stisnila mačico k sebi.

»Zdaj moram zopet doli,« je dejala in sama čutila, kako prisiljen je bil pri tem njen nasmeh. Sedaj je postala slovesna in nedostopna in je bila v zadregi, ker ni mogla biti več naravna. S hitrim korakom je šla ven, ko je pa stala na dvorišču in je ni več obdajala njegova izba, se je čutila svobodnejšo; z majhnim vzdihom se je ozrla po njem.

»Zares mislim, da se za mačico še niti zahvalila nisem,« je rekla.

»Saj vendar veš, da se za mačko tudi ni treba zahvaljevati,« je odvrnil.

Sedaj mu je trdno stisnila roko, se pa še tisti trenotek prestrašila, da ne bi tega napačno tolmačil, mu hitro umaknila roko in šla.

Na potu se ni upala ozreti, ker je čutila, da je stal tamkaj in gledal za njo. Šele, ko je vedela, da jo skriva ovinek, je postala in težko dihala.

Postati gospodinja na Bergeimu —!

Ali pa čepeti doma, dokler ne postane stara devica, fina stara gospodična — »kondicionirana«, kakor so rekli v starih časih.

Kako jo je bil Ole pogledal! Saj je bila že davno opazila, da jo ima rad, a si nikoli ni mislila, da bi mogel zares verjeti, da jo bo dobil. A ravno to je bilo, kar je verjel.

Kako jo je bil Ole pogledal! Čutila je pogled kakor sladko zono, kot bi ji tesnobno spreletelo telo, kakor če stopiš v kopel. In morda naj res vse življenje ostane sama, se zadovolji s psi in mačkami, ko jo je prevzemala ena sama misel: da bi jo ljubil mož in da bi nekoč držala v naročju toplo, golo, majhno otroško telesce.

Takrat, ko je bila še čisto mlado dekle, nevedna in neumna, in sta imeli s Karlo skupno sobo, sta zaupno pač govorili o ljubezni in o možu, ki je bil edini v življenju — ta ali nobeden.

Dolgo je že bilo tega, odkar je Karli ali kakemu drugemu človeku dala pogledati v svoje srce; njene misli tudi niso bile take, kakor jih radi odkrivamo komu drugemu. Kajti sedaj ni več pričakovala edinega, izvoljenega, njega ali nobenega. Katerikoli mož, to ji je bilo dovolj — samo ne iti sama in brez otrok skozi življenje.

Zagrenjeno je gledala predse, s trdim izrazom v bledem obličju. Čisto gotovo so bile to slabe misli, kakršnih ne bi smelo imeti mlado dekle; pa saj tudi ni bila več mlado dekle, marveč že skoraj stara devica.

Mačica se ji je skušala izmuzniti, prijela jo je tako trdó, da je živalca zamijavkala in začela praskati, in šla naglo dalje.

Lica so ji gorela, ko je stopila v kuhinjo.

»Tako hitro sem šla,« je opravičujoč se dejala.

»Potem si pa dovolj dolgo hodila,« je menila mati.

Ana Zofija si je poiskala skledico mleka in počenila. »Moja sladka mala mačica,« je dejala nežno.

Gospa Hage je pogledala hčer in zaskrbljeno zmajala z glavo. Med mešanjem čokolade ji je hodilo po glavi, če bi med Ano Zofijo in Olejem res utegnilo kaj biti. Nemogoče — Ana Zofija, ki se je držala tako napeto in bila tako nedostopna, tako gosposka. »Neumnost! Saj utegne biti zase dober človek,« je dejala glasno in se prestrašena ozrla po hčeri, če je bila ta kaj slišala. Toda brez dvoma bi bila to nesreča, je mislila dalje, v svojem dolgem življenju je imela dovolj prilike videti, kakšno življenje so imele kmetice po tukajšnjih kmetijah.

»Pazi na čokolado, Ana Zofija,« je dejala, in ko je šla čez dvorišče proti skednju, je večkrat odločno zamrmrala: »Nikdar se ne bo t o zgodilo.«

Ko se je vrnila s klobaso v roki, je slišala glaso ve s ceste in stopila k vratom, da bi videla, kaj je.

Bili sta dve gruči ljudi, ki sta se tu sešli, ljudje iz Indredalena in ljudje iz cerkvene občine. Pozdravili so se precej molčljivo. V njihovi sredi je stal mož, ki ga gospa Hage ni poznala. Bil je majhen, toda zelo širokopleč, nosil je širokokrajn klobuk, pod katerim je videla ozek, zagorel obraz, ki je bil kljub temu videti bled. Imel je gosto črno brado in sinje, resne oči, govoril je z globokim, lepim, glasom. Potem se je odkril, se obrnil in odšel z majhnimi, stopicajočimi, naglimi koraki.

Gospa Hage je odprla vrata.

»Abraham,« je zaklicala tiho in pokazala s klobaso za odhajajočim, »kdo je bil ta tuji mož?«

»Ta,« so rekli, »— to je vendar novi župnik.«

Vsa sodnikova družina se je v mislih in pogovorih veliko ukvarjala z novim župnikom. Sedaj je bil že ves teden tu, pa jih še ni obiskal. Lensmana, besednika in celo trgovca je bil že prišel pozdravit,

ne pa sodnika. Ali naj bi bila to nemara demonstracija?

Sodnik je dvignil pogled iznad časnika.

»Od novega župnika ne smemo prav nič pričakovati,« je dejal. »Stord je kmetski župnik in proti vsem uradnikom sovražno razpoložen. Pred mnogimi leti sem naletel nanj nekoč na nekem volilnem shodu. Takrat je stal zelo na levo, sedaj je gotovo malone socialist; a že takrat je imel samo en program: Proč z uradništvom. Prav bo, če se mu ne približamo preveč.«

Gospa Hage ni odgovorila, samo ustnice je stisnila in bila videti sumljivo krotka. Niti najmanj ni imela namena, da bi se župniku Stordu preveč ne približala. Prišel je župnik z znanim imenom, mož, ki je bil gotovo nekaj čisto posebnega, in sedaj naj sploh ne občuje z njim. Ne, in če bi ga morala tudi za lase privleči — —

Sodnik je bil odšel na verando, a se je takoj zopet vrnil.

»Pojdi vendar in poglej, kaj prav za prav imajo na fari,« je dejal, in nos se mu je svetil še bolj rdeče nego navadno.

Na župnijskem svetu je stala skupina prekrasnih stoletnih jesenov, največji kras župnije.

Dva moža sta sekala največje drevo, župnik pa je stal poleg in gledal.

Pri podiranju kakega drevesa je vedno tako, kakor bi gledali, kako umira življenje; če pa kdo poseka drevo po nepotrebnem, potem se nam zdi to kakor umor, ki mu moramo prisostvovati. Umor pa smo vendar dolžni preprečiti, če moremo. Tako si je mislila gospa Hage, ko je, držeč kvišku dolgo krilo, da je ni oviralo pri hoji, na vso moč tekla po ozki stezi. »Saj to ni drugega kakor umor,« je mrmrala sama zase.

»Ne — ne — nehajte, vi tamkaj!« je zaklicala brez sape in mahala z robcem.

Oba možaka sta prenehala z delom in bedasto bolščala vanjo, v tem ko ji je šel župnik počasi nasproti.

»Teh dreves ne smete dati posekati, gospod župnik, znana so daleč izven fare, vsa okolica je ponosna nanje. Sto let so stala tu. Rod za rodom je zvezal svoje spomine z njimi.«

Župnik jo je mirno gledal. »Gospa sodnikova?« je rekel s tihim, lepim glasom.

»Da. In rodila sem se v tej fari. Pod temi drevesi sem se zaročila. Oče in mati sta posedala pod njimi. Vsem župnikom, ki so bili tu, so veljali za nedotakljive. Teh dreves ne smete posekati.«

Župnik se je smehljajal. »Imam dovoljenje od uprave,« je dejal.

»To rada verjamem. Kaj vsega taka oblast ne dovoli! Toda vi, gospod župnik — vi ste človek, vi vidite drevesa in vidite, kako krasna so.«

»Vidim pa tudi, kako polju jemljejo moč,« je odvrnil župnik in se vrnil k drevesom.

»Ali ne moramo za lepo na svetu tudi nekaj žrtvovati, gospod župnik, in nekaj za tisto, kar nam je sveto? Drevesa žive dalje nego mi, življenje celih rodov je v njih, božji glas je v njihovem šumenju.«

Župnik je nejevoljno skomignil z rameni.

»Žrtvovati? Tu nam je Bog dal zemljo, ki bi bila, če bi bila prav negovana, najboljša v vsej okolici. Poglejte vendar, kako je zanemarjena. Če naj tu kedaj odpravimo starokopitnost, morajo jeseni pasti. — Sekajta mirno dalje, moža!« je zaklical onima dvema.

»Toda vprašajte vendar vsakega človeka v občini —«

»Posvetoval sem se o stvari z besednikom. Sekajta brez skrbi,« je ponovil in se vljudno obrnil na gospo Hage. »Če se imate radi česa pritožiti, se blagovolite obrniti na upravo.«

»Drevesa vedo več o človeški ljubezni kakor vi,

gospod župnik,« je dejala gospa Hage in grozeče dodala: »To, kar sedaj počnete, se bo nekoč maščevalo — o tem bodite prepričani.«

Naglo se je obrnila in šla domov.

Nekaj dni nato je stala gospa Hage pri trgovcu, ko je prišel v trgovino župnik. Počakala je, da je opravil svoj nakup, in odšla istočasno z njim iz prodajalne. Župnik je kratko pozdravil.

»Zaradi tistih dreves pa ne sme biti razpora med župniščem in sodnijo,« je rekla gospa Hage; »bilo mi je hudo, ko sem videla, da jih sekajo, pa tudi vam bo še kdaj žal zaradi tega. Vendar sta se pa župnik in sodnik vedno dobro razumela, in tu smo vendar samo dve uradniški družini.«

»Na razpor še malo nisem bil mislil,« je počasi dejal župnik; »sicer pa ne pripadam uradniškemu stanu v tistem smislu, kakor vi menite.«

Šel je zelo hitro dalje, toda gospa Hage ni zaostajala. Medpotoma ga je opazovala od strani. Med močnim župnikovim trupom in njegovimi tenkimi, revnimi nogami s stopicajočo hojo je bilo smešno nesorazmerje. In ko je gledala sedaj v te velike sinje oči od blizu, je čitala v njih neko negotovost, negotovost asketa in fanatika, in si mislila: pa le nisi tako močan, kakor sam misliš, dobri mož.

»Pa ste vendar uradnik,« je dejala.

»Da — žal,« je odvrnil kratko.

Gospa Hage se je čutila ponižano, a ni popustila.

»Zakaj žal?«

Župnik je pogledal veliko, krepko staro damo, ki ga ni hotela izpustiti iz rok; videl je močni, rdeče žareči obraz s košatimi, belimi obrvmi nad temnimi, krasnimi očmi, ki so ga vznemirjale. Nekoliko popustljiveje je odgovoril: »Predvsem zato, ker sem kmetski sin in najrajši živim po kmetsko. Žal sem zašel na uradniško pot in zamenjal vso svojino za kulturo — tako se pač imenuje? — ki nikdar ne po-

stane moja last; prekasno sem odkril vso laž, vse sleparstvo, vse glumaštvo in napuh, ki je vedno zvezan z uradniško službo. Prepozno sem spoznal, da bi mogel biti dober, mnogo boljši župnik, ne da bi bil uradnik; sedaj skušam biti kmet, najsi sem župnik.«

»A zdaj ste pač župnik in jaz spadam v vašo srenjo.«

»Srenjo,« je rekel župnik, in gospa Hage je opazila, da je prišlo nekaj gorečega v njegov glas pri besedah, ki jih je le že prevečkrat ponovil in ki so bile preračunane na to, da bi učinkovale, »srenja — da, če računate po predpisih in mejah. V srenjo spadate, milostljiva gospa; vsa cerkvena opravila, ki jih morate pričakovati od svojega župnika, morete od mene zahtevati. Če pa menite s tem več, nekaj tu notri,« udaril se je na prsi, »potem ne verjamem, da bi spadali v mojo srenjo. Tu pač nisem vaš župnik, marveč samo vaš uradnik. Jaz sem kmet in oznanjujem božjo besedo njim, ki spadajo v mojo srenjo, njim, ki verujejo v Boga, v katerega verujem jaz. Moj Bog ni nikak uradniški Bog, ki šteje svojo srenjo po njenih mejah; moj Bog je Bog za skromnega moža, za kmeta in delavca, za tistega, ki dela in vrši svojo dolžnost. Moj Bog ni za prevzetnike.«

»Toda napuha je mnogo vrst,« je dejala gospa Hage z zanimanjem.

»S tem menite, da imamo tudi mi, jaz in moji, svoj napuh. Tega je imelo pač tudi izvoljeno božje ljudstvo, a bilo je vendar izvoljeno in je bilo ponosno na to. Toda — ne bojim se tega naravnost povedati — razred, ki mu vi pripadate, spada med tiste, ki so sami v sebi napuhnjeni, med tiste, ki so pač prijazni nasproti tistim, ki so po njihovem mnenju pod njimi, vendar pa jim ne dovolijo jesti za svojo mizo in jih ne marajo imeti v svoji sobi. To je ohol stan. Kje jedo vaši ljudje, milostljiva gospa? V kuhinji, kajne?«

»Pri nas je pač tak običaj,« je odvrnila gospa

Hage nekoliko zmedena, »pa bi se drugače tudi dobro ne počutili.«

Župnik se je zasmel. Bil je to majhen, čivkajoč smeh, kakor ga imajo ljudje, ki se redkokdaj smejejo.

»Ne, seveda! O ne, ampak v i bi se ne počutili dobro. Ne, milostljiva gospa, midva ne spadava k isti srenji. Zato sem si bil tudi dovolil nevljudnost, da k vam in vašim nisem prišel na obisk, kajti to bi bila le laž iz vljudnosti.«

Gospa Hage ga je presenečeno pogledala, potem je iznenada vprašala: »Ljudski govornik ste, kajne, gospod župnik?«

Župnik je močno zardel in se zmedel. Nemirno je stopical sem in tja, potem je rekel: »Po vaših mislih so to samo besede, kar pravim. Vsekakor sem bil ljudski govornik — žalibog.«

»Tudi to žalibog?« se je vedro posmejala gospa Hage. »Zares mislim, da bi se imela midva marsikaj pogovoriti. Sedaj pa čujte. Moj oče je bil dolga leta župnik v tej srenji, eden izmed prevzetnikov, kakor vi pravite. Če so prišli ljudje, da bi z njim govorili, so vedno sedeli spredaj pri vratih, to je res. Toda ob njegovem pogrebu so stali vsi okrog njegovega groba in jokali in se tega niso sramovali. Ustanovil je tukajšnjo šolo; učil je ljudi, kako naj pazijo na snago v svojih izbah in odpirajo okna, da pride vanje svež zrak; včasih jih je pripravil tudi do tega, da so se še sami umili, čeprav to ni bilo lahko. Kdo pa naj bi jih bil tudi učil vsega tega, če ne on?«

Župnik je hotel odgovoriti, toda ona je naglo nadaljevala: »Ne, ne, dajte mi, da povem do konca. Oče je poznal vsakega človeka, vsakega otroka v fari, vse svoje skrivnosti so mu zaupali. Otroke je krstil, birmal in poročal, ob bolniških posteljah je sedel in govoril ob grobeh, v vsaki hiši je bil ob krstih, svatbah in pogrebih. Res je, ljudje niso dostikrat sedeli za njegovo mizo, toda zaupali so mu. Ni preveč rečeno, da noben revež ni šel mimo njegovih

vrat, noben resničen revež; če oče sam ni mogel pomagati, je znal poskrbeti za pomoč, nihče si ni upal odreči, če je oče za koga prosil. In vedite, gospod župnik, kdo je napravil cesto čez gore? — Oče. Kdo je preskrbel fari pristajališče za parnik? — zopet oče. Za njegovega službovanja tukaj se je pomnožilo dostavljanje pošte od enkrat na trikrat na teden — tudi njegovo delo. Ampak res je, v njegovi dobi so morali ljudje sedeti spredaj pri vratih; ne rečem, da je bilo prav tako, toda ali naj zaradi tega pozabimo vse dobro, kar je storil? Saj dokler imamo kaj dobrega med seboj, ga ne spoznamo, ko pa ga izgubimo, ga skušamo tudi še pozabiti. Slabega in grdega se radi spominjamo, taki smo ljudje, toda ali je to morda dobro? Sedaj sede gospoda in posli skupaj za mizo; staromodna sem, a ne tako neumna, da ne bi mogla uvideti, da je to sedaj nekaj ob sebi umevnega, čeprav bi mi bilo strašno, če bi morala gledati, kako Anders s hriba vzame iz ust svoj čik in si ga položi na rob krožnika.«

Prišla sta do sodnijskih vrat. Gospa Hage se je ustavila in dejala prijazno: »Zgovorna stara žena sem, dragi župnik, in bojim se, da bo vaše dušno pastirstvo deloma v tem, da mi boste semtertja odbili kakšen pomenek. Zima je tu dolga in temna. Zdaj bi morala biti prav za prav huda na vas, in če treba, znam biti tudi ohola. Toda« — smehljala se je prijazno — »naučila sem se, jemati ljudi take, kakršni so, pa naj bodo kmetje ali župniki, in vesela sem, če so mnogovrstni in različni. Slovesni obisk vam izpregledam — sama ne dam veliko na oblike —, upam pa, da vas bom kmalu videla v svoji hiši, in vam v naprej izrekam prisrčno dobrodošlico.«

Pozdravila je in s čuvstvom zmagoslavja stopila v hišo. Tudi župnik je počasi in zamišljeno drobnel proti domu.

Tisti večer je stal župnik Stord pri oknu in gledal proti sodnji.

Slednjič je vendar začelo deževati. Prišlo je v sunkih iz fjorda in pršilo drobno in gosto, vmes pa je semtertja posijalo sonce; potem se je zbralo v gorah, in sedaj je lilo v potokih na zelena junijska polja. Breze so se pripogibale in dišale v mokroti, potoki so narasli in šumeli in župni jarek je bil do vrha poln.

Župnik je stal ob oknu, se naslanjal ob okvir in pritiskal čelo na šipo. Čutil se je osamelega v veliki prazni hiši. Na oni strani v gospodarskem posloplju so šli že spat, tja ni mogel več iti, posebno zabaven pa Anders prav za prav tudi ni bil.

V izbi pri sodnikovih nasproti je bila luč; tako domače se je svetila skozi dež. Mislil je na gospo Hage. Izvabila je bila iz njega nekoliko preveč besed, in potem ga je bila vprašala, če ni ljudski govornik. Malo preveč — Danes rajši ne pojde več tja. Toda mogoče — oh, ta večna negotovost.

Začel je hoditi sem ter tja z rokami na hrbtu. Zdaj pa zdaj je postal, sklonil glavo nazaj in globoko zadihal.

Ali se ni potegoval za to novo mesto predvsem zato, da bi prišel proč odondod, kjer so ga tako natančno poznali, kjer je bil ljudski govornik, proč od vse premnogih besed, da bi mogel kedaj zaživeti sam?

Še enkrat je občutil lakoto po lastnem jazu, lakoto, da bi prišel do samega sebe; toda še vselej, preden je dospel tako daleč, so prišli vmes ljudje. Oh, kako je bil teh ljudi naveličan! Dokler se jim je laskal, dokler jim je govoril besede, ki so jih radi slišali, tako dolgo so bili dobri in so znali prijazno govoriti; če jim je pa povedal resnico, so napravili drug obraz, potem so dejali, da je zaviden, sovražen, licemerski. —

Oh da, Bog ve, da je postalo klavrno z resnico, s tisto resnico, ki jo je tajno čutil v najgloblji

notranjosti, ne s tisto, ki je v njegovih govorih z njim vred utekla in za katero se nihče ni brigal. Ne z resnico za množice, s to je korenito opravil, marveč z resnico za posameznega, ki poteka iz resnice nasproti samemu sebi; oh, ta je bila tako težka. Tu je nastajala negotovost in še nekaj drugega, smešnega — pred resnico se je sramoval.

Ustavil se je pri mizi in bobnal s prsti po njej. Negotov, dà — kje neki jemljejo ljudje svojo gotovost, to svojo jasnooko gotovost? Po več nego dvajsetletnem življenju v boju in borbi se je čutil manj gotovega nego kdajkoli, vedno več besed je moral imeti, da se je z njimi kril. Odkod neki to? Iz nečesa skrivnostnega v njem samem? Ali se mu Bog ni nikdar razodel, ali ni nikdar slišal božjega glasu, gledal božjega obličja, čutil v sebi božje moči? Ali je bila lakota po življenju, ki jo je čutil v sebi, lakota po Bogu ali od Boga?

Besede — toda ne beseda božja. Boj — pa ne božji boj. Avtoriteta — pa ne božja avtoriteta.

Sédel je za pisalno mizo in z obema rokama podprl glavo.

Župnik Stord je bil sin bogatega ribiča v Söndmöru. Oče je bil začel kot ubog fant, se bavil potem z ribištvom, zraven pa imel še veliko trgovino, ki jo je vodil najstarejši sin. Oče je bil precej načitan mož, nemiren duh, in ko si je bil na jasnem, da je njegov predzadni sin zelo nadarjen, je sklenil, da ga pošlje studirat bogoslovje. Sam je imel najbrž marsikaj na rovašu, pa je upal, da bi mogel sin nekoč to poravnati. Ta je bil pa divji in neugnan in se je rajši odločil za ribiški poklic.

Nekoč spomladi je bil z najmlajšim bratom zunaj na ribjem lovu, prišel je vihar in vse ribiško brodoge je obtičalo v enem izmed zasilnih pristanišč. Nekega večera je prišlo tam do pretepa, pri katerem so govorili tudi noži. Brat je dobil sunek z nožem,

zdravnika ni bilo v bližini, šlo pa je za njegovo življenje. Tedaj je Stord z ranjenim bratom sam odjadral v fjord. Bil je tak vihar, da se ga nihče ni upal spremiti, in nihče ni verjel, da bi ostala živa, niti Stord sam ne. Toda to noč, z umirajočim bratom v čolnu, je zaobljubil svoje življenje Bogu, če prideta živa odtod. Srečno sta prišla na kopno in k zdravniku, a čez nekaj dni je brat vendarle umrl. Iz te noči je izvirala Stordova vera v Boga — vera in dvom, znamenje je stalo proti znamenju; tedaj so se začela vsa nasprotja, ki jih je našel v življenju, negotovost, ki jo je njegovo lastno življenje še večalo.

Stord je obiskoval najprej ljudsko visoko šolo nekje na vzhodu. Toda on se je bil pač srečal z Bogom v viharni noči. Veselo krščanstvo te šole je napravljalo Boga za ravnatelja norveške ljudske visoke šole s pesniško žilico, prijatelja vseh in nikogar sovražnika. To ni bil Bog za mladega ribiča, ta mu ni mogel dati nobene gotovosti. Njegova duša je bila lačna življenja, in za poezijo ni imel nobenega zmisla. Šel je v mesto, nova žeja po znanju se je zbudila v njem, toda imel je že trideset let, ko je začel studirati.

V tistih letih, ko je studiral bogoslovje, se je sovražstvo proti uradništvu globoko ukoreninilo v njegovem srcu. Mislil je, da mu bodo ti nauki pomagali pri spoznavanju Boga, živega Boga, Jehove, ki se je razodeval v znamenjih — veličalnih ali ponižujočih — a našel ni drugega kakor predavanja, eksegezo in biblijsko kritiko. Mar je treba Boga kristjanom šele tolmačiti? Mar je vera znanost? Ali ga je mogoče najti z raziskovanji? — Prah, prah!

Leta na vseučilišču so mu skoraj ugrabila njegovo vero, vzela so mu vse zaupanje v cerkev, v duhovščino. Tu so bili mladi bogoslovci, ki niso govorili o drugem kakor o tem, da je sedaj ugoden čas za župnike, in če se ne bi potegovali za to ali ono dobro mesto. A leta so mu vzela še nekaj, kar je bilo še

huje, vzela so mu pogum. Mislil je na to, da bi presedlal, toda čemu? Za celo leto je naskrivnem obesil bogoslovje na klin in studiral jezikoslovje, potem pa se je zopet vrnil k teologiji, moral je dalje k Bogu. Saj je Jezus izbral ribiče, da so mu sledili. Če bi bil ostal le ribič, bi ga bil Bog morda poklical; sedaj je le sam kričal po Bogu. In kaj je bil neki zdaj? Svoj stan je zapustil, bil je ribiški hlapec, ki naj postane uradnik — nič ni bil ali še huje nego to, bil je nekaj polovičnega, nikjer ni bil doma.

Stord je preстал izpit in dobil faro nekaj milj od domačega kraja. In tu je bilo, kjer je začel boj in grmel proti svojim stanovskim bratom, proti njihovi mlačni veri in njihovemu uradniškemu napuhu. Toda po vsakem takem govoru je vprašal samega sebe: ali je to božja volja? Ali je Njegov glas v mojem glasu, Njegovo življenje v mojem življenju? Govoril je kakor kdo, ki ima gotovost, in se vendar čutil kakor tak, ki ne pozna ne poti ne brvi.

Stord je postal znan mož; po vsej zapadni deželi je šel glas o njegovi verski vnemi in njegovi zgovernosti. Obujal je ljudi, a s tem obujanjem se je praznota v njegovem srcu le še večala. Vsem se je Bog razodeval po njegovih besedah, samo njemu samemu ne — ali pa je bilo vse skupaj samo prevara?

Njegovi stanovski bratje so bili izredno molčljivi; ali njegove besede vendarle niso bile dovolj porazne in grozeče? Ali je bil samo obujalec za uboge v duhu? Čutil je nejevoljo proti vsem, ki jih je obudil, in trpkost proti vsem, ki jih ni mogel doseči.

Potem je slednjič prišlo, po čemer je tako hrepenel. Po dolgoletnem boju se je duhovščina zgenila. Škof je sklical vse župnike na veliko posvetovanje; obenem je imel zborovati tudi velik zdravniški kongres z namenom, da bi se doseglo skupno delo med duhovniki in zdravniki. Na to zborovanje je bil Stord posebej povabljen, da da račun, kakor je pisal škof,

o svojih mislih in idejah k stališču moderne duhovščine do krščanskega življenja.

Stord je prišel oborožen; zanj je bila to odločilna bitka, življenjska borba, ki jo mora izvojevati. Preden je odpotoval, je cele ure preklečal v vroči molitvi, da bi zbral moči, da bi videl kako znamenje božje milosti. Skrivoma se mu je zahotelo mučenitva. Bil je gotov, da ga bo stalo župnijo, in naravnost želel je, da bi jo izgubil. Hrepenel je po preganjanju.

Prve dneve so izpolnile razprave med zdravniki in duhovščino; v obeh taborih so bili spravljivo razpoloženi, in župnik Stord se je jezil nad obojimi.

Potem je prišel dan, ko naj bi bil sam govoril. Sedaj je stal iz obličja v obličje s svojimi stanovskimi brati, z vsemi temi mlačnimi cerkvenimi možmi, in bičal jih je, bičal zaradi njihove strahopetnosti, njihovega napuha, njihove uradniške vere, njihove oddaljenosti od žive krščanske vere. Kje neki je čutiti Kristusovo vero v njih? Kje voljo, da se uklopijo Njegovi postavi, tako da bi jim to življenje ne pomenilo nič? Ali so pozabili Njegove besede, da Njegovo kraljestvo ni od tega sveta? Niti enega samega med njimi, je rekel, Kristus ne bi pripoznal za svojega apostola.

Med njegovim govorom je bila smrtna tišina, toda čutil je, da to ni bila tišina ganotja. Iznenada, sredi govora, mu je prišlo na misel: Ali jih dolgočasim? Ali jih utrujam?

Prvi govornik za njim je bil škof sam. Zahvalil se je svojemu krščanskemu bratu za vso gorečnost, ki jo je pokazal. Njegove misli gotovo niso nove, spor je že tako star, kakor cerkev sama, zadnjič ga je znova začel danski filozof Kierkegaard.¹ Sam pa, škof, je mnenja, da cerkev ne potrebuje filozofije, marveč preproste vere. Tedaj je župnik Stord odrevenel. Ali

¹ Živel 1831—1855: Slovit krščanski mistik in psiholog.

je mar filozof, ali njegovi veri manjka preproščine? Kaj ima opraviti s Kirkegaardom? Škof pa je nadaljeval, da svojega brata noče soditi po pretiranostih, marveč po duhu njegovega govora, in duh je apostolski, pred njim se uklanja. Vsi so se pridružili škofovim besedam, župniki so bili polni mile prizanesljivosti in ponižnosti. In vse se je končalo s tem, da je škof v imenu duhovščine kakor tudi zdravnikov župnika Storda prosil, naj nastopi pri prihodnjih volitvah v državni zbor kot poseben zastopnik cerkve, ki potrebuje v parlamentu vnetega, resnega moža vere.

Premagan in potolčen se je vrnil Stord s konference domov: Bog ga ni izvolil za orodje svojega srda, bil je osamel, zapuščen, Bog ga ni potreboval za borca v svojem boju.

Tedaj je prosil za novo službeno mesto. Postal je kmetski župnik in se poročil s kmetским dekletom iz svojega domačega kraja; ne iz ljubezni, marveč zato, ker je potreboval pomoči v gospodarstvu. Po kratkem zakonu mu je žena umrla. Nič več ni vedel, kaj prav za prav véruje, da — niti tega ne, če vere ni izgubil. Obdeloval je svoje polje in živel čisto kmetško življenje, toda brez veselja. Sovražiti je začel vse uradnike, njihovo izobrazbo, njihove hiše, udobnost, vseč mu pa tudi ni bilo, da bi občeval izključno s kmeti svoje male srenje. Čutil je naravnost gnus pred tistimi, ki jih je bil sam obudil, pred njihovo omejenostjo, neumnostjo in samozadovoljno hinavščino. Obujenci so hodili po svojih lastnih potih in ni veliko manjkalo, da bi ga ne imeli za odpadnika. Tako je postal teman, nevesel mož. Bil je krepkega telesa, a moral se je neprestano brzdati in to je tudi še vedno delal, toda udarilo je na znotraj kakor gluh, tajen srd, da je izgubil tudi življenje. In čemu? Morda bi bil Bog ravno v zdravem močnem življenju. Zakaj ni ostal ribič; njegovi bratje so živeli sredi mnogoštevilnih otrok zadovoljni

na svojih posestvih. Sam je bil kmet, toda čemu? Ni imel lastnega posestva, ne otroka, da bi ga mogel učiti ljubezni do grude. Morda bi se bil moral zopet poročiti s kakim kmetskim dekletom, a tega ni maral; nekaj skrivnostnega je gorelo v njegovi krvi: žena, ki bi prišla iz ljubezni k njemu, mladost, ki jo je izgubil — kdo ve, morda bi bil Bog v njej, v ljubezni. Povsod je iskal Boga.

Hotel je proč od kraja, kjer je bil doživel svoj poraz, proč odtod, kjer so ga predobro poznali, osamljen je hotel biti. Zato se je potegoval za novo službeno mesto in si izbral to, ker je bil slišal, da je fara hudo zanemarjena. Hotel jo je spraviti zopet na noge, hotel je na grudi vežbati svoje moči. Saj je bil samo kmet, duhovno oblačilo zanj ni pomenilo drugega kakor nošo. Skoraj se je odrekel upanju, da bi našel Boga, a vendar je mislil: neki dan se mi bo razodel, neki dan bom videl njegovo obličje. Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil!

Tu je bil upal najti pokoj, tu so mu bili ljudje tuji; taki naj tudi ostanejo, hotel je biti osamljen. Sedaj je živel delavsko življenje, najrevnejši delavec ne bi mogel biti skromnejši. Kar je zaslužil, je vtaknil v njivo ali na vsem tihem razdal. Samo najtrše delo ga je moglo utruditi. Sedaj je hotel biti docela osamljen.

In sedaj je le sedel tu, sklonjen nad mizo, z rokami si podpirajoč glavo, in se čutil zapuščenega, samega, in mislil na to, kako je v nasproti ležeči tuji hiši skozi okno tako domače svetila luč.

Župnik Stord se misli na gospo Hage ni mogel otresti. Izpraševal je ljudi po fari o njej, slišal le dobro in bil razočaran, kajti upal je bil še na to ali ono slabo potezo, za katero bi mogel zgrabit.

Nekega dne je bilo treba poslati na sodnijo mrliški imenik; običajno ga je nesel tja cerkovnik, to pot pa je šel župnik sam. Sodnik je imel sejo,

Stord je našel samo pisarja, in ko je šel proti glavnemu poslopju, mu je postalo jasno, da je prav za prav vendarle vedel, da je sodnik ob tem času odsoten.

Šel je čez vrt v hišo, a tudi tu ni bilo nikogar videti. Ali naj se vrne? Stopil je v izbo, nezadovoljen sam s seboj, in se ozrl naokrog. Udoben prostor — zakaj v njegovi lastni sobi ni bilo nikoli udobnosti?

Ko se je oziral, je zaslišal glasove; bili sta mladi dekleti. Stord se je vznemiril, na hčeri ni bil niti mislil; kaj naj sedaj reče? Čutil je, kako okoren je v najzoprnejši vlogi, ki si jo je mogel misliti: župnik na obisku. Pod kožo mu je gomezelo, ko jima je stopil nasproti, čutil se je nerodnega in ogorčenega na samega sebe in ves svet.

»Župnik Stord sem,« se je predstavil, »rad bi govoril z gospodom sodnikom.«

»Oče je v sodni sobi, torek je,« je odgovorila Ana Zofija.

»Zares gospod župnik!« se je pokazala med vrati Karla in ga pozdravila. »To je pa res presenečenje,« je nadaljevala neprisiljeno, in Stord ni bil čisto gotov, če v njenem glasu ni zvenelo nekoliko posmeha.

»Poklicala bom mater,« je dejala Ana Zofija.

Župnik je ostal s Karlo sam. Naglo jo je pogledal. Nemir, ki ga je bil čutil vse te dni, če je mislil na sodnikove, ga je zopet prevzel, tesnoben občutek osamljenosti. Kako čudovito vitka je, je mislil. Njen vrat je bil mehak in bel, rame so bile nekoliko upadle, roke dolge in ozke; pogled mu je obtičal na teh rokah.

»Torej — ali so dali jeseni veliko drv?« je vprašala, stoječa med vrati.

Župnik je dvignil pogled in se nasmehnil.

»Ali hočete tudi še zaradi jesenov jadikovati? Menda ste tu vse dni govorili o tem? Ali pa ste opazili, da je sedaj mnogo prostejši razgled odtod, odkar so drevesa izginila?«

»Ne, ah tako —.« Stopila je k oknu in se s kolenom oprla na stol. Z obema rokama se je naslonila na okno in pogledala ven. »Ali ste jih dali zaradi tega posekati?«

»Pri nas jesenov ne uporabljamo za drva,« je pripomnil.

»Ne, saj na drug način več vržejo,« je odvrnila suho.

Obstala je pri oknu, kakor da bi ga najrajši ne videla. On pa jo je gledal, njen oholi profil, nekoliko dolgi nos in ozke ustnice.

»Vem, da me pri vas ne vidite radi zaradi tistih dreves,« je rekel čisto ponižno. »Bo že tako, kakor je dejala vaša gosa mati: bili so svetinja.«

»Po mojem mnenju pomenijo drevesa dosti več kakor ljudje.« Ni se ozrla.

»Tako mislite pač zato, ker še niste spoznali ljudi.«

»Mislila sem, da bi človek ljudi nikakor ne imel posebno rad, če bi jih dodobra spoznal.« Sedaj se je okrenila proti njemu.

»Tega tudi nisem rekel,« je odvrnil. »Najprej ljubi človek naravo, drevesa, polja, ker še ne pozna ljudi. Pozneje ljubi naravo, ker je bil spoznal ljudi. Menil sem le, da še niste prišli čez prvo stopnjo.« In po kratkem molku: »Saj ste še tako mladi.«

»Da, pa vendar ljubim drevesa,« je dejala ključovalno in trenotek sta oba molčala.

Potem je župnik iznenada dejal: »Navajen sem, da vedno hitro ravnam. Sedaj mi je žal, da sem dal drevesa posekati.«

Bila je tako presenečena, da se je vzravnila in odklonilno dejala: »A zaradi tega ne bodo znova zrasla.«

Razočaran, da ni našel priznanja, je znova skušal ugladiti nasprotje: »Ne, tega vsekakor ne bodo storila. Zato bo pa raslo žito.«

»Čudeži se pač ne gode, pa naj še tako obžalujemo,« je odvrnila kljubovalno.

Smehljaj se je. »Saj pa tudi ne obžalujem tako globoko, da bi mogel iz tega nastati čudež.«

Nato sta zopet umolknila. Oba sta imela občutek prevelike resnobe; saj sta imela oba tako resen obraz, kakor da bi skupaj žalovala za kakim mrtvim. Če bi se le mogla čemurkoli nasmejati, je mislila Karla in postala še resnejša.

»Dobro, da je slednjič vendar deževalo,« je dejal mirno župnik.

»Zelo dobro,« je odgovorila s poudarkom.

»Lepo je tu,« je dejal, malce pomežiknil in dodal: »Prekrasna drevesa imate tu; na to nisem bil vajen tam, kjer sem bil živel doslej.«

»Da, to je res.« Zasmejala se je kratko in kakor osvobojena.

Župnik je čutil, da je sedaj najhujše prestano, in govoril dalje, hitro, nekoliko težko sopeč in z nekakim čivkajočim glasom, kadar se je smejal.

»Tu je prijazneje in tiše nego tam, kjer sem bil doslej, bolj oddaljeno od morja. Saj pravijo, da tisti, ki je ob morju zrasel, vedno hrepeni nazaj k njemu. Pa ne vem, če je to res. Včasih si mislim, če si nisem vedno želel proč od morja, dalje noter v fjord, kjer je mirneje in bujneje. Tega še sedaj ne vem.«

Stal je kakor zatopljen v novo misel, ki naj bi mu prinesla jasnost. Karla ga je vprašuje pogledala.

»Tisti, ki bivajo pri morju, so veliki samo na morju, majhni pa, dokler so na trdnih tleh. Tisti pa, ki je vedno lazil po kopnem, mora s čim drugim napolniti dušo, sicer se ugonobi v praznem hrepenenju, ali pa postane majhen v tem, kar se mu zdi veliko.«

»Ali menite, da so ljudje tukaj pri nas velikopotezni?« je vprašala.

»Prav za prav sem mislil manj na ljudi kakor sam nase,« je rekel in se čudil svoji lastni odkritosti.

»Naj smo še tako majhni, vendar iščemo kaj večjega, s čimer bi napolnili svoje srce. Nobena tesnoba ni tako kruta kakor tista, ki jo občutimo, če nam tu notri postane prazno; če začnemo brezplodno gonjo za čim, kar naj bi to praznoto izpolnilo; če se noče nateči kar samo od sebe. Ali je morda to, kar imenujemo starost? — Mogoče, toda za zgrešeno življenje se more to začeti že z dvajsetimi leti. Z življenjem je tako kakor z drevesi: ne zraste na novo zaradi kesa.« Sedaj se je prestrašil sam nad seboj. Stal je tu in razodeval skrivnosti, ki jih sam ni bil poznal. Umolknil je in dejal naglo: »Da, bilo je dobro, da je deževalo.«

»Krasno,« je dejala Karla, ki si od začudenja ni upala dihati.

Nazadnje je le prišla gospa Hage, vneta in prizadevna. Poklicali so jo bili od bog ve kakšnega pogovora na cesti.

»Ne, kako je to lepo!« je razveseljena zaklicala.

»Saj smo vendar sosedje,« je odvrnil župnik umikajoče.

V najboljšem razpoloženju so pili čaj. Župnik je bil v resnici čisto kakor drugi gospodje, so menile dame: priljuden in zabaven, včasih malo smešen, malo gorečniški v glasu kakor vsi župniki; in potem to smešno nasprotje med možatim in čivkajočim, natančno tako kakor med krepkim trupom in tenkimi nogami s stopicajočo hojo. Prav za prav je bil pa zal mož, in imel je o vsem tako zelo svoje lastno mnenje, kar so vedeli pri sodnikovih ceniti.

Karla je ves čas sedela in strmela vanj. Zdelo se ji je, kakor da bi vedela neko njegovo skrivnost: bil je nesrečen. Kakor nekakšna skrivna zaupnost je bila med njima, tako, kakor bi si ves čas šepetala besede, ki jih nikdo drug ni slišal. Če le ne bi bil takole malce smešen in malce kmet, pa bi se ji bil zdel zanimiv.

Župnik je napravil še velik ovinek, preden je šel domov, ni mogel tako brez prehoda prenesti puščobnih prostorov v župnišču ali pa sedeti pri Andersu v gospodarskem poslopju.

Deževalo ni več, toda ves zrak je bil tenka, srebrno siva megla, gore so se vzdigovale iz sivine kakor oblaki. Pot je tekla tesno med goro in reko, ki je vsa peneča se šumela skozi jelševje.

Župnik se ni ustavil, dokler ni stal na malem mostu nad slapom. Dà, dà, je mrmral pri sebi, leta minevajo, človek se postara in se vpraša: Kje je ostalo življenje? Ali ni bilo življenje najdragocenejši božji dar? Kako si ga uporabil? Toda, je mislil dalje, ali ni mar tako, da ne živimo za to življenje, marveč za bodoče? Ali niso bile Kristusove lastne besede: kraljestvo božje je blizu? Ali ni to vse krščanstvo? Zakaj pa nam je Bog dal to življenje, ki bi moglo biti tako lepo, če naj ga ne živimo?

Živeti — ali prav za prav nikoli ni živel? Saj je bil nekoč vendar oženjen — obraz se mu je skremžil. Morda je bil to njegov zločin, da ni nikdar živel. Morda pa je Bog ravno v življenju?

Globoko vznemirjen je hodil po mostu. Ali je v tem kako razodetje, kaka luč? — Nikdar ni imel koga rad, nikdar ni ljubil. Ljubil — ali je to sploh beseda za moža, ki se je začel starati? A če mu življenje tega daru ni bilo prej ponudilo, ali naj ga sedaj odbije, ker je prišel tako pozno?

In počasi, kakor nova in mučna toplota mu je misel na mlado dekle napolnila srce. Kakor dolg, dolg vzdih mu je šlo skozi telo, in z vso težo se je naslonil na ograjo pri mostu. Ali naj ne sprejme ljubezni kakor dar? Naj se zgodi v imenu božjem. —

Z naglimi koraki je odšel domov. Začelo se je jasniti, konček bledega, belo sinjega neba je gledal skozi podeče se megle.

Župnik je hodil hitro, čutil se je tako veselega in lahkega in začudenega. Danes mu je Bog dal znamenje. Moj Bog, hvala Ti, je rekel tiho. Sedaj življenje ni bilo več tako samotno.

Skoraj tekel je po župnijskem griču navzgor. Polja so močno dišala. Jutri bo začel na krompirjevi njivi.

»No, no, Ivar Botn,« je rekel sodnik, ki je bil par milj iz fare na sodnem naroku, »ne pozabite, na kaj sem vas opomnil — da poveste čisto resnico in ničesar ne prikrivate. Kaj se je torej govorilo takrat, ko ste obšli mejo?«

Ivar Botn se je zvijal; saj se je na vse čisto jasno spominjal in prav za prav tudi ni hotel ničesar prikrivati. Ampak takole stati in vse besedo za besedo pripovedovati, da vsi ljudje na svetu slišijo, in pri tem še vedeti, kaj bo sledilo, če pride vsa resnica na dan. Pa tudi ta sodnik, da ni razumel prikritih besed. —

Sodnik je zdihoval, bil je v resnih skrbeh zaradi dvomljive resnicoljubnosti prič. Potem je narekoval zapisnik — za zapisnikarico je prišla z njim Karla — in zaklical s počasnim, trudnim glasom: »Osma priča. Kmetiski posestnik Zakarias Zakariassen Hestebeite.«

Sodni prostor je bil poln modro oblečenih mož, ki so sedeli po klopeh ob steni in imeli velike roke zagvozdene med kolena; nekaj jih je stalo tudi med odprtimi vrati ali pa so se gnetli zunaj na hodniku. Na dvorišču je pohajkovalo nekaj osamelih možakarjev okoli konj.

Bilo je vroče in nobena sapica se ni genila. Voda se je belkasto modro lesketala med megleno zelenimi gorami, in iz Bergeimske soteske se je svetil ledenikov greben rumeno in modro proti sončnemu nebu.

V sodni dvorani je bilo dušeče toplo. Kar puhtelo je od vseh teh modrih jopičev in zrak bi bil mogel s kebljicami nositi ven.

V tem, ko se je Zakarias Zakariassen Hestebeite prizadeval, da bi se izjavil, je nastal v sodni dvorani majhen nemir. Ljudje so previdno obračali glave in gledali ven. Cela vrsta majhnih voz je drdra-

la vzdolž obale in puščala za sabo goste bele oblake prahu.

Na široke stopnice hotela je z največjo naglico prihitel lastnik. V teku je bil sklenil roke, kakor bi prosil Boga, da bi bili gostje, ki bi pošteno zalegli. Ko je dospel doli, je zdirjal zopet par stopnic nazaj, za trenotek postal in skočil zopet doli.

»Sivert — Sivert,« je zaklical s tihim, vihravim glasom fantu, ki se je naslanjal na plot, »ti prevzemi konje. — Hm, da — da, kaj sem že hotel?« Z brzimi koraki je stekel proti možu, ki je sedel na stopnicah pred sodnim lokalom.

»Ali si prinesel ribe, Janez?« je šepetal? »Ali jih imaš kaj? — Dà, dà, kaj sem še hotel?«

Janez je pogledal kvišku. Ribe so bile že v kuhinji.

»Moj Bog — saj to je bil pravi blagoslov!« je dejal Fonn, sklenil roke in se z bliskovito naglico pogljal zopet po stopnicah navzgor. »Gospod uradni inženjer je,« je rekel glasno, dodal pa s klavrno tožčim glasom: »Moj Bog, uradni inženjer s celim spremstvom.« Cenil jih je za jako dobičkonosne popotnike.

Fonn je zdirjal dalje, a se na pol poti ustavil, mahal z rokami in šepetal: »So že tu!«

Bili so trije vozovi; v prvem je sedel uradni inženjer, velik, suh gospod z dolgim konjskim obrazom in košato črno brado. Počasi se je zmotal iz voza, se počasi obrnil h kočijažu in spregovoril z njim neizrekljivo počasi nekaj besed. Potem je preudarno koračil proti hotelu, se ustavil, se počasi pretegoval bolj in bolj, zdelo se je, da ne bo konca, in slednjič z dolgim vzdihom spustil roke nizdol.

Fonn mu je stekel nasproti. »Gospodu uradnemu inženjerju se vendar dobro godi? in tudi gospa soproga so zdravi? — Bo že — bo že — oh, moj Bog, dà, prostora — dà prostora — sezija se še ni začela, pa če bi imel tudi vse svoje postelje oddane, bi za

gospoda uradnega inženjerja vendarle napravil prostor. Sicer pa imamo danes sodni dan, sodnik je tukaj.«

In zgoraj na stopnicah je napravil vabečo kret-njo z roko: »Ali smem prositi, gospoda moja. — Sivert, spusti konje na pašo.«

Karla je imela s svojega mesta prost pogled na dvorišče. Med prišleci je spoznala uradnega inženjer-ja, oba njegova asistenta in inženjerja iz Bergena. Peti je bil čisto mlad, rdečkasto plav mož v dobro se prilegajoči križasti sportni obleki; njega ni poznala.

Nastali so bili dvomi, če naj se deseta priča, Oliana Johannesdotter Brien, sprejme ali ne; na spor-nem zemljišču je bila pasla ovce.

»Torej vzamemo vprašanje na znanje,« je rekel sodnik, »in končujemo za danes dopoldne.« Slišati je bilo tiho mrmranje. Sodnik ni bil priljubljen, ker ljudem nikoli ni dal tako dolgo govoriti, kakor bi bili radi.

Pri kosilu je sedela Karla poleg mladega tujega gospoda s plavim obrazom. Ime mu je bilo Sten Melde ter je bil nečak uradnega inženjerja.

Če se mu zdi zabavno to uradno ogledovanje poti, je vprašala Karla.

O dà, nič zabavnejšega si ne more misliti — takole za čisto kratek čas.

Potem nista našla več snovi za pogovor, Karla je bila v zadregi in je postala napeta in nedostopna.

Uradni inženjer je poročal na svoj počasni način in risal pri tem s svojimi dolgimi, koščenimi prsti po zraku, da so prišli zakolčiti novo pot čez gore; kasneje poleti se bo vršil ogled in cenitev.

»Ampak potem se ne obeta nič dobrega za hišico gospoda sodnika ob Flatskem jezeru,« je rekel.

Sodnik se je vznemiril: mala koča tam gori je spadala med tisto, kar mu je bilo najljubše na svetu.

»Saj jaz odsvetujem — popolnoma odsvetujem,« je rekel uradni inženjer, »ampak vrag vedi, kaj tiči

za tem. Kmetje hočejo imeti pot na vsak način na tisti strani, kjer stoji koč, čeprav bo daljša in dražja.« In začel je izračunavati številke in dolžine poti, da je šlo kakor tih vzdih okrog mize.

Popoldne je vodil zapisnik pisar, tako da je bila Karla prosta in je mogla iti proti večeru na izprehod ob jezeru. Na majhnem pomolu je stal Sten Melde in lovil ribe.

»Ali prijemajo?« je vprašala Karla.

»Ne. Ali mi morete nemara pojasniti, kako da ne?«

»Prezgodaj je še v tej dobi za ribarjenje v gorskih vodah,« je odvrnila.

»Ah, taka je ta reč! Potem bom pa vruga še dlje postajal tu,« je dejal in skočil s kamena, na katerem je stal, »še nikdar nisem lovil in se mi zdi to opravilo blazno dolgočasno.«

»To je edino, kar prinaša mojemu očetu resnično razvedrilo, mislim, in mojemu bratu Ivanu tudi.«

»Oh, tega poznam iz Kristianije; to se pravi, samo z ulice. Ali veste, da je eden najlepših mož v mestu? Videti je kakor Anglež — kakor odličen seveda.« Pogledal jo je s svojimi velikimi, svetlimi očmi. »Sicer pa bi mogli biti tudi vi — Angležinja, mislim. Čisto taki ste videti.«

Vneto je šel ob njeni strani, zdaj na desni zdaj na levi, in neprestano čebljaj.

»Oh, prosim,« je dejala, »ali ne bi mogli mirno ostati na eni strani?«

»O pač,« se je smejal. »To je pač odtod, ker za nobeno stvar nimam vztrajnosti, kakor pravi stric. Ali ga poznate? Strašno dolgočasen stric. Ampak duša. Zato me je tudi vzel s seboj na ta ogled poti. Da bi malo miru prišlo vame, pravi oče. Postal naj bi železniški inženjer, a ne tu doma; v Ameriki imam strica in tja pojdem. In sedaj naj bi čez poletje malo prakticiral, meni mati.«

»V Ameriko torej nameravate?«

»Da, to se pravi, če se bom mogel ločiti od Kristianije. Kajti kaj lepšega od Kristianije vendarle ni na vsem svetu, kaj pravite?« Zopet je skočil na drugo stran. »Še nikoli da niste bili v Kristianiji? — Ah, potem vas pa obžalujem — jaz nisem bil nikoli drugod. Amerika je še boljša, pravi stric. Ampak fjord! Stricu sem bil rekel, da morem z njim potovati samo junija; julija bi rad jadral. Če ne bom moral biti takrat že v Ameriki.« Zopet je skočil na drugo stran.

Vrnila sta se v hotel. Sodna razprava je bila končana, voz za vozom je odhajal in puščal za sabo oblak prahu. Sodnik je stal na dvorišču v pogovoru z nekim možem. Videti je bil do smrti utrujen, a po vsaki razpravi se jih je znašlo toliko pri njem, ki so ga hoteli vprašati za svèt, in sodnik ni nikoli odrekel.

Karla in njen spremljevalec sta sedla na hotel-sko verando. Voda je postala modra in globoka, nad gorami je ležal tenak hlap in iz dalje je bilo slišati šumenje slapu.

»Še nikoli nisem bil tu na zapadu,« je rekel, »prekrasno je, a bivati tu ne bi hotel za vse na svetu.«

»Zakaj? Če se vam zdi tako lepo. Morda je vseč tudi vašemu stricu?«

»Stricu? Oh, ta pravi, da je tu edini košček zemlje, kjer je sploh mogoče prebivati. Toda ne — te gore, voda in strašno majhne hiše, tu se gotovo nikdar nič ne pripeti. A po mojem mora človek vendar vsak dan kaj doživeti.«

»Ah ne, pogostokrat se ne zgodi, da bi se tu kaj pripetilo,« je rekla in v njenem glasu je bil grenak zvok, »vesela sem, če se enkrat na leto kaj zgodi.«

»Pojdiva,« je dejal, »dajva nekoliko veslati.«
Začudeno ga je pogledala.

»Ne, tega ne smeva.«

Toda prijel jo je kar za roko in jo vlekel s seboj. »Le pojdite,« se je smejal.

Spodaj pri obalni lopi je ležal čoln, in brez pomisleka ga je potisnil ven.

»Toda saj vendar ne smeva kar tako uporabiti tujega čolna.«

»Saj jo ne misliva z njim pobrisati,« se je smejal in že skočil vanj. »Če ga bo hotel kdo imeti, bo že poklical!«

Smejala se je: »Tukaj ljudje ne stoje na bregu in kličejo!« Potem je skočila v čoln tudi ona.

»Ne, ljudje tukaj samo šepečejo, ali tega še niste opazili? To prihaja odtod, ker vse drugo tako glasno govori, gore in voda, pravi stric.«

Počasi sta se vozila ob bregu. Previdno je potapljal vesla v vodo, ki je bila pod prevesnim bregom videti črna. Prišla sta mimo majhnega potoka, ki je žuborel med gladkimi kamenčki.

Pridržal je čoln.

»Poslušajte,« je rekel.

»Kaj je?« je zašepetala.

»Potok — tako čudno je slišati.«

Oba sta posluhnila šumljanju potoka.

Potem sta obveslala krmuljo, vodna površina je bila svetla in črna, polna širečih se krogov od potaplajočih se rib. Kriva breza se je zrcalila. Pod goro na drugi strani sta se družila breg in voda v črni senci, na jasnem nebu je stal beli mlaj.

Sten je vesli komaj še potapljal. »Tu se šele vidi, kako visoko je do neba,« je rekel.

Karla ni odgovorila. Sedela je v čolnu in zrla po vodi, mimo njega. Bilo ji je, kakor bi še vedno slišala žuboreti potoček.

»Svet je tako velik,« je dejal in zamahnil z vesli, »in toliko je, kar bi moral človek videti in doživeti. In kaj vse se ne dogaja — zdi se mi, da je to strašno velik čas, v katerem živimo. Gotovo imam še veliko pred seboj — samo tega ne vem, kje naj začnem.«

»Oh prosim, samo ne govorite o tem,« je dejala in se stresla, »sicer se res ne da več prestati.«

»Kaj se ne da več prestati?« Nagnil se je naprej in jo vprašuje pogledal.

»Tu sedeti.«

»Tu — v čolnu?« je vprašal in strmel vanjo z odprtimi usti.

»Ne,« se je kratko nasmejala, »ne — doma — večno doma. Nikdar priti ven, nikdar kaj videti, doživeti, to je, česar ne morem več prenašati.«

»Da, to mora biti v resnici žalostno,« je dejal zamišljeno. »Pa nič zato,« je vneto dodal, »kajti vse je vendarle na tem, da sami hočemo, kaj ne; to pravi tudi moj stric v Ameriki. Pa še, če je kdo tako lep kakor vi.«

Vrgla je glavo nazaj. »Ne govorite takih neumnosti!«

»Ne,« je dejal in ves zardel, »saj tudi ne mislim tako, prav za prav nimam navade, da bi govoril take — take neumnosti.« Zamahnil je nekajkrat z vesli. »Tukaj je v resnici lepše nego v kateremkoli drugem kraju, ki ga poznam. Čeprav je kristianijski fjord krasen.«

Sedaj sta bila nasproti hotelu. Veliko poslopje se je zrcalilo v vodi modro belo, in slišati je bilo glasno grmenje slapu.

»Le pomislite, prihodnje leto ob tem časeu bom veslal morda po Michiganskem jezeru,« je dejal. »Tja bi namreč moral. Tako vsaj mislim.«

»Da — in jaz bom najbrž še vedno ždela tukaj.«

»In veslala s kakim novim znancem,« je sentimentalno vzdihnil.

»Ah, tukaj ni posebno veliko novih znanj v teku enega leta —.«

»Potem se boste morda kdaj spomnili name,« je rekel hitro, »jaz bom vsekako velikokrat mislil na vas.«

»Na Michiganskem jezeru?«

»Da, na Michiganskem jezeru! Kajti tam prav gotovo ne more biti lepše nego tu, pa naj reče stric, kar hoče. Tega večera tukaj ne bom nikdar pozabil.«

»Verjamem,« je dejala in spustila roko v vodo.

»Nikdar,« je zatrdil še enkrat. Dvignil je pogled in v sinji večerni svetlobi so bile njene oči črne in globoke. »Nikdar,« je ponovil slovesno.

Sodnik je prišel na breg in ju polglasno poklical.

Počasi je veslal Sten proti bregu. Karla je vlekla roko še vedno po vodi — svetla, žuboreča proga je ostajala za njo. Sten je komajda pregibal vesla, a kljub temu sta bila kmalu na pristajališču.

»Nikoli v življenju ne pozabim tega večera,« je rekel in se sanjavo ozrl v daljo, »in nikdar več ne bo moglo biti v kateremkoli drugem kraju t a k o lepo.«

»Niti na Michiganskem jezeru ne?« Skušala se je nasmehniti, a ustnice so ji le rahlo zatrepetale.

»Ne, niti na Michiganskem jezeru ne,« je rekel resno in jo prijel za mokro roko.

Prišel je sodnik in jima pomagal spraviti čoln na suho.

Gospa Hage je pomolila glavo skozi vrata na hodniku.

»Karla — steci no tja k župniku in vprašaj, če ne bi hotel večerjati z nami. Reci mu, da je prišel Nils pravkar z najkrasnejšimi postrvmi s Flatskega jezera. Pri njem vsak dan najbrž ne pride bog ve kaj na mizo.«

Popoldne je bilo deževalo. Karla je privzdignila krilo in ko je skokoma hitela po poti, so breze stresale nanjo dežne kaplje, ki so se ji blestele v laseh in na polgolih laktih.

Župnik je stal pri oknu svoje študijske sobe in videl, ko je prihajala. Ves prevzet je strmel ven, večerno sonce je rdeče sijalo po travnikih, v travi in po lužah in po listih brez se je lesketalo, in v vsej tej svetlobi in blesku je prihajala, lahna in vitka in smehljajoča se. Bilo je, kakor da bi sreča sama hitela k njemu. Kakor drget mu je preletelo telo, in moral si je pritisniti roko na srce, od sreče in tesnobe obenem. Tako ji je stopil nasproti. Prijel jo je za roko in jo dolgo držal v svoji, jo potem naglo izpustil in prosil Karlo, naj vstopi. To da je prvi obisk iz sodnije pri njem, je rekel in sam slišal, kako mu je glas drhtel.

Karla je stala v veliki, goli sobi. Ali je mogel biti to isti prostor, ki je bil za časa župnika Langena tako prijeten in domač? Čutila je, da so se ji orosile oči.

»Dà, tu je prazno in pusto,« je dejal župnik. »Pernila, Andersova žena, je tukaj vse tako uredila.« In z nejevoljo je mislil na Pernilo, ki je bila grbava, majhna in švedrasta.

»Toda vi sami —« je menila Karla.

»Jaz se nikoli ne mudim tu,« je rekel kratko. »Dajte, pojdiva v mojo delovno sobo.« A še tisti hip

mu je prišlo na misel, da mora sedaj misliti, kakor da se mu v delovni sobi zdi prijetno, in naglo je dodal: »Ne zato, ker bi bilo tam bolje; povsod boste našli sled osamljenega moža, ki se obdaja s praznoto.«

Stopila sta v delovno sobo, v kateri je močno dišalo po žvečilnem tobaku. Župnik je odprl okno — »da more sonce noter,« je rekel in si mislil: kam se je izgubil tvoj ponos?

»Kako je tu vse izpremenjeno,« je rekla Karla. »Ali smem?« in odprla je vrata, »ah ne, kabinet je čisto prazen!«

»Da — prazno je tukaj,« je ponovil župnik, kakor da bi bil to sedaj prvič rekel; »čemu pa naj tudi bi — saj ne poznam nobenega kosa v svoji hiši.«

Karla se je ozrla po golih stenah.

»Ne, tu ne najdete nobene slike, še fotografije moje žene ne. Je tudi nimam; mi kmetje se ne damo tolikokrat fotografirati — kakor drugi.«

»Toda nekoč ste pa vendarle imeli —?«

»Prijeten dom, ste hoteli reči? Kar sem imel, sem vse prodal, ko sem bil ostal sam. Bili so tudi samo stoli in mize, nič drugega, nikak pravi dom. Doma pri starših sem poznal vsako stvar, vse je imelo svoje ime in svoj pomen. A to ima sedaj moj najstarejši brat —.« Umolknil je: čemu stoji prav za prav tu in govori o svojih osebnih zadevah — dà, hvala, rad pride na večerjo.

Dolgo je še stal pri oknu, ko je bila odšla. Ali ni ostal za njo nežen, topel vonj? — previdno je zaprl okno.

Po večerji so sedeli zunaj na vrtnih stopnicah. Gospa Hage je gostila s kolači in čašo kosmuljevega vina. Zrak je bil mil, v visokih jesenih je šelestelo in dišalo je po vrtnicah. Spodaj vzdolž reke se je vse modrilo od zvončic. Nekdo je stal tam in lovil ribe;

Ana Zofija ga je spoznala, bil je Ole — a le zato, da je bil blizu sodnije, si je mislila.

Župnik je sedel poleg sodnika na klopi, gospa Hage in hčeri so sedele na stopnicah. Pogovor se ni hotel prav razviti; nista pač spadala skupaj, župnik in sodnik. Pogovor se je sukal okrog novega mostu čez reko. Sodnik je bil svoj čas stvar sprožil v občinskem predstojništvu, sedaj pa se niso mogli zediniti, kje naj bi stal, in tako se je stvar pač zopet zavlekla za eno človeško dobo. Župnik je vse potrpežljivo poslušal.

Mlad mož v sportni obleki je prišel čez dvo-rišče, se ustavil in pogledal naokrog. Karla je vstala. Sedaj je postal tudi župnik pozoren.

»Stric pravi, da bi pač smel gospoda sodnika obiskati.« Bil je Sten Melde, ki je pozdravil s svojim žarečim smehljajem. »Dober večer, dober večer;« stisnil je tudi župniku roko.

»Tukaj se razveselimo vsakega novega obraza — in posebno vsakega mladega.« Gospa Hage mu je prožila obe roki.

Župnik se je umaknil na klopi — tudi od tu je mogel videti Karlo.

Stala je na stopnicah, tiho in s sklonjeno glavo, kakor bi prisluškovala, in z istim smehljajem, ki je bil napolnil prazne prostore v župnišču — isti skrivnostni smehljaj, je mislil, in iste temne oči. Ali je imela ta smehljaj, ker je na nekoga mislila — na nekoga drugega?

»Strašno prijazno se mi zdi v takemle uradniškem domu na kmetih,« je rekel Sten, sedeč na stopnicah s čašo vina.

»To pravite, ker ga vidite samo poleti,« je odvrnila gospa Hage. »Morali bi pa kedaj okusiti, kakšna samota je pozimi.«

»Samota?« Župnik je pogledal. »V veliki, obljudeni občini.«

Gospa Hage se je smehljala s svojim običajnim,

narejenim smehljajem. »Meni se zdi, da so postali naši uradniški domovi kakor tukajšnji gozdovi; poleti ptičje življenje in petje, jeseni in pozimi stoje brez življenja in puščobni. Tedaj so le vrane in srake s svojim žalostnim vreščanjem.«

»Dobro, da vas vaščani ne slišijo,« je dejal župnik.

»Toda ljubi župnik, saj pri tem vendar ne mislim na vaščane. Na očeta mislim in nase — in za petje mi stari nismo več kdo ve kaj prida, kajne, gospod župnik?«

Župnik je zlezel vase. Mi stari, je mislil. Vrana med pticami pevkami.

Vstal je in se kratko poslovil.

»Župniku pa nikakor ni bilo všeč, da si ga imenovala starega,« je menila Ana Zofija.

»Pa je vendarle strašno star — no, tako strašansko ravno ne, a vendar gotovo čez petdeset,« je dejal Sten Melde.

Karla se je glasno zasmejala.

»Dajte, vprašajte mater, če je to staro,« je rekla.

»Stari smo toliko, kolikor se čutimo,« je odgovorila gospa Hage, »in danes se mi je zdel župnik v resnici zelo star. Ni bil tako zabaven, kakor sem si bila mislila, in malce razočarana sem.«

Ana Zofija je videla, kako je ribič spodaj ob reki počasi odhajal.

»Saj pa tudi ni bil prišel ravno zato, da bi te zabaval,« je pripomnila.

Gospa Hage je dvignila obrvi. Ali je bilo to pri Ani Zofiji že nekako kmetsko oboževanje župnišča? Bila je tako nepreračunljiva. Potem pa je postala zamišljena — ali je prišel župnik v resnici z drugim namenom? Vsa v mislih je žvečila pletilno iglo.

Kesneje sta spremili dekleti Stena doli do hotela.

Gost mrak je ležal nad sivo potjo, iz katere je še puhtel duh po deževju, in visoke breze ob pokopališkem zidu so imele sinjkast blesk.

Sestri sta se držali za pod pazduho in pritajeno peli. Sten je šel poleg njiju in poslušal, misli pa so mu begale sem ter tja.

Tik pred hotelom so zadeli na Oleja Bergeima. Ana Zofija se je ustavila: »No, ali si kaj ujel?«

Ole je pokazal svoj plen. »Torej si me bila videla?« je vprašal. Ona dva sta šla dalje, Karla si je še tiho popevala.

»Da — videla sem te pri vodi.«

»Sijajen prostor za ribolov tamkaj ob sodnijskem travniku.«

Ana Zofija se je nejevoljno nasmehnila. »Saj so vendar še tudi druga dobra mesta,« je dejala.

»Imaš prav,« je mirno odgovoril Ole in dodal podsmehljivo: »Ali nemara ne prideš v kratkem gori na Bergeim? — menim zaradi teleta, o katerem je govorila tvoja mati.«

»Oh, ko je pa tako dolga pot,« je odvrnila.

»Da, pot je težavna, imaš prav,« je rekel resno in šel dalje. Ona pa je pohitela za onima dvema.

Ta dva sta bila šla mimo hotela dalje na most. Tu sta slonela na ograji in gledala doli v temno reko, ki se je s težavo prerivala med obema mostnicama.

Slednjič je Sten prekinil molk: »Stric pravi, naj ostanem tu dva tedna.«

»Dva tedna,« je zategnila Karla, »kmalu bi bila vprašala, kako dolgo je prav za prav to.«

»Dva tedna trajata zelo dolgo — kakršne so pač okoliščine.«

»Ali morete videti,« pokazala je v reko, »tu doli je losos.«

Vneto se je nagnil, njuni glavi sta se doteknili. »Tu je,« je znova pokazala, a sploh ni več vedela, kje je bil losos.

»Ne vidim ga,« je dejal in zlezal na ograjo.

»Prosim, bodite previdni,« je zaklicala. Bilo ji je žal, da ni stal več ob njeni strani.

»Oh, več kakor noter pasti itak ne morem,« se je

smejaj, »potem pa splavam na suho. Kajti plavati znam. To pravijo vsi. A četudi bi utonil —.«

»Ah, ne govorite tako — otročje.«

»Dà, kaj pa bi bilo, če bi utonil,« je rekel tiho, da bi jo dražil, in napravil slovesen obraz, »kdo bi se pa zaradi tega žalostil — vi nemara?«

»Ne,« je odvrnila kratko.

»Ne?« je vprašal mehko in proseče in skočil zopet na most, »ali zares ne?«

»Pač,« je dejala hitro in plašno in v očeh so ji zaigrale solze. »Ali bi vi morda ne bili žalostni, če bi nenadoma umrla?«

»Tega si sploh ne morem predstavljati. To bi bilo ravno tako nemogoče kakor leto, ki ne bi imelo poletja.«

»Moglo bi vendarle biti,« je dejala potem počasi. »A predstavite si samo, če v letu ne bi bilo poletja, čemu pa naj bi potem sploh živeli? — Tu stojiva in opazujeva lososa,« je polglasno zaklicala Ani Zofiji, ki je prihajala po mostu. »Tu je eden, in Melde hoče na vsak način v vodo, da ga zgrabi. Tak dajte no, prosim, saj tako dobro plavate — pravi stric.« Položila je sestri roko okrog ramen.

Sten pa je plesnil z rokami. »Blazno rad bi plesal,« je zaklical.

»To ne gre — pomislite vendar, če bi nas kdo videl,« je dejala Ana Zofija.

»Ali morda pride črni duhovnik in nas vzame?« se je zasmel.

Tudi Karla se je zasmejala. »Ti nama pa poj!« je zaklicala Ani Zofiji in položila roko na Stenovo ramo.

»Trapasta sta,« je dejala Ana Zofija jezno. A Karla se je sestri samo nasmejala, tuje, vroče. »Prosim, poj vendar!« je zaklicala glasno in v njenem glasu je bilo nekaj ukazujočega, tako da se je dala Ana Zofija omehčati in je pela, sedeč na mostni ograji in strmeč v vodo. Onadva pa sta plesala. Potem se je

ozrla tja proti goram, ki so ležale v črnih sencah; niti na Bergeimu ni bilo videti luči. Čutila se je tako osamljeno, da bi bila najrajši jokala. Iznenada se je spustila z ograje na tla in nehala peti.

Onadva sta nehala plesati, stala sta tesno naslonjena drug na drugega in sta se držala za roke. Karla je gledala proti sivemu nebu.

»Tako tiho je,« je dejal Sten, »niti mislil nisem, da je sploh mogoča taka tišina.«

»Ali čutite?« je zašepetala.

»Kaj naj čutim?«

»Vonj po listju — po brezah. Ali ni, kakor bi prihajal odzgoraj — z neba? In potem zopet od reke sèm. Moje roke diše po brezovih listih. Ali ni vse to čudno?«

Tako je stala in se smehljala sama pri sebi, potem je zašepetala še tiše: »Kako krasen večer.«

Izpustila je njegovo roko in šla proti sestri. »Saj sploh ne poješ več,« je dejala.

Počasi so odšli nazaj proti hotelu. Na obeh straneh ceste so stala visoka drevesa in bilo je čisto temà.

»Tu je vedno grdo — pazite, kam stopite,« je dejala Karla.

»Potem bo najbolje, če me vi vodite,« je menil in položil svojo roko na njeno laket.

Ana Zofija je šla naprej in na hrbtu se ji je videlo, kako je nejevoljna: če bi jih sedaj srečal kdo izmed vaščanov!

»Pojdita vendar že!« jima je zlovoljno zaklicala.

Karla in Sten sta stala ob vrtni ograji pred hotelom in si za lahko noč podala roko. Ona je nagnila glavo nazaj in čutila, kako jo je pogledal. Iz vseh hotelskih oken se je svetlikala luč skozi drevje.

»Tak pojdi vendar!« je zaklicala Ana Zofija tako ostro, da sta odskočila.

Nekdo je stopil ven na hotelske stopnice. Karla se je potuhnila in stekla proti domu.

Sestri sta hitro hodili, vsaka po eni strani ceste.

Nad gorami je začel siveti dan, blede megleno svitanje.

Gospa Hage je še sedela na vrtnih stopnicah in pletla. Karla ji je želela lahko noč in jo poljubila; pri tem je za trenotek naslonila svojo glavo na materino.

»Kako krasno je vendar poleti,« je zašepetala in odšla v hišo.

Gospa Hage se je srečna smehljala za njo, in ko je v sosednji sobi slišala Ano Zofijo, ji je zaklicala: »Privlačen mlad mož, Sten Melde, kaj ne? — in meni se v resnici zdi —.« Zdajci se je spomnila na odprto okno v Karlini sobi.

»Pa saj ga vendar komaj pozna, mati,« je rekla Ana Zofija.

»Moj ljubi otrok — na to pač ravno tako malo misli kakor jaz v svoji mladosti. Tem kratkim, popolnoma nepremišljenim trenotkom se imamo zahvaliti, da moremo prenesti celo življenje. In ne vem, kaj bi bolj želela, kakor —.« Z glavo je pokazala gori proti odprtemu oknu. »Tudi zate, Ana Zofija.«

»Zame —« je dejala Ana Zofija in se vzravnala, »jaz sem vendar rojena za to, da postanem stara devica.«

»Bog ne daj, dete, ne govori tako! Samo ne ostati neporočena! Ne zaradi preskrbe — na to vama hvala Bogu ni treba misliti — ne, ampak da bi edine velike naloge v življenju niti ne spoznala — pomisli vendar, ta praznota in osamljenost! Da, otrok, povem tako, kakor je. Predstavlja si vendar, kaj se pravi, celo življenje živeti, ne da bi vedela za svojo tajno, ki leži skrita v vsaki ženski, in ki jo more odkriti samo mož, ki mu pripadaš. Poglej vendar teto Lovizo! Ljubila je doktorja Reinharda, toda ta je pil, dà, nezmerno je pil. A bil je postaven mož in pametna glava. Morda z njim ne bi bila srečna, vendar pa tisočkrat srečnejša, kakor da je takole sama — brez vsakega doživetja, osamela in brez otrok... Da, če

bi imela vsaj otroka, a to bi bilo seve sramota zanjo. Sveta nebesa, kako klavrní smo vendar ljudje in kako strahopetní. — Pa kaj govorim! Lahko noč, dete, saj bo skoraj beli dan.«

Ana Zofija je šla tiho po stopnicah gori. Če bi bila imela vsaj otroka, je rekla mati — toda ni spadala med tiste, ki so imeli pogum.

Gori v sobi se je naslonila skozi odprto okno. Moj Bog, zakaj je vendar tako težko? — Onstran doline je videla pred seboj v bledem jutranjem svitu gore, bergeimski potok se je vil kakor bela vrv skozi listnati gozd in šumel majhno, marno melodijo. Oh, zakaj je tako težko, tako brezmejno težko? —

Gospa Hage je zvila svoje pletenje, bil je resnično čas, da gre slednjič spat. Z nemirom je mislila na to, kar je bila rekla Ani Zofiji; ponoči besede prehitro uhajajo z mislimi. Ali bi mogla vztrajati v tem mnenju, če bi se njenima lastnima hčerama kaj pripetilo, kar naj Bog milostno obvaruje, če bi prišla resničnost in jo prijela za besedo? — Ne, sedaj mora spat. Ko je šla v hišo, je opazila, da je bila v župnikovi študijski sobi še luč.

Vedno znova so se ji vračale misli k rumenkasti luči tam onkraj. Določno je videla župnikov obraz — bled in trd pod črno brado.

Karla je sedela pri teti Lovizi v njeni izbi, majhnem prostoru z oknom na vrt, v katerem je bilo polno ribeza in pa stara, z mahom porasla jablana. Pod njo je sedel Sten Melde, kadeč kratko pipico, in čakal.

Tete Lovize črno oblečena postava se je na najbolj nemogočih mestih upognila; bila je suha in šiljasta na vseh oglih. Desna roka, modrikasta, žilasta in tresoča se je s konicami prstov gladila po mizi, leva je ohromela počivala v naročju. Obraz je bil rumenkasto bel kakor stara slonovina, oči rjave in ostre, njih ogenj v vseh teh letih in boleznih še ni bil ugasnil. Velika usta so se posmehljivo vlekla nizdol proti šiljasti bradi.

»Tako — tako — torej popolnoma pozabili me vendar še niste,« je rekla s svojim zateglim, zlobnim glasom, »včeraj ni bilo nikogar na izpregled semkaj; pa sevé, tvoji materi se zopet tako mudi. Zaradi mene tudi lahko umrjem, ne da bi jo še kdaj videla, m e n e t o n e m o t i — p o v e j j i t o.«

»Da, ti si tukaj v resnici preveč osamljena, teta Loviza,« je tešila Karla. Danes je čutila s teto veliko usmiljenje, dasi je prav za prav ni mogla trpeti.

»Osamljena! Jaz! Ti pač meniš, da zato, ker nimam moža, da bi se z njim do smrti dolgočasila? In dveh dolgih hčerá, da bi se nad njima jezila. Ne, otrok. Tvoja mati je bila do smešnosti nora na možitev — zato jo je pa tudi steknila. Ne, jaz hvalim svojo usodo!«

Premaknila je stol in našobila spodnjo ustnico.

»Oh ne, ljudje so mi nekoč dovolj prizadeli — in moški ne najmanj. Ničesar ne skrivam v srcu. Če vas prosim, da pridete gori k meni, ne delam tega

iz nežnosti. Vem, da vam to ni zabava. Samo tako nerada bi umrla sede,« nemirno se je ozrla naokoli, »rada bi šla v posteljo, kadar bo treba umreti, zdi se mi spodobneje. In na služkinjo se ne morem zanesti.«

Z zdravo roko je porinila od sebe veliko knjigo.

»Če bi vsaj hoteli boljše skrbeti za to, da bi imela kaj čitati, sedaj sem to že v drugo začela brati. Tudi proti knjigi bi nič ne rekla, zelo dobra je, čeprav nočem trditi, da jo razumem; a vedno sem najrajši brala knjige, ki jih nisem razumela.«

Karla je odprla knjigo, bila je versko filozofična.

»Romanov nisem nikdar marala,« je rekla starka in se nejevoljno ozrla naokoli, »še kot mlado dekle ne. Tu se pripovedujejo usode — genljive ali žalostne ali kakor že hočeš, le da niso resnične. Povem ti, otrok, tako, kakor se godi v knjigah, se nikoli ne godi v življenju. In moderne knjige niso za las boljše kakor stare. V modernih knjigah se ljubimca ne dobita, v življenju pa se dobita in postaneta nesrečna, to je vsa razlika.« Kratko se je posmejala. »Da — nočem te dlje zadrževati, vidim, da sedi pod jablano možakar in te čaka. Ni ti treba zardevati, to se ti ne poda, in te neumnosti moramo enkrat vsi prebiti. Samo glej, da ne obvisiš. Ne stori tako kakor tvoja mati in ne izberi si kaj tako dolgočasnega, kakor je tvoj oče, da bi vlekla skozi življenje. No, dà, slabši kakor mnogi drugi pač ni, a boljši tudi ne, ne, boljši ne. Tvoja mati pa itak ni nikoli imela za dva šilinga pameti. Ona misli, da je samo eno nekaj vredno na svetu, to je, spravljati otroke na svet, kakor da bi ne bilo že brez njih zadosti gorja. Neumnost, otrok, presega vse drugo. Sedaj pa ne pusti več čakati svojega kavalirja — ne daj mu čakati, sicer dobi premoč. A ne verjemi mu. In misli na to, kar sem rekla — neumen je na vsak način. Z Bogom, otrok — in hvala ti, da si prišla.«

»Kako strašno, če bi kdaj postala kakor teta

Loviza,« je rekla Karla, ko sta šla s Stenom po malem bregu nizdol in opazila, da je starka gledala za njima.

»Za to pač ni nobene nevarnosti,« je rekel in bil zdaj na eni, zdaj na drugi strani ob njej.

»Ostra pa je,« je rekla Karla. »Ah, ostanite vendar na eni strani, prosim!« se je smejala, in ko ga je pogledala, je morala misliti na besede tete Lovize: neumen je vsekakor.

»Mati vedno pravi, da sem podobna teti Lovizi, ko je bila mlada.«

»Potem je morala biti teta Loviza zelo zala,« je dejal Sten z iskrenim občudovanjem. —

Sten je bil pri sodnikovih povabljen na večerjo; sedeli so v vrtni sobi.

»Gospodična Karla se boji, da ne bi postala kakor njena teta Loviza — ali je res nevarnost, gospa Hage?« je vedro vprašal Sten.

»Upam, da ne,« je odvrnila gospa Hage, »a lahko mi verjamete, teta Loviza je bila nekoč zala in zabavna; poznate jo samo sedaj, ko tiči stara in osamela na Solhaugenu... Obljubiti mi morate, otroci,« — zdaj je govorila s slovesnim glasom — »če bi kdaj morala ostati sama — če bi me oče zapustil, kar Bog obvaruj — potem me ne smete pustiti samo ždeti na Solhaugenu, čisto samo brez kakega svojega.«

Karla je prijela mater za roko.

»Ne, mati, to ti slovesno in sveto obetam, da ostaneš vedno pri nas — pri otrocih in vnukih.«

»To je obljuba,« je rekla gospa Hage.

Karla je pogledala Stena, kakor bi ga hotela priegniti v to obljubo. Sedel je in si tiho požvižgaval.

»Zakaj žvižgate večno eno ter isto melodijo — ali ne znate prav nobene druge?« je vprašala kratko.

»To je zadnji kristianijski 'šlager', ki mi brenči po ušesih,« se je smejal; »tega si je treba vendar za-

pomniti. A sedaj imajo že drugega, kakor mi piše moja sestra.«

Ana Zofija ga je pogledala. »Gotovo si želite nazaj v Kristianijo?«

»Seveda — strašno. Boljšega koticčka ni na vsem svetu. Pa tudi tu ni tako slabo,« je dodal. —

Karla je spremila Stena doli k hotelu.

»Ali nočeš iti tudi ti?« je vprašala mati Ano Zofijo.

Ana Zofija ni odgovorila, stala je in stegnila roko.

»Gotovo bo deževalo. Boš videla, da dobimo še pred kresom dež; nad Bergeimom je čisto črno.«

Nenadoma se je obrnila proti materi.

»Ne verjamem, da bi se Sten Melde le malo zanimal za Karlo, vsaj tako ne, kakor ona misli, še na mar mu ni.«

»Kaj praviš, otrok?« je planila gospa Hage, »saj vidiš, kako je zaljubljen vanjo.«

»Ah da, malo zaljubljen — to so bili vsi, ki so bili poleti tu na obisku, zdaj v Karlo, zdaj vame. To spada zraven. A niti na misel mu ne pride, da bi si utegnila domišljati, da mu je resno zanjo; zagotavljam te, mati, da je tako. Če jutri odpotuje, po jutrišnjem že ne bo več mislil nanjo.«

»Kako le govoriš — vse gledaš od grde strani.« Gospa Hage je bila videti čisto prestrašena. »Saj potem bi morali Boga prositi, da se preveč ne naveže nanj.«

»Rada bi vedela, če pomaga Boga prositi za kaj takega. Tu v samoti smo se navadili, da vse jemljemo tako slovesno; tako resni smo, tako globoki — ali ne pravijo tako?« Zopet je stegnila roko ven in čutila droban, hladen dež. »Za reveža imajo vsi majhni darovi tako veliko vrednost, brezpomembnosti postanejo življenjski dogodki.« Stopila je v stran, da bi se umaknila materi, ki se ji je bližala. »Ponoči bo pošteno deževalo.« In odšla je po stopnicah navzgor. —

Karla in Sten še nista bila prišla dlje kakor do Hagenovega dvorišnega zidu, ko je že začelo deževati. »Čutite le blaženi, pohlevni dež,« je dejala in nagnila glavo nazaj.

»Toda saj boste čisto mokri. Dajte, ogrnite si moj jopič, potem vas spremim nazaj.«

Stresla je samo z glavo in spet nastavila obraz dežju. »Kako čudovito je vse videti v takemle dežju; ali morete videti, kako se zdi vse daljnješe in večje?«

»Dà,« je dejal in se ozrl naokoli, vendar pa se mu je zdelo, da je vse natančno tako, kakor je bilo vedno. »Ampak tu je vendarle preveč gorá, kar tilnik me že boli od večnega pogledovanja proti nebu. Lahko noč in hvala za prijazno spremstvo.« Sklonil se je, poljubil njeno roko, ki je ležala na zidu, in odšel po poti nizdol.

Karli se je v dežju tako mudilo domov, da je krenila po stezi za hlevom. Ko je v temi zavila okrog ogla, se je zaletela naravnost v moško postavo, ki je stala tu skrita, obrnjena s hrbtom proti njej. Zakričala je, tako se je bila ustrašila. Mož se je prihulil in izginil za vrtno lopo, a se na cesti zopet prikazal ter odšel s hitrimi, stopicajočimi koraki preko polja.

Natančno tak kakor župnik. —

»Tako sem se ustrašila,« je rekla Karla, ko je stala v sobi in otresala dež, »na vrtu je stal neki moški — a nimam pojma, kdo je bil!«

»Bržkone kdo, ki je hotel k dekletom.« Gospa Hage se ni ozrla od svoje gospodinjske knjige. »Lahko noč, otrok.« —

Gospa Hage je vzdihovala nad svojimi računi; vsem težavam so se sedaj pridružile še denarne skrbi, vedno je primanjkovalo denarja za gospodinjstvo — sam Bog ve, kje je ostajal.

A kaj je bilo to proti skrbem z otroki! Ali naj sedaj za Karlo zopet ne bo nič? Tista, ki je vedno prva videla, če je kaj hudega pretilo, je bila vendarle

Ana Zofija. Oh, te skrbi z otroki so ji izpijale srce; vsak dan so bile nove in krvavo sveže. Vseeno, če je imela otroke doma ali pa jih je poslala v svet. Ivana, najnadarjenejšega med njenimi otroki, je bila že za prvih otroških let oddala z doma; vsako leto je prebil le kratke počitniške tedne doma, dokler se jim ni vsem odtujil. Kaj pa so sedaj vedeli o Ivanu? In Hagbart! Mlad, lep in veder je bil odšel, nežen in dober, in z veseljem so ga bili poslali. Dà, z veseljem, čeprav se jim je trgalo srce, samo da bi bilo življenje zanj bogato in lepo. In potem je bil prišel nazaj — uničen — in po eni sami nepremišljenosti, iz kakršne se izmota tisoč drugih mladih moških brez škode — uničen, obupan, plah kakor zver, brez upa na rešitev. In potem so ga imeli tu, njenega ljubega fanta, umirajočega, ne, mrliča že, ki ga je bilo treba samo še položiti v grob.

Gospa Hage si je pokrila obraz z rokami: življenje je bilo trdo, kruto in strašno. Da je moglo materino srce sploh prenašati vse te muke in bridkosti, da je moglo toliko trpeti, ne da bi počilo, trpeti za otroke, ki jih je rodila! Ah, borila se je za to, da bi jim bilo svetlo in lepo. Kako smešno zaman je bil vendar ves ta boj! Saj bi bili prav tako srečni ali nesrečni, če ne bi bila zanje nič storila, nikoli pozkušala, da bi jih várovala, nikoli zanje trpela. Nobena mati, tudi najboljša ne, ne more pomagati svojim otrokom; čisto sami morajo, tudi oni, izvojevati véliki boj življenja.

Potem je nenadno udarila z roko po mizi. Ne, kakšne misli pa so bile to, katerih oblasti se je bila predala! Zdaj je vedela, to je bilo zato, ker je bila začela voditi pravo gospodinjsko knjigovodstvo; to je prineslo denarne skrbi, in denarne skrbi so bile uničevalne, bedne, umazane; saj si vendar ne bo dala po denarnih skrbeh pokvariti dobro voljo!

In vzela je gospodinjsko računsko knjigo, zlomila s svojimi močnimi prsti platnice in jo vrgla v

peč. Potem se je nasmehnila. Bilo je, kakor bi bila ves svoj srd izlila na zlobnega sovražnika. Potem je stopila v vežo in odpehnila obe krili vežnih vrat. Sedaj je curkoma lilo, v zraku je vršalo in tleskalo po tleh — to je bilo dobro za travnike in njive.

»Samo ne izgubiti poguma,« je dejala glasno in pretegnila roke.

Tudi drugi in naslednji dan je še deževalo. Težko sivo nebo je viselo nad gorami, neprestano je lilo, povsod so nastajali potoki, vedno novi, rjavi in belo peneči se. Slap je naraščal in dobival globok zvok, ki je polnil vso dolino s svojim bobnenjem. Reka je naraščala od ure do ure, se zlivala po travnikih, po katerih je stalo jelševje kakor preplavljeni otoki, naraščala bolj in bolj in butala svoje rjavo sivo vodovje ob stresajoče se mostne stebre.

Popoldne se je bil odpravil Sten Melde preko gorá in krenil po pešpoti.

Gori v gorski koči se je bil ustavil, da bi si najel voz doli do hotela. V koči je sedel pri oknu majhen, rdeče rjav mož in bolščal venkaj v dež. Slednjič se je ozrl po tujcu, ga dolgo gledal, ne da bi odgovoril na Stenova vprašanja. Sten je znova nepotrpežljivo prosil za voz. Mož je privlekel iz žepa majhno pipo, iskal tobak, a ga ni našel, in odšel v kamro, da bi videl, če je tam. Čez trenotek se je vrnil s tobakom in privedel s seboj še majhnega dečka, ki mu je sledil tik za petami črn, moker cucek. Deček je sédel na rob postelje in zijal v Stena, pes pa je krožil okrog njega in ga vohal.

Mož je sédel k oknu in začel strgati po svoji pipi. Ko jo je srečno natlačil, ni hotela vleči, in moral jo je znova izprazniti na kos časniškega papirja in prepihati. Deček je zijal. Pes je vohal. Pipa je bila znova natlačena. Sedaj je Sten še enkrat ponovil svojo prošnjo za voz. Pes je začel renčati, mož je pogledal v zrak in karal »preteto žival«, potem je

začel iskati vžigalice. Gori na peči je ležala škatlica; mož je pogledal zdaj njo zdaj dečka in slednjič s skrivljenim prstom pokazal na škatlico. Mali pa se ni genil in z globokim vzdihom je stari vstal, da bi šel sam po škatlico.

Potem je šel na svoje prejšnje mesto pri oknu, dal psu lahno brco, prižgal pipo in s tako silo vlekel, da so se med prsti pokazali modri plamenčki; vzdihnil, izpustil dim in pogledal venkaj v dež. Nato je nekajkrat krepko potegnil iz pipe in se obrnil proti Stenu. »Odkod prihajate, gospod?« je vprašal. Toda Stenu je bilo potrpljenje pošlo, vzal je čepico in odšel.

To je bila huda pot. Dež mu je kapljal s čepice na obraz, za vrat in po hrbtu nizdol. Še v sanjah ni bil nikoli mislil, da bi moglo tako deževati. Kake poti sploh ni bilo najti, visoko vrbovje ga je mokro opletalo po nogah, spotikal se je ob neslutenih gomilah in se pogrezal v močvirne kotanje, v katerih je zagrgalo, ko je iz njih potegnil noge. Kàj je bilo tu vse začarano? Klel je, se spotikal, zopet klel. Vedno gosteje ga je oklepala megla. Najbližjega borovca ni mogel več videti. Nizko drevje je kakor oživel in se sukalo okrog njega. Kriva breza, ki se je od dežja upogibala, je bila neprestano pred njim.

Slišal je priglúšeno šumenje, ki se je kmalu izpremenilo v pohlevno žuborenje, potem pa zopet naraslo v hrumenje. In sedaj je stal pred plitko reko, katere čista voda je tekla v majhnih vrtincih. Nič ni pomagalo, tu je moral čez. Dobršen kos je bilo vedno videti na dno, potem je pa postala voda iznenada presenetljivo globoka in rjavo črna na drugi strani. Sten se je zbal in skočil nazaj, tako da je voda brizgnila visoko po njem. Ko je prišel zopet na kopno, je bila videti reka plitka in nedolžna kakor prej.

Sedaj jo je skušal prebresti na drugem mestu. Previdno je postavljajl nogo pred nogo in se zopet ustavil pred globino. Previdno se je upal vanjo, voda

mu ni segala dlje kakor do kolen. Z globokim vzdihom je prišel čez.

Ves iz sebe in preklinjajoč grozote, v katere je bli zašel, je omahoval dalje. Tla so postajala vedno bolj grbavinasta, močvirne kotanje vedno globlje, majhno brezovo grmovje se je zbralo v pravo goščo. Prerival se je skozi in se znova ves premočil; bila je nova, curljajoča mokrota — kakor bi ne bil že prej dovolj moker. Ko je srečno ušel brezovju, je stal pred majhnim ribnikom. Neznani ptič je čivkajoč letel ob bregu, se na usločenih perutih dvignil nadenj, pa zopet letel okrog vode. Ribnik je bil videti majhen; pogumno je krenil dalje, da bi ga obšel, toda postajal je vedno daljši in zdelo se je, da raste. Sten je šel in šel, pa ribnik se je raztezal, se daljšal in napravil slednjič ozko, z ločjem poraslo krivino. Vse naokrog sivo vrbovje. Hotel se je preriti skozi, pa se je z eno nogo do kolena pogreznil. Med vrkami se je pokazala voda. Bil je tako prestrašen, da je začel teči; spotikal se je, padal in stopal previdno dalje. Slednjič je čutil pod nogami trdna tla in prišel v nizek, gost borov gozd, v katerem se je vsak korak pogrezal v mahovita tla. Sedaj ne morem nič več, si je mislil, tu sedem in se ne ganem več, naj bo, kar hoče — naprej ne grem.

Skozi meglo je videl sivo progo — morda zopet reka? Opotekel se je po gladki rebri nizdol, izpodrsnil, poizkušal zopet vstati, a drsel je dalje in dalje, dokler ni obležal v jarku.

Bila je občinska pot z globokimi kolesnicami, po katerih je stala voda; na drugi strani je ležala krompirjeva njiva.

Sten je nekaj časa ležal v jarku in si vse ogledal. Tu so morali biti vendar ljudje v bližini, tu je vodila prava pot. Toda sveto in slovesno je prisegel, da tudi en dan več ne ostane v tem vražjem kraju, ki je kakor dežna luknja med sivimi gorami in nji-

hovimi barji. Tu ni bilo obstanka za ljudi, vsaj ne za ljudi njegove vrste.

Zdajci — prisluhnil je — ali ni slišal novega zvoka, čudovito znanega in blaženega glasu v vsem tem dežju in megli — škripanje voznih koles? Ali pa je bila samo reka? Ne — tu je bilo zopet — poskakujoče škripanje hitrega voza.

In če bi sedaj prikočijažil sam živi satan, z njim mora!

Zlezel je na rob jarka.

Tedaj se je na strmi rebri pokazal lahek voz z majhnim konjem, in v vozu plečat mož v nepremočljivi obleki in dežnem klobuku. Sten je stopil na sredo poti. Konj se je tako sunkovito ustavil, da je sedel na zadnje noge, mož v vozu se je nagnil naprej. Ni pa bil satan, marveč župnik.

Sten se je tako razveselil, kakor bi bil naletel na svojega najboljšega prijatelja, in med pripovedovanjem je že lezel na voz. Župnik mu je molče napravil prostor.

Sten je na vozu udobno sédel, izvlekel svojo pipico, prosil župnika za vžigalice, in čeprav ga je zeblo kakor mokro mačko, je bil vendar židane volje.

Župnik je vozil po rebri nizdol. Držal je vajeti z obema rokama, spodnja ustnica se mu je našobila in obrvi so se mu globoko povesele nad sinje oči. Zdaj pa zdaj se je postrani ozrl in vsakikrat videl isti zadovoljni deški obraz. Ali tu ni bilo ničesar, kar bi govorilo o lahkomiselni, morda celo izprijeni mestni mladini? Ne — bila je samo mladost, nedolžno srečna mladost! In z grenkim sovraštvom je mislil župnik na svojo lastno mladost, na kratka divja leta in dolga, trda, samotna, nevesela, polna dvomov in bojev. Kje je bilo tu veselje? In sedaj je sedel tu poleg njega ta deček in sodil, da je najpreprostejša stvar na svetu, živeti življenje in biti srečen. Ali morda v tem tiči skrivnost? Ali je vse težavno in zapleteno le blodnja,

ali so to le nepotrebne misli okorelih in neveselih ljudi? Naravno, srečno, preprosto in nepreudarjeno veselje, ali je morda prav to otrok božji? Verni govore o odpovedi — zakaj naj bi bilo ravno vse dolgočasno Bogu vseh? Ali ni to samo nekaj, po čemer človek sega, da bi se tolažil v revščini svojega srca? Srečni, preprosti, ki so vedrega srca, ali so to božji izvoljenci? Dà, resnično, potem ga Bog ni izvolil, vzel mu je mladost, ker mu je bilo njegovo težko srce zoprno. Kako pa naj dobi sedaj nazaj svojo mladost? Ali more klicati Boga na odgovor?

»Oprostite,« je zdajci zaklical Sten, »ali veste, gospod župnik, da neprestano škripljete z zobmi? Temu je vzrok slaba prebava, pravi moj stric. Imam namreč strica, ki je zdravnik.«

Župnik se je srdito ozrl na Stena, toda v Stenovem vedrem obličju ni bilo nobene sledi kake skrite misli; nato je z bičem ošinil konja in voz je glasno zdrdral čez neko dvorišče in po zadnjem klancu nizdol. Na nekem ovinku se je iznenada pokazal fjord, pristajališče in cerkev, potem pa je zopet vse izginilo; dospela sta na pravo vozno cesto in se peljala ob tihi, črni vodi.

»Grozno turobno je tod,« je rekel Sten, »rajši bi šel na severni tečaj, kakor pa da bi tu stalno prebival. A hvala bogu, moj čas tu kmalu poteče.«

»Tako — nameravate nas zapustiti.« Besedo nas je izgovoril s posebnim poudarkom.

»Da, k sreči — oh, odpustite, nisem hotel biti nevljuden, a tod v resnici le preveč dežuje.«

»Da, to pač,« je dejal župnik in se ozrl proti težkim sivim oblakom. »Toda videli vas bomo pač kmalu zopet tu?«

»Mene? Zopet tu? Never! V Ameriko pojdem, najrajši še to poletje, pravi moj stric. Imam namreč strica, ki je inženjer.«

»V Ameriko, hm.« Župnik se je nagnil naprej in

z bičem mahljal nad konjskim hrbtom. »Menil sem, da vas tu nekaj veže.«

»Mene — tukaj?« Župnik je videl dvojico odkritosrčno začudenih oči.

»Da — mislim nove ceste — ogled,« je dejal župnik sigavo.

»Ah to!« Sten se je smejal. »To pojde tudi brez mene. Stric pravi, da mi vendarle ne koristi dosti; vztrajnosti nimam, in te naj se naučim v Ameriki; pravi stric.«

Korakoma sta se peljala čez most. »Gotovo ste hudo premraženi,« je dejal župnik z milim, skoroda nežnim glasom, in položil roko na Stenove mokre rame. Tuji deček se mu je smilil. »Tako, tu smo! Sedaj se pa brž preoblecite in spijte kaj gorkega. Zbogom, in če se ne vidiva več pred vašim odhodom, vam želim vse najboljše.«

Župnik se je zlagoma peljal dalje in se še enkrat ozrl nazaj proti hotelu. »Tak torej samo hotelski gost kakor vsi drugi,« je mrmral, snel širokokrajnik in ga otresel. Nehalo je deževati.

Počasi je vozil mimo sodnije. Dekliška postava je stekla od kašče sem čez dvorišče v kuhinjo — ni bila ona, marveč sestra. Ko so se vrata odprla, je padel iz kuhinje svetel sij, rdeča prijetna luč; to je smatral za dobro znamenje. Slednjič more pač tudi on zahtevati nekoliko prijetnosti in sreče; ne, ne zahtevati, ampak vérovati, da mu jo bo Bog v svoji milosti naklonil. Ozrl se je proti nebu. Med podečimi se oblaki se je lesketala globoka sinjina.

Ana Zofija je v velikih skokih hitela od kašče, kajti po dežju so nastale na dvorišču velike luže.

»Pravkar se je peljal župnik tod mimo,« je zaklicala Karli, ki je stala v jedilni shrambi. »Ali ga imaš prav za prav rada?«

»Na to ne odgovorim, doklèr ne vem, če ga nemara ti ne misliš vzeti,« je odvrnila Karla.

»Saj ne misli na to, da bi se z menoj poročil,« je rekla Ana Zofija, »toda ali si gotova, da si ni izbral tebe?«

»Nisem ga še vprašala in ga tudi ne bom, dokler ne bom tako daleč, da bom zvečer molila: Oh prosim, ljubi Bog, daj mi vendar moža, kakršnegakoli že! Potem more biti ta katerikoli že zaradi mene tudi župnik, prej pa ne.«

»Ne,« je rekla Ana Zofija, in bilo je, kakor bi odgovorila na neko vprašanje.

»Tu prihaja Ole.« Karla je pogledala ven. »Danes je premokro, da bi šli na pokopališče,« je dejala, ko je vstopil.

»Sem že bil tam.« Ole je postavil grablje v kot. »Sedaj bi hotel govoriti le s tvojo materjo, ki je želela pol teleta.« Sedel je na nizek kuhinjski stolček.

»Mati pride takoj.« Ana Zofija je hodila sem ter tja in si dala opraviti s tem in onim. Ole je pozdravil dekle in Ana Zofija je opazila, da način njegovega pozdrava prav za prav ni bil drugačen kakor nasproti njima. Kravja dekla je bila doma iz Indredalena, kjer je živela Olejeva mati, in ga vprašala, kaj je novega tam. Ole je bil slišal, da je stari Anders na Bakkenu na smrtni postelji. »To bo materi hudo, ko zve,« je pripomnila Ana Zofija. »Da, žalostno je za nas vse,« je rekel Ole. »Oh da — da,« je pritrdila ena izmed dekel, ki je bila Andersova sorodnica.

Ana Zofija bi bila najrajši odšla, a je vendar ostala. Stala je pri ognjišču in slišala Olejev glas, ki je pripovedoval, kako mirno umira Anders, da, kako se skoraj veseli smrti. »Bil je srečen mož,« je rekel Ole.

Dekle so dvomile o tem — taka majhna, uborna kmetija, in tako težko delo na njej.

»Zato je pa imel ženo, ki jo je hotel imeti,« je rekel Ole, sklonjen naprej. »Štirideset let sta živela skupaj in nikdar ni bilo med njima hude besede. Od

dneva, ko je umrla Sörina, je hrepenel samo po tem, da bi smel iti za njo.«

Karla je prišla iz jedilnice, kjer je bila pogrnila mizo. »Nu, ali še vedno sediš tu in se dobrikaš dekletom, Ole?« je vprašala.

Ole se je zasmeljal in dekleta so se zahihitale.

Zakaj ne morem biti tako naravna kakor Karla, je mislila Ana Zofija; zakaj ne morem trpeti, da sedi Ole za vrati in kramlja z dekleti, ki so vendar njegove vrste.

»Ali ne bo kmalu premokro zate, Ole?« je vprašala, ne da bi se okrenila.

Ole je pogledal.

»Pravkar sem izkopal grob,« je dejal, »voda stoji v njem kar visoko.«

Ana Zofija se je delala, kakor da se zanima; vedeti je hotela, kje grob leži in kako globoko ga je izkopal. Stopila je čisto blizu klopi, na kateri je sedel; obe dekli sta bili odšli ven.

Ole je skrivil usta na smeh in jo pogledal. »Ni treba, da me tako izprašuješ — nazadnje pa le nisem berač.«

Ana Zofija se je nagloma okrenila, vsa rdeča v obraz: Kako grdo je to rekel!

»Kaj ste pa tako utihnili,« je zaklicala Karla iz jedilne shrambe, »ali pivo ni dobro?«

V tem trenutku so se odprla vrata. »Ali ne stanuje tukaj gospod sodnik?« je vprašal jasen glas, ki je skušal biti debel in raskav. Bil je Sten Milde. »Tu prihaja nekdo, ki je bil najmokrejši tič na vsem Norveškem!« je zaklical in se postavil tik zraven štedilnika.

»To ste pa, vem da, grdo gledali,« je menila Karla in si dala veliko opraviti.

»O da, in pri tem sem imel še občutek, da niste nič mislili name; tedaj je postalo pa že kar hudo.«

»Da nisem na vas mislila?« Postavila se je

predenj. »Ne le mislila sem na vas, ampak tudi govorila sem o vas. Ko sem danes zjutraj v izbi brisala prah in našla na cvetličnem lončku cel kup vžigaličnih ogorkov, sem dejala: Tule je kajpak sedel Sten Melde, ta pujsek! — Ali nisem rekla tako, Ana Zofija, povej?«

Ole se je tresel od smeha.

Dekli sta se bili vrnili. Sten je sedel na kuhinjski klopi, kradel kosce gnjati in čebljaj, da so se besede kar prekopicavale. Karla je hodila po kuhinji vitka in visoko vzravnanana, oči so ji blestele temno in veliko. Smehljala se je. Skrivnosten, sladak nasmeh. Vražje zala je pa vendarle, si je mislil Ole in gledal za njo.

Ana Zofija se ni genila od ognjišča; slišala je Stenovo čebljanje in Olejev smeh tam izza vrat.

Tedaj je prihitela od nekod gospa Hage: »Pravijo, da imaš pol teleta zame, Ole. To je dobro. Ampak potem boš pa vendar tudi z nami večerjal, kaj ne?« Karla je pomagala: »Res bi mogel kedaj ostati pri nas, veš.«

Ole je čakal, če ga bo prosila tudi Ana Zofija, kajti potem bi bil odšel. Ker pa je molčala, se je prebudila v njem trma, in dejal je: »Dà, hvala.«

Za večerjo so imeli jajca in gnjat s pečenim krompirjem, in celo sodnik se je pri tem nekoliko otajal, čeprav se še zdaleč ni dobro počutil. Srce mu je nagajalo. Ana Zofija se je zasačila pri tem, da je neprestano skrivoma pogledovala na Oleja, kako se obnaša pri mizi, in bila je vesela, da je šlo kar dobro. Potem si skoraj ni upala dvigniti pogleda. Ko so pa dejali »Hvala za večerjo« in hoteli oditi v izbo, je postala pri vratih, in ko je prišel mimo nje Ole, je dejala tiho: »Saj nisem tako hudo mislila, Ole.«

Naglo jo je pogledal in zardel. Potem je stopil korak bliže in rekel z rahlo drhtečim glasom:

»Ne — ne — saj verjamem.«

Ana Zofija se je morala nasmejati, tako nepri-

čakovano je zašel v svoje narečje. Obrnila mu je hrbet, vendar pa se še enkrat smehljaje se ozrla nanj. Bilo ji je nenadoma tako lahko pri srcu. Kakor da sem zato tako vesela, ker je omikano jedel, si je mislila, a je dobro vedela, da ni bilo samo zato.

Sodnik je prosil Ano Zofijo, naj kaj zapoje; imela je teman, droben ptičji glas. Gospa Hage, ki je bila docela neglasbena, se je udobno usedla, uživala prijetni večer in upala, da glasba ne bo predolgo trajala. Ole je sédel na stol med oknoma, oprl kolence na kolena, zagrebel obraz v roke in poslušal.

Karla in Sten pa sta bila zunaj na vrtnih stopnicah, vrata so bila odprta, in mogla sta petje dobro slišati. Vreme se je zjasnilo, v dolgih čadih se je podila megla vzdolž gora in se razpuščala proti nočno sinjemu nebu.

Z mokrih polj, dreves in cvetlic ter omamno dehtečih vrtnic, ki so bile še polne dežja, je vel dišavno sladek vonj, pomešan z vonjem po mokri zemlji. In skozi sinjkasto temo, skozi vonj in pesem se je pri vsakem dihu vetra zaslišalo bučanje slapu kakor divji, žalosten zvok.

Sedela sta molče. Ona je nagnila glavo docela nazaj in sklenila roke za tilnikom; on je slonel ob ograji in jo gledal.

Notri je pela Ana Zofija:

Noč lega na zemljo krog in krog —
v nemi tišini čuj rahel zvok
kakor luninih žarkov strune . . .

Sten je čutil še nekak telesni nemir po naporni poti. Nočni vonj ga je skoroda omamljal, in meglà, ki je rahla in siva drsela vzdolž reke, hrumenje slapu, ki je bilo tako blizu in vendar tako daleč, petje, ki je v vsem tem zvenelo le kakor brnenje — vse to je čutil v srcu kakor trepet. Ni se upal geniti, čar te noči ga je plašil.

Pogledal je Karlo, bila je lepa. Da-li prihaja od nje, vse to čudovito? je mislil — in vendar —.

Noč lega na zemljo krog in krog —
Pesem drhti — odkod, kdo ve?
Toda zvokov najti ne morem —

je pela v sobi Ana Zofija. Vrag vedi, še petje zveni tu drugače, čudno, ljubko — samo ne zame, vsaj resno ne.

Hotel se je odtrgati, skočiti na noge, nekaj reči, a bil je kakor zvezan in ni mogel drugega, kakor strmeli vanjo. Začelo je postajati nevarno, iskal je v svojih mislih nečesa, kar bi ga odvrnilo. Zato je začel računati, koliko denarja ima še v hotelu, če bi zadostoval za vožnjo čez gore, ne da bi moral čakati na stričev povratek.

In v tem, ko je Ana Zofija pela:

»Moj Bog, kako je težka majska noč,
ki sem prežil jo tu tak sam, hrepeneč —«

je rešil Sten svojo računsko nalogo tako, da mora oditi. To ga je spravilo v tako dobro voljo, da je vsa nevarnost te noči zanj izginila. Bila je zopet navadna junijska noč, deževalo je bilo in vse se je od mokrote kar cedilo. Pa saj k sreči ni bilo treba večno ostati tu. Nagnil se je naprej in pogledal Karlo, se zadovoljno smehljal in jo prisilil, da ga je zopet pogledala. Široko je odprla oči, njih črna globina je bila zalita s solzami, in pridržujoč sapo in misleč, da mu je vse priznala, je zopet zaprla oči in se mu dala poljubiti — ali pa je bila ona, ki ga je poljubila, lahno, skoraj nečutno, drhté in plaho zaradi onih tam notri?

Nekaj dni kesneje je stala Karla spodaj na vrtu, zrak je toplo strujil, mehka poletna reka iz sinjega sončnega neba. V brezovem zelenju na hribu se je svetlo lesketalo. Mislila je na Stena. Saj oni večer nista bila mogla več govoriti med seboj, drugi so bili prišli zraven in šli še z njima do hotela. Naslednji dan se je bil odpeljal, na ogled bodoče ceste, kakor so ji bili rekli; vrniti se mora pač kmalu. Tedaj je slišala, da je šel nekdo čez dvorišče, morda je bil on. Ne, bil je pisar s pošto. Za Karlo je bila poleg pestra razglednica iz Balestranda. Sten je pisal, da ga je bil stric brzojavno pozval v Sogn. Kakor hitro bo našel potrební mir, ji bo obširneje pisal, s to razglednico naj ji pošlje za zdaj le pozdrav in zahvalo za prekrasno poletje.

Stala je s karto v roki in zrla predse. V travi in brezovju se je vse lesketalo. Tamkaj sta šla po travniku dva moža, njuna glasova sta v jasnem zraku razločno prihajala semkaj; zdelo se je, da sta nasprotnega mnenja.

Pravo pismo ima še priti — a odpotoval je vendarle.

Zgubljeno je strmela na pestro balestrandsko sliko. To vendar ni m o g l o nič pomeniti — niti ene besede o tem, da bi se vrnil. Smisel je bil pač ta, da bo kmalu zopet tu? Samo zahvala za poletje. Zahvala? Pa saj bo sledilo pravo pismo — potem bo še vse dobro.

Gospa Hage je šla skozi jedilnico. Videla je Karlo na vrtu in takoj opazila, da se je moralo nekaj pripetiti. Besede Ane Zofije so ji bile prišle čisto iz spomina in tako je bila srečna v mislih na Karlo; dospela je bila že daleč v veselo bodočnost, celo že do pravnukov, in po kom naj bi se ti imenovali. Sedaj je

videla Karlo spodaj na vrtu in takoj vedela, da se je moralo pripetiti nekaj hudega.

Karla je slišala, da prihaja mati, in se je ozrla. »Sten Melde pošilja pozdrave,« je dejala mirno, le nekam glasno.

»Si kaj zvedela o njem?«

»Da, na stričovo brzojavko je moral odpotovati — pismo da kmalu sledi,« je dodala in za trenotek v strahu pogledala mater.

»Tako — pismo še dobiš — to je dobro.« Gospa Hage je sedla na stopnice.

Karla je odšla v hišo, gospa Hage je obsedela in strmela predse. Tako jo je našla Ana Zofija in jo vprašala, če danes ne bodo zajtrkovali.

»Sten Mlede je odpotoval k svojemu stricu,« je dejala gospa Hage in skušala dati svojemu glasu veder zvok. »Karla je prejela od njega razglednico, jutri pa dobi pismo.«

»Torej jo je vendarle zapustil,« je dejala Ana Zofija.

»Ti moraš pa res vedno prêcej misliti na najhujše,« je planila mati. »Saj pravim, da dobi jutri pismo.«

Sedeli so skupaj pri zajtrku. Karla je skušala začeti pogovor, a mati se je s tako vnemo spustila vanj, da nobeden izmed ostalih ni prišel do besede. Slednjič se drug drugega niti pogledati niso več upali.

Takoj po zajtrku si je gospa Hage ogrnila šal in odšla iz hiše. Šla je z dolgimi koraki in govorila sama s seboj. Če je srečala znance, jih je pozabila pozdraviti, ali pa je bil njen pozdrav tako prekipevajoč, da so se ljudje še dolgo ozirali za njo.

Hitela je na brzojavni urad in našlo telegrafistinja samo. Gospa Hage se je smehljala, in ta smehljaj naj bi pokazal, da bodo vsa vprašanja, ki jih bo zdaj stavila, skrajno nedolžna.

»Ali je morda pri vas kaka brzojavka za Stena

Meldeja?« je vprašala. »Pričakoval jo je in mi naj bi jo poslali za njim.« — Ne, tu ni bilo nič. — »A neka brzovavka je vendarle prišla?« — Ne. — »Pač, čisto gotovo pred nekaj dnevi.« Telegrafistinja se je vznejevoljila in pogledala v knjige. »Vse poletje ni vpisana za Stena Meldeja nobena brzovavka,« je kratko odsekala.

»Potem pa mora biti pomota,« je odvrnila gospa Hage in šla. Smehljaj je kakor odrevenel ostal na njenih ustnicah.

Zunaj si je ozlovoljena tesneje ovila šal. »Sploh nobene brzovavke,« je dejala na glas; potemtakem je kar odšel. Gospa Hage je napravila nekaj dolgih korakov, kakor bi se hotela pognati za beguncem. »Torej je v resnici odpotoval,« je znova dejala na glas, in zdaj jo je prevzela taka žalost, da bi bila najrajši zajokala. Počasi je šla proti domu. Potem se je spomnila, da mora k trgovcu po to in ono, in se vrnila. Zdaj ji je jeza prekipela; šla je z velikimi koraki, govorila sama s seboj in vedno znova stresla z glavo.

Stopila je v napol temno prodajalno in se postavila pred mizo. Ah, si je mislila, sedaj se začne nesreča iznova — in ena ne pride nikoli sama. Kaj naj neki začnem, da jo odbijem? Ozrla se je po trgovini, kakor bi tukaj iskala pomoči. Zadaj v nekem kotu je stal župnik in izbiral žrd. Gospa Hage mu je živahno pokimala, mnogo živahneje, nego je sama vedela. Župnik je pustil vrvi, šel k njej in jo pozdravil. »No, ali je kaj novega?« je vprašala gospa Hage. — »Ne,« je odgovoril župnik začuden, »odkod pa naj bi bilo kaj novega?« — »Oh ne, kajpak da ne. Ogledovanje deželne ceste je sedaj pač pri kraju?« — »Kolikor jaz vem, še ne.« — »Ah, sem mislila,« je v zadregi zajecjlala gospa Hage, »ker je Sten Melde odpotoval.« — »Sten Melde je odšel?« je počasi vprašal župnik. — »Da,« se je vmešal trgovec, ki je tudi imel opravka s hotelom, »odpeljal se je v nedeljo, ker je moral domov, a ogled poti še ni končan.«

Vprašujoče je pogledal gospo Hage. »Kaj pa želite, gospa sodnikova?« — Gospa Hage se je prijela za glavo. »Oh — dajte mi malo zelenega mila, to je vedno potrebno.« Trgovec je prikril svoje začudenje in natehtal, kar je želela.

S hitrimi koraki je šla gospa Hage domov. Spodaj na cesti je videla župnika, toda sedaj ni marala nobenega spremstva. Stisnila je zavoj tako trdo, da je milo ob straneh pogledalo iz njega. Odpotoval je tedaj — kar tako odpotoval domov! Pa saj bo pisal. »Neumnost,« je jezno dejala na glas, »to pisarjenje poznam.« In preložila je zavoj z milom tako srdito iz ene roke v drugo, da je tlesnilo.

Kakor nevihta je stopila gospa Hage v kuhinjo, kjer so bile Ana Zofija in obe dekli. »Tukaj, prosim,« je dejala in položila zavitek na mizo. — »Kaj je?« je vprašala Ana Zofija. — »Zeleno milo.« — »Zeleno milo! Čemu na svetu si pa to kupila? Saj smo ga šele pravkar dobili četrť bečvice.« Toda sedaj so gospe Hage prišle solze v oči. »Vedno je narobe, karkoli storim — moj Bog, kaj za to, če imamo tudi kdaj funt mila preveč!« — »Pojdiva, mati,« je zašepetala Ana Zofija in potegnila mater s seboj v izbo.

Tu se je gospa Hage sesedla. »Ti imaš prav, Ana Zofija, pustil jo je enostavno na cedilu,« je stisnila iz sebe in bruhnila v jok.

»Tiho, mati, Karla sedi na stopnicah: če bi te slišala!« — Gospa Hage se je useknila in potlačila jok. »Kakor lopov je odšel.« — Ana Zofija je stala pri vratih, bleda in razburjena. »Saj je tudi nikoli ni imel rad,« je dejala. — »A Karla?« — »Kaj pa more on za to?« — »Ali ga boš morda še zagovarjala? Če ne veš drugega povedati, potem rajši molči.« — »Saj molčim.« — »Ampak Karla,« je znova začela gospa Hage, »kako naj to prenese!« — »Oh, ljuba mati, saj ni tako hudo; zaradi tega ne bo umrla.« — »Umrla!« Gospa Hage je bila tako huda, da je hli-

pala, »umrla — kaj pa ti o tem veš. Nemara se ti niti ne smili ne!«

Ana Zofija je pogledala mater, in ta je bila takoj poleg nje in jo je objela. »Saj nisem mislila tako hudo, dete, a tako sem nesrečna in ti si tako čudna.« — »Ah, mati, ali res misliš, da ne vem, kako je težko. Sploh pa je tako težko živeti.« — »Težko živeti?« Gospa Hage je izpustila hčer, se zatopila v misli in sedla. »Težko živeti — dà, ali je to tisto? Težko — dà, težko. Razočaranja — no, dà, ta smo vsi doživeli. Ne, veš, česa se najbolj bojim? Da bi šlo slednjič vse mimo nas, in bi obsedeli tu — in bi vidve obsedeli tu. Skrbi — ah dà, skrbi moramo pač vsi imeti, a da le življenje ne gre tako čisto mimo nas. Potem naj le pride hudo in dobro.« Vneto je skočila kvišku. »Gledati moramo, da to kako pozabi, spraviti jo moramo ven, v svet, da ne obsedi kakor zagrenjena stara devica. Saj sreča zato še ni za vselej izgubljena.«

»Ne — treba je samo pozabiti,« je menila Ana Zofija.

Gospa Hage je zmajala z glavo. »Pozabiti se ne da nič,« je dejala, »to si samo domišljamo. Vse rane, pa naj se nam zde še tako dobro zaceljene, se nekoč vendarle zopet odpro. Včasih to opazimo — dà, dà, to je bilà tista rana, sedaj pa zopet krvavi. Drugič ne vemo, kaj nam je; samo otožni smo, čisto iznenada pride nad nas, občutje o nečem minulem, o nečem, kar je šlo mimo — ne vemo, kaj je, a v resnici so to stare rane, ki so se znova odprle in krvavé.«

Hotela je iti, a se je še enkrat vrnila in tesno objela hčer. »Bog te obvaruj vsega hudega,« je šepetala, jo izpustila in šla ven h Karli, ki je sedela na vrtnih stopnicah.

»Ne sedi vendar tako brez dela na soncu, otrok,« je rekla, »pojdi mi pomagat; zamesila bom testo za kolače.«

Karla je stala pri oknu in prisluškovala. Bilo je še rano zjutraj, in če je prihajal veter od te strani, je bilo slišati postiljonov rog, ko je vozil po klancu nizdol. Stisnila je zobe. Danes ne pojdem sama po pošto, si je rekla. Iz vseh oken že gledajo za menoj in si šepčejo: Vsak dan čaka ubogo dete na ljubavno pismo, ki nikdar ne pride. Celó stari poštar me vedno tako čudno pogleda in si misli: Zopet nobenega ljubavnega pisma danes. A danes prav gotovo ne pojdem.

Komaj pa je bila oblečena, je že pokukala v očetovo sobo: »Po pošto grem,« je zaklicala, »se vsaj malo izprehodim.« In krenila je na malo stezo za hlevom, da je iz kuhinje niso mogli opaziti. Pri mostu je morala sestiti, taka napetost je bila v njej, a potem ji je prišlo na misel, da je bila tu sedela s Stenom, in naglo je stekla dalje.

Sprejela je pošto z drhtečimi prsti, prelistala pošiljke — zanjo ni bilo nič.

Morda pa jutri — —.

Počasi je šla nazaj proti domu; v njej je bilo prazno in mrtvo, in kako srečna je bila še tako pred kratkim. Videla je eno izmed dekel, ki je šla v trgovino, a sedaj ni marala nikogar srečati. Šla je na cerkveni grič in hodila med grobovi, dokler ni videla, da je bela ruta že daleč mimo. Ob neznanem grobu z rožnim grmom je postala; grm je bil ves v cvetju, lepo in dehteče se je v lahnem vetru zibalo njegovo obilje rdeče rumenih cvetov. Zgubljeno je strmela Karla na grob. Kako so dehtele vrtnice nad njo, ki je umrla iz ljubezni — saj ni smela dobiti tistega, ki ga je hotela. Da-li jo je bil zapustil? Ali pa sta se ljubila in se morala vendar ločiti? — Oh, če sta se le ljubila — —.

Neko jutro, ko je prišla Karla doli, so bili pošto že prinesli. Gospa Hage je stala pri mizi in čitala neko razglednico, ki jo je pa takoj zopet izpustila. To pot je bila razglednica iz Myrdala. »Zadnji pogled na

Flaamsko dolino pomenja slovo od zapada, in tedaj moram poslati pozdrav tudi Vam,« je pisal Sten. Karla je obrnila razglednico: na njej je bil poštni pečat Kristiania, torej jo je pač napisal na vlaku ali jo pa kupil šele v kaki papirni trgovini v Kristianiji. Vtaknila je karto v žep. »Ali ne bomo še zajtrkovali?« — »Že grem s kavo,« je dejala mati; »ali ne bi hotela eno jajce?« — »Ne, hvala.« — »Oh, pa ti ga vendarle skuham.« — »Toda, če ga ne maram, ne muči me vendar.« — »Ne, ne, otrok.«

Gospa Hage je šla v kuhinjo in povedala Ani Zofiji o razglednici.

»Sedaj je pa ne muči več,« je dejala Ana Zofija, »in jo pusti čisto na miru.«

»Jaz da bi jo mučila? — Ah da, nemara imaš prav.« Gospa Hage je pogledala skozi okno, solze so ji tekle po licih.

»Ljuba mati, saj nisem hudo mislila; menda vendar ne jočeš zato?«

»Neumnost,« — gospa Hage se je stresla — »saj sem navajena na to, da me moji otroci vzgajajo. Toda jočem radi tega, radi česar boš morda nekoč še tudi ti jokala. Človeku ni nič drugega na misli kakor otroci, ponoči in podnevi, v dolgih prečutih nočeh ob bolniški postelji in v dolgih dneh, če sicer ni kaj v redu; nazadnje je človek sploh kakor odprta rana — in vse vkup nič ne pomaga: otroci vendarle niso srečnejši, ne obvárjuje jih niti pred enim samim razočaranjem, ne obrani jih niti pred enim samim udarcem, vse vse je zastonj, zato jočem . . .«

Pri zajtrku je bil sodnik silno slabe volje. Hvala Bogu, da moramo to poslušati, si je mislila gospa Hage. In sodnik je godrnjal, ustnice so se mu težko premikale pod gosto brado. »Čisto tako je, kakor bi me živega drli,« je rekel, »več davkov plačujem kakor štirje najbogatejši kmetje skupaj; pri tem pa ne zaslužim toliko kakor en sam izmed njih, in kljub temu ne kažejo do mene najmanjšega spoštovanja

več. Sedaj moramo imeti novega lensmana v zunanjem fjordu, in še preden sem koga nastavil, mi že naznanjajo, da ne marajo nikogar, ki bi ga jaz imenoval, čeprav se z okrajnim odborom v naših željah popolnoma strinja. Ne marajo pač nikogar, ki bi se imel za svojo službo zahvaliti uradnikom, marveč ga hočejo nastaviti sami, pravijo. V mostni odbor me ne izvolijo, čeprav sem stvar jaz sprožil; hočejo mi le pokazati, da me ne morejo več rabiti. Zaradi mene naj to brkljarijo sami vzamejo v roke, potem se bo pač razvila kmetska svaja iz tega in vsa zadeva bo šla k vragu.«

»Da, Hage, kar pusti jih, naj sami gledajo, kaj in kako bodo napravili,« je bodreče dejala gospa Hage. —

Po večerji je šla Karla tja v Indredalen, tam je bilo tako senčno in tiho. Šla je počasi. Tu z njim ni bila nikoli skupaj, in vendar, ravno tu ji je bil tako blizu; slišala je njegov smeh, zdaj na tej, zdaj na oni strani, čisto jasno ga je slišala.

Če bi bil sedaj mrtev, si je mislila, in bi smela za njim žalovati — smrt ni najhujše. A on živi in jo je zapustil, ne misli več nanjo, pozabil jo je. Ne, ni hotela jokati, vso stvar si je hotela izbiti iz glave.

Sedaj je prišla do tja, kjer je vodil mali most čez slap, in se naslonila na ograjo; dobro ji je delo, ko je čutila trdi pritisk na grudi. Strmela je doli v bele pene. Kako bi bilo, če bi sedaj skočila dol kakor tista na pokopališču — dà, če bi bil mrtev, bi to z veseljem storila, tako pa ne.

Na potu domov si je predstavljala, kako bi bilo, če bi bil nocoj iznenada prišel, čisto nepričakovano, in bi sedel sedaj v izbi in čakal nanjo ali ji prišel nasproti — tem zadaj na ovinku bi prišel.

Srce ji je silno bilo, čutila se je onemoglo — tam zadaj je v resnici nekdo prihajal, moški, zdaj je spoznala nagli stopicajoči korak: bil je župnik.

Spoznal jo je na prvi mah, ko mu je prišla na-

sproti, počasi, s sklonjeno glavo, in misliti je moral na to, kako je bila priskakala v župnišče, veselo smehljaje se, z drugim v mislih nego sedaj. Čudno, si je mislil župnik, oblečena je v isto lahno obleko, pa vendar —.

Karla je hotela iti mimo, a župnik se je ustavil.

»Ali ste prišli tudi vi semkaj,« je dejal tiho, »semkaj, kjer more biti človek gotov, da ne bo nikogar drugega srečal; čemu bi sicer kdo hodil sem, kjer je tako temno in žalostno. Tod hodi le tisti, ki je najrajši sam. In tu sva se srečala.«

Karla je sklonila glavo in hotela iti dalje, a župnik se je obrnil in jo spremil.

»Nočem biti vsiljiv,« je dejal, »gotovo ne. Vi ste šli po tej poti prvič, a jaz, kaj menite, kolikrat sem šel to poletje po njej? Ali vam je to pač kdaj prišlo na misel?«

Pot je bila ozka, šla sta vstric, a ni ga pogledala. »Veliko gorjá sem videl v svojem življenju,« je znova začel, »kakor je to že v svečeniški službi, in moral bi bil tolažiti. A najsi sem bil tudi prišel s sočutnim srcem, je vendar na moje besede padlo kakor slana. Kajti rekel sem si, da to še ni najhujše gorje. Mlada žena, ki je jokala za svojim umrlim možem: dà, a kaj je vendarle imela. Bolečina mater nad njihovimi mrtvimi malimi otročiči: bridki dnevi, gotovo. A jaz sem mislil na tiste, ki so izgubili, preden so imeli, na ubožce, ki niso imeli ničesar izgubiti. To je najgrenkejša žalost: bolešno hrepenenje praznote. Zato hodim tako rad tod po dolini: tu je, kakor bi sonce ne bilo nikdar sijalo, kakor bi ne bilo nikdar drugega kakor pomanjkanje.«

Željno je prisluškovala njegovim besedam, pojočemu pridigarskemu glasu. Biló je, kakor bi tudi besede same prihajale iz mraka.

»Govorim o svojih čuvstvih. O vaših itak nikdar ne bom smel govoriti,« je nadaljeval hitro sopeč. »Vem, da nimam pravice za to, ne kot človek

ne kot župnik, je tudi nikdar imel ne bom in nikdar ne bom o tem omenil nobene besede, sveti ste mi. Toda, ko sva se tu srečala, sem čutil, da sem vam bil blizu — da, blizu sem vam bil.« In znova je zašel v pridigarški glas. »Že prej mi je bilo, ko sem hodil tod, kakor bi me nekdo nevidno spremljal. Vprašal sem se bil: kaj neki je to, kar te spremlja? Sedaj vem, vaša duša mi je bila blizu, in sedaj vem tudi to: Bog me je privedel nocoj sèm kaj, da bi vas srečal. Pač — verujte mi, ne odganjajte me; Bog je hotel, da se srečava tu. Kajti jaz sem edini človek, ki vas more razumeti. Ne — nič se ne bojte, nočem govoriti o vaših čustvih.« In slovesno, kakor bi napravil obljubo za vso bodočnost, je rekel: »Nikdar se niti z eno samo besedo ne bom dotaknil tegà, kar je edinole vaše in samo vaše.«

V tem, ko sta šla po klancu gori proti župnišču, je govoril brez sape:

»Ljudje, ki nosijo v srcu kako žalost, hočejo biti sami. Toda sami hočejo biti tam, kjer morejo slišati glas svoje boli, slišati hočejo njen odmev. Zato pošlje Bog včasih takega samotnega človeka drugemu na pot, da bi šla žalost iz srca v srcé, in da bi drug drugega razumela. Da slišita drug drugega samotnost. Kaj ne — sedaj tudi veste, da je življenje trdo zamrzla pot, kjer ni slišati drugega kakor lastne samotne korake. Kjer človek gre in prisluškuje tistemu, česar v življenju ni dobil. Sedaj tudi veste, kako hudo more življenje goljufati; mladi ste, in doživljate svojo prvo bol — ne, ne, ne dotaknem se tegà, toda prva bol, to je, kakor bi se spustila črna zavesa in nam zaprla vse v življenju, kakor bi ne bilo nobene bodočnosti več. Toda iz te p r v e boli požene novo hrepenenje po življenju, to vem jaz, ki sem živel, če le srečamo človeka, ki nas more razumeti. Bol more tudi družiti, morebiti še globlje nego veselje, dà, morebiti —.«

Sedaj sta dospela do sodišča in se ustavila.

»Ne bodite žalostni zaradi tega, da ste me danes srečali,« je prosil, »ne mislite na to, da sem župnik; samo človek sem, ki hoče čisto tiho prisluškovati vaši boli. Jaz jo bom odmeval, to vam bo dobro delo, in s tem darujete samotnemu človeku veliko radost. Ne pozabite, da je nekdo, ki mu morete podariti veliko radost.«

Obrnil se je, čisto iznenada, kakor bi se bal, da ne bi preveč rekel. Gledala je za njim, kako je odhajal z majhnimi, naglimi koraki.

Karla je slišala, da sta mati in Ana Zofija še bedeli. Sedaj pač sedita in prav gotovo govorita obžalovaje o meni, si je mislila in se tiho splazila po stopnicah navzgor. Slekla se je in legla. Dolgo je ležala in strmela v strop. Tako čudno je bilo misliti, da bo po vsem tem prišlo novo jutro, še veliko, veliko dni, on se pa ne bo nikoli vrnil. Te dušiče teže zapuščenosti in sramote se ne bo nikdar več znebila. Niti mislil ni več nanjo. Toda iz velike dalje je slišala župnikov pridigarski glas, dvigal in pogrezal se je v zraku kakor daljno šumenje vode, in s tem glasom in tem šumom je zaspala.

Šele o belem dnevu se je Karla prebudila — ali ni bilo nekaj, na kar je hotela misliti — nekaj, kar ji je temno ležalo v duši? Gotovo se ji je sanjalo. Bila je kakor v sanjah, vsepovsod, a ničesar ni mogla prijeti.

Tiho je ležala z zaprtimi očmi. Prav polagoma so se vračale sanje, padale v bledih krogih skozi dnevno luč na njene veke; nekaj prečudnega ji je prevzelo vse telo. Zdelo se ji je, kakor bi sedela v čolnu na veliki vodi, in čoln se je bližal gori, ki je metala črne sence prek vode. Mrazilo jo je je, a ni se bala. Ko se je čoln polagoma bližal senci, je videla, da je sedel še nekdo v čolnu in veslal; bil je župnik, a se ji ni zdelo niti najmanj čudno, da je bil on in ne oni drugi. Ko je župnik veslal, jo je ves čas resno

gledal, in ko je čoln zdrknil v senco, se je nagnil naprej in izpregovoril nekaj besed, ki jih pa ni mogla ohraniti v spominu. Zvok glasú je slišala, dà, tudi besede, vedela je prav za prav, kaj so povedale, a ni jih biló mogoče ponoviti; kakor hitro jih je hotela na glas izgovoriti, so izginile. Pri tem ji je bilo pa vendar neprestano tako, kakor bi morala besede izgovoriti z glasom, kot je bila slišala, da jih je on izgovoril.

Karla se je počasi oblekla, in sanjavost jo je še vedno prevzemala. Šla je doli, pomagala materi v hiši, šla zdoma po opravkih — toda sanje se niso hotele umekniti. Šla je k očetu v urad in se vrgla na spisovanje listin — še vedno je bilo isto razpoloženje v njej, sredi dela je morala prenehati in prisluškovati: tu so besede, zdaj jih ujame! In tisti trenotek jih ni bilo več.

Opoldne je prišel redek obisk. Bil je okrožni zdravnik iz Ytredalena, čudaški samotar, ki ga je bilo nekoliko bedaka in veliko izobraženega, vrlega moža. S Karlo sta si bila vedno dobra prijatelja. Pri kosilu je pripovedoval zgodbo o možu iz Bödälena, ki se je iz verske tenkovestnosti obesil; »ali, kakor pravijo ljudje, iz nesrečne ljubezni«, je dodal doktor. In sedaj je Karla iznenada slišala besede iz svojih sanj, vstala je in šla ven, čeprav je videla, da so se temu vsi čudili. Toda zunaj so besede zopet izginile; biló je, kakor bi bile v srcu pustile za seboj žgočo ognjeno progo.

Kesneje je šla na izprehod ob reki doli k mostu. Mislija je na večer, ko je tu plesala s Stenom; sedaj je bila voda poletno bistra. Nagnila se je naprej in pogledala doli, in sedaj ji je bilo, kakor bi se igrale besede v malih vrtincih tam doli za mostnico. Nagnila se je daleč čez ograjo in prisluškovala, a ostale so tam doli in niso hotele priti k njej.

Ali bom morala sedaj vse svoje življenje pre-

mišljevati, katere besede so bile, in vendar ne bom nikdar izvedela, je pomislila.

Zvečer je sedela sama zunaj na vrtnih stopnicah. Okrožni zdravnik, oče, mati in Ana Zofija so kvartali. Vreme je bilo megleno. Sedela je in prisluškovala — z odprtimi usti in srepim pogledom. Sedaj so bile besede vsepovsod, v neslišnem šumenju nad trato, v rahlem šepetu jesenov, v tenki pajčevini nad cveticami; biló je kakor skrivnost od ušesa do ušesa — ali ne pride slednjč bliže?

Iznenada je videla — tako jasno, da jo je mrzlo spreletelo — tik pred seboj župnikov obraz, kakor ga je bila videla v sanjah: bled in resen in s čudnim bleskom v očeh. Sklonil se je k njej, ji nekaj šepetal; slišala je pa zopet ni slišala. Potem se je zdelo, kakor bi bil zelo srdit in bi hotel nekaj zaklicati, usta so se odprla, čutila je njegovo vročo sapo — potem se je vse zopet zlilo, videla je samo vrt in polje in ni slišala drugega kakor tiho šepetanje.

Tedaj se je zmuznila po stopnicah v svojo sobo in legla; morebiti se sanje povrnejo. Dolgo je ležala in čakala. V veliki daljavi je videla pokrajino svojih sanj, veliko vodo, goro, čoln, ki je drsel v senco — sedaj bo prišlo, si je mislila in zaspala.

Ko se je naslednje jutro zbudila, je bila pač sanjala in se je sanj tudi še spominjala: mati je stala v kuhinji, zaklali so bili prešiča in imeli s tem opravka. »Toda, mati, ali že sedaj koljemo za božič?« je bila vprašala, in mati je odgovorila: »Nikoli ni mogoče dovolj zgodaj začeti s tem, kar mora biti storjeno.«

Sedaj so sanje prejšnje noči prešle. Razpoloženje, besede, vse je bilo daleč proč in nikdar več jih ne bo mogoče priklicati nazaj.

Okrožni zdravnik je ostal čez noč. Bil je majhen, debelušen mož z drobnimi, radovednimi očmi, majhnim, zakrivljenim nosom in majhnimi, okroglimi usti, a imel se je za zelo privlačnega. Bil je vdovec in se je povsod oziral po kaki mladi ženi: v Ytredalenu je bilo zelo samotno, in doktor je imel dva otročička, a nikogar, ki bi za nju skrbel. Saj se ni manjkalo sladkih mladih deklic na svetu, a on bi bil imel vendarle nadvse rad táko, ki bi imela nekaj denarja. Često je mislil na obe sodnikovi hčeri, zdaj na starejšo, ki bi bila gotovo pripravna za veliko gospodinjstvo, zdaj na mlajšo, ki je bila tako zala; tu je bila izbira težavna, in denarja nista imeli. Zato se je zadovoljil s tem, da jima je dvoril. »Obiščita me vendar poleti,« je rekel, »pokažem vama svojo novo hišo.« To je bil nežen migljaj, skoroda kakor uvod. Podoben je bil majhnemu, debelemu petelinu brez repa.

To pot je bila Karla, ki se ji je posvečal; zdela se mu je zanimiva: bleda in ohola. Spominjala ga je na junakinje v knjigah po kroni, ki jih je čital na stotine; te so bile tudi vedno blede in zanimive. In Karla, ki se prejšnji dan zanj niti zmenila ni bila, je bila naslednji dan vsa zavzeta zanj. Šla je z njim na izprehod, podarila mu je rožo za v gumbnico, poslušala njegove zgodbe in se smejala njegovim dovtipom. Okrožni zdravnik je stopical okrog nje, ves nervozen, kajti menil je, da se bliža odločitev. »Zares, gospodična Karla, vi m o r a t e videti mojo novo hišo v Ytredalenu!«

Ana Zofija se je umaknila. Mati se je jezila, celo oče je bil to opazil in je nevoljno renčal. Karla je bila vse to zelo dobro opazila, a se je doktorju še nadalje laskala, kar ga je tako razburjalo, da je postal kar

liričen. Z roko v roki sta pohajala po poljih, da bi uživala lepi razgled. Doktor je opletal z nogami in pokimaval gospe Hage, ki je gledala za njima — oh, tak smo le še možak, ki more napraviti vtis! »Zagotavljam vas, gospodična Karla, da imamo tudi v Ytredalenu prekrasen razgled. Zares bi morali priti in si ogledati mojo novo hišo.«

Kljub svoji zaljubljenosti si je privoščil doktor krepko popoldansko spanje. Ko je prišel doli na kavo, je sedela Karla pri oknu in gledala ven. Ni se genila, ko je vstopil; klepetal je in bil skrajno duhovit, a ona kakor da ničesar ne sliši. Nemirno je stopical sem ter tja, ona pa je trudno in brezbrizno strmela ven na vrt. Pripovedoval je eno svojih najboljših zgodbic, s katero je bil že zjutraj imel veliko sreče, a nič, nobenega smehljaja. »Poleti pa bom dal napeljati vodo v svojo hišo, tako v prvo kakor v drugo nadstropje,« je doktor vztrajno nadaljeval. — »Tako,« je dejala Karla malobesedno. Zdaj je rajši sédel h gospe Hage in govoril z njo o vedno dražjem mesu.

Sonce je zahajalo in zgodaj izginilo za rdečkasto vijoličastimi gorami. Veter je prinašal sem čez slaboten, drhteč zvok: prihajala je večerna pošta. Ta daljni glas poštnega roga bo Karla pač vse življenje slišala, v njem bo zanjo vse, kar je izgubila.

Doktor se je poslovil. »Ali vam ni dobro, gospodična Karla?« je vprašal. — »Hvala, izvrstno,« se je kratko glasil njen odgovor.

Gospa Hage je spremila doktorja do voza. Ko se je vrnila, je začela hoditi po sobi, pri čemer si je neprestano močno mela roke. Potem je vzrojila: »Obnašati bi se mogla vsaj kakor omikan človek, Karla, čeprav si nekoliko žalostna zaradi nesrečne ljubezni.«

Karla je planila kvišku.

»Ah, tega naj bi pač rajši ne bila rekla.« Mati je umolknila.

Karla je stekla iz sobe. Ana Zofija je dvignila pogled od svojega dela. »Kako si le mogla, mati!«

»Da, kako sem mogla,« je vsa nesrečna dejala gospa Hage. Potem pa je dodala: »Nekoliko bi se morala pa res tudi ona obvladati.«

»To se lahko reče,« je menila Ana Zofija.

Molčé sta obsedeli skupaj pri delu; mati je šivala za žive in mrtve. Nenadno je globoko vzdihnila. Morala je misliti na zimo, na dolgo, strašno zimo z vedno molčečo Ano Zofijo, Karla morda od doma ali doma vedno otožna, sodnik ob pol desetih v postelji. Sunkoma se je obrnila k Ani Zofiji.

»Kaj pa vendar sediš ves dan tu in ne izpregovoriš nobene besede,« je oštevala.

»Kaj pa imaš dobrega od mnovega govorjenja?« je mirno vprašala Ana Zofija.

»Na vsak način nič dobrega od večnega molčanja. Če človek samo sedi in premišlja, potem misli nazadnje na najhujše; če se pa razgovori, si vedno vsaj malo olajša srce.«

Ana Zofija ni odgovorila.

»Mogla bi mi pomagati pri večerji.«

»Ali je treba dveh pri tem? Daj vendar, da napravim sama.«

»O ti moj Bog! saj sem te prosila samo zato, da ne bi bila sama. Kar mirno sedi.« In gospa Hage je šla ven. —

Karle zvečer ni bilo domov. Po večerji je sodnik razložil po mizi karte, da bi igral patience. Gospa Hage mu je začela pomagati, kar je bilo sodniku neprijetno. Igra se mu seve ni izšla, želel je lahko noč in šel.

Gospa Hage je vzela pletenje in knjigo. Zdaj pa zdaj se je po strani ozrla na Ano Zofijo, ki je sedela pri oknu in se ozirala tja proti goram. Gori na Bergeimu so že prižgali luč.

»Ali ne bi šli ven in pogledali za Karlo?« je vprašala mati.

»Bo že prišla,« je odvrnila Ana Zofija.

Mati je vzdihnila, pletla in brala. Tedaj se je nenadoma spomnila nečesa iz svoje mladosti, iz dni, ko se je tako bala, da se njena sestra, teta Loviza, ne bi zaročila z zapitim doktorjem Reinhardom. Stali sta bili z Lovizo na župnikovem vrtu ob plotu, ko se je pripeljal mimo doktor, napol pijan in divji; njegova dobro znana rdeča kobilica je divjala po poti. In obrnila se je, tega se še dobro spominja, kakor bi bilo včeraj — obrnila se je k svoji sestri in dejala: »Tega pa vendar ne storiš, Liza!« Vse življenje je govorila tisto, kar naj bi rajši ne bila nikoli izgovorila: morda so takrat te besede veliko pomenile za Lovizo in jo v njeni negotovosti pripravile do odločitve. In kaj je s tem pridobila?

Ah, te in druge besede, ki naj bi jih rajši ne bila izgovorila!

Če bi Karla sedaj šla in si storila kaj žalega — zapuščena in nesrečna, s trdimi materinimi besedami v mislih — če bi skočila v vodo —.

Gospa Hage je planila kvišku in si ogrnila šal. »Grem iskat Karlo,« je zaklicala Ani Zofiji.

Na dvorišču je postala, ne vedoč, kam naj se obrne. Tedaj je zaslišala tihe glasove za ograjo; v enem je spoznala Karlinega. Gospa Hage se je tako razveselila, da bi jo bila najrajši poklicala. Potem pa jo je obšla radovednost, s k o m Karla govori. Gotovo ni hotela prisluškovati, a vendar je smehljaje se šla nekaj korakov bliže. Saj se ji je zdelo, da pozna tudi drugi glas.

Potem se je pa ustavila. »Fej, ti prisluškuješ,« si je dejala polglasno in z velikimi koraki odšla nazaj v hišo.

»Karla prihaja,« je zaklicala.

»Saj sem vedela,« je rekla Ana Zofija.

»Dà, kako si pametna,« je dejala mati in dobre

volje hodila sem ter tja. »Bog vedi, kaj neki imaš tu vedno videti. Daj, prinesi nam zdaj malo kolača in vina,« je dodala z jasnim glasom.

Karla je prišla, mati je videla njeno visoko postavo na stopnicah. »Oh, ljubi Bog,« je vzdihnila in solze so ji zalile oči. »Pojdi sem, Karla, tu imamo vino in kolač,« je zaklicala.

»Hvala, ne bom,« je odgovorila Karla.

»Pa saj še večerjala nisi. Ali naj ti še kaj prinesem?«

»Hvala, ne bom.«

Sedaj se gospa Hage ni mogla dlje premagovati.

»Kje pa si bila, otrok?« je vprašala.

»Z župnikom sem šla na izprehod.«

»Z župnikom?« Gospa Hage je bila torej vendarle spoznala njegov glas. »To je bilo pa lepo.«

Karla je želela lahko noč in šla. Zamišljeno je mati nalila kozarce. Z župnikom — to je bil dolg izprehod — čudno, z župnikom. —

»Ah, poznam te tolažilne izprehode,« je rekla na glas, »če se žalostna srca drugo pred drugim odpro,« je dodala z notranjo nejevoljo. »Ali nočeš kozarca vina, Ana Zofija?«

Ana Zofija se ni genila. Strmela je proti samotni luči tam gori. Saj je natančno vedela, kaj je pomenila zanjo še ena zima tu doma — in potem bo zopet eno leto starejša.

»Pojdi vendar in spij kozarec,« je zopet rekla mati.

Zdaj je na Bergeimu ugasnila luč. Čisto nena doma. Upihnili so jo. Izginila je. Kakor vzdih v temi. Ana Zofija je vstala — kakor bi se bila za nekaj odločila.

»Zdi se mi, da si tudi ti tako blede,« je rekla gospa Hage.

»Jaz? Ne — lahko noč, mati.«

»Ali res nočeš ničesar?«

Ana Zofija je le zmajala z glavo, poljubila mater in šla.

Gospa Hage je ostala sama in strmela na tri nalite kozarce. Spodnja ustnica se ji je našobila; hudo je postati star in osamljen, si je mislila, toda mlad in osamljen, to je nesreča.

V hiši je bilo tiho. Previdno je zlila vse tri čaše vina nazaj v steklenico. Pri nas štedimo z vinom, je mislila.

Gospa Hage je bila pri teti Lovizi na obisku. Prinesla je bila sestri nekaj dobrega s seboj, in na njenem obrazu je bil ves čas smehljaj, nekoliko sladkoben smehljaj: danes naj bi vendarle enkrat minilo brez razburljivih prizorov.

»Ali ne moreš sestri na pošten stol?« je rekla teta Loviza. »A tebi se kajpada zopet mudi. Saj spadaš med tiste, ki si domišljajo, da morajo dirjati vse žive dni. Ampak kar mirna bodi; smrt vendarle čaka na istem vogalu, najsi že tečeš ali greš.«

»Saj se mi ne mudi tako,« je rekla gospa Hage, vendar je obsedela, kamor je sedla.

»Prav za prav bi ti morala s čim postreči, a skoroj vse, kar imam, je od tebe, in prav dobro veš, kakšen okus ima. No — ali je kaj novega? Svaka ne marajo v mostni odbor, kakor slišim? Vrag naj bo za uradnika taki sodrgi, kakor sedaj vlada v tem kraju. Ko smo bile mlade — ali še veš? — tedaj so obsedeli spredaj pri vratih, in tja so tudi spadali. Ampak svak je bil svoj živ dan bedak, levici je bil tudi nekoč pripadal, zdaj lahko sam vidi, kam to vodi.«

Gospa Hage ji ni hotela ugovarjati.

»Ali je sicer kaj novega? Tvoji hčeri se tudi včasih mučita z obiskom pri meni, zaradi zabave tega ne delata. Kaj že v kratkem pričakuješ svojega zlatega fanta Ivana? Ali prav za prav ne bo nikoli zlezel više od uradnega načelnika? No, dà — uradniški otroci ne pridejo danes nikamor več, to sem že davno opazila. Sedaj so samo še kmetje, ki kaj dosežejo, in za nevedne in nenadarjene je pot dovolj gladka. Uradniški sinovi tvorijo sedaj spodnji razred, in hčere sede doma in postajajo stare device, to imenujejo ljudje pač nesrečo. Saj jo je zopet potegnili — tisti, o katerem si menila, da postane tvoj zet.«

Gospa Hage je zardela. »Ne vem, kaj misliš.«

»Ne, seve, zato tako zardevaš. Njega sem komaj videla, ko je bil sedel tu doli na vrtu, a njo sem videla, in ona je bila popolnoma pripravljena. Sicer pa o tebi ne govore lepo, pravijo, da si povsod na lovu za zeti. Najprej je bil ta veterinjaški vzhodnjak, potem župnik s svojim neumnim kmečkim obrazom, in sedaj okrožni zdravnik, ta krasni koštrun.«

»Kako strupen jezik imaš, Liza,« je rekla gospa Hage. »Boga zahvali, da te nihče drug ne sliši.«

»Eh, lari fari,« je rekla teta Loviza in z zdravo roko pogladila mizo. »Sedaj seveda pojdeš in porečeš s svojim najpobožnejšim obrazom: kakšna opravljivka je vendar teta Loviza; to pa samo zato, ker je neporočena.«

»Če ne bi živela tako sama zase, Loviza, bi morda ne govorila tako slabo o ljudeh.«

»Nak, kajpada,« — teta Loviza se je kratko zasmejala — »ti si napravila drugače. Vzela si moža, ki ničesar ne reče, s svojim zakonom se pač lahko pohvališ.«

Gospa Hage je vzela svojo košaro.

»Bili so časi, ko se tudi ti nisi tako zelo bala zakona,« je rekla. »Kaj morem jaz za to, če iz tega ni bilo nič.«

Teta Loviza je razprla svoje ptičje oči, in žolti prsti so se skrivili.

»Ti pač meniš, da si si izvolila boljši del,« je rekla z drhtečim glasom, »in da nisem nič vredna, ker ždim tu sama in brez otrok. Toda dobro se še spominjam dneva, ko si stala tu pri meni v sobi — Hagbart je bil prišel domov — in rekla, da je zločin, spravljati otroke na takšen svet.«

Gospa Hage je bila vstala in gledala skozi okno.

»Če je človek obupan, reče marsikaj, kar potem obžaluje. Zato pač govoriš toliko slabega — čeprav je zelo žalostno, da si imava midve, sestri, povedati le zle besede.«

»Oh, lari fari, le nikar mi ne prihajaj z visoko letečimi besedami,« jo je zavrnila teta Loviza, »prav nič ti ne škóduje, če slišiš včasih med drugim tudi resnico, tudi tebi ne. Morala bi malo bolj paziti na svoji gospodični hčeri. Zdaj vasuje Karla z župnikom, in Ana Zofija se odpravlja med kmete, saj hoče menda vzeti grobarja na Bergeimu, kakor slišim.«

»Ne vem, kdo te prav za prav oskrbuje z vedno novimi čenčami,« je jezno rekla gospa Hage. »Sedaj grem. Zbogom.« In je šla. —

Ali je v resnici kaj na tem o Ani Zofiji in Oleju Bergeimu?

Ana Zofija, ki je bila vendar tako gosposka. Ali naj doživi tudi še to, da se njeni otroci pokmetijo? To se je zgodilo že v prenekaterih uradniških družinah, toda nikdar se to ne more zgoditi z njenimi otroki, si je bila pač vedno mislila.

Ole Bergeim — je poštenjak, nobenega dvoma o tem. Ampak kljub temu, saj je nemogoče. V tem trenutku je opazila oba, ko sta šla po bregu za sodnijo. Ta dva!

Hotela je zaklicati, poklicati Ano Zofijo k sebi, a se je premislila. Morda pa na vsej stvari ni nič. Vaške čenče, za te se pač ni nikoli brigala.

Gledala je gori, dokler ji oči niso zalile solze. Pa saj bi tudi nič ne pomagalo, če bi jima kaj rekla, saj ni nikoli nič pomagalo. Mislila je na Hagbarta — takrat, ko ji je postalo jasno, da se je vrnil njen otrok, ki ga je bila nosila pod srcem, domov samo zato, da bi umrl počasne, odvratne smrti.

Nikdar v življenju se ji ne bi bilo zdelo mogoče, da bi se zahvalila Bogu, če bi smela slednjič pokopati katerega svojih otrok.

A polagoma ga je znova dobila — na drug način. Pozabila je bolnega, zrušenega moža, ki je tako slabo ravnal z življenjem, in se spominjala samo še malega dečka, ki je črnolas in žarečih oči vsepovsod stopical za njo in neprestano čebljajoč iz same vneme

skakal po eni nogi. Njega je dobila nazaj, in nanj je smela vedno misliti.

Zakaj jo je morala Loviza danes spomniti na to! Njeno materino srce je vzkriknilo, divje in ogorčeno. Saj bi bila svoje otroke tako rada várovala, jih branila pred življenjem. Toda kako? Pomagalo je prav tako malo, če jih je poslala od doma ali pa če jih je obdržala pri sebi.

Ampak da bi se docela vdala — tega nikdar. Če bi morala izgubiti vero, da je včasih — v posameznih težkih urah — svojim otrokom vsaj nekaj bila, vsaj majhna pomoč, potem že rajši takoj leže in umre. Ali pa je morda — če vse nič ne pomaga — nad njimi usoda, senca, ki je ne prežene nobena ljubezen? Pekoč strah jo je prevzel, potem pa se je nenadoma spomnila, kako je Hagbart kot majhen fant dejal: »Pri tebi, mati, je zmerom varno.« Oh, da, takrat, ko so bili še majhni, takrat so prihajali k njej. A morebiti pride le še kedaj čas, ko jo bodo potrebovali. —

Sedaj je vsekakor hotela domov in pripraviti kosilo.

Gori po griču sta šla Ana Zofija in Ole Bergeim, ona spredaj, on za njo, tiho si popevajoč.

Ana Zofija je postala. Ozrla se je nazaj, pod vekami jo je peklo. Bila je tako utrujena, kakor bi bila prečula cele noči, dasi je ponoči spala; toda tisti pritisk v srcu tudi med snom ni izginil.

»Ali prav za prav vedno poješ, ti?« je vprašala Oleja.

»Dà,« je dejal. »na glasu sem zaradi tega. Moja mati je tudi zmerom pela.«

»Potem moraš pač tudi nekaj imeti, zaradi česar si vesel. Človek vendar ne poje, samo da poje.«

»Ne vem. Včasih je pač tudi kaj, kar je treba s petjem odgnati. Saj je mati sedaj skoroda otožna, poje pa vendarle; mislim, da nam to marsikaj olajša.«

Sedla sta v reber.

»Zakaj se ne preseli k tebi — tvoja mati, menim?«

»Ooh,« je zategnil Ole, »menda noče biti pri meni, da ne bi odganjala ljudi — ker bi mogla biti katera druga, ki bi utegnila misliti na to, da pride na Bergeim. A ta strah bi si gotovo lahko prihranila, pot na Bergeim je strma, po njej se pač nobena ne odpravi.«

»Misliš, da ne?« Ana Zofija je čutila, kako ji polje kri v vratu, komaj je dihala. »Zakaj pa misliš, da ne?«

»Ker tista, ki bi jo rad vprašal, ne bo prišla,« je rekel mirno.

»Ali veš to — ali si jo — vprašal?«

»Sama mi je rekla, ne da bi jo bil vprašal.«

Ali Zofija je gledala preko pokrajine. Dušeče čuvstvo je izginilo, bila je čisto mirna. Tam spodaj je videla sodnijo, belo in domačo med visokim drevjem; mati je šla ravno skozi vrata. In strmo gori proti goram je ležal Bergeim.

»Ti, Ole,« je dejala počasi, mirno, kakor bi mu pripovedovala povest, in bilo ji je sami čudno in tesno, da je bila tako mirna. »Nekega večera sem sedela in gledala gori proti Bergeimu. Strma pot vodi do njega, to je res, a vendar ne tako strma, da ne bi bilo mogoče iti po njej. Sedela sem in gledala gori, iz hiše se je svetila luč, in ko je luč ugasnila, tedaj sem se odločila — pripravljena sem iti to pot, pripravljena sem priti.«

Ko pa je izgovorila zadnjo besedo, se je vrgla na zemljo. Jokala ni — ko bi bila le mogla — vse telo ji je drgetalo, tiščala je obraz na zemljo, da ji je praprot zaznamenovala obraz z brazgotinami.

Ole je smrtnobled klečal poleg nje. Sklonil se je in jo skušal dvigniti, a ona se mu je izvila. Potem je vstal in jo pogledal, kakor da jo hoče pustiti čisto na miru, dokler se sama ne upokoji. Tedaj se je vzravnala in mu podala roko.

»Zdaj ne bi smela biti taka,« je rekla in se skušala nasmehniti, »ne vem, kaj mi je bilo — a ti moraš potrpeti z menoj.«

»Ali to — ali to resno misliš?«

»Mislim da,« je odvrnila in se kratko zasmejala.

»In — in tako malo si vesela pri tem,« je rekel in gledal proč.

»Ne, ne,« — planila je kvišku — »ne, saj sem vesela, Ole, vesela sem, ne smeš me napačno razumeti.« Prijela ga je za laket, a ga takoj zopet izpustila. »S poti naju morejo videti, potem —.« Telo ji je prešinil drget. »Ne misli na to, kakšna sem sedaj. Ali hočeš storiti, za kar te prosim? Ali me sedaj pustiš, da grem domov — sama?« Naglo ga je pogladila po čelu. »Potem prideš drevi zopet doli in se snideva. Sedaj pa moram iti sama domov.«

Šla je po poti nizzdol. Še enkrat se je obrnila in zamahnila z roko. On je negibno obstal in ji niti z glavo ni odzdravil.

Pri vratih je še enkrat postala in se ozrla gori in postalo ji je jasno, da je bila sedaj za vse življenje vezana. Sedaj se ni dalo na tem nič več izpremeniti. Ali se je kesala? —

Našla je mater v izbi. Gospa Hage je sedela in brala. Ana Zofija je stopila za mater in jo lahko pogladila po laseh.

»Mati — nekaj ti moram povedati,« je zašepetala, »in te prositi, da poveš očetu.«

Gospa Hage je odložila knjigo. »Ali je kaj hudega?« je vprašala strahoma.

»Z Olejem Bergeimom sem se zaročila,« je rekla Ana Zofija.

Mati je strmela predse, najrajši bi bila zakričala: Ni res, ne veš, kaj si storila, v stiski si, osamljena si, nisi hotela tega.

Ko pa je pogledala kvišku in videla stati Ano Zofijo blede in s čudno zaprtim pogledom, tedaj se

je prijela za srce in si dejala: Zdaj nisi ti, za katero gre. Vstala je in tesno objela hčer.

»Da bi le bilo v tvojo srečo, dete moje!«

Ano Zofijo je spreletel vroč drget. Vse drugo je bila pričakovala: svarila, vzdihe, žalost. Prvič je popolnoma občutila materino nežnost in toploto in zaplakala.

»Hvala ti, mati,« je ihtela.

»Ne, zdaj ne bova jokali,« je rekla gospa Hage in solze so ji tekle po licih, »ampak bodiva židane volje. Kajti čeprav se bova morali ločiti in ti utegne postati potem to ali ono težko — saj tega si ne boš prikrivala — je vendarle ena sama resnična sreča v življenju, to je ljubiti in biti ljubljen.«

Takoj je odhitela, da bi povedala sodniku. »Kajti oče ne sme misliti, da ga ne upoštevamo,« je bila rekla, in ko je šla čez dvorišče, si je energično pomela roke in si mislila: sedaj mu pa poveš tako, da ne bo mislil, kakor da bi bila to velika nesreča, ki nas je zadela.

Sodnik je čemerno pogledal. Vselej, kadar je njegova žena ob uradni uri prišla v pisarno, je domneval, da prihaja zaradi denarja. »Ne, Hage, to pot ni na vrsti denar,« je dejala in skušala dati svojemu glasu veder zvok. Potem je pa karkoli drugega hudega, si je mislil, če govori s takim glasom.

»Nekaj dobrega ti imam povedati,« je rekla, »nekaj srečnega: Ana Zofija se je zaročila z Olejem Bergeimom.«

»Olejem Bergeimom!« Sodnik je zastokal. »Z grobarjem?«

»Dà,« je rekla gospa Hage in si mela roke.

Sodnik je vstal in začel hoditi po sobi.

»S kmetskim fantom,« je tiho mrmral in se ustavil ob oknu, »in zraven še v revščino.«

»Mislim, da je otrok srečen, Hage,« je rekla, »potem morava biti tudi midva. Pošten človek je, nobenega ne poznam v fari, ki bi ga bolj cenila.«

Sodnik se je ozrl nanjo s težkim pogledom. »Vsak dan znova mi pravi moj čut, da imam tukaj same sovražnike, vsekakor nobenih prijateljev. Če se mi zgodi kaka nesreča, se vesele, samo mrze nas, izključiti nas hočejo — in sedaj gre, sedaj gre pa se zaroči s kmetskim fantom.«

Težko je dihal. »Sedaj ne igrayva nobene komedije in se ne delajva, kakor da bi se veselila. Saj se ne da pri tem nič več pomagati, ampak žalostno jo.«

»Ne smeva misliti nase.«

Toda sodnik ni slišal.

»Vedno huje nas pritiskajo. Oblast so nam itak že davno vzeli, ugled tudi, celo v revščino so nas pehnili. In sedaj nam torej jemlje še otroke.«

»Reci rajši, da bova imela novega otroka, Hage, in da se jim približava,« je hrabro odvrnila.

»Star, ugleden rod — da, že vem, kaj hočeš reči, in ga tudi nimam za boljšega kakor kmete. Bolje — družina Oleja Bergeima je tudi stara — to ni tisto, ampak ti prav dobro veš, da je razlika prevelika. V mišljenju, čuvstvovanju, in v tem, kar tako mučno loči v vsakdanjem življenju: v načinu življenja, v nastopu, v delovnih možnostih. Tako je, vsaj tukaj na zapadu. Ne, ljuba žena, za nas je izgubljena, izročena težavnemu življenju male kmetije. Poslej bo ona njihova, ne on naš.«

»Pa vsega tega vendàr ne misliš praviti tudi otroku?«

»Ne, to gotovo ni potrebno in tudi nič več ne pomaga.«

Zagrenjeno je skomizgnil z ramo in nadaljeval: »Vrhu tega — kaj pa je ona! revna norveška uradniška hči, pripadnica stanu, ki ga vsi zaničujejo in zasmehujejo. Nič drugega ni imela kakor svojo izobrazbo in vzgojo, da bi v njej koreninila in iz nje zajemala, to ji torej ni bilo dovolj.«

»V drugih časih živimo, Hage.«

»Ah kaj, čas sem, čas tje, ljudje so vedno isti. Naj le bodo drugi časi, toda težko delo na Bergeimu bo v malo letih vzelo njeno mladost. In naj še toliko govore o novem času, ji bo vendar muka sedeti za mizo z ljudmi, ki ne rabijo ne vilic ne noža. Ole Bergeim utegne to delati, stara Marit pa gotovo ne, in Lars, brat, prav tako ne, a to je poslej njena najbližja družina, njihova je. — Kajti za nas — za nas je izgubljena.«

»Toda, Hage! saj ostane vendar naš otrok.«

Sodnik je zaril prste v brado.

»Izbrala je. In biti otrok kake hiše, se ne pravi samo, da ima v cerkvenih knjigah vpisana očeta in mater. Dà, dà, nočem nalagati na breme še več kamenja in želim otroku vse dobro, njej in njemu.«

In hripavo je dodal: »Ali je namara Ole Bergeim zet, katerega si si želela?«

»Ne, Bog ve, da ne!«

»Dobro. Saj potem sva edina. Toda vselej, kadar je kaj, kar nama obema ne ugaja, sem jaz tisti, ki mora povedati resnico in biti trd. — A zdaj moram na delo.«

Gospa Hage je odšla, vendar ne v hišo. Ne bi bila rada zdaj takoj srečala Ane Zofije, marveč si je morala razpoloženje prej nekoliko osvežiti. Šla je tedaj na kratek izprehod in poiskala v svojem spominu vse, kar je bila kdaj slišala o takih ženitvah, da se je tolikokrat dobro, dà, celo zelo dobro končalo.

Obstala je, kajti na ovinku sta se pokazala Karla in župnik.

Ne — danes —

Župnik je pozdravil. »Z vašo hčerjo sva bila skupaj na izprehodu.«

»To vidim,« je dejala suho gospa Hage. »Oče je že vprašal po tebi; gotovo ima zate kako delo, ki si mu ga obljubila danes napraviti. Pa si si pač rajši izbrala boljši del.« Glas ji je drhtel od jeze.

Župnik se je kar najhitreje poslovil in šel z večjimi koraki nego običajno preko polja. Gospa Hage se je morala smejati. Bi rada vedela, če ni skoraj tekel!

Potem pa jo je jeza zopet premagala. »Le kako se moreš tako obnašati,« je stresla Karlo za laket. »Ali te ni sram, da letaš s takim postarnim župnikom po cesti? Ali nimaš nobenega spoštovanja pred samo seboj?«

Karla je pobegnila v svojo sobo; materine besede so napravile nanjo malo vtisa, v misli ji je bilo vse kaj drugega.

Nobenega dvoma ni bilo več: treba ji je bilo le iti mimo župnišča, pa je bil takoj ob njeni strani, tako moč je torej v resnici imela nad njim. In vedno so bile ene ter iste besede, ki jih je govoril: o boli, ki družji, in kako je vse življenje hrepenel po veselju, a vedno doživljal le žalost in grenkobo. Če je potem odgovorila, da ne more več verovati v veselje, je govoril o tem, kako čudovito je vendar, če se srečata dve ranjeni srca in drugo pri drugem iščeta tolažbe.

Karla je sključena sedela v postelji. Kako je bilo vendar vse tako čudno, tako vabljivo, a vendar: ali se ji ne bi bilo zdelo prej naravnost smešno — dasi je bilo prav gotovo nekaj velikega v njem, nekaj globokega, drugačnega nego pri vseh drugih. Če le ne bi tako smešno stopical in ne imel tega pridigar-skega glasu — vse življenje da je Boga i s k a l, je rekel. Ta prečudna resnoba, taka strast je bila v njem, da jo je bilo skoraj strah.

Ali si je o n i morda domišljjal, da ga ne bi mogla pozabiti, da nič ne bi moglo izbrisati spomina nanj? Vstala je in odprla predal v predalniku. Tam je ležal majhen zavojček, v katerem je bilo samo nekaj majčkenih malenkosti: dve razglednici, prstan sreče, ki sta ga bila skupaj spletla, tri muhe za lov na postrvi, ki jih je bila shranila zanj in mu jih potem pozabila vrniti, to je bilo vse. Bilo bi pač najbolje, da bi vse

sežgala; treba je biti previden s spomini, je bil rekel župnik; daj, da mrtvi pokopljejo svoje mrtve —

Pozabiti — ponosna je hotela biti, da ne bi nihče opazil, nihče slutil — —

Sklonila se je nad drobnjav in jokala.

Bilo je po večerji. Sodnik je bil odšel počivat, gospa Hage je sedela za pisalno mizo in pisala Ivanu. Tako iskreno ga je prosila, naj vendar kmalu pride, da tako hrepeni po kom, ki bi se mu mogla potožiti.

Ana Zofija je bila odšla na vrt, da bi se sešla z Olejem. Bilo je oblačno in veter je v kratkih sunkih stresal vrhove jesenov. Bila je utrujena in nevesela.

Tedaj ga je slišala prihajati, počasi in preudarno. Prišel je prek polja. »Ali prihajaš od te strani?« je začudeno vprašala.

Da, od te. In če naj pove po pravici, sploh ni bil doma, hodil je samo sem in tja in čakal. Če morda vendarle ni resno mislila, je dodal z drhtečim glasom.

»Ubožec,« je dejala in se bežno dotaknila njegove rame. »Pojdi.«

Sedla sta v vrtno utico. Tiho so tožili jeseni v vetru.

Položila je njegovo roko med svoji. Velika, raskava roka, si je mislila, a moja je. In sklonila se je in poljubila roko.

Njegovo telo je spreletel drget tako močno, da je hotela roko umakniti. Tedaj pa jo je, čisto nepričakovano, objel in privil nase, da je zbolelo. Prsti so oklenili njeno laket, ji zdrsnili čez grudi, začutila je njegov obraz čisto blizu svojega, tuj dih na svojih ustih; potegnil jo je nase, in v novem, sladkem čustvu, da daje in prejema, da pripada nekomu drugemu in ga sama ima, mu je ovila roko okrog vratu, ga poljubila in se stisnila k njemu.

DRUGI DEL

Il prodotto della prima fase della lavorazione del
materiale in questo modo, si ottiene un prodotto
che è molto più adatto per l'uso che il prodotto
originario. Infatti, la prima fase della lavorazione
consiste nel ridurre il materiale in piccoli frammenti
che possono essere facilmente lavorati. La seconda
fase consiste nel ridurre i frammenti in piccoli
pezzi che possono essere facilmente lavorati. La
terza fase consiste nel ridurre i pezzi in piccoli
pezzi che possono essere facilmente lavorati. La
quarta fase consiste nel ridurre i pezzi in piccoli
pezzi che possono essere facilmente lavorati.

Il prodotto della seconda fase della lavorazione del
materiale in questo modo, si ottiene un prodotto
che è molto più adatto per l'uso che il prodotto
originario. Infatti, la seconda fase della lavorazione
consiste nel ridurre i frammenti in piccoli
pezzi che possono essere facilmente lavorati. La
terza fase consiste nel ridurre i pezzi in piccoli
pezzi che possono essere facilmente lavorati. La
quarta fase consiste nel ridurre i pezzi in piccoli
pezzi che possono essere facilmente lavorati.

Il prodotto della terza fase della lavorazione del
materiale in questo modo, si ottiene un prodotto
che è molto più adatto per l'uso che il prodotto
originario. Infatti, la terza fase della lavorazione
consiste nel ridurre i pezzi in piccoli
pezzi che possono essere facilmente lavorati. La
quarta fase consiste nel ridurre i pezzi in piccoli
pezzi che possono essere facilmente lavorati. La
quinta fase consiste nel ridurre i pezzi in piccoli
pezzi che possono essere facilmente lavorati.

Il prodotto della quarta fase della lavorazione del
materiale in questo modo, si ottiene un prodotto
che è molto più adatto per l'uso che il prodotto
originario. Infatti, la quarta fase della lavorazione
consiste nel ridurre i pezzi in piccoli
pezzi che possono essere facilmente lavorati. La
quinta fase consiste nel ridurre i pezzi in piccoli
pezzi che possono essere facilmente lavorati. La
sesta fase consiste nel ridurre i pezzi in piccoli
pezzi che possono essere facilmente lavorati.

Il prodotto della quinta fase della lavorazione del
materiale in questo modo, si ottiene un prodotto
che è molto più adatto per l'uso che il prodotto
originario. Infatti, la quinta fase della lavorazione
consiste nel ridurre i pezzi in piccoli
pezzi che possono essere facilmente lavorati.

V prednji sobi urada sta ležala na odprtem oknu dva pisarja in krmila golobe, ki so gruleč stopicali po zidcu; istočasno sta pa dvorila mali gospodični Svendsen, ki si je dala opraviti pri pisalnem stroju. Bilo je dušeče toplo in v zraku je ležalo kakor počitniško hrepenenje. Nikoli se zdaj na hodniku nista srečala dva uradnika, ne da bi se vprašala: »Kdaj dobite dopust?« Onadva v oknu pa sta krmila svoje golobe, se spogledovala z gospodično Svendsen in modrovala tudi o tem, kdaj neki pojde uradni načelnik Hage na dopust. Tedaj je vstopil uradni načelnik Ivan Hage.

Pozdravil je prijazno, stopil tudi k oknu, da bi golobom natresel zrnja, toda pisarja sta takoj izginila, in golobi so odleteli. Načelnik ni nikdar prinesel s seboj v urad ugodja, in če je hotel krmiti golobe, se je grah vedno potočil na cesto.

Gospodična Svendsen se je navduševala za uradnega načelnika Haglja, a vendar z nekim strahom v srcu. »Popoln gentleman je,« je dejala, »nikdar ne izpregovori neprijazne besede in tudi nikdar ne odbije dopusta za dan ali dva,« in pri tem so ji od navdušenja sijale oči. »Ampak,« je dodala, »dobrodušen pa ni — kakor je na primer dražestni uradni načelnik Nökkelrud.«

Hage je pustil vrata odprta, nekajkrat je še šel po prednji sobi in svojem lastnem uradu sem ter tja, kakor bi se hotel spustiti v majhno kramljanje, in gospodična Svendsen je bila tudi danes kakor vsak dan zelo radovedna, če bo kaj rekel, on je pa molčal kakor vedno. In preden bi bila sama kaj črhnila — razen najnujnejšega pri delu — bi se bila dala rajši raztrgati krvoločnim tigrom.

Na vsem oddelku je užival Hage visoko spošto-

vanje. Pa je bila tudi vsa njegova zunanost taka, da je vzbujala respekt; bil je visokorasel in širokopleč, nagnjen nekoliko naprej, dolgega ozkega obraza in golobrad; lepa usta so bila malce, skoraj neopazno pošev. »Niti najmanj ne,« je trdila gospodična Svendsen. Nos je bil velik in lepo oblikovan, oči zelo temne, in te iskreče se oči so gospodično Svendsen predvsem očarale, njim se ni mogla upirati. Prek visokega, širokega čela so ležali črni lasje, pomešani sem pa tja s sivimi prameni. Bil je z eno besedo postaven mož.

Sedaj je korakal, velik in eleganten, skozi prednjo sobo v svoj urad, z rokami na hrbtu, in se ozrl zdaj pa zdaj na gospodično Svendsen, kakor bi hotel nekaj reči, a rekel ni nič. »Visoko vzvišen nad nami kakor kraljevi orel,« si je mislila in začela ropotati na pisalnem stroju; »če bi me hotel odvesti, bi pri priči poletela z njim,« vendar se je le zgrozila ob tej misli.

Nenadoma je načelnik zaprl vrata za seboj, gospodična Svendsen je razočarana vzdihnila kakor vsak dan in tipkala dalje.

Hage je stal pri mizi in se oziral po aktih. Vsako jutro iznova se je v mrzli nejevolji upiral proti dnevnemu delu, proti temu brskanju med papirjem, proti čitanju vseh teh spisov, ki so se desetstičkrat glasili enako; čutil je veliko nagnjenje, da bi jih vse skupaj vrgel pod mizo. Potem se je vrgel na stol in strmел proti stropu. Če bi sedel tu leto in dan in gledal v strop, si je mislil, bog vé, če bi bilo opaziti kakoršnokoli izpremembo, če bi šlo vse natančno tako svojo pot.

Potem si je s svojo veliko, krepko roko pogladil lase, porinil stol bliže in začel delati.

Hagejeva odlična sposobnost je bila v vsej upravi znana in vkljub teti Lovízi bi se bil visoko povzpел, če bi bil le imel več častihlepja. Svoje službeno napredovanje je bil začel nadvse nadepolno, svoj čas je

bil najmlajši uradni načelnik osrednje uprave. Sedaj je imel štirideset let in bi bil mogel biti že davno odpravni načelnik, če bi bil le znal biti bolj priljuden. Spoštovali so ga in se ga bali, a ljubili ga niso. Zlasti se niso mogli z njim razumeti menjajoči se državni svetniki katerekoli stranke, kajti kazal ni niti najmanjšega spoštovanja do njihove politike, in njegova svojeglavost je bila naravnost razvpita.

Storil je, kar je hotel, kar se je vedno zgodilo v korektni obliki. Svojo voljo je neizprosno uveljavljal, toda njegova oblika je bila vedno nedotakljiva. Če je sedel odpravni načelnik Trulsen majhen in čemeren na svojem stolu in bi bil rad preskrbel svojemu uradnemu načelniku pošten ukor ter ga dal vprašati, čigave odredbe naj se prav za prav izpolnjujejo — njegove ali uradnega načelnika, ni bilo iz tega nikoli nič. Odpravni načelnik se je prav tako bal iskrečih se oči in se je moral zadovoljiti s tem, da je za njegovim hrbtom zabavljajl čezenj.

Pred nekaj leti si je bil odpravni načelnik izmislil sijajen načrt: Hage naj bi postal opravnik. Govoril je o tem z državnim svetnikom, ki je načrt odobril. Oba sta se hotela Hageja iznebiti, in če bi hotel Hage le prositi za mesto, bi mu ne moglo izpodleteti.

Toda če bi hotel! Državni svetnik je kazal nekoliko nerodno vnemo in Hage je delal iz tega svoje zaključke. Njegov smehljaj se je čezdalje bolj krivil, čim gorečneje je govoril državni svetnik. »Ne, gospod državni svetnik,« je dejal slednjič, »tako izlahka se pa ne dam pregnati.«

»Pregnati!« je osuplo zaklical državni svetnik. Saj je bil vendar politik in se je imel za docela neprozornega. »Saj bi vas vendar več nego radi obdržali!«

»Potem se vam bo ta ljuba želja izpolnila,« je odvrnil Hage. »Če naj že bom nepotreben človek,

zakaj ne bi bil prav tako kot uradni načelnik ali kot opravnik ali pa na primer državni svetnik.«

Državni svetnik je debelo gledal, uradni načelnik se je pa delal, kakor bi bil napravil mičen poklon.

»Nepotreben?« je zaklical Trulsen z nesrečnim glasom. »Ampak uradnik, ki ima iniciativo.«

Hage je vzdignil svojo veliko roko.

»Prav. Saj to je tisto. Jaz nimam nobene iniciative, zato nisem za opravnika.«

»Fishing for compliments, moj dragi,« je rekel državni svetnik. »Vi z Vašo priznano sposobnostjo!«

Hage se je priklonil.

»Hvala. O tem pač ni nobenega dvoma. Izvrsten uradni načelnik sem. Nimam pa nobene iniciative. Morda se dajo iz tega izvajati zaključki o položaju uradnih načelnikov — zaključki, za katere prosim gospoda državnega svetnika, da jih izvaja.«

In Hage je ostal uradni načelnik. O s t a l je prav za prav sploh vse v življenju, ker je bilo res, da ni imel nobene iniciative. Že to, da je bil celih pet let v istem stanovanju. Ko je bil zapustil nedoben pensionat — vsi pensionati so bili zanj neudobni — si je našel sobo v stari leseni vili v Briskebyju, pozabljeni hiši v še bolj pozabljenem vrtu. Hiša je bila last kontorista Bisgaarda, ki je sam stanoval v drugem nadstropju, dočim je prvo imela v najemu neka vdova. Pri tej je stanoval Hage, dokler ni umrla, nakar je prevzel celo stanovanje. Bil je dober finančnik in si je bil napravil majhno premoženje. Stanovanje je obsegalo troje sob, kuhinjo in sobo za služkinjo, in stara hišna oskrbnica mu je gosposinjila. Tu je imel dom.

Ni bilo mogoče misliti, da bi se mogel kdaj izseliti, čeprav je imela staroverska hiša dovolj pomanjkljivosti in jih je bilo vedno več. Vsako leto se je pomnožila kopica otrok gori Bisgaardovih, toda za ves svet se ne bi dal pregnati iz stare hiše, ven iz

starega vrta. Tu je imelo vse svoj stalni prostor, stare mize in stoli, knjige, klavir in slike, ki jih je z vso skromnostjo zbiral. Tu je bil njegov svet, vsaka stvar je imela na sebi nekaj njegovega, mu je bila podobna — vse je bilo odlično v slogu, osebno, toda ne prisrčno, prijetno.

Topel, prijeten — ne, to ni bil Hage nikoli. Ne doma ne v uradu. Če je srečal uradni načelnik Nökkelrud, humorist tega oddelka, Hageja na hodniku in si olajšal dušo za dovtip ali zgodbico, je ta to vselej sprejel z razumevanjem in ljubeznivostjo; da, Hage je utegnil dodati zgodbi še posebno majhno duhovito opazko. »Vravec vedi, kako je to,« je dejal Nökkelrud tajniku Lassenu, »dovtipnejši je nego jaz sam, toda ali se je že kdo kdaj smejal, če on pove kak dovtip? — ne, to ne pride nikomur na misel, a dovtipu se je treba nazadnje vendarle smejati.«

Vsak dan je sedel Hage nepremično pri svojem delu, dokler ni ura odbila tri. Tajniki so hodili neslišno sem ter tja, v Hagejevem uradu so vsi pridno delali. Tajnik Lassen, ki je slovel po svoji lenobi, je bil pred nekaj leti prestavljen v Hagejev urad — majhna zloba odpravnega načelnika. Hage je poklical Lassena k sebi v sobo. Delala sta bila skupaj maturo in sta se še tikala.

»Zdaj si torej moj človek,« je rekel Hage. »Izpremenil se seveda ne boš, len ostaneš, dokler boš živ, to je pač tvoja narava, in proti tej se tudi sam zaman boriš. Ampak eno zahtevam od tebe — da si p r i d n o len.«

Poslej je sedel Lassen nepremično na svojem mestu in buljil v papir. Ves oddelek je bil mnenja, da dela, in slednjič je to še sam verjel.

»Nepojmljivo,« je dejal odpravni načelnik in bil zelen od jeze. — Točno ob treh je Hage zapustil urad. »Danes popoldne bi imel rad konferenco z vami,« mu je rekel odpravni načelnik, ki ga je srečal na stopnicah. — »Jutri,« je malomarno odgovoril

Hage. Nobena moč na svetu ga ne bi bila spravila popoldne še enkrat v urad. Pač je utegnil vzeti kako delo s seboj domov, toda v departementu se po treh za nobeno ceno ni več pokazal.

»Bog si ga vedi, kaj popoldne prav za prav počne,« se je jezil odpravni načelnik, ki je sam od jutra do večera pohajkoval, »in kako more v s e dopoldne opraviti.« —

Hage je odhajal skupaj z reko ostalih uradnikov, toda takoj za uradnim poslopjem je zavil v stransko ulico. Imel je svojo lastno pot v urad in iz njega, nikakor ne najkrajšo, zato pa táko, da se mu ni bilo treba bati kakega spremstva.

Kolovratil je čisto počasi, da bi topel poletni zrak, v katerem je bilo čutiti še nekoliko pomladne svežosti, odnesel z njega ves zadušljivi pisarniški duh. Lahen veter je prinašal iz grajskega parka vonj po španskem bezgu, nad Ekebergom je visel v poletnem miru velik, bel oblak.

Še enkrat je prehodil stari vrt, preden se je odpravil v hišo. Sončna svetloba je padala milo in v progah prek temnodeblastih lip in pod njihovim vejem, ki se je skozenj bleščala svetloba, je vladal sladko dišeč hlad. Hage je postal na temnem potu, ta sladki duh ga je spominjal na lipe doma, na vrtu sodniške hiše na zapadu . . . Šel je noter in čakal na kosilo. A ni našel miru. Na zapadu, je premišljeval, tisti lahni poletni zrak nad gorami — ah, da, goré! Siva steza drži ob razvéjani vodi — v zalivu majčkena hišica . . . Pomel si je krepke roke, prepletajoč si prste, in ne z dlanjo ob dlan kakor njegova mati. Pred majhno oljnato sliko se je ustavil; predstavljala je dečka, ki v hudem dežju lovi ribe v potoku, mična sličica, ki jo je bil kupil predvsem zaradi motiva. V njej je bilo razpoloženje z zapada.

Kot novopečen pravnik se je bil pripravljaj, da bi se naselil v svojem domačem okraju tam na zapadu kakor odvetnik, toda vsi njegovi znanci so vpili,

da je nor, on s svojim izpitom in svojo sijajno nardarjenostjo da bi se pokopal kot odvetnik v pozabljenem zapadnem kotu! Stipendija je preprečila, da bi bil svoj sklep izvršil.

A mnogokrat, če je stal pred sliko ribiškega dečka kakor danes, mu je prišlo na misel, če ne bi bilo morda vendarle prav tako modro, ako bi bil takrat storil tako, kakor ga je veselilo — ali pa nemara ravno tako neumno: bolj prazno, nego je bilo njegovo življenje sedaj, pač tudi tam ne bi bilo moglo postati.

Toda potem seveda ne bi bil imel svojega najljubšega in najboljšega — svojega hrepenenja po domačiji, po svojih potovanjih tjakaj, po reki in gorah. Ta sladka sentimentalnost, ki je bila v premaknitvi resničnosti.

Zopet je pogledal sliko, in v tem, ko se je vanjo poglobil, je bilo, kakor bi bil pozabljal, kje je in kaj gleda, kakor bi bil pozabil na samega sebe. Stal je brez misli in občutkov, čutil je samo sladko, skrivnostno pretakanje po telesu, nekaj nerazumljivega od zunaj, nekaj, kar je prišlo nadenj, ga je napolnjevalo, šepetaje, zveneč, tiho šelesteč. Zaprl je oči kakor omamljen.

Tako je stal kakor iz uma. Kmalu pa mu je biló, kakor bi se prebujal, kakor bi mu sedaj zavest pripovedovala o njem samem. Tako mora biti, če stojiš kot drevo na polju, tako daleč in blaženo; a zdajci je občutje izginilo, kakor slabost je vstajala v njem zopet resničnost in z boleznim sunkom se je odtrgal. Prišel je mimo zrcala in za hip pogledal samega sebe, svoj lastni krepki obraz, ki je bil videti kakor energija sama, in pri tem je bilo vendar čisto mrtvo tu notri.

Spremenil je smer, da ne bi znova prišel mimo zrcala, toda sedaj je naletel na pisalno mizo in tu se je spomnil, da je bil materi že davno dolžan pismo. Da je bilo vedno tako vražje težko priti do pisanja!

Kosilo je bilo pripravljeno. Po jedi je legel. Vsak dan je prespal svojo urico, in bil je tak človek navade, da je bil za tisti dan ves čas slabe volje, če ni dobil svojega opoldanskega počitka.

Po počitku je vstal, se pretegnil, stresel, šel po sobi sem ter tja, vzel iz omare knjigo in nekoliko čital, jo položil nazaj, obstal pred kako sliko, igral trenotek na klavir — skočil zopet na noge — —

Dokler se ni ustavil pred svojo pisalno mizo. Tiščeč palca v telovnikovih žepih, je bolščal vanjo, odklenil predal — ob resku ključavnice je moral zatisniti eno oko — in vzel iz njega veliko, debelo in togo vezano knjigo.

Redno je pisal dnevnik.

Acta diurna je stalo na platnicah.

Velik, krepak mož štiridesetih let, pa je pisal dnevnik! Uporabljal je čas za to, da je zapisaval svoje misli in majhna premišljevanja — dogodkov ni beležil.

Skoraj vsakikrat ga je prevzel občutek sramu, kadarkoli je sédel, da bi pisal. Mirna soba s svojim slovesnim pohištvom je bila videti, kakor bi se zaradi njega sramovala, kakor bi postala okvir smešni osebi. Zdelo se mu je, kakor bi knjige, resnične knjige na dolgih policah napele hrbte in se delale, kakor bi nič ne videle.

Dà, pisal je dnevnik, in delal je to rad, bilo je v tem kakor majhna pijanost, nekoliko samopozabljenja, prijetno samooboževanje; zakaj si človek ne bi dovolil, da bi bil včasih tudi nekoliko smešen?

Tudi politična premišljevanja je pisal v svoj dnevnik. In tu se je zopet zdel samemu sebi smešen. Ali ni bil prekucuh, anarhist? Mož, ki je sebično sedel zaprt v svoji sobi, brez denarnih skrbi, ki ni trpel nobenega nepričakovanega gosta, ki mu je bil dan izgubljen, če ni šlo vse kakor po vrvi, in ki ni nikdar jedel kaj drugega kakor to, kar je imel rad — je bil anarhist.

Sédel je in začel pisati. Delal je resnobno, globoko ga je prevzemalo, kar je pisal. Z vnemo je bral gospodarska in socialno-politična dela, in svoja pre-mišljevanja o tem, kar je čital, je potem zapisoval, svojo kritiko in svoje teorije. Pisal je hitro, stran za stranjo, potem se je iznenada začutil onemoglega in utrujenega, besede so prihajale počasi, nejevoljno je končal in se ozrl po napisanem. Potem je zavzdihnil, zapisal datum in potegnul spodaj debelo črto — in vstal s čutom praznote. Kaj sedaj?

Med večerjo — jedel je malomarno in ne da bi prav vedel kaj, a bi bil takoj opazil, če bi bile jedi slabe — je prisluškoval neprestanemu majhnemu ropotu nad seboj. Gori so pač spravljali male otroke spat. Slišati je bilo cepetanje mnogoštevilnih majhnih nog, hihitanje in smeh; mlad glas je pel, to je morala biti Terezija. Bogsigavedi, kje so tu gori jemali prostor za vse otroke, velike in male, temu se je vsak dan znova čudil.

Nestrpno je vstal. Nocoj ga je topotanje tu gori vznemirjalo. V tem malem nemiru je bilo krepko utripajoče življenje, slednjič se je zdelo, kakor bi čutil v sebi vse te stopicajoče drobne korake. Če bi kdaj prišlo do tega — a to se po vsej priliki ne bo nikdar zgodilo — potem si bo sezidal hišo, hišo, v kateri ga ne bo dosegel noben, tudi najmanjši ropot ne, kjer ga ne bodo mogli motiti drobni koraki senc, kot so ga sedaj; tudi ne petje, mladi glas tu gori. Kdo je mogel vsak večer tako peti in s tako nežno toploto! Kar mučilo ga je.

In vedel je, da se bo vsak večer glasilo isto tiho petje, in da se ne bo mogel premagati, da mu ne bi prisluškoval. Ampak zdaj mu je hotel uiti, oditi z doma, ne na svoj običajni mali večerni izprehod, marveč daleč ven.

Na svojo skrivno pot.

Uradni načelnik Hage je hodil vsak večer na

izprehod, to je tudi spadalo med njegove navade. Poleti je hodil najprej malo po vrtu, potem pa je obšel ves mestni okraj, kar je bilo tudi pozimi njegova stalna pot. Vmes pa, morda enkrat na teden, je šel dalje, in to je bilo, kar je imenoval svojo skrivno pot. Tedaj je prišlo nadenj kakor navdih, običajno takrat, kadar ga je kaj zamotilo ali vznejevoljilo, potem je hodil tako dolgo, dokler se mu ni vrnilo notranje ravnotežje.

Sedaj je stal zunaj na stopnicah, navdahnilo ga je. Ozrl se je proti nebu, ki je bilo lahno zastrto; v zraku je ležal tih somrak. Nosil ni kakor navadno črnega klobuka, marveč širok, mehak temno moder klobuk. Suknjič je zamenjal z navadnim jopičem in šel je brez palice.

In kam?

Poiskal je tihe, brezljudne ceste in napravil radi tega rad ovinek, dokler ni prišel v Hanshaugen. Tu je šel na tramvaj in se peljal, stoječ zunaj, do plinarne.

Lahni somrak se je bil zgostil, po stranskih ulicah proti reki nizzdol, po katerih je hodil Ivan Hage, je bilo vse sivo zastrto. Tu je bilo napol temno, hiše so se zdele modrikaste s črnimi vrati in mrtvaško sivimi šipami v oknih. Pred nekim uradom, katerega omrežena luč je padala v tenkih progah na pločnik, je stala gruča otrok in poldorasle mladine. Hage jih je pogledal, lahko bi se jim bil izognil, a se je preril skoznje, čisto počasi. Umaknili so se nekoliko v stran, se ozirali v velikega moža, uganjali svoje predrzne norčije in ga pustili skozi. Močan, slab cestni duh mu je zopet udaril nasproti in vdihaval ga je skoraj z radovedno slastjo.

Šel je dalje vzdolž reke, a se kmalu ustavil in se ozrl naokrog. Kako lepo in otožno je bilo tod nocej. Bilo je kakor občutje slike — kakor bi se bil pozkusil človek v barvah rešiti svoje otožnosti. Sivo nebo, pod katerim je bila skrita luč, oljnato motna, brezbarvna roka, hiše, katerih zobčaste črte so se

odražale od majhnih lesenih hišic do velikih najemniških kasarn, katerih barve so se pa zlivale v eno, od blede rumene do blede sive z obledelo rdečo ali z zamolklimi žametno zelenimi sencami v ozkih uličicah. In v vseh teh bledih barvah in v edini nazobčani črti proti sivemu nebu je ležala tiha bojazen, ne vsiljiva, nikakršen krik, ampak notranja bojazen, skrita bolečina srca, tajna boleost.

To skrivnostno je bilo tisto, kar je Ivan Hage iskal in negoval; bilo je tako neskončno daleč od vsega njegovega, vse možnosti so bile v njem, bila je napetost. Kaj vse ne bi moglo priti na dan, če bi se skrivnost kdaj razodela! Tukaj ni bilo nič mrtvo. Iz te sive teme utegnejo nekoč planiti dogodki kakor krik.

Šel je dalje po cesti. Vse živo v somraku je pritisvalo na njegovo domišljijo. Mirni stražnik, ki ga je srečal, je bil kos varne proze; stražniki na konjih, po dva in dva jezdeca na temnih živalih, negibno stoječa na odprtih trgih, so bili kakor balada, nepremičnost se je zdela usodna. Ko je prišel mimo dvojice, mu je postalo jasno, odkod njun mir: oba sta si pripravljala nov ščepec tobaka za čikanje.

Vsakikrat se mu je zdelo tod vse zopet ravno tako čudno novo, ravno tako lahno in prijetno spodbujajoče, vsakikrat zopet tuj svet, ki ga ni poznal in o katerem tudi nikdar nič vedel ne bo. Mrzlica radovednosti je utripala v njem, ne burno, toda vzbujajoče. Mimo je prišel otrok, deklica rumenega, pregrešnega obraza, pa vendar otrok z otroškimi kretanjami. Ustavil se je in gledal za malo, brez usmiljenja, a poln začudenja. Ali ni bilo nepojmljivo, da je bil to otrok kakor drugi otroci, a že sedaj notranje razjeden po grehu, bedi in vse prezgodnjem vedenju? Pa je m o r a l postati tak, ta in tisoč drugih otrok, in tako je šlo leto za letom, stotine let, tako je ostalo in bo pač vedno ostalo tako. Greh in beda spadata

morda med maloštevilne neomajne stvari v človeškem življenju. —

Zmajujoč z glavo je šel dalje. Zdaj pa zdaj je zamahnil z roko in zamrmral nekaj besed; modroval je. Ne o tem, kako bi se dalo vsemu temu odpomoči, na to je bil včasih pač mislil ali je mislil tudi še sedaj, kadar je sedel pred svojim dnevnikom, nikdar pa ne tu zunaj. Bila je samo filozofija radovednosti, ki ga je zajemala. Razglabljal je o tem, da morajo biti, če tu doli vse prehaja v gnilobo, tla rodovitna. Ali pa vse samo zamira? Ne, gnojiti mora tla, iz katerih rasto dogodki. Neki večer, ko pojdeš tod, se mora nekaj zgoditi, švignil bo plamen. —

Ali se je kdaj kaj zgodilo? Nikoli. Doživel je bil pač nekaj rabuk, nekaj preteprov, policija je odvedla nekaj pijanih žensk — vse skupaj izredno nezanimivo. Bilo je več napetosti v tišini kakor v hrupnih pretepih.

V tihoti ga je dostikrat obšlo kakor bojazen. Šel je po sredi tihe ceste, ki je bila tako ozka, da se je zdelo, kakor bi hiše na eni strani ceste šepetale z onimi na drugi strani; tedaj je utegnil iznenada odkriti, da je čisto sam. Samo tišina in v tišini neslišni šepet od hiše do hiše. Biló je, kakor bi kdo prežal nanj. Ali ni stal tamkaj na bližnjem vogalu nekdo in čakal nanj? Ali niso bili za njim koraki, ali ga ni nekdo zasledoval? Če bi le mogel teči ali pa se ustaviti in se ozreti nazaj! Po koži mu je gomazelo, okrog oči mu je trzalo, strah je kljuval v njem. Potem so se na vogalu oglasili mirni koraki, stražnik je zavil v ulico, se ustavil in zazdehal, naravno in nesramno, dolgočasil se je, stražnik se je dolgočasil. Hage nikoli ne bi bil verjel, da more zdehanje tako srečno, osvobojujoče učinkovati.

Sicer so se pa sedaj ti napadi strahu le redko oglašali, hodil je mirno dalje na svoje večerne izprehode, a čemu? — Da, morebiti je tudi to postalo navada. Nekoč je bil sanjaril o tem, da bo pestil rev-

ščino, pregreho in bedo, hotel je vse to proučevati, a od tega je bilo že dolgo. Zdaj ni več verjel, da bi se mogel iz tega, kar je bilo zadaj, učiti. Revščina in pregreha sta samo za posvečence, vprav za tiste, ki v revščini in pregrehi žive, ki so za to rojeni. Morda tudi ni nikoli resno želel, da bi o tem kaj vedel, vse-kakor ne cele resnice.

Toda če je hodil po teh cestah, kar je vedno znova pretreslo njegovo radovednost in vzbudilo v njegovem srcu rahlo napetost: če bi se moglo kdaj vendarle kaj zgoditi, potem je moral misliti na prve čase, pred mnogo, mnogo leti, ko je pohajal tod. Takrat je bil mlad, trepetajoč od sovrašтва proti meščanski družbi, od prevratnega hlepenja — vse iz knjig. Če je zdaj hodil tod, se je vrnilo n e k a j, ah, zelo malo starega čuvstva, nekaj iz mladosti je prišlo potem v njegovo domišljijo. Kakorkoli utegne kdaj postati v nas, si je mislil, vendarle ni popolnoma izgubljen — če le nebrižnost, malenkostno vsakdanje gomezenje ne ovira, potem se more zopet dvigniti v nas iz temnih globin na površje. Pohajal je po cestah z istim občutjem, da je daleč proč od svojega vsakdanjega jaza in brez zavestnih misli in občutkov, kakor jih je mogel imeti doma v trenutkih pozabljenja, ko je stal pred kako sliko ali ob odprtem oknu in gledal, ne da bi videl. Mehko drhteč od nežnosti je utegnil potem čutiti, kako so vstajale v njem stare, pozabljene sanje in domišljije, kakor vstajajo mehurčki iz globine na vodno površino: mlade sanje, razkroj, boj, maščevanje proletariata, beg meščanstva, vsesplošna zmeda, vsesplošen pogin. N j e g o v a ura! on je bil mož, ki je boj povedel do zmage in dalje naprej, do razvoja, do reda, in tisoči obrazov so obrnjeni vanj. Obdali so ga z navdušenjem, osvobojeni svet ga slavi, in tam gori na balkonu je ena, ki kliče njegovo ime. Ozre se gori, ona maha z roko, on pozdravi. — —

Hage stoji kakor omamljen, sloneč ob sivi steni neke hiše, s klobukom v roki in mrmrajoč predse. Ali

je mogoče, ali je res kot mlad dijak tod po teh cestah o vsem tem sanjaril, in ali more v resnici vse to z nekdanjo omamo vstati v njegovi misli . . . Ali je bila morda skrivnost v tem, da je hodil tod po napol temnem predmestju bede in iskal svojo izgubljeno mladost? Iskal je zaman.

Še mlado dekle, ki je gori z balkona klicala njegovo ime in mahala z robcem, ni preostala od njegove mladosti.

Namesto tega je živo čutil, da je postal zrak vlažen, in da je treba iti domov.

Krenil je po isti poti domov, po kateri je bil prišel, da ne bi srečal kakega znanca.

Klobuk in jopič je obesil v prednji sobi, imela sta umazan vonj. Temeljito se je umil, skrtačil lase in si oblekel domačo suknjo. Potem si je prižgal cigaro, stopil k oknu in gledal proti nebu. Za sivino se je kazal bled, prav slaboten sij, to je moral gotovo biti mesec. Puhnil je smotkin dim proti temu skrite-mu svitu, biló je kakor vzdih.

Potem se je spomnil, da se je bil vendar namenil še nekaj delati; prinesel si je bil iz urada neko posebno zadevo.

Uradni načelnik Ivan Hage je sedel v svoji delovni sobi in pisal pozno v noč. Zdaj pa zdaj se je ozrl proti stropu, poslušal in se mirno smehljal. Čudno, si je mislil, tam, kjer so otroci, le ni nikoli čisto tiho. Neprestano sladko, skrivnostno, prizadevno življenje.

Na zakon kontorista Bisgaarda in njegove žene Trine je ljubi Bog dobro pazil. Niti najmanjša lahko-miselnost ni ostala brez posledic. Marsikak večer, ko je ona z vzdihom zaključila svoj dnevni račun, in je on odložil mučno, slabo plačano postransko delo, sta zakonca drug drugega ostro opominjala, da njune gospodarske razmere sedaj ne dovoljujejo več nobe-nih majhnih posledic. In tako sta skušala drug dru-gega potolažiti in razvedriti s tem uspehom, da jih je bilo vedno več.

Sedaj jih je bilo enajst. In dvanajstega so pri-čakovali vsak dan.

In živeli so vsi. Kjer je samo en otrok, dobi ta edini krče in umre. Ali pa pade z okna ali pride pod cestno železnico in se smrtno ponesreči. Bisgaardovih enajst je tudi imelo krče, padali so z oken in bili vsak dan v tisočernih nevarnostih, in tako je še tudi zdaj. Toda vedno so odnesli zdravo kožo. Kje neki so jemali obleko in hrano, strežbo in nego za toliko otrok? To je moral vedeti ljubi Bog, ki jih ni vzel k sebi.

Ampak predvsem — kje so neki našli prostor za vse? Oficijelno so imeli Bisgaardovi tri sobe in ku-hinjo, toda našel se je še vsakovrsten neoficijelen prostor. Majhne, temne kamre so izpremenili v spalni-ce. Bisgaard je bil spreten, napravil je luknjo v ste-no, vstavil vanjo okence, in soba je bila tu. Pre-gradili so podstrešje, in gospa Trine, ki je bila zelo iznajdljiva, je prelepila stene s časniškimi papirjem, kar je bilo sicer grdo, pa vendar čisto udobno. Am-pak vseeno — bilo je samo toliko in toliko kvadrat-nih metrov površine, ki se je dala razdeliti, družina pa je štela dva odrasla in enajst otrok vsake starosti in spola in še enega so pričakovali. Nemogoče je bilo

najti prostora za vse. A prostor je bil, prostor se je napravil.

O polnoči je na vso moč zapel hišni zvonec, in ko je Bisgaard v samih spodnjih hlačah, bled in zaspán, odprl vrata namišljenim gasilcem, sta stali pred vrati teta Nikolina in sestrična Petra iz Skiena s kovčegoma in ogrinjačama in poročali, da v hotelu nista našli prostora. Kar prêcej sta morali v hišo, gospa Trine je vstala in obe objela; z vseh postelj, žimnic, zof in zloženih stolov so se pokazale večje in manjše izdaje Bisgaardove družine in klicale: »Dobrodošli!« Kamor si pogledal, so bili otroški obrazi, še otrpli od spanja, trudne oči, razmršene kite in skuštrani kodri. Naglo so pripravili kavo. Mala Lota, doslej še najmanjša, je sedela v materinem naročju in pila ob dveh ponoči mlečno kavo, skrajno nehigienično, a mali ni niti najmanj škodilo. Potem so pobrali par otrok, ne da bi veliko izbirali, in jim postlali na tleh, teto Nikolino in sestričino Petro pa spravili v izpraznjeno posteljo. A gospa Trine je šele ob belem jutru imela zopet mir. Premetavala je razboljeno telo sem pa tja in pošepetavala Bisgaardu, kako prijetno presenečenje je vendar to.

Prostora — kajpak, prostora je bilo v izobilju. Bilo je srečno družinsko življenje, enajst otrok se je razcvetalo v njem in dvanajstega so pričakovali.

Gotovo, tudi temnih, da naravnost obupnih ur ni manjkalo v življenju Bisgaardove družine. Saj čisto gotovo ni bilo zabavno ležati v otroški postelji — in kdaj gospa Trine ni bila v njej — če je imelo pet otrok ošpice in so štirje letali okoli brez nadzorstva. Ob takih dnevih je bil mali Bisgaard neutrudljivo na potu iz pisarne domov in zopet nazaj v pisarno, od ene bolniške postelje do druge ali doli na cesto, da bi ujel katerega izmed zdravih. Pri tem je postajal njegov obraz vidno manjši, ušesa pa še večja in oči vedno bolj okrogle. Podoben je bil shujšanemu zajcu in se je tudi kakor ta gibal skokoma.

Enajst otrok! In vsi so doma, tepejo se, se imajo radi, mali padajo po stopnicah, mlajši se igrajo z ognjem, najmlajši pogoltne materin prstan in morajo poslati po zdravnika. Medtem je pa že eden starejših vlil pol steklenice pravega olja po sreči v pravo odprtino, zdravnik pride in izjavi, da je bilo čisto prav tako, in po potrpežljivem čakanju, med katerim so otroci strašansko radovedni, pride prstan zopet na dan. Neprestano so v nevarnosti, a vedno odnesejo zdravo kožo. In kadar je višek, ko v omari ni več nobenega denarja, ko kateri otrok polije olje po svežem perilu, ko starejši brat prevrne malemu cvetlični lonček na glavo, ko eden toži, da ga boli trebuh, drugi pa, da ga boli glava, ko tuli eden, ker ga boli zob in drugi, ker mu je stisnilo prst, in sta se oba najmlajša istočasno podelala v hlače — potem se gospa Trine nenadoma zasmee, z majhnim, tenkim smehom, z zadnjimi ostanki žuborečega mladostnega smeha in pravi: »Ljubi Bisgaard, huje nego zdaj pa res ne more več biti.« — In Bisgaardu pridejo solzé v oči. Dokler ima gospa Trine še kaj smeha iz davno minule mladosti, prebije tudi on, saj je tisoč spominov v njem. Potem zadobi njegov zajčji obraz prestrašeno potezo odločnosti, in iz pisarne prinese s seboj domov veliko več čezurnega dela, nego ga zmore.

Pridejo pa tudi dolgi časi, ko vse gladko poteka, celo časi, ko voz izvrstno teče. Čisto gotovo, vsaka ura, celo vsaka izvrstna, vzame gospe Trini košček življenja, ji uropa nekaj njene žilavosti, njene moči, nedvomno je vsak dan viden majhen sunek proti grobu. Toda pri vsem tem je neprestano nad njo čudovit sij, ki postaja z leti močnejši, odkod le neki to? Da, od otrok — ki doraščajo, uspevajo, najstarejši so že odrasli in že pri kruhu, v njih je bodočnost.

Terezija je najstarejša, kmalu ji bo dvajset let. Zjutraj je prva na nogah, spi z dvema sestrama skupaj v kuhinji, pripravi zajtrk, obleče par izmed malih, in ko slednjič popije svojo kavo, oddrvi v pisarno.

Opoldne nakupi, kar treba za gospodinjstvo, in pride domov lačna kakor volk. Vsi v Bisgaardovi družini imajo izvrsten tek, toda odkod jemljo hrano?

Terezija opoldne ne spi, to prepušča najemniku spodaj. Po prstih se splazi mimo njegovih vrat, in nekoč, ko je bila pri gospodični Stefferud, gospodinji, ga je slišala smrčati, samo čisto malo, toda učinkovalo je nanjo naravnost olajšujoče, ker je bilo to vendarle človeško svojstvo. Vso jo prevzema spoštovanje do njega, morda se celo nekoliko boji, vendar pa ji gre včasih malo na smeh, kadar opazuje vse njegove zadeve. Tudi ona pozna žarenje njegovih oči, a nima veliko časa, da bi se ozirala po očeh. Po jedi mora najprej pomiti, in potem mine dan v eni sami neprestani gonji. Treba je šivati in krpati, nadzorovati šolske naloge in užaljene duše zopet dvigniti. Na tisoč vprašanj naj odgovarja, od posvetnih razglabljanj starejših pa doli do verskih preudarjanj malega Jona, kdo je večji, Bog ali hudi duh. Mali morajo v posteljo, eden se hoče čisto malo umiti, druge boli prst, ki nanj ne sme priti voda. Če so potem v postelji in je večerja pri kraju, potem posedi še nekaj minut in skuša imeti oči odprte, pa omahne še sama v posteljo in že spi, še preden se je prav odela.

Ali pri vsem tem ne odcveta? Nasprotno, mladost in zdravje kar kipita v njej, obraz zardeva in blede, velika lepa usta se smejejo, lasje so plavi, postava mladostno vitka, toda polna in zrela. Nekaj svojstvenega je v njeni počasni in pričakovanja polni hoji, za vse ima čas in je vedno mirna. Sedi v pisarni in piše na pisalnem stroju ali vodi knjige, in če kdo vpraša, ali to ni dolgočasno, potem odgovori, da na to ni še nikoli pomislila. Za nekaj pač ve, kar bi rajši, veliko rajši, toda o tem ne govori, še misli ne preveč na to. V krvi ji je kakor pričakovanje in prepričanje. In v tem, ko tako čaka, sedi torej v pisarni, kjer ji vsi dvorijo, to ji daje srečno samozavest in jo, kadar je utrujena, drži pokonci, to sprašča njen smeh, da

se razliva po vseh pisarniških prostorih kakor reka. Nenadoma se potem pač zamisli in strmi skozi okno, ne da bi videla, da leži tam zunaj samo grdo, temno dvorišče, ozira se v daljo s pogledom, ki je težak od hrepenenja. Ima svojo skrivnost, brezupno nemogočo skrivnost, ki je še sladka in brez bolečin.

Terezija pomaga vzdrževati družino, a ona ni edina. Torgrim ima sedemnajst let in nadaljnji razvoj sveta je poverjen njemu. Velik je in krepak in trenutno zelo prepirljiv. Obraz mu je posejan z mozolji in zadnjega 17. maja je prišel hudo opit domov in je le s težavo zlezel v svojo podstrešno kamro, ki si jo je naredil, da bi imel svojo lastno sobo, čeprav mora pošteno prezebat v njej. Je anarhist, a ne sluti, da ima v hiši tako rekoč sodruga, nasprotno mu velja najemnik za člana mrzkega zgornjega razreda. Torgrim je neki oné v neki pisarni, sam pravi, da je pisarniški predstojnik, in pomežikujoč pripoveduje, da ga je dal danes poklicati šef in ga vprašal za svét. Terezija je njegova zaupnica, edina, ki jo ima v življenju. Njegov nazor o življenju je globoko pesimističen, posebno, odkar je spomladi doživel veliko razočaranje v srčnih zadevah in še ni imel nove ljubezni.

Pa še eden je, ki pomaga pri vzdrževanju družine. Harald, šestnajstletnik, ki ima vrhovno nadzorstvo v deški sobi, kjer spé štirje čisto zase, zasluži od novega leta po osemdeset kron na mesec v neki banki. Zelo miren fant je, občuduje svojega starejšega brata in zaničuje mlajše, dvanajstletnega Emila, in Sigurda in Jona, ki imata po osem in šest let. Harald je zagonetka v družini. Ima velike načrte, ki jih pa nihče ne pozna. Vse leto se na tihem ukvarja z njimi, in nekega dne odkrije potem pri kosilu ne kakega načrta, ampak že izvršen sklep. »Danes sem začel v banki,« in nihče ne ve, ali je bil svojo prejšnjo službo odpovedal in sprejel novo. V prostih urah se uči tujih jezikov. Ima hranilno knjižico, toda

velikosti njegovega premoženja nobeden ne pozna. Imeti mora vsakovrstne majhne pridobitne vire, in vse, kar zasluži, roma v hranilnico. V trenutku slahosti je bil nekoč gospe Trini zaupal, da bo ostal vedno samec.

Skrb družine je Loviza. Stara je dobrih petnajst let in se rada postavlja v Terezijinih rokavicah in materinem mufu. Vedno ima kakega novega prijatelja, ki čaka nanjo na cestnem vogalu, ona pa sloni na odprtem oknu in posluša, če kdo na cesti ne žvižga. Poteze njenega obraza so še čisto nedoločljive, usta in nos nimata nič opraviti med seboj, in oči se neprestano vrtijo, kakor bi nekaj iskale. S svojimi prijatelji hodi v kino in pripoveduje potem z najnedolžnejšim obrazom, da je bila pri svoji najboljši prijateljici Benny, čeprav je bila tista Benny vse popoldne presedela pri Bigaardovih in čakala na Lovizo. Pošljejo jo v kuhinjo, da bi pomila, ker je ta teden ona na vrsti, ona pa se splazi po kuhinjskih stopnicah doli in pusti posodo nepomito. Prebivalca prvega nadstropja pozdravlja s poklončkom. Zvečer je predmet resnih in skrbi polnih pogovorov.

Naslednja v vrsti, štirinajstletna Ana ima bistro glavo in je že sijajno prestala malo maturo; zdaj je dobila ustanovo in bo studirala. Ima majhen gobček, ploščat nos, tenke kite in velike roke. Če hoče Tereziji imponirati, potem navaja Götheja, ki ga Terezija sevé nikdar ni čitala.

Potem so še tri hčere, Regina, Lota in Malčica. Krstnega imena poslednje — pomislimo le, najti za toliko otrok imena! — nihče ne ve. Vse te spadajo med tiste, ki jih, kakor bi trenil, pobašejo skupaj v eno posteljo.

Regina nosi po vsem videzu vse družinske skrbi, vedno je potrta. Če jo pošljejo kaj kupiti, pravi: »Ampak, mati, ali ni to predrago?« In pri kosilu pazijo njene male žive oči na brate in sestre, in če vidi, kako jim tekne, vzdihne. Rodila se je v groznem

času ošpic, ko so romali vsi dohodki k doktorju in v lekarno.

Tako živi enajstotica otrok v stari omari svoje mnogovrstno življenje, in gospa Trine hodi med njimi in pričakuje dvanajstega. Zadnjega, doda vselej z veliko gotovostjo. Zdelana je, nihče ne sluti, kako zelo. Saj še nikakor ni stara in bi mogla biti še bujna, mladostna in vesela, toda izrabljena je pač. Življenje jo je trdó prijelo, tudi je še ni izpustilo, in ona ne življenja. A sedaj neprestano čuti drgetajočo bolečino v telesu in hodi okorno, v nogah jo drži. Gospa Trine je bila nekoč prekipevajoče bodra ženica vroče krvi; pa tudi zdaj še ne poveša glave in pogumno sprejema vse težave, češ: ‚bo že kako‘. Nikdar ne vrže puške v koruzo, pa naj je še tako utrujena, in ima še vedno droben smehlaj in neskončno mero potrpljenja. Brez tega bi bila pač že davno mrtva.

V njeni glavi se zbirajo vse skrbi. Saj je Bisgaard, ubožec, tako preobremenjen, da vedno le dirja v pisarno in nazaj, in si še vedno domov prinaša čezurno delo. Če gre gospa Trine mimo njega, ko ždi v kakem kotu, da bi bil vsaj malo varen pred nemirom, potem ga iz stare navade pogladi po laseh in to šele potem opazi. On jo pogleda z majhnim drgetom v obrazu in se smehlja. »Takoj končam, mati, takoj!« pravi. In gospa Trine čuti na roki, kako vroča je njegova preutrujena glava. Tedaj gre in mu natlači pipo, mu jo vtakne v usta, in za trenotek visi nad obema zgaranima človekoma kakor zlat oblak.

Družina Bisgaard stoji sredi življenja. Vse okrog nje žubori v tisočeri majhnih stvareh: pisarna, šolske naloge, prepiri, denarne skrbi, trud in delo, toda to so majhne reči. Življenje je val, ki tistega, ki ga ljubi, dvigne kvišku. Toliko jih je, mladi so in vsak ima svoje, eden več, drugi manj. Torgrim se bavi s svetovno politiko in filozofijo in prerokuje strašne dogodke. Loviza si je kupila rdečo pentljo za denar, s katerim bi bilo morala kupiti šolsko knjigo. Tudi

ona ne pušča življenja mimo sebe in bi potrebovala več nadzorstva, pa kaj, ko jih je toliko.

Da, mnogo jih je in ves dan so razpršeni. Toda zvečer se zbirajo, na stopnicah nastane ropot, to so dečki, ki prihajajo iz šole, iz pisarne, od igre, od nogometa; Emil je trenutno nastajajoči sportni idiot. In na stopnicah se oglasi stopicanje, zdaj so male deklice, ki se vračajo od igre, iz šole, s sprehodov. V izbo prihajajo, jo napolnijo, da vse mrgoli, se prepirajo in mečejo čevlje, čepice in knjige na vse strani. Bisgaard obupno stegne roke v zrak in prosi za trenotek miru, in gospa Trine pravi: »Šš, mislite vendar na gospoda spodaj!«, toda prav tako bi mogla poizkusiti, da bi ustavila niagarski slap. Hrupa ni mogoče ukrotiti, tik pred večerjo je, in vsi so lačni. Najmanjše, ki že spe, zbude, in eden od njih pristopclja v dolgem nočnem krilcu in bos ter hoče jesti v materinem naročju.

Potem pride iz kuhinje Terezija, kakor pojoč, veder mir zaveje po sobi, njej se pokore otroci, ne da bi vedeli, ona napravi mir. In tedaj se prikaže še enkrat, to pot s presenečenjem: z ogromno skledo polno krompirja, vsa je zavita v vesel oblak sople, in priglujen »oh« se oglasi od vseh strani.

Posedejo za mizo, in to ne ravno mirno; Torgrim, anarhist, topota po tleh s svojimi okornimi škornji, in Terezija pravi, z rahlo rdečico v obrazu: »Miruj vendar, Torgrim — misli vendar na gospoda spodaj.« Ta gospod je najemnik, uradni načelnik Hage.

Uradni načelnik Hage se je zjutraj prebudil s čuvstvom nekakega nočnega nemira v hiši. On, ki je drugače tako izvrstno spal, se je bil gotovo štirikrat prebudil in vselej je bil slišal gori majhen ropot.

Tedaj se je spomnil, da je danes dan, ko je treba plačati najemnino, kar je opravil navadno zjutraj, preden je šel v urad. Tedaj je bilo gori v hiši prazno in navadno se je trenotek pogovarjal z gospo Trino, ki je bila zanj fenomen, žena z enajstimi živimi otroki in z dvanajstim na potu!

»Za vas je najhuje,« je imela navado reči, »saj smo vas že itak dovolj motili.«

»Na to sem se polagoma privadil,« je bil potem njegov odgovor, »saj sem jih vse videl, kako so do-raščali, odkar sem tu. Ko sem se preselil, je imela Terezija pet let.«

Moral je misliti na to, ko se je oblačil — v resnici šele pet let stara — Terezija. Spomnil se je na prvo poletje, tedaj se je včasih z njo izprehajal po vrtu, vodeč za roko okroglasto malo osebito.

In sedaj ji bo že kmalu dvajset let. Sedel je k zajtrku, toda ni mu hotelo iz glave: takrat šele pet let in zdaj že kmalu dvajset. Odrasla! In sam je imel štirideset let, torej dvajset let več.

Vstal je izza mize in začel hoditi po sobi. Saj je že davno vedel, da je njegova mladost minila, in ne samo ta, marveč tudi njegova najboljša moška leta. Ali je bil sploh kdaj mlad? Nekaj kratkih dijaških let, ene poletne počitnice doma. A sicer? Morda — toda leta so minila tako hitro, tako neslišno hitro. Samega sebe se sploh ni mogel več drugačnega spomniti. Vsekakor ne v teh petnajstih letih, odkar je stanoval tu. Od tedaj, ko je bila Terezija stara pet let, do zdaj, ko jih bo kmalu dvajset.

Čuden nemir ga je prevzel — čemu prav za prav? Zaradi neizbežnega, nenadomestljivega, da so leta prešla? Zaradi tega, kar ni bilo, kar je šlo mimo njega, zaradi mnogega, nepopisnega, ki je šlo mimo njega?

Takrat, ko je imela pet let, sta se sprehajala po vrtu z roko v roki. Ko ji je bilo deset, je dobila dovoljenje, da sme brenkati na njegovem klavirju, in sam ji je pri tem nekoliko pomagal. Še ko ji je bilo petnajst let, sta govorila med seboj, če sta se srečala na vrtu ali stopnicah. Zdaj sta se le še mimogrede pozdravljala. Ali se je tu nekaj izgubilo, kar bi bilo treba obdržati? —

Kako vendar minejo leta, si je mislil in pogledal ven; bilo je tiho, hlesteče sveže, mlado poletno jutro. Kako minejo leta, je zavzdihnil in se obrnil od okna.

Vzel je najemniško knjižico in denar in šel gori.

Vrata v stanovanje so bila odprta, čudno tiho je bilo tu notri. Potrkal je, in ko ni nihče odgovoril, je vstopil.

Jutranje sonce je sijalo v sobo. Nedaleč od okna je stala košara in pred njo je z glavo v blazinah klečala Terezija.

Hage je obstal pri vratih. Kako tiho je bilo tu in tako — tako — vse omito, si je mislil — kakor na praznik. Kaj neki prav za prav išče Terezija v stari košari za perilo?

Stopil je korak bliže, se vzel na prste in videl majhno, čisto majhno dete v košari. Samo nekaj majhnega, puhastega, rdečega in zavihan rokav nad majceno rdečo ročico.

Terezija je klečala tu, ne da bi slutila, da ni sama, obraz je imela docela skrit v pernici in je vsrkavala topli, čudni vonj. Ni je smel motiti, a ni mogel odvrniti pogleda od nje, in ona sama pa košara, tišina in sonce, ki je gledalo skozi okno, vse to se mu je zdelo kakor čudež. Oči so mu postale vroče, z rokami na hrbtu je stal nepremično, dokler ga od dolgega

stanja niso začele boleti noge. Moral je globoko zadihati, in Terezija se je ozrla.

Zardela je, se previdno dvignila in mu šla po prstih nasproti. Držal se je še lahén vonj po zibeli, in ta mali vonj, komaj opazen, ga je zmedel. Pogledal jo je, ni pa vedel kaj reči.

Nato se je zaslišal iz spalnice slaboten glas; bila je gospa Trine, ki je vprašala, če je kdo prišel.

»Hotel sem le najemnino plačati — saj nisem slutil —.« Hage je sledil Tereziji, ki se je umikala proti vratom. Imel je določen občutek, da učinkuje sedaj smešno, in je obstal med polodprtimi vrati. To vendar ni spadalo k njegovim navadam, da bi obiskoval otročnice.

Gospa Trine je ležala medla in utrujena, toda lahén rožnat dih je dajal bledemu obrazu neko posebno mladost. Smehljala se je, ali bolje povedano, na upadlih ustnäh je ležal odsvit smehljaja.

Terezija je bila šla notri k materi in jo rahlo pogladila po čelu, v tem ko jo je Hage nepremično gledal.

»Častitati moram,« je dejal tiho, »dvanajstica je torej zdaj polna.«

»Gotovo smo vas hudo motili to noč?« je vprašala gospa Trine s tenkim, kratkim glasom.

»Nikakor ne,« je odvrnil, »nič nisem tako rekoč slišal. Če spim, potem spim.«

»Prav kakor naši otroci,« se je nasmejala Terezija, »znesli smo bili vse v dnevno izbo in jih položili, kjer je bil pač prostor, a vsi so nemoteno spali naprej.«

Da, otroci — Hageja je streslo. Kako je le bilo mogoče dobiti dvanajstega otroka z enajstimi okrog sebe. In zdajci je občutil vse kakor neprijeten dogodek, kakor nadprodukcijo brez mejá, kakor neokusnost. Zamrmral je nekaj v brado, da še pride, in se umaknil.

»Oče je v izbi,« je slišal reči Terezijo, in ko se je

ozrl vanjo, je videl, da je bila zardela in da so ji bile oči žalostne.

Sveta nebesa, opazila je, kaj mislim, si je dejal in se zmedel, in ko se je po prstih plazil skozi jedilnico, se je moral še vedno čuditi: resnično vidi, kaj mislim, kako je le to mogoče?

»Ne morete si misliti, kako je sladka,« je šepetala Terezija, stoječ ob košari.

»Ali je ,ona' ?« je šepetaje odvrnil.

»Da, to je.« Zasmejala se je. »Toda v resnici vas nisem hotela zapeljati, da bi malčico pogledali.«

»Seveda jo bom.« Stopil je h košari in pogledal doli na tisto rdeče v blazinah.

»Ali ni dražestna?« je vprašala Terezija.

»Da — pač,« je dejal, a videl ni čisto nič. Bilo mu je čudno pri srcu, da sta stala oba, on in ona, skupaj ob malem novorojenčku. Kako ga je neki moglo to tako zbegati?

In iznenada jo je pogledal, s pogledom, ki jo je vso objel, ko je tako stala in tako mehko in nežno zrla na otročička. Seveda, to je tisto, po čemer tudi sama hrepeni, si je mislil in postal tako ganjen, da se je obrnil in stopil k oknu.

»Prišel sem zaradi najemnine,« je dejal še vedno zmeden.

»Oče je v izbi,« je mirno odvrnila, ne da bi se oddaljila od košare.

Srečni oče je sedel v kotu z gospodinjsko knjigo v naročju. Da, ko mora sedaj zopet za enega več skrbeti, ubogi človek, si je mislil Hage in previdno zaprl vrata. »Častitam, da je dvanajstica sedaj polna,« je rekel in sam slišal, kako so imele njegove besede tukaj čisto drug zvok nego notri pri materi.

Bisgaard je šinil kvišku in prosil oprostjenja, ker soba še ni bila pripravljena. Bil je pa v sobi v resnici pravi kaos, sam Bog vedi, koliko jih je bilo ponoči tukaj spalo. Hage ni hotel sesti — najlepša hvala — kam pa naj bi bil tudi sedel: na stol, na katerem je

stala skleda s surovim maslom namazanih kruhkov, ali na zofo, na kateri se je kopicila vsa posteljnina? »Za vas ni šala, gospod Bisgaard,« se je smehljaj.

»Ah ne, ne.« Bisgaard je le predobro čutil, da ni bila sama radost, ne po eni, ne po drugi plati. Toda če je šlo z enajstimi, pojde sedaj pač tudi še z dvanajstim. Pa saj ta je bil sedaj tudi zadnji — in tako miren otrok, upa, da gospodu uradnemu načelniku ne bodo preveč kalili miru.

Hage je prikrikl smehljaj, ko je našteval novčavnice, a to ni bil dober smehljaj. V spalnici pri gospe Trini mu je bilo čudno slovesno pri srcu, tukaj pa se mu je zdelo vse kakor parodija. In prosil je Bisgaarda, da naj se zaradi njega nič ne boji, da je na to navajen, da je bilo včasih že tudi enajstorico slišati, in ropot, ki se njega ne tiče, ga ne moti.

»Gospod uradni načelnik, predobri ste.« Bisgaardov zajčji obraz je drgetal. »In vendar — prečudno je s takimle majhnim otrokom, življenje je, ki naj doraste.« Bisgaard je zamišljeno zmajal z glavo.

Hage ga je pozorno motril. Ali bi mi nemara rad prigovarjal, da je to razveseljiv dogodek? Ali se je hotel opravičiti, kot bi govoril s svojim župnikom?

Hage je hitro končal in hotel iti. Takoj pa se je zopet čutil zbezanega. Saj je moral sedaj zopet skozi čudno sobo — ali je še vedno stala poleg košarice? In zopet se je moral plaziti po prstih — vraga vendar, kaj pa ga sploh briga cela stvar, kaj je bilo n j e m u treba zaradi tega dvanajstega hoditi po prstih?

Previdno je odprl vrata. Pač — zares — še vedno je klečala ob košari in imela obraz zagreben vanjo, videl je samo tilnik, zlato bel tilnik pod temno plavimi lasmi. Ali bo dvignila glavo? Splazil se je do vrat, ne da bi bil le za trenotek umaknil pogled z usločenega zlatega tilnika.

Ko se je dotaknil kljuge, je slednjič sunkoma dvignila glavo in pogledala sta se. Stal je nepremično

in se srečaval z njenim pogledom. Kaj pa je vse to pomenilo, zakaj ni šel, zakaj je bilo prav za prav tako čudno — tako čudovito — da jo je videl tu ob otroški košarici?

Zdaj grem, se je odločil, a v istem trenutku čutil, kako mu je vroč val krvi zaplaval k srcu. Tiho je šel po sobi do košare. Dotaknil se je njene rame in ozrla se je k njemu s solznim pogledom. Čemu neki je imela solze v očeh? Hotel je bil nekaj reči, a ni več vedel kaj, zato se je naglo obrnil in odšel s smešno dolgimi koraki, ne da bi se bil ozrl.

Z nekaj tihimi skoki je bil doli po stopnicah. Spodaj je hitro iskal, kar je potreboval v uradu, dasi je bilo že vse lepo urejeno in pripravljeno na pisalniku, iskal klobuk, cigaro, hkrati pa si je tlačil pipico in ves čas tekal po sobi.

Nenadoma je obstal. Sredi sobe. Ali je bilo to, kar ga je tako zbegalo? Nemogoče! Mlado, ljubko, zelo ljubko in mnogo premlado dekle, ki jo je poznal od njenega petega leta, samo zato, ker jo je videl pred otroško košarico? Eh, nesmisel! Star samec — neumnost!

Zopet je začel dirjati sem pa tja, opletal z rokami in žulil neprižgano pipo. Imel je tri sobe za svojo uporabo in je živel, prav kakor je njemu ugažalo. Ni si bilo mogoče misliti, da bi na njegovem pisalniku kdaj kako pero ležalo drugače, kakor je sam hotel, niti minuta dneva ni potekla drugače, kakor jo je on določil. In sedaj je bil zbegani zaradi mladega dekleta.

Vzel je mapo pod pazduho in planil ven. Imel je že dobršen kos poti za seboj, preden je začel brzdati korake.

Danes je prišel prepozno v urad. Tu imaš, si je mislil, treba je samo, da pride v nadstropje nad teboj št. 12 na svet, pa zadostuje, da ti preobrne ves dan.

Bliskovito naglo se je razširilo po uradu, da je

načelnik danes slabe volje. Vse dopoldne je zvenel njegov globoki, temni glas nestrpno in razdraženo. Tajniki so dirjali, gospodična Svendsen je drgetaje sedela pri svojem pisalnem stroju. Nebeški Bog, kako so mu danes žarele oči!

Prišla je deputacija od okrajne uprave, da bi govorila z uradnim načelnikom zaradi prodaje nekoga zemljišča, in izdelali so dolgo, precej nepotrebno poročilo. Med Hagejeva načela je spadalo, da ne smeš postati nepotrpežljiv, pa naj govore ljudje še tako dolgo. Danes pa mu je drgetalo v telesu in premikal se je na stolu. Zdržal je, ljubezniv pa ni bil.

Ko je bila deputacija odšla, je globoko zadihal, odprl okno in se zagledal preko fjorda. Čutil se je utrujenega, nezadovoljnega. Kako prazno in brezpomembno je bilo življenje s smešno domišljijo, da nekaj pomeniš!

Take malenkosti so ga torej še mogle spraviti iz ravnotežja, dalje torej še ni bil prišel. Pa si je bil vendar domišljal, da je dosegel že drugo stran življenja, kjer ga ne morejo več vznemirjati ne veliki ne majhni dogodki. Že je bil menil, da je došel v krog premišljevanj in se obdal z njegovimi kolobarji, tako da je mogel reči življenju: ne moti mi mojih krogov.

In zdaj se je vendarle dal zbegati, in še kako lahko. Potemtakem še ni bil dovolj daleč v krogih, moral je še globlje prodreti vanje.

Mogoče je bil nekoliko — zdelan, ka-li? Ali pa je bila nervoznost, ker je bila njegova čuvstvenost premalo zaposlena? Vsa ta leta vedno isto delo, mor-da je bil pa le pregnan, to je čutil na srcu, že davno. Tu je čutil neprestano majhen pritisk, posebno če je ponoči dolgo presedel, pritisk na srcu, ki mu je že vzbujal blede misel na smrt. Nervoznost, nervoznost zaradi enoličnosti. Moral bi si vendar kdaj vzeti dopust.

Dopust! Sama misel nanj, na potovanje, je spra-

vila njegovo notranjost v novo valovanje. Preko sinje belega poletnega fjorda je videl svetle, sončno modre gorske vrhove, stal je in gledal, dokler se ni docela pogreznil v pogled, svetloba ga je toplo prešinjala — poletje na zapadu, svetle breze s krepkim vonjem, rože v vsakem majhnem vrtu, mehke, žametno zelene trate pa široka in blesteča reka.

Dal si je duška v dolgem vzdihu. Dà, počitnice hoče imeti. Saj res ni ustvarjen za to, da bi se dal begati, starejši mož po mladem dekletu, ki jo pozna od njenega petega leta — za ves svet ne!

Ali naj sedaj on — on — začinja še z drugim človekom, z nemiro, hrupom in neredom, s svaštvi in družino?

Uh nak! Saj ima samega sebe za norca, menda mu hodi na misel celó ženitev, ki jo preudarja sem in tja.

Vse to je bilo samo zaradi srca, v njegovih utripih je čutil negotovost let. Da, bil je v resnici skrajni čas, da za nekaj časa izpreže. —

Mlado dekle, ki je stalo v beli obleki gori na balkonu in mu mahalo z robcem — kaj je bil neki sanjal to noč?

Ne, hotel je misliti samo še na svoje počitnice.

S tem sklepom je šel domov. Tu je ležalo pismo njegove matere in čakalo nanj.

Hage je preletel pismo, ga odložil in ga še enkrat prebral. Mati je pisala o Ani Zofiji in Oleju Bergeimu, o Karli, Stenu Meldeju in župniku.

Potem se je zložno usedel v svoj mehki usnjati stol.

Dà, kaj bi bilo tu še storiti? Ali je mogel še pomagati?

Ena sestra je hotela vzeti kmeta, farnega grobarja Oleja Bergeima, ki mu je po navadi nosil košaro za ribe. Druga je bila nesrečno zaljubljena ter

letala okrog s postarnim kmetskim župnikom. Kaj bi bilo tu storiti? Ne, nič, prav gotovo da ne.

Zelo dobro je razumel, kakšen boj je moral to biti za obe sestri; ali ga ni izbojeval tudi sam, tega boja, s senco, da bi živel življenje? Nista imeli dovolj moči, da bi obstali v vedno hujšem mrazu. Sedli sta se in posegli po čemerkoli, da bi se rešili pred samoto. To ni bilo videti ne ponosno ne mično, a bilo je človeško in se ni dalo pri tem nič več storiti. Najmanj je bila pa njegova stvar, da bi tu vmes posegal. Vtikati se v usodo drugih, to je najbolj štorasto ravnanje, in iz njega ni nikdar nič prida.

In kakor gre življenje svojo pot, tako se je vedno več rodov, ki jih je življenje izrabilo, pogrezalo v senco, rodov, ki jih je življenje zavrnilo v študijsko sobo ali v starodeviški stan in v osamljenost, na zadnja dvorišča življenja ali v tihe, senčnate vrtove, v katerih je vendarle tudi dobro biti. Saj moreš z vso odličnostjo pripadati tem sencam, le tega ne smeš hoteti, da bi še kaj pomenil v življenju.

Vstal je in šel po sobi do stene, kjer so visele družinske slike. Hageji so pripadali stari, prvotno holsteinski uradniški rodovini in so zavzemali skozi mnogo rodov odlične položaje kot duhovniki, sodniki in častniki. Materina rodovina prav tako.

Bil je ponosen na svojo rodovino: njegovi dedi so zapustili za seboj sledove, imeli so čut za dolžnost, kulturo, domovinsko ljubezen. A čas jih ni mogel več rabiti. Naš ubogi uradniški stan se mora lepo krotiti, smešno je videti, če si prizadeva ohraniti svoje stare postojanke, in še bolj smešno, če poizkuša z drugimi plesati nove plesе. Rajši naj bi v vsej tihoti vršil svojo zadnjo dolžnost, in stari rodovi naj bi dostojanstveno in v samoti izumrli.

Ali bo to, kar bo še prišlo, boljše? Ne, v njegovih očeh gotovo ne. Pa saj to ni odločilno, to je brez pomena, če prinaša novo nekaj boljšega nego staro, vse je samo na tem, da je novo, sveže in za

življenje sposobno. Novo in za življenje sposobno ima pa vedno sirove oblike.

Novi rod, ki je prihajal v uradniške hiše, je izsekaval stare drevorede, pustil propadati stare, gosposke hiše, ni imel knjig na svojih policah, nobenih slik, nobene glasbe. Vsega tega ni ljubil. Toda imel je pač tudi nekaj zase. Bila je to prva generacija z novimi močmi. Saj bo nekoč v svojem življenju tudi ustvarila tradicijo, nje ni zadevala nobena krivda, da se je njegovo bivanje na zemlji skrčilo na kratko človeško življenje. Ni mu prišlo na um, da bi v svoje medlo bivanje spravil življenje in se poročil — kakor sestra, ki bo vzela kmetskega fanta, da bi se rešila. On more izginiti po tihem. Toda sestra se bo rešila s tem, da se bo stopila s kmetским rodом in vzela revnega kmeta, preprostega grobarja. Njeni otroci bodo kmetje ali pa, kar je najhujše od vsega, ne bodo nič, kmetje brez zemlje, ki stremijo po višjem, pa nimajo ne kmetске ne uradniške kulture.

No da, morda je storila prav, a njega to ni izpremenilo. Teči za življenjem, kakor mož za svojim klobukom v vetru, proti temu se ne da nič reči, to je moralno; saj je tvoj klobuk, za katerim tečeš, ampak smešno je to vsekakor.

No, pa smešni smo tako in tako. V nobenem bitju na svetu ni tako razbohotena domišljija, vedno je človek ves zavzet od vere v to ali ono, neprestano teče za nečim daljnim, ves je zapleten v svojo lastno zmedo, ki jo imenuje bistrournost. Moreš pa tudi mirno, čeprav smešno mirno sedeti v svoji izbi in poizkušati, da se izmotaš.

Najtežje je svojo vlogo pravilno izvesti, da ne igraš napak in da se ne vrinejo v tvoj glas nečisti zvoiki. Kdor je karakterni igralec, naj ne stremi za ljubavnimi vlogami. Ni vsakemu dano, da bi igral veliko tragedijo, bolj častno je, da ostaneš v svoji meščanski stroki. Igralec tretje vrste je koristen, da, naravnost neobhoden mož, ki služi celoti, veliki, čudoviti celoti,

in more to opravljati dobro in spoštljivo, ampak smešni individui, gospodujoči idioti so mu natvezli, da je manjši kakor drugi državljani, na primer kakor kak uradni načelnik. Poznati mora samo svoje meje, njegova naloga je ravno v tem, da o pravem trenutku nastopi in pove, da so konji osedlani; ta stavek je t r e b a povedati, sicer se lepa celota sesuje. No, prav, on je pripravljen zadovoljiti se s tem stavkom, on noče igrati Romea.

Je-li težkó iti s tem stavkom k počitku? Da, če bi se bil rodil štirideset ali petdeset let prej, bi mu bile morebiti pripadle velike junaške vloge. Toda te vloge so igrali njegovi predniki, in izvrstno igrali. Saj ni mogoče vedno istih vlog dodeljevati istemu rodu, razen tega je bil prišel stari repertoire iz mode, za novega pa ni bil prikladen, razen če bi prišel na oder in dejal: konji so osedlani. Ne, njegov rod je igral nekoč, in bil je ponosen na svoj rod. Lepo je biti prvi, ki naj pokliče v življenje novo generacijo, toda če otrók otroci potem ne smejo več imeti rodbinskega ponosa, je pač vseeno, če je bil naš praded kak hribovski mrkač, ka-li?

Okrenil se je od družinskih slik in se ustavil pred neko podobo, delom moderne umetnosti. Ljubil jo je zaradi njene prisrčnosti, njene energije v barvah, njene mlade, drzne lirike. To ni moj rod, si je mislil, toda prišel bo tudi čas, ko bo ta ali oni pogledal to sliko iz časa svojega pradeda in rekel: dobra, stara umetnost.

Ali ni vsa skrivnost življenja, njegova sladkost in grenkoba, skrita v tem, da bo to, kar je danes novo in sveže, nekoč nežno, blede in odlično ozadje za novo, mlado?

Jaz sem torej zadnji svojega rodu, si je mislil, moj rod se ne sme nadaljevati, ne v ravni črti, kakor se tako nesmiselno imenuje. Jaz vendarle rajši ne bi ustanavljal sorodstva z grobarjevimi otroki.

Gori pri Bisgaardovih so šli vsi k počitku, vsak v svoje gnezdo, tudi po dva v eno. Že se je začelo dani, Terezija si je bila postlala pri materi, bila je zbudjena in je opazovala slaboten svit, ki je padal od okna po tleh, prisluškovala pri tem dolgim, mirnim dihom matere in drobnemu hukanju v zibelki ob njeni strani. Pogledala je na uro, mala bo morala kmalu dobiti svojo pičo.

Tedaj je zaslišala tihe, stopicajoče korake, in med vrati se je pokazala majhna, bela postava. Tiho in neslišno je planila kvišku, v tem je bila že izvežbana po vseh nešteti ošpicah, oslovskem kašlju in drugih otroških boleznih.

Bila je Reginica, ihteča od utrujenosti in strahu: Lota je bolna, tako bolna, da bo prav gotovo umrla, je menila mala.

Previdno in ne da bi zbudila matere, se je plazila Terezija skozi vse sobe in v svoje pomirjenje slišala od vseh strani mirno dihanje. Grozno dosti nas je pa vendarle, si je mislila in hitela v kamrico, v kateri je ležala mala Lota. Da, bila je bolna, rdeča in vročično razbeljena s kratkimi, suhimi dihi se je premetavala po ležišču. Terezija je pokleknila ob postelji. »Lotka, dušica, saj me vendar poznaš?« je šepetala. Toda Lota se je obrnila v stran, bedno ječala in gledala z blodnimi očmi, kakor bi ničesar ne videla.

»Zbuditi moramo očeta,« je dejala Terezija in šla z istimi previdnimi koraki skozi sobe, iz katerih je zvenelo isto enakomerno smrčanje. Tiho je zaprla materino sobo in zbudila očeta.

Bisgaarda so ponoči tolikokrat klicali, da je zadostoval šepet na uho in se je v njegovih mislih takoj uredil spored: bolezen, zdravnik, lekarna, in ne da bi vedel, za kaj je prav za prav šlo, je bil takoj v

hlačah in copatah, in z naramnicami v rokah se je splazil k bolnici. Potipal je pekoče vročo malo roko in ves prestrašen pogledal Terezijo.

»Poklicati moramo zdravnika.«

Terezija je hotela še nekoliko počakati in videti, kako se bo stvar razvila, toda Loti se je očitvidno slabšalo, zavrnila se je napol v postelji in začela klicati mater. Oči so ji bile velike in žareče, a matere niso smeli motiti.

Tedaj se je Terezija odločila.

»Doli grem in pokličem gospodično Stefferud, vedno je tako prijazna. Potrkala bom na njeno okno in prosila, če smem uporabiti telefon.«

»Toda uradni načelnik,« se je zgrozil Bisgaard. Imel je veliko spoštovanje pred svojim najemnikom.

»Oh, ta se ne zbudi,« je menila Terezija, čeprav jo je plašila ista misel. »In naše Lotke vendar ne moremo pustiti umreti, samo zato, ker ga ne smemo zbuditi.«

V naglici je vrgla nase jutranjo obleko, si nataknila čevlje in se splazila doli. Srce ji je bilo od strahu za sestrico in od strahu, da ne bi koga zbudila, in potem je bilo sedaj tako tiho in grozljivo temotno pod velikimi drevesi na vrtu. Tekla je ob hišni steni, med listjem je ležala bleda dnevna svetloba, ptič, en sam, je zateglo zažvižgal, prenehal in zopet zažvižgal.

Potrkala je na okno gospodične Stefferud, najprej lahno, potem pa nekoliko pogumneje. Gospodična Stefferud je spala. Terezija se je tesneje zavila v jutranjo obleko, drhtela je od mraza. Kaj naj neki stori? Skušala je poklicati, a glas ji je odpovedal. »Kaj naj neki začnem,« si je dejala in se strahoma ozrla po tihem vrtu.

Tedaj se je malo dalje odprlo okno, in neki mož, v sami srajci, je pogledal ven in vprašal glasno in ostro, kaj neki se je zgodilo. Bil je uradni načelnik Hage.

Terezija se je tako ustrašila, da se je stisnila k steni, in ko je Hage še enkrat vprašal, kdo je, je vsa prestrašena odgovorila: »Le jaz sem.«

»Kakšen jaz?«

»Jaz sem — Terezija Bisgaard.«

»Bog nas varuj!« je zadonelo z okna, in bela postava je izginila, a okno je ostalo odprto.

Takoj nato se je glava zopet pojavila.

»Kaj pa je, otrok?«

Terezijin glas je klavrno zvenel. »Hotela sem samo zbuditi gospodično Stefferud. Lotka je zelo bolna in sem hotela prositi za telefon —«

»Da, treba bi bilo celega polka, da bi prebudil gospodično Stefferud, kadar ima pravico, da spi,« je zagodrnjalo na oknu, »odprem vam sam.«

Terezija je hotela odkloniti, saj je mogel eden izmed bratov teči po zdravnika, a Hage je bil že izginil. Potem si je pa tudi mislila, da bi bilo pač nespametno, če bi bila zdaj bojazljiva in v zadregi, ko je bila sestra tako bolna.

Hage je odklenil vrata in nemo pokazal na telefon, ki je visel v prednji sobi. Niti pogledala ga ni, se tesneje zavila v jutranjo obleko in takoj stopila k telefonu. Hotel je oditi, a je med vrati obstal; morda bo le potrebovala pomoči, bolje je, da ostane. Sedaj je bil oblečen v hlače in jopič, goli vrat je krepko štrlel izza privihanega jopičevega ovratnika. Mrazilo ga je, in hotel se je umakniti, pa je vendar zopet ostal, naslonjen na vrata, tako da jo je mogel ravno še videti, plavi kiti in nad telefonsko knjigo sklonjeno glavo. Med telefoniranjem se ji je jutranja obleka nad eno ramo odprla, videl je oblino rame pod belo spalno srajco in mogel zasledovati mehko valujoče črte njenega telesa. Imel je občutek, kakor da prisluškuje in bi bolje storil, da bi šel, pa je vendar nepremično ostal, držeč obe roki v žepu.

Zdrznil se je, ko jo je slišal govoriti, obupen

droben glas. »Saj ne pridem nikamor,« je tožila, »nihče se ne oglasi.«

Pogladil se je po lasih, se opogumil in bil ustrežljiv. »Pomagaj bom,« je dejal, »neki moj prijatelj je otroški zdravnik, njega že spravimo iz perníc.«

Vzel je slušalo in stal sedaj čisto blizu nje, ne da bi jo pogledal, a čutil jo je, in slišal njeno hitro, tesnobno dihanje. Jezilo ga je, da so se mu tresle roke, ko je listal po telefonski knjigi in iskal številko; stisnil je zobe in gledal mimo nje skozi steklena vrata doli na tihi, jutranje blede vrt. Določno je slišal nežno žvrgolenje enega samega ptiča.

Pozvonil je in prosil, naj zdravnik takoj pride. »Tako naročim tudi avto, ki pride pote,« je rekel Hage v telefon. »Zdravnik bo takoj tukaj,« se je uslužno obrnil k Tereziji in iskal številko za avto.

Tedaj je opazil, da joče. Zakrila je obraz z obema rokama in jutranja obleka ji je zdrsnila do golih ramen.

»Za božjo voljo,« je zaklical razburjen, »tako neha jte jokati, sicer številke vekomaj ne najdem!«

Ustrašila se je tako, da je zares pri priči nehala jokati. Za sekundo se je srečala z njegovimi očmi in se prestrašila, tako so v poltemi plamenele.

»Saj je bilo samo od veselja,« je zašepetala in se ni upala geniti.

Govoril je s tako temnim, osornim glasom v telefon, kakor bi šlo za kak zločin. Razhudil se je, ker ni bil takoj našel zaželenih številke, in ko je slednjič končal, je odzvonil s tako silo, kakor bi bilo treba prebuditi ves mestni okraj.

»Takle telefon je pa zares prava preizkušnja,« je dejal in srdito pogledal aparat, »a zdravnik bo sedaj takoj tukaj.«

»Tisočkrat hvala, bili ste preljubeznivi — ampak da sem vas sredi noči zbudila! — Zdaj moram brž k Lotki.«

»Da, hitite,« je dejal hripavo, »in želim, da bi se ji kmalu izboljšalo.«

»Hvala!« Potuhnila se je in hotela smukniti za njegovim hrbtom, tedaj se je naglo obrnil, jo pogledal, vzburjeno in vroče, in preden se je zavedela, ji je položil obe roki na ramo in jo poljubil na čelo.

Pod njegovimi rokami se je zgrudila na kolena, in bilo ji je, kakor da bi njegovega poljuba ne čutila samo na čelu, ampak po vsem telesu, in omotična je zaprla oči.

»Pojdi, otrok, pojdi,« je zašepetal in jo izpustil. Toda negibno je obstala pred njim, on pa je govoril kakor v nezavesti in mrmral, da pride sedaj zdravnik in da mora iti gori. Sramežljivo je gledala predse. Da, zdaj gre, tisočkrat hvala za pomoč. A ko je sedaj v resnici hotela iti, ji je prožil obe roki: »Enkrat — samo enkrat —«

Potegnil jo je k sebi, upognil njeno glavo nazaj in jo poljubljal, čelo, oči, usta in vrat. Toplota njenega telesa mu je prešinjala roke, čutila je, kako trdno so jo držale, in se je privila k njemu.

»Iti moraš,« je spet in spet zašepetal, a jo je še vedno trdno držal in so jo njegove roke božale, »saj veš, da Lotka čaka.«

Zdaj pa je bila ona, ki se je previdno izvila, in ko je bila prosta, se je ozrla vanj z naglim, začudenim pogledom. Rahlo ga je pogladila po roki, zašepetala komaj slišno »lahko noč« in šla. Toda med vrati se je ozrla še enkrat, ga pogledala z istim začudenim, drhtečim pogledom in stekla z naglimi, negotovimi koraki po stopnicah.

Stal je nepremično, naslonjen na steno, obe roki sta mu mlahavo viseli nizzdol, ni si upal zgeniti dlani, ker je čutil v njih še toploto njenega telesa. Če bi se bil zdaj premaknil, bi mu hipoma postalo jasno, kaj se je bilo zgodilo, in ravno tega ni hotel vedeti.

Hage je stal še vedno nepremično, ko se je pred

hišo ustavil avto. Šel je odpirat, a tedaj je opazil, kako drgeta od mraza. Jutro je bilo blizu in nad hišo je ležala rumenkasta svetloba. Skozi visoko drevje je šel slaboten, drhteč šelest. Še vedno je bila ena sama ptica, ki je pela.

»Kaj si se preskrbel z majhnimi otroki?« je zaklical doktor, ko je prišel po stopnicah, »kakšne reči so pa to, za vraga?«

Hage je obširno pojasnjeval, da družina gori ni mogla priklicati svojega lastnega zdravnika, otrok pa da je zelo bolan. »Storiti moraš, kar je v tvoji moči — to so moji dobri prijatelji, razen tega moji hišni gospodarji, in zelo veliko mi je na tem — oh, saj vem, da boš storil, kar je v tvoji moči.«

Zdravnik je pogledal z vnemo govorečega moža. Saj svojega prijatelja Hageja ni bil nikoli poznal drugače kakor korektnega in stanovskega, zdaj pa je letal tod okrog bos v copatah, napol oblečen, z zmešanimi očmi.

»Le pojdi in zopet mirno lezi. Pri otrocih hitro pride in hitro mine, morda je vsa stvar brezpomembna. Samo pípico še pokadi v postelji, Hage, in vzemi kako knjigo, potem prideš na druge misli. —

Ali naj grem tu gor?«

Hage ni legel. Vrnil se je v stanovanje, ko pa je prišel mimo telefona, se je ustavil in strmел vanj kakor v največje svetovno čudo. — Tukaj — tukaj je bilo! Tukaj se je zgodilo, tisto nepopisno, nepričakovano. Isti večer, ko je — ah ne, zdaj ne misliti na to, samo zdaj ne. Kaj se je prav za prav zgodilo z njim, koliko tegà je bilo zares? Ali bo jutri zgolj razburjenje nad bolnim otrokom — in vse drugo pozabljeno?

Stopil je k odprtemu oknu in gledal ven. Z vsako sekundo se je porajala zunaj nova luč. Razsvetlila se je ena stena, zablestelo je okno in potem je postalo tako lesketajoče zeleno v enem izmed dreves. In ves čas je slišal tega edinega ptiča. Kako ti le poje ta ptič, si je mislil.

Negibno je stal pri oknu in videl prihajati jutro, pri tem pa se tresel od mraza. Kako čudovito je vendar takole jutro, videti, kako se svita dan, kako raste luč, slišati peti ptico, peti samo zanj — morebiti še za eno.

Slišal je doktorja na stopnicah in šel zopet ven.

»Ali res še zmerom stojiš tu, ali si hočeš na vsak način nakopati prehlajenje? No da, mala je res bolna, a je krepko dete. Sicer pa — kakšna čreda jih je tu gori! Ljudje zaslužijo hrabrostno svetinjo.« Pogledal je Hageja in ga je zelo mikalo, da bi zinil katero o vražje čednem dekletu, vendar se je premislil. Hage ni bil mož, s katerim bi se bilo šaliti. »Jutri, ali bolje rečeno danes pridem še enkrat pogledat,« je rekel.

»Dà, le daj,« je odvrnil Hage in ga spremil ven. Na vrtu je postal. »Kako prečudno lepo je vendar takole jutro. Mi meščani ga veliko preredko doživimo.«

»Saj bi tudi bolje napravil, da bi spal,« je menil zdravnik. Vrag si ga vedi, kaj se je zgodilo s Hagejem. »Ampak, če že hočeš na vsak način sanjariti, potem pojdi vsaj noter in se malo bolj obleci. Lahko noč — in ne skrbi zaradi otroka.«

Počasi je šel Hage po vrtu. Dà, kaj si je utegnil doktor prav za prav misliti o njem, da je hodil on, spodoben mož, tod okrog in sanjaril v jutranjem hladu!

Gori se je odprlo okno in Terezija se je sklonila ven.

»Lahko noč,« je zašepetala.

Hage je postal in se samo ozrl gori. Njen obraz je tako prečudno sijal. »Lahko noč,« je zašepetala še enkrat in zaprla okno.

Hage je šel noter. Kaj le vse to pomeni — odprla je bila okno, mu zašepetala lahko noč, bila je torej resnica, zgodilo se mu je bilo, to prečudno.

Ob dnevu je Hage telefoniral na svoj oddelek,

da pride danes kasneje. Ko je bil slednjič zopet legel, se je trdno pripravil na to, da vso ostalo noč ne bo več zatisnil očesa, in se je zdaj skrajno čudil, da je bil spal do belega dne kakor kamen. Sonce je svetlo sijalo v sobo. Kje je bil ostal blede jutranji svit, pa tista edina ptica, ki je pela? Na vrtu je zdaj žgolel ves ptičji zbor.

Vstal je in se počasi oblačil. Mar je to pomenilo, da je bil sedaj v resnici zaročen mož? Ali utegne biti mogoče, da gre kdo zvečer k počitku s prisego, da se kaj takega ne bo nikdar zgodilo, naslednje jutro pa vstane zaročen? Mislil je na tiho zašepetano lahko noč in čutil v srcu drget — bilo je torej vendarle res.

Ko je hodil po jedilnici in čakal na zajtrk, je zopet premišljal o tem, če je to zares tako gotovo, tako potrebno. Ali je bilo nočno presenečenje v resnici resno. Rekla si prav za prav nista bila nič.

Postal je in prisluškoval proti stropu, nekdo je hodil gori. Da-li je bil njen korak? Ali pa je bil kdo od nešteti svakov in svakinj? nemara tast — tašča ni mogla biti — dvanajsti — V kaj se je bil vendar zapletel — —

Ne, za vruga vendar, saj tako brezpogojno resno niti ni moglo biti. Toda — ali je mar ni imel rad? Zdajci se je začutil popolnoma zbeganega, nočna omotica ga je znova prevzela, planil je k oknu in zakril obraz z rokami.

Če jo ima rad — oh, s tem je bilo premalo rečeno, ali boljše, beseda mu ni bila vseč. Kaj pa je neki biló, da, kaj je biló? »Če je to življenje, potem se ga bojim,« je nenadoma rekel glasno. Kaj naj zdaj stori? Ali naj gre gori in reče: tu je zet, in se dati potem vsej družini objeti? Mnogo bi dal za to, če bi jo imel čisto sámó na pustem otoku, pol kraljestva za pust otok — vendar pa ne brez vsakega udobja.

Ali naj gre gori in vpraša, kako je z bolnim otrokom? To bi bila pač preprosta vljudnost, člove-

ško sočuvstvovanje. Da, to stori, gori pojde in pogleda, kakšen je videti v njih očeh. Formelno in vljudno bo vprašal po otroku in potem pogledal v njene oči; morda odkrije v njih, da vse skupaj sploh nič ni.

Sédel je za mizo k zajtrku in se moral znova čuditi samemu sebi. Že dolgo ni bil tako izdatno zajtrkoval. Ali je zaročen ali napol zaročen ali morebiti zaročen mož več nego navadno? Ali je to ljubezen?

Vzel je klobuk in mapo in imel občutek, da je videti skrajno korekten, a je bil na dnu srca negotov, celo plah. Ena izmed malih deklic mu je odprla vrata, a samo malo.

»Mamica je v postelji, in Lotka je bolna,« je dejala mala.

»Vem,« je rekel Hage in preudarjal, če naj ne bi vendarle rajši zopet odšel.

»Očeta ni doma, ampak Terezija je v izbi,« je čebljalo dete.

Hage je potrkal na vrata in nekoliko počakal, preden je šel noter; nihče se ni oglasil.

Terezija je stala pri oknu. Spoznala je bila njegov glas, a se ni genila, ko je vstopil. Dolgo in resno ga je gledala.

Hage je postal tako zbežan, da je ostal pri vratih. Kaj neki je hotel prav za prav reči in videti? si je mislil, a videl je samo njo, videl le, da je z njo sam, in zopet se mu je zdelo, da čuti mehko toploto njenega telesa v svojih rokàh, in spreletel ga je vroč drget. Saj moram vendar nekaj reči, si je mislil in vprašal: »Kako pa je danes?« — »Hvala, malo bolje, mislim,« je rekla in se ni genila. »Tu je tak nered,« je dodala. — »Saj ne more biti drugače,« je odvrnil. Potem sta oba molčala.

Skušal se je zbrati. Zdaj moraš vendar slednjič vedeti, kaj hočeš, si je mislil, a ravno to je bilo, česar ni vedel. In ko jo je zopet pogledal, se je

zdrznil: v njenem pogledu je ležalo neko novo drhte-
nje, polno pričakovanja. Zdajci se je nasmehnila, či-
sto nalahno, morebiti niti sama ni vedela, a on je
čutil ta smehljaj globoko in silno. In v tem smehljaju
se je začela vsa izba z njim in z njo vred vrteti, sku-
šal je iti proti Tereziji, in s klobukom in mapo je
segel po njej z obema rokama in jo prižel nase. V
blaženi zmedu je zašepetala: »Ali je pa tudi v resnici
res?« in on je vprašal: »Kaj meniš?« in se čudil, da
naj bi nekaj, karkoli, ne bilo res. — »Imela sem te
rada, odkar sem bila še čisto majhna,« se je na-
smehnila. — »Odkar si bila majhna,« je ponovil in
čutil pri tem bolečino, njena mladost in njegovi si-
veči lasje — »ti si še vedno otrok, in jaz —«

»Jaz pač bolje vem, kdo in kaj si,« je rekla in
ga poljubila.

Na poti v urad ga je obhajalo nerodno čustvo,
da morajo vsi ljudje videti na njem, da se je bil
ravnokar zaročil. Ali ni napravljajl smešnega vtisa?
In ko je stopil v uradno poslopje, si je mislil: če te
zdaj kdo vpraša, če si bil bolan, ker prihajaš tako
pozno, ali naj mu odgovoriš: ne, hvala, prav nič mi
ni, le da sem se pravkar zaročil? In komaj je bil to
domislil, že ga je eden tajnikov vljudno vprašal:
»Gospod uradni načelnik, menda vendar niste bili
bolni?« — »Pač, azijsko kugo imam,« je osorno od-
govoril Hage in šel dalje. Gospodična Svendsen je
bila danes komajda deležna njegovega pozdrava, šel
je naravnost v svojo sobo, zaprl vrata za seboj in
pustil malo damo sedeti in gledati v zaprta vrata.

V sobi pa je stal načelnik Hage in se gledal v
zrcalu — kakšen vtis neki napravlja kot novo-
zaročenec?

Sedaj so sledili dnevi, ko je spoznaval Ivan Hage marsikaj novega o življenju, majhnega in velikega. Tako je našel, ko je prišel iz urada domov, na svojem pisalniku, tem nedotakljivem, mogočen šopek španskega bezga, ki ga ni smel odstraniti, a katerega vonj mu je bil vendar neznosen. Krožil je okrog pisalnika in šopka na njem s čuvstvi, ki so nihali med grenkobo, nežnim zanosom in tesnobo. In ko je hodil tako po sobi, je odkril, da je bil nekdo tudi pri njegovi knjižni polici — nekdo je bil vzel knjigo iz vrste in jo potem narobe vtaknil nazaj. Isti nekdo je bil pregledoval njegove fotografije, brskal med njegovimi notami, bil povsod, ves njegov posvečeni, hladni prostor je bil poln tega nekoga, nov, nevaren vonj, nemir, ki ga je strašil.

In v tem, ko je še stal in se skušal zbrati, ves omamljen od tega vonja, so se odprla vrata, slišal je hitre, lahne korake in bil v naslednjem trenutku nenadoma ves zatopljen v objem in poljube. Ko se je zopet osvestil, mu je bila ovratnica razpotegnjena, lasje zmršeni, in ko je skušal, da bi prišel k sebi in bil videti kakor spodoben človek, je vprašal in se pripravil na resen majhen govor:

»Ali si bila danes že enkrat tu v sobi?«

»Že enkrat?« je začudeno vprašala, »ves dan sem bila tukaj.«

»Ves dan?«

»Dà, seveda. Kakor hitro sem bila z jutranjim delom pri kraju, sem hitela doli. V pisarni dobim tudi teden dni dopusta, ki ga nisem izrabila in ga sedaj vzamem. Gospodična Stefferud bo tačas odstavljena, vse sem sama naredila, uredila posteljo, pobrisala prah —«

»Spalnico si tudi pospravila?« je prestrašen zaklical.

»Da, in potem sem ves čas sedela v tvoji sobi.«

Ničesar več ni hotel slišati in začel zopet hoditi po sobi. Tudi spalnico je pospravila — ne, to ni soglašalo z njegovimi pojmi o mladem dekletu. Nenadoma se je ustavil.

»Ampak če si bila ves dan tu doli, potem morajo pač tudi vedeti — ti tu gori,« je dejal in pokazal proti stropu.

Vsa srečna ga je pogledala. »Oh, saj to so že davno vedeli.«

»Pa gospodična Stefferud!«

»Njej sem morala vendar takoj prvi dan povedati.«

Hage se je s tako silo okrenil, da so mu škrici zafrfotali. Vsaj na pol leta zaroke v najgloblji tajnosti je bil računal, potem nenadna, čisto skrivna poroka, in sedaj — sedaj je neizbežno od vseh strani pritiskalo nanj.

»Ali ti ni prišlo na misel, da bi utegnil tudi jaz imeti rad kaj besede zraven?« je vprašal in bil res videti preteč.

Zardela je in solze so ji zalile oči, kljub temu pa se ni mogla nehati smehljati.

»Saj tako daleč sploh nisem mislila —«

Babje solze! je mislil razdražen in dirjal dalje. Ko pa se je hotel okreniti, se je bila splazila za njim in mu zaprla pot.

»Saj vendar nisi hud,« je dejala spokorno, a pri tem je vendar imel občutek, da se mu smeje. »V resnici nisem vedela prav, kaj sem storila, biló mi je, kakor bi z nogami hodila po nebu in —«

»A glave tudi nisi imela na zemlji,« je dejal kratko.

Tedaj se je vedro zasmejala, ustavil se je vdano, in takoj je bila pri njem in se je nežno naslonila nanj. Kakor hitro je stala poleg njega, je biló, kakor

bi prišla globoka, skrivnostna resnoba v njene oči. Čutil se je kakor omamljenega, pa zdaj ni smel izgubiti oblasti nad seboj. Porinil jo je od sebe, in zdaj je zopet potrta obstala.

Resno in dostojanstveno je korakal po sobi in ji pojasnjeval, kako si je bil vse mislil. Saj ni bil več kak mladenič in se ni mogel kar tako brezglavo vreči v vse to novo. Toliko izkušnje mu je življenje že prineslo, da mu zakon ni šala, ki bi jo smeje se napravila dva človeka. Ne, Bog vedi, ni šala. Govoril je glasno in resno.

Potem jo je pogledal in obstal kakor prikovan. Sam Bog vedi, mar se ni zopet smehljala, skrivnostno in brez dvoma nekoliko porogljivo. Ko je govoril o svoji izkušnji, tedaj se je pokazal ta smehljaj, dobro je bil opazil, dasi ji je obračal hrbet. Čutil se je užaljenega in ogorčenega — to tuje mlado dekle se mu je smejalo. Zares, malokdo bi si kaj takega upal.

Potem je rekla s svojim mirnim, globokim glasom:

»Toda, Ivan, ali niso vse to malenkosti, dà, resno mislim tako — tako čisto nič v primeri s tem enim, velikim, da se imava rada?«

Strmel je vanjo. No, to je že moral reči, samo malenkosti — čisto nič —

»Dà — saj me imaš vendar rad?« je vprašala tiho.

Biló je kakor bojazen v njenih besedah, in ta mali drget je zadal sunek njegovemu srcu.

Zdaj je bila zopet ob njegovi strani in mu položila roke na rame, pri čemer pa se je morala vzpeti na prste. »Ali pa je tudi čisto gotovo res?« je vprašala.

Sklonil se je k njej in čutil njen dih na svojem obrazu — topel, rahel, sladak dih, ki ga je spominjal na dišečo sapo majhnih otrok — in ves zgubljen in zbeگان je dejal s trdim glasom: »Ali me moraš, starega norca, na vsak način vprašati po tem?«

Tedaj se je kratko in blaženo zasmejala, in zroč mu v oči z velikim, temnim pogledom, ga je prijela za roko, jo pritisnila na grudi, ki so se mehko in trdno in toplo vdale, in zašepetala: »Tako te ljubim.«

Čutil je, kako mu je prešinilo telo kakor ihtenje, kakor radostna bolečina, prižel jo je nase tako silno, da je zaprosila: »Zadušiš me!« Potem sta dolgo stala, se držala za roke in si gledala v oči. Dokler ni nenadoma trdó potrkalo na vrata in je zaklical neki glas: »Ali se v tej hiši sploh ne bo več jedlo?«

Ko pa je sam sedel za pogrnjeno mizo, si je z obema rokama podprl glavo. Menil sem, da imam v roki plaho, majhno ptico, si je mislil, sedaj sem pa sredi poletja, ki zame vse premočno poje in diši. Ne da bi se bil dotaknil jedi, je vstal in glasno rekel: »Človek božji, ali veš, kaj si storil,« in stopil k odprtemu oknu. Gledal je ven. Vroče poletno sonce je ležalo med drevjem in dišalo je po španskem bezgu. Kje so bile ostale hladne sence?

Ko je bil nekaj časa tako stal, je začel prisluškovati. Ali je bil njen korak, ki ga je slišal tu gori — ali ga ni slišal povsod? Ali ni hodil nekdo v izbi — in zunaj na vrtu? In to tiho poletje, to vedro, sladko gostolenje, ali ni bila to ona? Kje pa je bila, ali ni bila tudi tukaj? Ali pa je bilo le poletje vsepovsod — poletje in dehteči španski bezeg.

Hotel je iti, a prišlo mu je na misel, da sploh še jedel ni, in želodec se mu je oglašal. Vzdihnil je, sedel in jedel napol mrzle jedi. —

Vsak dan, takoj po večerji, je zaslišal zvonec. »To je ona,« je rekel sam pri sebi, »njeno zvonjenje že poznaš,« in srce mu je tolklo. »Stari norec,« je šepnil in šel odpirat.

»Kam pa hodiš prav za prav zvečer na izprehod?« ga je bila vprašala. »Menda misliš, da o tem nič ne vem, ampak zdaj hočem iti s teboj.«

»Zares ne vem povedati, kam po navadi hodim,« je lagal. Za nič na svetu ne bi bil mogel priznati

svojih izprehodov po zakotnih cestah, postali so zanj naenkrat tako neresnični.

»Dobro, potem pojdeva po mojih potih,« je rekla Terezija, in to sta storila, po Cerkvni ulici gori v Vestre Aker, kraj, ki ga je sovražil.

»Vsi ljudje v Vestre Akru so videti enako dolgočasni,« je skušal ugovarjati.

»Potem morava pač poizkusiti, da jih nekoliko poživiva,« se je smejala in čebljala dalje.

Toda nocoj je hotel izpregovoriti z njo resno besedo. Zdaj je moral brezpogojno potovati domov, bilo je marsikaj, radi česar se je za to odločil: mati ga je že dolgo silila, prošnja za dopust je bila vložena; stvari doma so bile pač tudi dovolj resne. Da je pa hotel v prvi vrsti potovati zato, da bi imel nekoliko miru in tihote krog sebe, to je sevé zamolčal. Skušal ji je vse lepo in po mnogih ovinkih povedati, ko ga je prekinila.

»Seveda moraš potovati, moj ljubi.«

Čutil se je razočaranega. »Ali me ne boš prav nič pogrešala?« je vprašal.

»Vse dni, doklèr boš odsoten, bom mrtva,« je rekla preprosto.

Zopet je občutil vročo srečo kakor bolečino, to čuvstvo je bilo zanj še tako nenavadno, a obenem je dodala: »Potem moraš pa na vsak način v nedeljo še pri nas obédovati.«

Tako se je prestrašil, da bi bil skoraj stopil s hodnika v jarek. Zdajci je začel delati tako dolge korake, da je morala teči za njim.

»Saj se ti ni treba tako bati,« se je zasmejala, »ne bomo te pojedli!«

Tedaj se je obrnil nazaj in ji rekel sredi živahne ceste s trdim, pretečim glasom: »Še iskre spoštovanja nimaš pred menoj.«

Potem je šel hitro naprej in jo pustil daleč za seboj. Nesoč klobuk v roki, se je jezil sam nad

seboj. Kako le more star človek kaj tako neumnega reči, se tako osramotiti.

»Rajši pojdiva po polju,« je zaklical nazaj s srditim obrazom.

»Dà, pojdiva za božjo voljo,« je zaklicala brez sape — ni se mogel ne smel ozreti, da bi videl, ali se je prav za prav smejala ali jokala.

Šele, ko je bil gori na nizki vzpetini in je šel po stezi ob njivi, se je nekoliko pomiril. Počakal jo je in ji segel pod pazduho. Sedla sta na rob jarka in poslušala tiho šumljanje spodaj med izsušenimi glinastimi bregovi, ki so bili obrobjeni z gostim grmovjem. Glog je cvetel, na poljih je ležala topla, sinja sopara, in čeprav je bil večer, so še vedno peli škrjančki.

Sedela je in se igrala z njegovo roko, potem je mirno rekla:

»Ali moram na vsak način imeti tako strašen respekt pred teboj?«

»Ne, ne, otrok — to je bilo neumno, kar sem rekel.«

Vlekla je njegove prste, drugega za drugim:

»Saj te spoštujem. In če bi rad vedel, se te celo nekoliko bojim, ne tako zelo, da bi škodilo. In ni tvoja dostojanstvenost, katere se bojim, tej se smejem — dà, v resnici. Ampak strah bi me utegnilo biti — če bi potegnil črto med nama, med tvojim in mojim. Postavim ti cvetlice v izbo, a ti jih ne maraš imeti notri, pogledam tvoje knjige, a ti nočeš, da bi se jih kdo dotikal, napravila sem ti posteljo, a tebi se zdi to neprimerno — če je to samo pretirana sramežljivost in napetost, se ne brigam dalje za to. Če pa hočeš, da naj se te bojim, da naj bo med nama razdalja — dà, potem pa ne vem, kako bo z nama. Če ne maraš, da ti prinesem cvetlice ali da se dotaknem tvojih knjig ali da te vlečem za prste, potem mi moreš vse to pač prepovedati, a če hočeš s tem prepovedati tudi ljubezen —«

Poslušal je njene besede, tiho, skoraj pobožno je prisluškoval. Kako dobro me vendar pozna, kako do dna mi vidi. In njen glas, kakor žuborenje potoka je ali kot bi prihajal nalik škrjančkovemu petju iz sinjega zraka. Še dolgo potem, ko je umolknila, je sedel in prisluškoval temu glasu.

Potem je rekel: »Ti razumeš, česar jaz ne razumem, saj sem le star bedak. Ampak nekaj je, česar ne boš nikoli razumela.«

»In to je?« je vprašala in oklenila z obema rokama njegovo laket. »Povej mi, morda pa le razumem.«

»Včasih — mnogokrat — morebiti zmerom imam občutek, da sploh nisem človek, da sem samo senca človeka in da bo tvoja sončna luč to senco nekoč docela sežgala. Ali pojmiš to, mala?« je rekel smehljaje se, pa vendar s skrito bojaznijo v pogledu.

»Oh ne, ne,« je strahoma zašepetala in se tesneje naslonila nanj.

»Tudi to nič ne škodi,« je dejal mehko in ji poljubil roke.

»Ivan — tu gredo vendar ljudje!«

»Ali se namara t i bojiš?«

Nejevoljno je gledala predse.

»Na to bom morala zdaj vedno misliti, ko boš odsoten.«

»Na kaj?«

»Na to, kar si rekel o senci. To je bilo tako čudno. In zvenelo je tako žalostno. Ampak niti sledi resnice ni v tem.«

In potem je vprašala, kakor če vpraša otrok: »Kje pa je prav za prav senca, če sije sonce?«

»Ta potem izgine, veš.«

»Ampak ti ne izgineš, Ivan, ti ostaneš pri meni. In boš videl, vedno te bom tako natančno poznala.«

»Ali meniš, da res? No dà, mogoče.« Na tihem pa si je mislil, da vendar marsičesa ne bo videla ne razumela.

Nenadoma se je zasmejala in vrgla glavo nazaj.

»Ah, sploh nekaj tako neumnega! — Torej v nedeljo prideš na kosilo. Jedilnik: juha, telečja pečenka in kakršnakoli preprosta močnata jed, nič drugega.«

»Potem moraš povedati staršem in drugim.«
Glas mu je zvenel vdano.

»Oh da, to bo olajšanje — saj mi zdaj do smrti nagajajo.«

Po poti proti Gaustadu je šlo nekaj napol doraslih fantinov, ki so peli z vreščječimi prehodnimi glasovi:

»Če kralj bi bil jaz fantič mlad,
imel zemljó, oblast,
sezidal bi ponosen grad
predragi v dar takoj.«

Tereziji so prišle solze v oči: »Oh, ta pesem — ne vem, kako to, a vselej postanem tako srečna, če jo slišim. Ali si jo kot fantič tudi ti pel?«

Ivan se ni mogel spomniti.

»V starih časih — ko sem imela nekako trinajst, štirinajst let — tedaj smo o poletnih večerih velikokrat sanjarili na St. Haushaugenu. Tedaj je v starem paviljonu vedno sedelo nekaj dečkov in pelo: Če kralj bi bil jaz fantič mlad. Zraven je bil rdečelas dolgin, za katerega sem se navduševala, ta jo je stalno pel. Oh dà, kako krasni so bili ti večeri! — Ali mi boš tudi ti sezidal grad?«

»Poizkusil bom,« je dejal in slikal s palico po pesku. Potem je zadušil vzdih nad svojimi leti, izgubljenimi leti, zaradi katerih njene deklishe pesmi ne bo mogel nikdar tako peti, kakor je bila sanjala.

V nedeljo je moral biti Ivan Hage na kosilu pri nevestinih starših. V ponedeljek zvečer je hotel nato odpotovati na zapad. Ko se je opoldne odpravil gori, mu je bilo tako slovesno pri srcu, kakor bi šel na

pogreb, in tako otožno, kakor bi bil njegov lastni pogreb. Sam sebi ni hotel priznati, da je bil v zadregi. On, uradni načelnik Ivan Hage, v zadregi, smešna misel!

Terezija ga je sprejela na hodniku. Čutil je, kako je njena roka, ki jo je položila na njegovo, drhtela; tudi ona je bila torej vznemirjena, to mu je nekoliko pomagalo. Stopil je v sobo; bil je imenitna pojava z vzvišenim obrazom — strah za nadrejene in podrejene.

Vsa družina je bila zbrana v izbi. Pozdravil je naokrog s smehljajem, ki je od hladu odrevenel. Bisgaard je stopil dva koraka naprej in dva nazaj, se priklonil in mrmral nekaj o veliki sreči in veselju. Gospa Trine je bila mirnejša, bolj dostojanstvena, toda v zadregi. Dečki so se poklonili, deklice malo počenile, samo Lota, ki je bila bolna, se je branila, da bi ga pozdravila. Najmanjši v spalnici je začel kričati, in gospa Trine je morala hiteti k njemu — bil je slab začetek.

V sobi je bilo soparno, tako je pogovor kmalu prešel na lepo poletno vreme. Potem je nastal daljši premor, dokler niso začeli hvaliti miru v hiši, v kateri so prebivali, kakor nekaj izredno prijetnega. Ko sta bila obrabljena vročina in mir, ni nihče več vedel, o čem bi govoril.

Hage se je zdaj nekako pomiril, vse skupaj se mu je zdelo kakor neizbežna konferenca, ki jo je pač treba enkrat prestati, in je rajši molčal. Vsekakor je bilo bolje, da so drugi govorili neumnosti.

Tedaj je poprijel za besedo Torgrim. Vraga se bo plazil pred tem gosposkim svakom, sovražil je tega novinca iz različnih vzrokov, seveda tudi socialnih in političnih, predvsem pa, ker jim je hotel vzeti Terezijo. Kaj pa je bila njihova hiša brez Terezije! Če je prišel Torgrim prepozno domov, je znala to vselej prikriti. Z njo je mogel govoriti o filozofiji in politiki; kaj zato, če se je smejala ali odgovarjala tjavendan, on vsaj je mogel govoriti.

Toda novincu je hotel zdaj tudi pokazati, da mu ni prihajalo na um, da bi se pred njim krotovičil, enkrat za vselej ga je hotel podreti na tla. Hage je državni uradnik, Torgrim pripada privatni iniciativi, torej ga zabava fant s svojim mnenjem o javnih ustanovah in o starokopitnostih. Sedi na stolu naslonjen nazaj, moleč predolge noge daleč po majhni sobi, držeč roke prekrížane na prsih, napol mižeč in obračajoč mozoljasti obraz v strop.

Vso družino prevzame mučno zgražanje. »Sedi vendar spodobno,« mu šepne gospa Trine, ko se vrne. »Ne govori o stvareh, o katerih nič ne razumeš,« reče Bisgaard in temno zardi.

Torgrim vstane in se izgubi. Bisgaard poizkuša z opravičevanjem »prehodne starosti« in gost se smehlja poln razumevanja, a nikakor ne prijazno. Na tihem računa, da je zdaj šele tri, in da bo moral še bog vé koliko ur vztrajati.

Zdaj je prišla v sobo Terezija, tudi ona do ušes zardela — prestregla je bila Torgrima, ga vzela v kuhinjo in ga med štirimi očmi prosila, naj se njej na ljubo lepo vede. In sestrine prošnje, v zvezi z vonjem pečenke, so ga premagale. Toda Terezija je nervozna, čeprav si vedno znova ponavlja: to je pač moj dom, zakaj bi se bala, da mu ga pokažeš, — pa se vendarle boji.

Zbero se za mizo. Malo tesnó je, toda vsa družina se stiska, da ima gost dovolj prostora. Ana je užaljena, ker mora jesti za mačjo mizo, da nadzoruje najmanjše; zmrduje se in dobiva premnoge svareče poglede.

Juho použijejo molčé. Terezija je docela obmolnila, nenadoma ji je prišlo na misel, da ji je bila gospodična Stefferud nekoč zaupala, da Hage ne jé juhe; zdaj je vsa nesrečna in si ga niti pogledati ne upa.

Ko pošljejo plodenj s pečenko gori h gostu, se Torgim izpozabi. Tako hud anarhist je, da se takoj

med potjo preskrbi s pečenko, in ker ima strahoten tek, naloži vse najboljše kose na svoj krožnik. Vmes poseže prikrito, pa odločno višja oblast, čemur sledi hihitanje mlajših. Anarhist je rdeč ko kuhan rak in poln sovraštva.

Terezija trepetala. O Bog, daj, da bi bilo že skoraj vse prestano, moli v svojem srcu. Zakaj neki je na vsak način vztrajala na tem! On in mi, mi in on pač ne spadamo skupaj. On in jaz — da, morebiti tudi midva ne spadava skupaj. Oh, vse skupaj je nesreča.

Hage je tudi mnenja, da ne spada sèm, sedi in je notranje odrevenel. Juha je zanič, in zgrozeva se nad pomanjkanjem vzgoje pri svojem svaku. Počuti se skrajno neprijetno in misli: če bo le to pot že skoraj srečno prestano, potem me v drugič ne vidijo tako kmalu. In njegove misli gredo še dalje, k Tereziji: to je tedaj njen vsakdanji svet — —

Tedaj dvigne pogled — nekaj mu ponujajo — in opazi Terezijo, kako mu sedi tiho nasproti, in strmi na svoj krožnik. Videti je ljubka, toda nesrečna. In zdajci ga zopet presune, tisto nepričakovano, neva-jeno, in vroče zapolje v njem.

Ne da bi vedel, zakaj, mora misliti na svojo ma-ter. Če bi bila zdaj mati tukaj, si misli, potem bi znala z vsemi govoriti, za vsakega bi imela besedo, vse bi pripravila do tega, da bi kramljali in se sme-jali; in o juhi, ki ji prav gotovo ne bi ugajala, bi rekla, da boljše še nikoli ni jedla.

Njemu pa bi med štirimi očmi dejala: zelo slabo se obnašaš, Ivan, zares, mislila sem vendar, da si omikan mož.

Hageju je postalo tesno pri srcu, ko je menil slišati te besede, saj se je tudi sam imel za omikanega moža. Nemirno se je premikal na stolu. Tedaj ga je Terezija pogledala, imela je solzne oči — zaradi nje-ga — da, zdelo se mu je, da ga prosi oproščenja ali prizanesljivosti ali karkoli že takega. Ali morda ni omikan mož?

In še preden se je sam zavedel, je potrkal na svoj kozarec in že je sredi majhnega govora. Zahvaljuje se družini Bisgaardovih, da so ga prijazno sprejeli in prosi nevestine starše, naj bodo nasproti novemu, tujemu in nekoliko prestaremu sinu prizanesljivi; storiti hoče vse, kar je v njegovih močeh, da ga bodo mogli biti veseli, najsi je tudi nekoliko nevajen član te velike družine, ko je doslej živel tako sam.

Za mizo je vse ganjeno in Hage sam je nekoliko zmeden od tega, kar je bil rekel. Terezija zdaj ne zadržuje več solzá, a joče od veselja in hvaležnosti. Tudi Bisgaard poizkusi z majhnim govorom, nekaj čenča, a misli dobro, in nikomur se ne zdi, da bi bilo kaj narobe.

Pri kavi je razpoloženje naravnost živahno. Hage kadi Bisgaardove cigare, niso dobre, a je potrpežljiv. Prijazno se pogovarja z anarhistom o politiki, odkrila sta, da imata v marsičem enake nazore; anarhist se radi tega zmede in obmolčne. Z vsemi po vrsti se meni in nazadnje mu, vsemu prestrašenemu, posadijo v naročje Lotko. Ko začne tuliti najmanjši, se velikodušno smeje. K sreči sme k opoldanskemu počitku doli v svoje stanovanje, kar je predlagala Terezija. Spremi ga na hodnik, se stisne k njemu in se mu zahvali.

Kljub vsemu temu se čuti Hage vendarle skrajno nezadovoljnega s samim seboj, ko je srečno spodaj. Bisgaardovo cigaro vrže v peč in si prižge eno svojih, vmes pa teka tiho godrnjaje po sobi. Zdaj je postal torej družinski član — še to! Z vsem priveskom je zdaj znan. »Vrag vedi, kaj si si tu nakopal,« reče trdó in glasno.

Nekaj drugega ga pa še bolj skrbi, to čuti samo skrivoma in negotovo, nezadovoljen je s svojim starim, sivim puščavniškim srcem, ki se pač nikdar ne bo zares otajalo. —

Naslednji dan hoče odpotovati. Terezija ga spremi na kolodvor.

Ona je tiha in bleda, on vnet in podjeten. Potuje rad. Že vrvenje na kolodvoru, glasni odmev pod kupolo, množica ljudi, velika, težka lokomotiva, večerna razsvetljava in vonj v vlaku, oddelek, ki se bolj in bolj polni, njegov prostor ob oknu — vse to ga že spravlja v najboljšo voljo.

Na stopnicah vagona stoji in se smehlja Tereziji. »Zaradi mene lahko zdaj odrinemo!« — »Da, zdaj si srečen,« odvrne ona.

Smeje se in ji prikimava in čaka na prvi sunek vlaka, na počasno drsenje s postaje, začenjajočo se pokrajino v sinjem somraku poletne noči, trajno menjajoče se poglede z okna, vedno manjša mesta pa več polja in gozda, reke, čez katere se bodo peljali — nenadno zamolklo bobnenje mostov — na vso brzo vožnjo se veseli.

»Da, potovati je nekaj krasnega,« reče vedro.

Ona samo pokima, a ne odgovori.

»Saj so samo štirje tedni,« jo tolaži, samo da bi kaj rekel.

Ozre se vanj z dolgim pogledom. »S a m o štirje tedni,« reče.

V tem trenutku se vlak premakne.

Pokima ji, zdi se mu, da mu srce hitreje bije. Zdaj gremo, si misli.

Toda ko vlak počasi drsi iz kolodvorske veže, jo vidi, kako stoji na peronu, osamljena v množici, nekaj leži nad njo, tako majhno in zapuščeno, da se mu stisne srce, in prvič mu postane povsem jasno, da jo zapušča za štiri tedne, za dolge štiri tedne, nagne se skozi okno in zamahuje z roko, kolikor le more.

Toda vlak se okrene, samo malo se premakne na drugi tir — in nje ni več. Zgubljen strmi v zid, ki šine mimo.

Ali ni bilà videti, kakor bi mislila, da me ne bo nikdar več nazaj, si je mislil.

Prihodnje jutro je Hage z blaženim počitniškim občutkom koračil vzdolž pristajališča v Bergenu. Vreme je bilo sivo, a brez dežja, v mehkem zraku so se videle gore kakor globlje sence v lahni megli. Zapad! si je mislil.

Prtljago je bil spravil na krov fjordskega parnika, ki je imel čez pol ure odriniti. Ko je stal potem na krovu in čutil duh uborne ladje, videl kadi na sprednjem krovu in pokukal v kajuto tretjega razreda, z njeno težko soparico in umazanimi klopmi, na katerih je bil ležal kot deček, kadar je o počitnicah potoval domov, da, tedaj se je že čutil skoraj kakor doma. Nekaj kmetov je stalo in zamišljeno gledalo doli v skladišče, dve stari ženski sta sedeli na svojih zabojih in strmeli z dolgim, potrpežljivim popotnim pogledom predse. Ali ni bil mož z rdeče rjavo brado in širokim, rdeče lisastim obrazom iz njegove domače vasi? In kapitan z velikim nosom nad rumenkastimi brki, ali ni bil ravno tak kakor kapitan v njegovih šolskih letih?

Gori v kadilnici je napisal Tereziji razglednico, nekaj bežnih besed samo, da bo zdaj kmalu doma, potem je brž pohitel zopet na krov.

Gledal je gori proti goram, proti hišam in vrtovom tam gori, dokler se niso sivi in goli izgubili v megli. Zunaj v fjordovem ustju se je usula ploha, a proti severu je bilo videti košček sinjega neba.

Prižgal si je pipico in srečen pihal oblačke dima predse. Počitnice!

Zaliv se je zaprl za njim. Selski dvorci so drseli mimo, majhni čolni so se gugali v parnikovih valovih, napol dorasli fantiči so mahali s čepicami. Potem so bile samo še sive gore na obeh straneh, med njimi sem pa tja prost pogled na odprto morje in

otoke ali pa notri v zelene zalive, na prijazne hišice. Tam je stala tudi odlična vila na rtiču, jutranji veter je neusmiljeno lasal zastavo.

Že mnogo let je bil Hage vedno potoval po kopnem, da, od svojega prvega vseučiliškega leta naprej se je bil komaj še kdaj peljal s parnikom domov. A kako znano mu je bilo vse to. Tu je našel neizpremenjen svet. Griči, sivi griči, vmes brezova reber, ki je strmo padala v vodo, v ozadju visoke gore, bleda črta v daljni dalji.

Jata galebov je bila prišla z morja in spremljala ladjo; mirno in enakomerno so se dvigali in pogrezali, vedno v isti razdalji. Hage ni odvrnil pogleda od teh belih spremljevalcev, ali niso bili prav tisti, ki so mu bili sledili že v deških letih?

Zdaj je stal čisto spredaj; tukaj se je po navadi vedno mudil, kadar se je vozil na počitnice. Tukaj na svitkih vrvi je ležal in spal, če je zrak v kajuti postal pregost, tukaj se je otrpel in premražen prebudil, a srečen, da so bili že tako daleč. In tu spodaj v medkrovju se je bil ulegel sredi med kmete, da bi vdihaval domače duhove in poslušal tiho, počasi pojoče narečje. V kajuti so sedele ženske z majhnimi otroki, ki so držali prestice v rokah, in zrak tam notri je bil neznosen.

Brza proga to ni bila, vozili so se gotovo že svojih štiri in dvajset ur. V nešteti majhnih krajih je bilo treba pristati, in Hage se je za vsakega enako zanimal. Nobene izpremembe, vsekakor ne vidne, in vendar je preteklo toliko let. Dobro, da so bili vendar še na svetu kotički, kjer je življenje mirovalo. Mali mostovi, zeleno črna voda, nepremični ljudje, ki so stali tu in čakali med vrečami moke, dekleta s skauto¹ na glavi, plav konjiček pred lojtrnicami gori na poti. Moral je iti nekajkrat na kopno, da si je natančneje ogledal konja in gledal po poti, ki se je tako

¹ Belo pokrivalo.

ozko vila pod strmo skalnato steno, vsa prekrita z visečimi brezami.

Prišel je večer s svojimi skrivnostmi in vlil v vse še več pričakovanja. Gore so se črno dvigale iz črnih voda, začelo je deževati, čisto, čisto drobno, prav za prav je bilo le vlažno v zraku. V temi so postali vsi vonji močnejši, krepko dišeči brezov vonj je vel s pobočij preko morja in se mešal s parniškimi duhovi. Povsod je bilo tiho, čudovit mir je ležal pod gorskimi sencami — doma, doma!

Potniki so se bili spravili k počitku, na medkrovju je stalo skupaj nekaj molčečih mož in žená, ki so se morali na prihodnjem pristajališču izkrcati; mornarji so pripravljali sode, v notranjosti ladje je tulil vol, toda nočna tišina je dušila vse šume.

Hage je šel na zadnji konec ladje. Zdaj so bili gorski steni tako blizu, da je mogel slišati, kako so se parnikovi valovi lomili ob gori. Par majcenih, sivih obalnih lop je stalo tik pod strmo steno, dva moža sta si dala opraviti z ribiško mrežo. Iz neke hišice gori v rebri je svetila luč. Slap si je delal pot skozi sotesko, ki jo je jelševje skoraj docela preraščalo. Iz temnega fjorda se je zaslišalo prigluseno čebljanje morskih ptic, ki ga je presekal trd, vreščeč klic; peroti so se zaspano dvignile, poizkusile nekaj poletov in se zopet spravile k počitku.

V tem neizpremenjenem tukaj je bila sreča, si je mislil. To je bil njegov skrivni zaklad: da je imel to neizpremenljivo, neizgubljivo, da se je mogel vrniti semkaj iz življenja. To neizpremenljivo pa je bilo samo v njegovem srcu. Če bi stopil na suho, zdaj ali prihodnji pot ali kadarkoli pač in se pomešal med ljudi, povsod bi ga srečalo tisoč razočaranj. A na suho ni šel, ni se pomešal med ljudi, potoval je samo vedno dalje, vedno globlje noter, vedno bliže domu, samo videz in slepilo bo, ko bo srednjič stopil na suho. Vedno dalje je potoval, proti skrivnostnemu, neizpremenljivemu v svojem srcu. Vse, kar je

videl, je bila podoba neke duše, neizpremenljive duše: gore, brezova reber s svojim vonjem, šum slapa, ljudje pri obalnih hišicah, ptičje čebljanje v temi, vedno je bila podoba iste duše. Nekoč se nam je bila ta duša razodela, v dneh, ko je imelo vse še priti, in vedno je blaženost v tem, da se vračamo k podobi duše. To je, kar imenujemo domotožje po naši domačiji, naši mladosti, dà, hrepenenje je to po prvem, kar je videla naša duša, hrepenenje tja nazaj, kjer mislimo najti njeno podobo.

Oh, dnevi, ko je imelo vse še priti! Koliko sladkosti in koliko bolečine je bilo v njih, in najdražje je bila pač bolečina. Izgubljena mladostna leta so neminljiva v bolečini, in sladkost teh let ostane v srcu vsekdar. Sami ne vemo, a iznenada se ustavimo in prislušujemo. Kaj neki je, kar slišimo, kar vidimo, kar zdaj občutimo — pot, občutje te poti, po kateri smo šli v deških letih, občutje zaliva, v katerem smo se kopali, gošče, v katero smo se skrivali s svojimi sanjarijami, ki so nas ob jasnih poletnih večerih gnale v samoto — kaj je, čemur prislušujemo, kar vidimo? — naša duša, naša mlada, čista duša . . .

Zavarovan pred dežjem je ždel na svitku vrvi in zamišljen prisluškoval šumenju ob ladji in daljnemu, lomečemu se butanju valov ob gorsko steno, pogled pa mu je spremljal izpreminjajoče se črte črnih gor na sivem nebu. Poslušal je bučanje slapu s suhega, nenadne udarce vesel pred kako obalno lopo in strmel s široko odprtimi očmi v rumeno rdečo luč svetilke na kakem mostu, ki se je zrcalila v črnem morju. Kaj je bil drugega kakor stvar med stvarmi, ki je čeznjo šumela noč, v kateri so drhteli vsi zvoki, ob kateri so se lomili vsi mehki valovi noči . . .

In vsakokrat, ko se je v njem polagoma prebudila zavest in je videl samega sebe, se je čutil kakor romar, ki obišče svete kraje, preden se loti kaj velikega in nevarnega. Najrajši bi ostal v sveti deželi,

skrit in pozabljen med grobovi, ki jih je negoval, a se je bil obvezal za neko dejanje.

Ali si je želel, da bi se dežela za njim zaprla? Ni vedel, kaj je prav za prav želel, niti ni hotel na to misliti. Pobožni romar misli vendar samo na svete kraje in svete zgodbe.

Tiho in nepremično je gledal tja v temo, kjer so gore počasi menjavale svoje mesto. Enkrat mu je prišlo na misel, da Terezija vsega tega niti videla ne bi, da ne bi razumela: saj zanjo mladost ni pomenila dni, ki naj pridejo — dnevi prihajajo, so tu, in ona je mlada za življenje. Potem pa jo je zopet izgubil iz misli, sedel je, ves zavit v temo, gledal gore, poslušal šumenje . . .

Doklér ni postalo prehladno in mu ni začel veter, ki se je bil obrnil, gnati dež v obraz; tedaj se je dvignil, šel v kadilnico in legel spat. —

Pristajanje ladje ga je prebudilo. Med vrati se je pokazal moški in vprašal, če ni on morda Jonassen. Hage je skočil pokonci in osorno odgovoril; počutil se je neprijetno, bil je lačen in umazan.

Bil je beli dan. Pristali so bili ob majhnem mostu, dve, tri hiše so stale na griču za mostom, ozka steza se je trudoma vzpenjala po gorski steni, čisto na vrhu je stala cerkev, poleg bela hiša z nizkim drevjem. Sonce je sijalo na gole gore.

Župnišče, si je mislil Hage in se stresel. Če bi se mogel človek zdaj le umiti in dobiti malo zajtrka.

Šel je doli. Ljudje so ležali v salonu tesno drug pri drugem in spali. Postrežnica je stala napol oblečena na hodniku in se opravljala.

»Umiti? Kaj nimate kajute? — Nu, potem se morate pa že umiti v vrčku piva.«

Useknila se je v spodnje krilo. Zdajci pa se je ustavila in ga strmo pogledala: »Pa vendar ne, ali se mi zdi ali je res, kaj ni to sodnikov Ivan? Nak vendar, kakšno presenečenje! Kaj me ne poznate več? saj sem vendar služila pri Nielsenu v hotelu. Dà —

takoj dobite vodo za umivanje! In kavo, ali pa če bi biftek? Za brodarja moram itak enega napraviti, in biftek zjutraj je sol življenja.« —

Umit in nasičen je stal Hage na krovu in kadil svojo pipico. Bledo jutranje sonce se je lesketalo na fjordu, ki je bil razgiban v gostih, majhnih jutranjih valovih. Visoke gore, na vrhu pokrite s snegom, so zapirale južno stran fjorda, široka brezova reber se je raztezala prav doli do fjorda. Zdaj bo kmalu doma.

Stal je in iskal, kar mu je bilo znanega, pravljico razpoloženje noči je bilo izginilo. Gnalo ga je, da bi vse videl, a danes zjutraj ni bilo nad vsem nobenih skrivnosti več.

Zavili so okrog rtiča — tu so bile, domače gore, daleč notri v dolino, še majhen pomol, in videti je mogel hiše; sotesko, v kateri je padal slap, je že spoznal. Zdaj — zdaj je videl vas.

Široka in mirna se je mimo pomikala reka, tu je bil pristaniški most z lopo. Z očmi je sledil poti, čisto gori na višini je stala cerkev in okrog nje dobro znane hiše.

Na mostu je mrgolelo ljudi, za plotom so stali vozovi, spoznal je lahki sodnikov voz. In zdaj je videl tudi očeta in mater, stopil je ob ograjo in zamahnil z robcem, tedaj je začela tudi mati mahati s šalom.

Natančno tako kakor druge krati, si je mislil in imel solzne oči.

Mati in sin sta zvečer samá sedela v izbi.

Pogledovala sta drug drugega, toda kradoma, mimogrede. Kaj neki je z njim, kaj je utegnil doživeti, je mislila mati. Zakaj me neki tako pogleduje, si je mislil sin. Bila sta pač mati in sin, vzlic vsej različnosti si vendar tako podobna, vsekakor tako zelo ene krvi, da je zdaj, prvi večer, skoraj mučno učinkovalo.

»Ole Bergeim se danes še ni nič pokazal,« je rekla mati in klopotala s pletilnimi iglami, »noče se takoj uveljavljati kot svak. Tenkočuten je.« In čez malo časa: »Kaj, meniš, naj tu storimo, Ivan?«

»Storiti? kaj drugega, kakor da obhajate svatbo in ste dobre volje. Saj mora biti uradniška hči take možitve vesela — dandanes. Kaj bi ji sicer preostalo drugega, kakor oditi zopet v mesto in sprejeti novo službo v pisarni ter pripasti tako pravemu ženskemu proletariatu. Naš stari uradniški stan nazaduje, ali reciva rajši, da ga kmetski stan požira, iz kmetskega stanu se poraja nov uradniški stan. Živimo pač v prehodni dobi, kaj hočeš na tem izpreminjati?«

»Da, pametno govoriš,« je dejala gospa Hage, a glasilo se je vendar kakor očitek, »ti nisi ogorčen, nisi besen. Toda ali ne prime včasih tudi tebe, da bi bil okoli sebe, Ivan?«

Ivan je vstal in stopil k oknu. »V meni ni nobenega ognja,« je dejal tiho, »ga pač nikdar imel nisem.« Nemirno je hodil sem ter tja.

»Če bi obžaloval, da sem potomec dobre, stare uradniške družine, če bi občutil meščana v sebi kakor muko, kakor trajno oviro, bi bila sovraštvo in muka pač močnejše zagorela v meni. A jaz spoštujem to, iz česar sem bil prišel, in sem mnenja, da so imeli naši stari uradniki, kljub vsem velikim napakam, iz-

brano in odlično kulturo, in tega ni zaničevati. V mnogočem so bili zastali, toda ali niso na svoj način tudi kmetje? Mi priznavamo staro kmetjsko kulturo, na našo staro uradniško kulturo pa sme pljuvati vsak lopov, kolikor se mu zljubi. Tega nimam rad. Zdi se mi, da je enakost klavrna zabava. Svoboda je nekaj velikega in lepega, bratstvo je mična iluzija, toda enakost mi povzroča le slab okus v ustih. Če s tem niso mišljene tako borne stvari kakor enakost pred zakonom in ostalo meščansko mazaštvo.«

Stopil je k odprtih vratom in pogledal ven. »Oh ne, naš čas je minil. Naše stare uradniške hiše, naši vrtovi, naša udobnost, vse je proč. Tule, kjer je sedaj naš vrt, bo nekoč vse razrito, morda pridejo sčasoma novi vrtovi ali polja. Toda tvojega glasu, mojega glasu ne bo nihče več slišal, niti naš duh ne bo več živel tu. Naše kulturno delo je izrabljeno, in kar je najhujše, odveč smo. Kajti, ti ljubi Bog, vse to z razsodbami in zasliševanji nikakor ni tako neobhodno potrebno, in če bi biló, potem se more tega naučiti kdorkoli. Ne, stara uradniška kultura, družinska kultura je bila, ki je nekoč nekaj pomenila — in ki torej zdaj nič več ne pomeni. To je žalostno za očeta in zame prav za prav tudi, kajti edino, za kar sem bil sposoben, je bilo, da bi služil kulturi, a po tem ne vpraša zdaj živa duša več... Oh da — kaj bi govoril!«

»Dà, hvala Bogu,« je rekla gospa Hage, »da govoriš, sicer je tu itak dovolj tiho.«

»Toda jaz sem vendar prišel domov, da bi gledal, da bi se zadovoljil z blaženostjo vsake ure. In namesto tega govorim — sédel je v gugalni stol — »je pa tudi eno samo mesto na svetu, kjer govorim, to je v tej izbi tukaj. Povsod drugod, kjerkoli sem, onemim med stenami. A ne tu, ne v tej izbi, ki kmalu ne bo več naša. — A daj, da se povrnema k družini. Pripoveduj, prosim.«

In gospa Hage je pripovedovala z mnogimi be-

sedami, ki so se bile nakopičile v njej, o Ani Zofiji in Oleju, o Karli in župniku. »Povem ti, Ivan,« in udarila je z roko po mizi, »če se kaj splete med Karlo in župnikom — jaz jima ne pripravim svatbe!«

Ivan se je zasmejal.

»Majčica moja! še vedno si prav tako odločna vnaprej, kakor si bila vedno, in ravno tako popustljiva, kadar je stvar tako daleč? Sicer sem pa namerala Karlo vzeti s seboj, ko odpotujem.«

»Ah dà, če bi to storil! A ti sam — ali o sebi samem nimaš prav nič novega povedati?«

Ivan je vstal in šel do vrat. »O sebi, ne, o sebi nimam kaj praviti.«

»Saj bo tudi že skoraj tri,« je rekla gospa Hage zehaje, »utrujen moraš biti od vožnje. Pojdiva k počitku.«

Ivan je pogledal ven. Lahne megle so se vlekle čez polja, in nad gorami je že ležal slaboten, rumeno siv zor.

O sebi? Zakaj pač ni imel nič povedati o sebi?

Bilo je naporno korakati v breg, sonce je pripekalo, po belem kamenju in plitvih potokih se je iskrilo, s travnikov je dišala sveže pokošena trava. Ivan Hage je moral postati in se oddahnuti. Bil je na poti na Bergeim, da pozdravi Oleja, a ga je zelo mikalo, da bi se obrnil in vrnil domov.

Slednjic je došel do hiše, nikjer ni bilo videti žive duše. Sedel je na tnalno in se ozrl naokoli. Da, z Bergeima se daleč vidi, to je vedel še iz svojih deških let, samotno je bilo, toda nič, kar bi utesnjevalo. Tu gori se je moralo lepo živeti.

Šel je po dvorišču; vsak mestni človek, ki ima podeželsko kri v žilah, sanja o tem, da se vrne na kmete. Dà, dà, tudi on je bil pač imel take sanje, toda potem se je zopet pripetilo, da so se mu zdeli štirje počitniški tedni poleti skoroda predolgi. Ozrl se je naokoli. Ljudje so bili na travniku, videl je,

da so imeli opraviti s senom. Odprl je hišna vrata in vstopil. Zatohlost kmetских izb!

Hitro se je obrnil in sedel na čok. Je le nekaj posebnega z različnimi duhovi, si je mislil, in da more biti toliko v kakem duhu. Ta se bo tedaj v bodoče držal tudi Ane Zofije, njene obleke, njenih rok.

Tedaj je prišel prek polja moški. Bil je Ole. Videl je bil, da je prišel tujec.

Pozdravila sta se. »Opraviti imaš na svojem travniku, kaj?« je vprašal Ivan. Da, to je Ole imel. »Dobro vreme za delo danes.« O da, ni se pritoževati. Pa bi vendarle rajši stopila v hišo. Ne, Ivan je šel le malo na izprehod in gre takoj zopet dalje.

»In septembra se misliš oženiti?«

»Da, na kaj naj pa še čakava,« je odvrnil Ole in Ivan mu je pritrdil.

Potem pa je vrgel Ivan glavo nazaj in se stresel.

»Nak, veš kaj, Ole,« je dejal smehljaje se, »ne bova stala tule in slepomišila, ker naj postaneva svaka. Oba prav dobro veva, kaj je pri tem težko in kaj lahko; jaz ne morem drugače, kakor da v tej stvari povem resnico. Ampak z dobro voljo že pojde, kaj — Ole?«

Ole se je umaknil vase in gledal predse. Ni bila njegova navada, da bi se lotil kake stvari naravnost, vsaj z besedami ne.

»Gledaš me, kakor bi bil največja težava jaz,« je rekel Ivan.

Olejev nasmeh je postal malce podsmehljiv. »Saj najlažja tudi ravno nisi,« je rekel.

»Oh, neumnost,« se je zasmel Ivan.

Tedaj se je moral zasmeljati tudi Ole. A takoj je resno dodal: »Ljudje pravijo, da postaneš tukaj sodnik.«

»Jaz — sodnik? Bog me varuj in očuvaj! Kje pa si to slišal?«

Dà, to je bil Ole nekje slišal. Sodnik je itak hotel prositi za upokojitev, a Ivan se je vendar rodil v

tem okraju. »Pa si tudi videti povsem tak, kakor mora biti sodnik,« je rekel in se zopet nasmejal.

»V popolni uniformi, kaj? Ne, to mi ne pri-
stoji.« Ostro je pogledal Oleja. »Tebi tudi ni ravno videti, kakor da bi ti bilo veliko na tem, da bi me imel za sodnika, Ole.«

Ole ni odgovoril, gledal je s svojim podsmehlji-
vim nasmehom v stran.

»Potemtakem ne bi imel rad sodnika za svaka,« je vprašal Ivan počasi, »tega častihlepja po vsem videzu nimaš, potem je samo dobro, da ga tudi jaz sam nimam. Poiskati si morate rajši kakega odslovljenega politika.«

»Kmetskega politika meniš pač,« je rekel Ole. Ivan ga je ostro pogledal in ni odgovoril. —

Kmalu nato je bil Ivan zopet na potu domov. Videl je, da je šel Ole zopet na delo, majhen in lahkonog. To je torej Ole, si je mislil, to je njegov dom in njegova njiva, nihče mu ne gleda čez glavo. Toda, toda — in Ivan je moral misliti na noč, ko se je bil vozil domov, na njeno čudovito, tajinstveno razpoloženje — je pa le ogromna razlika med nočjo in dnevom.

Oglasil se je na pošti. Dospelo je bilo pismo od Terezije, majhen, moder ovoj, črtan papir in pisava — šolarice; tako pišejo vse moje male dame na od-
delku, si je mislil. Počasi je koračil čez most in bral: majhne besede, ki so mu gorele v srcu. Iskrene nežnosti, katere ne bo nikdar zaslužil, toplota mladosti, spričo katere se je čutil revnega. Njene besede so bile tako odkrite, tako preprosto nežne. Misлити je moral na svoja lastna pisma, v katerih so se besede vedno bale, da se ne bi izdale. Ona se ni bala, da bi se izdala, si je mislil in se naslonil na ograjo pri mostu. Čutil je bolečino, pa ni vedel, ali je hrepene-
nje po njej ali pa veselje nad tem, da je bil zopet sam. Raztrgal je pismo in spustil koščke v reko, ki jih je sprejela in odnesla s seboj.

Zgodaj se je zvečerilo, toda pod listjem, ki je bilo zdaj gosto in temno, je še ležala proga sinjega somraka. Gore so se trdo odražale v vseh barvah. Njive in travniki so križali sinji brezov gozd. Svetloba po sončnem zatonu je stala še drhte na nebu, a je široko in iznenada ugasnila, kakor če zamre plamen. Še so se določno videle vse majhne stvari, sivo omrežje in rdeča vrata, pot s kolesnicami, sodišče z belo popleskano ograjo, stanovanjska hiša, drevesa in grmovje. Trdo in jasno so stale druga ob drugi, v poslavljaljoči se svetlobi pa so se bolj in bolj izpreminjale v gole obrise. Kar iznenada so ugasnili tudi ti obrisi, vse se je zlilo med seboj, tema, ki se je nevidno dvigala iz tal, je vse požirala. Zdaj ni bil več somrak svetle poletne noči, marveč začetek resnične nočne teme, bilo je julija, konec julija.

Vse to je opazoval župnik, ko je sedel kraj poti blizu vrat in čakal na Karlo. Držal je širokokrajni klobuk v roki in bil zatopljen v misli. Preden se bomo zavedeli, bo poletje pri kraju, a on si je bil vendar toliko obetal od tega poletja. Zdaj je bil nov gost v sodnji, brat, tujec in nova ovira. A dlje sedaj ni mogel ne hotel več čakati, prosil je bil Boga za moč in milost in tudi menil, da je bila njegova molitev uslišana. Bog je v to privolil, tako je določno čutil, a njemu samemu je le vedno znova upadal pogum — da ga le ne bi izgubil tudi to pot!

In potem ti večerni izprehodi, na katerih sta drug drugemu lagala. Bog naj mu odpusti, saj je bil s tem začel on sam. Govorila sta o žalostnih rečeh, pri tem pa so bile njune misli čisto drugačne. Moral je napraviti konec, moral vedeti, kako je z onim drugim, zdaj je hotel priti o n na njegovo mesto.

Nedvomno je izgubljal tudi na ugledu, saj je bil vendar župnik, a zdaj so govorili o njem po vsej fari, to ni bilo dobro. Vsenaokrog po kmetskih domovih je bilo polno za možitev godnih hčera, ki bi bile tako primerne za kmetskega pastorja, on pa ni

maral nobene izmed njih, hotel je samo eno, ki je bila drugačna kakor vse druge.

Tedaj je videl prihajati Karlo po potu od sodnije. Šla je hitro, prihajala mu je nasproti kakor bela luč in vendar, kakšna oholost je bila v njenem vedenju, njeni glavi, v vsej vitki postavi! Čutil je, kako mu je zaplala težka kri, in obšla ga je huda jeza.

Vstal je šele, ko je stala tik pred njim.

»Dosti dolgo se daš čakati,« je rekel tiho.

Dvignila je glavo in bila videti narejeno brezbrizna, začudena, a nekoliko boječa hkrati. Nepričakovani »ti« jo je prestrašil.

»Da, pustiš me čakati nocoj in tudi sicer,« je rekel in se ji približal. Njena brezbriznost ga je razkačila. »Prideš, kakor ti ravno pride na misel, in greš, kadar te je volja. Ali misliš, da smeš hoditi po meni?«

»Ali sem vas bila nemara prosila, da čakajte,« je rekla in se hitro okrenila, »saj ne iščem jaz vas.«

Tedaj jo je prijel za zapestje, da jo je zbolelo.

»Dobro, potem sem jaz, ki tebe išče. In tudi veš, zakaj to delam. Hočeš ali nočeš? Tega — tega ne prenesem več. Stal sem pred tvojim oknom, noč za nočjo, ti si edina, ki te iščem, ki te hočem imeti. Odgovori torej, ali hočeš?«

»Ne vem,« je zašepetala prestrašena in se mu skušala iztrgati.

»Veš,« je rekel in jo držal tesno objeto; njegov bradati obraz je bil njenemu čisto blizu. »Vse veš,« njegov glas je postal mehak, proseč — »veš, da si bila, odkar sem te bil prvič videl, v mojih mislih; ah, greh je, da more imeti človek toliko moč nad drugim človekom — ti moreš ta greh poravnati, s tem, da postaneš moja, prosim te, iz dna duše te prosim.« Naslonil je glavo na njene prsi. »Ali slišiš, kaj pravim?« je šepetal.

Slabotno je poizkusila, da bi se osvobodila, njen pogled se je strahoma ozrl vanj, hotela je proč, a mu

je prihajala vendar vedno bliže. »Slišim, kaj pravite,« je zašepetala.

»Pojdi — tu naju nihče ne vidi.« Vlekel jo je s seboj in oba sta se spotikala v visokem vresju. Tedaj ji je položil roko okrog pasu, jo oprl nase in vzdignil.

»Le pojdi, pojdi,« je mrmral z usti na njeni rami. Pod nekim drevesom sta se ustavila, objel jo je z obema rokama in jo prižl nase. »Ali hočeš — hočeš postati moja, ali mi obljubiš?«

»Dà, dà,« je šepetala in se borila, da bi se osvobodila, »obljubljam — saj pravim da.«

Klik, ječanje, da mu je vse telo zadrgetalo, in pritisnil je obraz na njene grudi.

»Bogu bodi hvala,« je šepetal. Prijela ga je za glavo, da bi jo odrinila od sebe, a jo je zopet izpustila. Siloma se je osvobodila, padla na eno koleno, a skočila takoj zopet kvišku.

»Bojim se!« je zaklicala.

»Zakaj bi se vendar bala,« in stegnil je roke po njej.

»Pač, bojim se,« je zaklicala bežeč, in ko je mislila, da prihaja za njo, je zaklicala nazaj: »saj sem obljubila,« in z nekaj hitrimi skoki je bila na cesti. Dirjal je za njo, kakor hitro je mogel. »Obljubila sem!« je zaklicala še enkrat in tekla dalje. Zdaj ji ni več sledil, marveč se je ustavil in strmел za njo.

Brez sape je prišla Karla v izbo, kjer sta sedela mati in Ivan. Strmela je zdaj v enega zdaj v drugega in videla v luči svetilke njuna zaskrbljena obraza. Zdaj jima pač prinaša novo žalost.

»Z župnikom sem se zaročila,« je jecljala in prebledela ko smrt — »ali sta vesela?«

»Kaj praviš, otrok?« Gospa Hage je omahnila v stolu nazaj. »Ali si ob pamet?«

»Z župnikom sem se zaročila,« je še enkrat rekla Karla in se oprijela miznega robu, da ne bi padla, »ali je to tako čudno?«

Potem pa je nenadoma vzkriknila: »Mati — mati!« in se vrgla k materinim nogam.

Gospa Hage ji je položila roko okrog vratu, z drugo je pa pomignila Ivanu, naj gre.

Dolgo je sedela gospa Hage in božala Karlo po rami, potem je pa rekla mirno in nekoliko hladno: »No, no, otrok — saj to ni tako hudo.« In ko se je Karla tesneje privila k njej, je dodala: »Samo pomiri se najprej. Bo že zopet vse prav, pomagam ti.«

»Oh, nihče, nihče mi ne more pomagati!«

»Čemu pa imaš svojo staro majko.« Toda potem jo je pa le premagal srd. »V kaj si se pa tudi zapletlo, dekle! ti, ki si vedno veljala za tako ponosno, bolj nego vsi mi drugi. Žalosti, ki jo Bog pošlje človeku, ne smemo tako umeti; žalost je tudi dragocen dar. In če bi še kdaj našla veliko, resnično ljubezen, kako bi se morala potem sramovati. Pa v tej starosti človek ne verjame tegà, tu bi morala biti prva ljubezen tudi edina — v resnici je pa dostikrat šele tretja ali četrta ljubezen tista, ki je, Bog ve kolikokrat, največja. Dà, otrok, táko je življenje. Saj ne mislim, da bi morala to že zdaj spoznati in mi dati prav. Če misliš, da ne moreš nikdar več nobenega imeti rada, potem je to prav za prav, kakor mora biti, toda prenašaj ponosno, da ti njega ljubiš, on pa tebe — more biti — ne. Nič poniževalnega ni v tem. Z žalostjo je kakor z nakitom: če ga ne nosimo spodobno, učinkuje vsakdanje, pa naj bo še tako pristen. Zdaj pa župnik! otrok, kakšne grde in neumne, dà, neumne — stvari so to, v katere si se tu zapletla.«

»Mati!«

»Pač, otrok, moram ti povedati.« Gospa Hage se je vzravnila. Karla je obležala na tleh in zarila obraz v naslanjač. »Čisto zdravo je zate, če se sramuješ. — Ali je zunaj veliko rose?« je zdajci vprašala in si začela pripenjati predolgo krilo z varnostnimi iglami.

»Mati,« — Karla je planila kvišku — »kam greš, kam hočeš?«

»Tjale k župniku grem in razdrem njegovo zaroko,« je rekla gospa Hage, držeč varnostno iglo v ustih.

»Mati, dala sem mu svojo besedo!«

»Da, prav zato jo moram vzeti nazaj.«

»Ne — mati, ne, ne!«

»Ali ga hočeš vzeti? Nezmisel, otrok. Saj na to niti ne misliš. In zato je treba stvar vendar čim prej spraviti s sveta.«

»Moj Bog, kakšna sramota!«

»Dà, Bog ve, da res. Le sramuj se, to je zdravo zate in si zaslužila, ampak zaradi tega ne bomo delali še več neumnosti. Sicer pa ti tole povem: če kako mlado dekle stori kaj takega, kar si storila ti, potem gotovo nekaj ni v redu z njeno lastno osebito. Ti uganjaš malikovalstvo sama s seboj, sama sebi ugajaš. Neobhodno potrebno je, da prideš v drugo okolico in dobiš delo. Naj te vzame Ivan s seboj v mesto.«

»Oh da, daj, da smem proč odtod, daleč, daleč proč!«

»Tako strašansko daleč dandanes pač ni več, odkar imamo bergensko železnico. — Tako, zdaj sem pripravljena.« Med vrati je postala in dejala tiho: »Tega ne storim v svojo zabavo, otrok, to mi lahko verjameš; to je le ena od poti, ki jo pač napravi mati za svojega otroka, ki pa je bridka. Pomisli, da je to tudi ljubezen, to tudi — ali imaš pravo spoštovanje pred njo?« Gospa Hage je stopila k hčeri in jo objela. »Bog ti pomagaj, dete! Vem, da ti je težko, in ti skušam pomagati, kakor pač morem, tvoja stara majka!« Poljubili sta se. »Gotovo tudi še večerjala nisi. Ubogo moje dete. Nekaj skrbi pač morate delati svojim staršem, to spada zraven. Če bi ti le mogla odvzeti tvojo žalost, a tega ne morem.« Pojokala je nekoliko. »Saj sem tudi jaz uganjala svoje neumnosti. Pojdi zdaj, moja mala deklica, in lezi, kmalu se vrnem.« —

S hitrimi koraki je šla gospa Hage po rosni travi. Tako je bila zavzeta, da niti pomislila ni, da-li je to izredna ali težavna pot, na katero se je odpravila. Ob vrtni ograji je naletela na Ivana.

»Ljuba mati — kam pa vendar jadraš?«

»Grem, da razdrem Karolino zaroko,« je izjavila gospa Hage in bila zelo nepočakana.

»Zdaj? Nocoj? Mati, to pač ne gre! Ali hočeš nemara sestiti na rob njegove postelje in ga držati za roko, ko mu boš pripovedovala sladko novico?«

»Neumnost, Ivan! Saj vendar vidiš, da je v njegovi delovni sobi še luč.«

»Nu, da, mož, ki se je bil pravkar zaročil, ne zleze tako rano v posteljo. Toda mati — odkritosrčno rečeno — ali ne bi rajši tega eno noč prespala?«

»Prespala! Ne, kajti potem bi se utegnilo zgoditi, da jutri tega ne bi več zmogla.«

»Morda bi bilo tudi najbolje, da bi zadevo onadva sama med seboj uredila.«

»Ali mi prihajaš zdaj tudi še z ugovori! Povem ti, kaj naj bi rajši storil: ti bi moral iti namesto mene, to bi bilo mnogo primerneje.«

»Bog me varuj!«

»Rada verjamem, da nočeš. Vi moški tega ali onega pač nikoli ne s m e t e.« In gospa Hage je šla pogumno dalje.

Šla je naravnost v hišo in potrkala na vrata delovne sobe. Župnik je sedel pri oknu in gledal ven. Zdaj se je ozrl in opazil med vrati — sredi noči — gospo Hage, svojo bodočo taščo, visoko spodrecano, zardelo in s smehljajem na ustnah, ki bi utegnil pomeniti prav tako vabilo na družaben večer kakor naznanilo kake žalostne vesti.

»Ali se je kaj zgodilo?« je vprašal župnik in vstal.

»Ne, nikakor ne,« je jecljala gospa Hage, »to se pravi, pač, veliko se je zgodilo, nobena smrt ali kaj

podobnega, ampak hudo je pa vseeno dovolj.« Besede so se ji zmedle. Šele zdaj, ko je pogledala župnika, njegov rumenkasti obraz s sinjimi očmi, katerih luč se je menjavala v strahu in strasti, šele sedaj ji je postalo jasno, da je bil vendar tudi on človek, da je bilo zanj to smrtno resno in da je vse to pomenilo več kakor preprosto odpoved kakega povabila.

»Ali smem sestiti?« je vprašala onemogla in že sedla.

»Seveda mora biti resna stvar,« je rekel župnik počasi, »da prihajate ob tej pozni uri.«

»Ob tej uri? Koliko pa je ura?«

»Pol ene.«

Gospa Hage se je obupno ozrla naokrog, kakor da bi mogla pod stropom ali na stenah najti izhod. »Da, nekaj zelo resnega je. Moj Bog, dà, zdaj šele tako prav vidim, k a k o resno je. Med vami in Karlo ne more biti zaroke.«

»Kaj si nisem mislil, da je to!« Župnik je trdo vtaknil obe roki v žepe in začel hoditi sem ter tja, vmes pa je zdaj pa zdaj ošinil gospo Hage s hudim pogledom. »Ali vas je vaša hči prosila, da pojdite semkaj?« je vprašal nazadnje.

»Ona ve, da sem šla.«

»Tega ne vprašam. Ali vas je prosila za to? Ali prihajate po njenem naročilu?«

Gospa Hage ga je pogledala s široko razprtimi očmi. Kaj je bila zdaj resnica in kaj ne?

»Dà,« je rekla potem nenadoma zelo odločno.

Župnik se je ustavil in se naslonil na steno.

»Ali ste jo k temu prisilili?« je vprašal grozeče.

»To je neumno vprašanje, dandanes.«

»Potem torej ni boljša kakor vlačuga.« Župnik tega ni rekel jezno, ampak začudeno.

»Kaj pa govorite, ali vas ni sram?« je ogorčeno planila gospa Hage.

Župnik ni takoj odgovoril, marveč je začel zopet nemirno begati sem ter tja. Slednjič se je ustavil.

»Vprašam, če je vlačuga,« je rekel, in zdaj ni bilo nobene osuplosti več v njegovem glasu. »Večer za večerom se je sestajala z menoj. Ali mi hočete morda natvesti, da ni vedela, zakaj sem jo prosil za to, da ni opazila, da sem jo ljubil? In ali se mi ni vsakokrat bolj približala, do nocojšnjega večera? Ali je vlačuga, vprašam še enkrat?«

Gospo Hage je minil srd, žalostno ga je pogledala.

»Bog vam odpusti, gospod župnik, da imate tako malo razumevanja. Otrok niti ni mislil na v a s. Gotovo je nočem zagovarjati, palico bi bila zaslužila, toda toliko trpi zaradi tiste nesrečne ljubezni; tedaj človek dostikrat ne ve, kaj dela, dokler se ne zavrže.

»Zavrže!« Župnik je rekel to z rezkim glasom. »Zavrže,« je ponavljal čisto tiho, »ne, morda človek ne ve —.«

Gospa Hage je planila kvišku; tako se je bila prestrašila tega, kar je bila rekla, da se ji je zdelo, da se vsa soba z njo in župnikom vred vrti. »Ljubi župnik, čisto napačno me razumete, saj nisem mislila na vas, ko sem rekla, da bi se utegnila zavreči. Reči hočem, da se človek zavrže v neresničnem čustvu, to stori vsaka, ki se zveže z možem, katerega ne ljubi. Bog me obvaruj, ne umejte me napačno, saj bi mi bili najbolj spoštovanja vreden zet na svetu,« je zaklicala obupno.

Župnik se je kratko zasmel. »Tisočkrat hvala — toda, prosim, prihranite si to.« Znova je hodil sem ter ja, se iznenada ustavil in rekel proseče: »Kaj imate proti meni? Ali to, da sem kmetski sin? Toda saj sem vendar tudi župnik. To pač ne more biti še vedno moj stari boj proti uradništvu, kar mi oponašate. In jaz ljubim vašo hčer, dober bom z njo, to vam obljubljam, kakor mi Bog pomaga.«

Gospa Hage je zelo prebledela. »Nič od vsega tega ni, kar pravite. Vse to ni nobena ovira, oh, če ne bi bilo nič drugega nego to! Ampak Karla vas ven-

dar ne ljubi, ravnala je v obupu. Gotovo je nočem braniti, toda zdaj je v resnici obupana. Saj sem vendar njena mati in jo imam rada.«

»Toda rad jo imam i jaz.«

To je rekel tako tiho, da so gospe Hage solze zalile oči. »Zdaj razumem vse; če bi bila prej spoznala, pač ne bi bila imela poguma, da bi prišla semkaj. Toda zdaj sem prišla, hvala Bogu, tako reciva oba, kajti kakšna nesreča bi bila mogla nastati. Karla vas ne ljubi, nikakor ne, samo obupana je pač.«

Župnik je sklonil glavo.

»Toda ali ne bi mogli poizkusiti? Obljubim vam: kakor hitro opazim, da sama noče, da se me boji, da me ne more vzljubiti — potem jo odvežem obljube. Obljubljam vam, slišite? Dajte, da sam govorim z njo. Ali je prošnja nenaravna?«

»Ne, ne, tako naravna je, kakor le katera, kljub temu se ne bo zgodilo z mojim dovoljenjem. Zakaj ne vem, kakšno moč bi utegnili imeti v kakem trenutku nad njo, in vi ne veste, kako obupana je. Pošljem jo zdoma.«

»Zdoma?« Župnik si je segel z roko v lase in naglo dihal. »Vse naj bo torej pri kraju?«

»Vse je pri kraju.«

Strmel je predse, medel in beden. »Samo enkrat je bilo,« je šepetal. Potem je zopet obe roki vtaknil v žepe in šel po sobi. Dokler se ni v nekem kotu ustavil, vzel knjigo, listal po njej, jo zopet odložil, stopil k pisalniku, vzela v roke škarje in kos papirja. Mračno je pogledal gospo Hage.

»Prekleti in oholi svojati pripadate,« je dejal tiho in sovražno. »Da sem letal z njo okrog po cestah, za to sem ji bil dovolj dober, ker sem dobro mislil o njej. Toda ni bila boljša od počestnih vlačug, ki stojijo pod svetilko na vogalu in čakajo. Za to naj bi bil dovolj dober — za to, česar se niti izgovoriti ne upam.« Stopil je h gospé Hage: »Šesto zapoved je mogoče na ta ali oni način prelomiti.«

Gospa Hage ga je pogledala v oči, postala je hladna in čisto mirna. Z naglo kretnjo je privzdignila krilo in odšla, ne da bi kaj odgovorila.

Naglo je stopala čez župnikovo njivo, ko pa je dospela do mreže, ki je obdajala sodnijska polja, jo je obšla taka utrujenost, da je morala sestiti na moker kamen. Ozrla se je proti nebu, bilo je temno, toda med oblaki so žarele zvezde.

Sklenila je roke, zroč proti nebu. Moj Bog, ali je je bilo pa tudi v resnici prav, kar je storila? Kako more človek prav za prav vedeti, če dela prav? Govorjenje o glasu vesti je čisto lepo, toda v veliki težavi nikdar ne pomaga; tu more samo življenje pokazati, kaj je prav. Ampak neprijeten človek je vendarle — ne, zdaj je pa že čisto premočena, domov mora.

Nekdo je stal na vrtnih stopnicah. »Ali si ti, Ivan?« je vprašala.

»No, mati,« — Ivan ji je šel par korakov nasproti — »kako se pa držiš, ali je bilo tako hudo?«

»Ivan, ali pa je bilo zares prav, kar sem storila?«

»Ne, mati, po tem me ne vprašaj. Ne vem, kaj sme mati storiti za svojega otroka — koliko sme storiti.«

»Hvala Bogu, potem vem j a z. Na vsak način storim,« je odvrnila gospa Hage glasno in šla gori h Karli.

Karla je sedela na robu postelje.

»Ne, otrok, najprej v posteljo,« je zaklicala gospa Hage. »Ko boš notri, ti povem vse.« In ko je ležala Karla pod odejo, je rekla: »Da, otrok, zdaj je prestano, govorila sem z župnikom.«

Karla si je zakrila obraz.

»Kaj je rekel, mati?«

»Kaj je rekel,« gospa Hage je gledala skozi okno, »kaj je rekel —« in vse župnikove besede so se strnile v njenem spominu v eni sami besedi »vla-

čuga«. »No, da,« je rekla in se sunkoma zbrala, »seveda mu je bilo hudo, prizadela si mu veliko bol, dekle, in se hudo pregrešila. Sicer se pa ni hudoval, vrl mož je, razumel te je in ti odpušča. Prosil me je, naj te pozdravim — oh ne, tega pač ni storil, kaj neki govorim, ampak z bridkostjo in dobroto misli nate. — Eh, to ni nič zame, da tule sedim in pripovedujem. Sramuj se, otrok, in bodi vesela, da je prestano, in spi zdaj... Da ne bi mogla spati? Nezmisel! Nekoliko vročična si pa res, dam ti malo očetovega broma, le čakaj.« Gospa Hage se je poprstih splazila v spalnico, vzela sodnikovo zdravilo, dala Karli nekoliko bromkalija in trdno zatlačila odejo krog nje.

»O tem zdaj ne govoriva več. Morebiti kak drug dan. In potem začnemo življenje zopet znova. Ti moj ljubi Bog, tako je pač. Smrt in srčna bol. Svoje, ki jih ljubimo, moramo žrtvovati, neumnosti počenjamo in slaba dejanja — potem pa moramo vsakikrat življenje vedno znova začeti.« —

Gospa Hage je še dolgo sedela ob Karlini postelji, ko je bila ta že davno zaspala in se je jelo diniti, dokler je niso začele boleti noge in hrbet. Poln nežnosti in skrbi ji je počival pogled na otroku, čutila se je iznenada tako staro. Nič več ne morem, si je mislila, zdaj bi mi tudi sami dobro delo nekoliko miru, nič več ne morem nositi vseh njihovih stisk, in oči so ji zalile solze. Oh, ljubi Bog, moji otroci, pustiti jih moram na cedilu, nič več ne morem namesto njih prenašati.

Sodnik in Ivan sta bila skupaj gori v hribih na cestnem ogledu s cenilci, kmeti domačega okraja. Na sodnikovo vprašanje, če nameravajo cesto preložiti tja, kjer ima on svojo hišico, so izjavili, da o tem ni nobenega govora, proga bi postala daljša in dražja. Ne, za to ni nobene nevarnosti, so trdili. In ko je sodnik pristavil, da bo cesto tudi po inženjerjevem mnenju na oni strani lažje delati, so cenilci drug drugemu pokimali in menili, da je res tako, da uradni inženjer pač razume take stvari, in sodnik naj bo čisto miren zaradi svoje kočice. In širokoustili so se, da se na ta način prihranijo tudi stroški za razlastitev kočice, kar je kajpak le koristno.

Ko pa je prišlo do odločitve, so vsi kmetje glasovali za to, da naj gre pot po tisti strani vode, kjer je stala kočica, ki da se mora brezpogojno podreti, ker ni prostora, da bi jo prestavili. »To je torej plačilo za delo mnogih let med temi ljudmi!« Sodnik se je medlo smehljal; bilo je dan po glasovanju, ko sta z Ivanom zunaj lovila ribe.

»Ne smeš se več jeziti zaradi tega, oče,« je tolažil Ivan, »postavimo pač drugo hišico.«

Sodnik ni odgovoril, sedel je in gledal po sivi vodi in nizkih gričih. Tu je imel toliko let svoje zavetje, svoje edino pribežališče, kjer se je čutil srečnega in domačega. Tu je bil še vedno našel nekoliko svoje mladostne brezskrbnosti, ki mu jo je bilo življenje z vsemi svojimi neprijetnostmi uropalo.

»Ne, Ivan,« je rekel, »tu sem končal. Prestar sem, da bi še s čim novim začel. Kmalu nastopim pač tudi veliko potovanje, s katerega ni povratka. Dà, dà, tako je. Le veslaj zdaj k bregu.«

Ivan je počasi veslal le-tja. Sodnik je sedel zamišljen in strmel na malo hišico na bregu. Bila je le

nizka, preprosta lesena koč, po niti te mu niso mogli privoščiti.

»Da, tako nas sovražijo,« je dejal Ivan in sledil očetovim mislim.

Sodnik je pokimal.

»Dà, tako. Za vsako ceno se nas hočejo znebiti, spraviti nas hočejo tudi iz hribov. Vidijo, kako se jih oklepamo, a nič tegà, kar nam je ljubo, ne smemo obdržati. Dà, dà, tako je.«

Potegnila sta čoln na suho in šla v koč, toda sodnik se je hotel takoj vrniti. Ko sta porinila zapah in zaklenila vrata, je še malo postal in se ozrl na hišico. Potem je položil roko na leseno steno.

»To vidim zdaj pač zadnjikrat,« je rekel, se hitro obrnil in šel s težkimi koraki proti gorski kmetiji, kjer sta bila spravila konja. —

Prišla sta pozno domov. Rosilo je. Gospa Hage jima je prišla na dvorišču nasproti in ju sprejela s prižgano svetilnico, vse je bilo že jako jesensko.

O koči niso več govorili, šele ko je odšel sodnik k počitku, je gospo Hage premagala žalost in je začela glasno jadikovati. Ni bila izmed tistih, ki se lahkega srca čemu odpovedo. Saj to prav za prav ni bila nobena velika reč, toda če je prinašalo življenje na stare dni same zoprnosti, niti iskricice veselja, potem je bila njena moč pri kraju. Bila je pač prestara.

Ivan je hodil po sobi, kakor je bila njegova navada, in preudarjal, če bi se stara dva morda vendarle še mogla s čim razveseliti. Pogledal je svojo mater, kako je sedela od žalosti sključena v dve gubé, šel k njej in jo prijel za obe roki.

»Mati,« je dejala in glas mu je drhtel, »ali se nisi prav nič čudila pismom, ki sem jih prejemal ves čas, odkar sem doma?«

Gospa Hage je oživela.

»Pa še kako sem se čudila, Ivan! Toda vprašati te človek ne mara. Ali ni bila ženska pisava?«

»Ljuba majčica moja — zaročil sem se!«

»Zaročil! In to poveš šele zdaj.« Gospa Hage je začela jokati.

»A zdaj ne smeš jokati, mati.«

»Pač, jokati h o č e m, kolikor me je volja,« je odvrnila gospa Hage svojeglavno.

»Dà, dà, mati,« se je smejal Ivan, »ona je — ona je — tisočkrat predobra zame.« To je rekel ves ganjen in skočil kvišku. »Ona je vse, kar jaz nisem, sveža, mlada, močna in zdrava. In potem, potem je tako nepopisno zala.«

»Ivan!« Gospa Hage je sedela s sklenjenimi rokami. »Tako čudno te je videti zaljubljenega. To se mi to poletje ni sanjalo.«

»Zaljubljenega!« Ivan je osupnil. »Zaljubljenega — ali je to tako čudno? Ah, da, bo že res. Ampak, mati, razumela boš,« je dejal vneto, »tako nepojmljivo je, ona je luč in sonce in poletje. A tako mi je, kakor bi se pred njo umikal, sonce me slepi, mati, pa bežim zopet v senco. Mati — ti me vendar razumeš — ali misliš, da morem osrečiti čisto mladega dekleta?«

»Bog ve,« se je zasmejala gospa Hage, »če bi bila mlado dekle, bi te vzela rajši danes ko jutri!«

»Da — ti, mati,« je žalostno menil Ivan.

»Neumnost, fant. Mučimo se s preudarjanjem in skrbmi in smo tako oprezni, da je od sile. Ampak zdaj se veselimo! In jaz, jaz nehvaležna stvar, sem še pravkar rekla, da ni nobenega veselja več, in vendar so —.«

»Kam pa greš, mati?«

»Po časo vina grem, da trčim s teboj in ti želim srečo. In potem hočem piti tudi — na njeno zdravje.« Hitela je v kuhinjo, Ivan ji je sledil. V kuhinji je bila čudna soparica; okna na dvorišče so modrikasto blestela. Gospa Hage je našla steklenico in časo, in ostala sta zunaj.

»Zdaj mi pa pripoveduj, moj fant.« Sedla sta skupaj na kuhinjsko klop, in Ivan je pripovedoval.

»Jaz sem bila že davno obupala nad teboj,« je kramljala gospa Hage. »Saj si se bil pa tudi že navzel docela samskih navad. Bog jo blagoslovi — še to noč ji pišem. Toda zakaj je nisi takoj privedel s seboj? Ali ima res enajst bratov in sestra? Boš videl, to je v rodu — no dà,« gospa Hage se je skrivnostno smehljala, »oh ti ljubi Bog, kakšno veselje,« je vsa srečna zavzdihnila. —

Ko je gospa Hage spodaj v izbi pisala pismo, je Ivan še dolgo sedel gori v svoji sobi. Videl je vzhajati sonce izza gora in hladni jutranji veter je napolnil mali, beli prostor.

Dà, zakaj prav za prav ni bil tega materi že prej povedal in zakaj ravno nocoj? Ali je bilo pri njem vse samo slučaj? Ali pa je bil imel kako skrito misel, ali še ni bil imel poguma? Ali ga je moralo življenje vedno šele dregniti?

Toda sedaj, ko je sedel tu, v tej noči, se je v njegovem srcu zlivalo hrepenenje. Ali je prej to hrepenenje dušil le kakor sladko skrivnost? Zdaj je bilo skoraj neznosno, zdelo se mu je, da mora Terezijo poklicati semkaj, to noč bi ga slišala, dà, zdaj se je zbudila, se dvignila v postelji in zašepetala njegovo ime, bela v svoji beli postelji. Bog nebeški, kako naj neki še prestane brez nje, dneve, ure, en sam trenotek. —

V prvi jutranji zori je dirjal po cesti sem in tja, dokler se ni, mnogo prezgodaj, prerinil na brzojavni urad in z naporom vsega svojega dostojanstva pripravil malo telegrafistinjo do tega, da je storila vse, kar je želel. Prestrašena se je ozirala okrog sebe: kako strašen človek je bil vendar ta veliki gospod z iskrečimi se očmi!

In Ivan je oddal na Terezijo brzojavko: Ali more biti poroka takoj, ko se vrnem?

Vsa hiša je oživila ob novici Ivanove zaroke. Sodnik je hodil ganjen in težko sopeč po izbah, uradu

in vrtu. Če je prišel mimo Ivana, ga je prijel za laket in zamrmral z glasom, ki naj bi zvenel ironično: »rod plemenitih nikdar ne izumre«, in Ivan se je skoroda čutil kakor kdo, ki vodi potapljaajočo se ladjo skozi vihar in neprilike v pristan.

Kakor hitro je Karla opazila, da se zbira družina na majhne, živahne sestanke, je pobegnila ven na prostor ob prapornem drogu, kjer so običajno igrali kroglet, kadar so imeli poleti goste — v starih časih. V starih, starih časih.

Tu je stala velika breza. Karla je sedla, se naslonila s hrbtom nanjo in strmela s široko odprtimi očmi predse.

Ko je tako sedela, ji je bilo, kakor bi prihajale misli iz daljne dalje, kakor da bi jih mogla videti kot barve v zraku, nekatere rdeče, nekatere težko sive, druge črne, vse pa so jo iskale. In počasi, počasi kakor težka reka so tekale misli skozi njo, dokler ni iznenada vzplaval en sam bolesten spomin in ji prebodel srca. Potem je vse prenehalo v njej, samo ta bolečina je ostala.

Pogledala je po rebri — kamenit, slabo negovan travnik, redka trava in mnogo zvončic. Ko so bili še otroci, so se hodili po rebri trkljat, dokler se niso gora in reka in drevje vrtili v pisanih barvah.

Ko so bili še otroci!

Zdaj je bilo vse tako bolešno končano. Čas izleči vse rane, in mlada si še, je bila rekla mati. A zdelo se ji je, da to niti ni rana, nikaka prava boleča rana, ki bi se dala zaceliti. Čutila se je samo do dna prazno v duši, in potem ta gnus, ki se ga ni mogla otresti.

Kaj bo zdaj prišlo, je pač vedela, čeprav od ostalih tega nihče ni videl. Ovenela bo, saj je mislila, da že čuti, kako ocveta; motrila je svoje roke in se čudila, da so še mehke in bele kakor sicer. Kajti zdelo se ji je, kakor bi izginjalo tudi njeno telo.

Mršavo in borno je bilo tudi v njej, čutila ni nobenega hrepenenja, nobenih želja.

Samo ena želja je živela v njej, ena majhna volja: nihče naj je ne pomiluje. Sočuvstvovanje naj si le prihranijo zase; oh, kako je sovražila ta sočutni, srčno dobri zvok v njihovih glasovih! A njeni se bodo že naučili, puščati jo v miru.

Tisti prvi večer z materjo se je bila izpozabila, to je bilo bedasto. Saj bi bila župnika lahko vzela ali ga pa tudi ravno tako lahko pustila; zanjo je bilo pač najbolje, da ostane sama.

Če bi bila le že proč od tu, kjer so si bili vsi drug drugemu tako blizu in so vsako majhno žalost in vsako veselje takoj opazili. Le daleč proč, nekam, kjer je toliko ljudi, da drug o drugem ničesar ne vedo, tam bo že zopet našla svoj mir in se znala otresti ljudi. Ampak tukaj, tukaj je bilo preveč spominov. Vse, vse jo je spominjalo. —

Tisti večer, ko naj bi bila Ivan in Karla odpoštovala, jima je prinesla mati še ribeza in malin. »Prav kakor včasih, ko so bile šolske počitnice pri kraju,« je dejal Ivan, »vedno si imela še zvrhan krožnik jagod za nas. To jo pomenilo: avgust je tu.«

Gospa Hage se je smehljala; bila je nekoliko bleda in ni mogla mirovati. Misliti je morala na samotno jesen in zimo.

»Eno mi obljubi, Ivan,« je rekla: »če bi se kakoli pripetilo, da bi zaradi očeta ne mogla na tvojo svatbo, je zaradi tega ne smeš odložiti. Da, da, stara sva, zelo stara, ampak otroci tega ne vidite, dokler ne potrka smrt.«

Voz se je pripeljal pred hišo, zunaj je bilo jesensko temno, drevje je zamolklo šumelo, in po nebu so se podili črni oblaki.

»Zbogom, moj ljubi fant, in pozdravi!« — gospé Hage se je obraz spačil — »misli včasih tudi name, ki bom dolge, dolge zimske večere tu sama ždela.« Potem se je obrnila h Karli, njene roke so drhte iskale

hčerine. »Dete, dete,« je šepetala, »vse je bilo le v tvoj prid.«

»Zbogom, mati!« Karla je stala visoko vzravnanana, bleda kakor zid.

Potem sta oba, Ivan in Karla, stopila na voz, Ana Zofija ju je spremljala, in Ole je vozil.

Ivan je še enkrat iztegnil roko, mati in oče sta stala tesno naslonjena drug na drugega, žarek luči iz kuhinjskega okna ju je obseval.

»Zbogom, zbogom — poženi zdaj, Ole, poženi,« je zaklical Ivan.

Korakoma je šlo prek dvorišča in še nekaj časa, dokler se konj na razmočeni cesti ni znašel. Še enkrat se je Ivan ozrl na nizko, modro belo hišo z redkimi razsvetljenimi okni, na oba starca v svitu luči, na dvorišče in plot.

Zdaj je pognal Ole konja v dir.

Na pristajnem mostu je bilo temačno in polno ljudi; previdno je vozil Ole po malem klancu nizdol. Parnik se je zdel v somraku ogromen, dim se je belo odražal od črne stene ladjeⁿ in temnega fjorda.

Vsi so molče stali na krovu. Bilo je strupeno mraz in zeblo jih je.

Tedaj je prvič pozvonilo.

»Da, tak pa zbogom — oba!« Ole jima je podal roko.

Šla sta z Ano Zofijo po ladijski brvi nizdol, Ole spredaj, Ana Zofija za njim. Ivan je gledal za njima. Misliti je moral na Terezijo: kako bi se bila zdaj obesila nanj, če bi bila onadva namesto teh dveh.

Počasi se je odmikala ladja od mostu, za trenotek je oblila luč mnogo obrazov, potem se je ladja zasukala in most je ležal zopet v slabotnem svitu svetilk. Za trenotek se je zopet pokazal Olejev obraz, potem ni bilo videti ničesar drugega več ko temni fjord in črne gore. Veter je bril prek krova.

»Pojdi, greva rajši malo bolj v zavetje, Karla,«

— Ivan ji je položil roko okrog ramen — in bodi pogumna, otrok.«

Rahlo se mu je izvila iz objema, njen obraz je bil zdaj samo še bleda lisa v temi.

»Ah dà,« je rekel Ivan z dolgim vzdihom, »uboga stara dva tu notri. Mi otroci jima življenja v resnici ne lajšamo. Pojdi zdaj.«

S polno paro je vozila ladja iz fjorda. Med vrvmi je tenko zavijalo.

Bergenski vlak je imel eno uro zamude, ker je bila na progi počila tračnica. Šele pozno ponoči je dospel v Kristianijo, a potem vendarle prej, nego so bili pričakovali. Na peronu je bilo vse prazno, nikogar ni bilo, ki bi sprejel Ivana in Karlo. Polmrtva od utrujenosti in dolgega časa sta se opotekala z vlaka, si najela avto in se odpeljala v njegovo stanovanje.

Iz prednje sobe in Hagejeve izbe se je svetila luč, toda gori pri Bisgaardovih je bilo vse temno. Torej so se bili naveličali čakati name, si je mislil Hage.

Tiho sta stopila v hišo. Najprej je pogledal v jedilnico, kjer je bila miza pogrnjena. Potem je šel v svojo sobo, kako domača mu je bila tukaj vsaka stvar. V poltemi je stopil korak naprej, tedaj jo je zagledal.

Zavita v šal je Terezija sključena ležala v njegovem velikem stolu. Dolgo je bila čula in čakala, slednjič pa je bila zaspala.

Karla je zaprla vrata v jedilnico, Ivan je bil sam in je stal nepremično, kakor zatopljen v pobožnost.

Kako zala je bila vendar! In tako dolgo je bila sedela tu in čakala nanj, da je zaspala. Zdelo se mu je kakor v knjigi s podobami.

Previdno je stopil k njej. Roka ji je počivala na naslonjalu, prijel jo je in jo poljubil.

Tedaj se je Terezija prebudila, odprla je samo eno oko in ga pogledala, si potem pogladila lase iz obraza in poizkušala vstati.

»Ivan! Kako grdo, da sem zaspala,« je rekla, stegnila obe roki in ga potegnila k sebi. —

Če je Ivan v poznejšem življenju mislil na prve tedne po svoji vrnitvi, se je spominjal le velike zmešnjave. Ko je bil brzojavil, da se poročita, kakor

hitro se vrne, se mu niti sanjalo ni, kakšne sile bo s tem razgibal, kakšna čuvstva bo izzval. Svatba, to je pomenilo za Ivana samo nekaj minut na občinskem uradu, za Terezijo pa cerkev, poročno obleko, sorodnike in prijatelje, napitnice, petje in kolače. Hotela je imeti pošteno cerkveno poroko in se ni marala dati odpraviti le z dolgočasnim mestnim upravnikom. »Zdaj te tako malo vidim,« je potožil Ivan. — »Sam si kriv, ali meniš, da se svatba kar sama naredi?« se je zasmejala, »kesneje me boš zadosti videl.«

Zdelo se je, kakor da vse stoji na glavi, tudi njegovo lastno stanovanje, kjer naj bi mlada zakonca prvi čas stanovala. »Prvi čas,« je vprašal Ivan, in zdaj so mu oči v resnici plamenele. »Tu bom stanoval do svoje smrti.« — »O tem ne more biti govora,« je resno rekla Terezija, »veš, da te ne maram imeti sredi vse te družinske ciganije.« Tako Ivanu ni preostalo drugega, kakor najeti veliko stanovanje, nekaj grozno vsakdanjega, toda Terezija je bila vsa očarana, on pa si je mislil, da mora biti življenje v takem stanovanju neznosno.

»Ali imaš že prav za prav poročne priče?« ga je vprašala. — »Poročne priče? Kaj bi z njimi?« Terezija se je zasmejala. »Ne pozabi tudi, prosim, da je desna stran prava.« Strmel je vanjo, ne da bi jo razumel. »Pred oltarjem, mislim.« »Nočem pred oltar,« je dejal slovesno. — »Pač, če se hočeš poročiti z menoj,« se je smejala, da je donelo po vsej hiši. A Ivan je hitro vzel klobuk in odšel, da bi obiskal Karlo, ki je stanovala v nekem pensionu. — »Še umore me s to svatbo,« je tožil. — »Saj se pa tudi poročiš s celo menažerijo,« ga je zavrnila Karla. Zdaj se je čutil užaljenega, vzel zopet klobuk in se vrnil k Tereziji, kjer je bilo slišati vsaj smeh, čeprav dostikrat na njegov račun.

Če je imel v vsem tem vrvežu urico zase, so se njegove misli ukvarjale s Karlo: kaj se neki godi z njo? Dobila je na njegovem oddelku dobro službo,

stanovala je v dobrem pensionu, s Terezijo sta se izvrstno razumeli, in kljub temu! V Karlin glas je prišlo nekaj novega, kakor da bi bril mrzel, tenak veter skozenj. Kaj je neki z njo, kje je ostala njena mladost? Sedel je in premišljeval o tem, ko je privihrala v sobo Terezija in vprašala, koga od svoje družine namerava povabiti na svatbo.

»Očeta in mater, moji sestri in mojega svaka Oleja,« je odgovoril.

»Ti ljubi Bog, kakšna klavrna družina! Mislim seve, kako malo vas je. Ali ne moreš iztakniti še nekaj stricev in tet?«

»Ne, hvala Bogu.«

»Potem je še dobro, da ti v tem prinesem pošteno doto. V cerkev pride množica ljudi, da bi te videli.«

»Hudiča vendar,« je jezno zavpil Ivan, »sem pa zares že prestar, da bi me razstavili kakor norca!«

»Čemu pa to,« ga je mirno zavrnila in mu razkuštrala lase, »nekaj fanta moraš pa vendarle biti, ko dobiš tako čedno, mlado ženo.« Vzela je krtačo in mu znova uredila lase. »Ne pozabi se pripraviti na napitnico, zahvaliti se moraš za nevesto.« —

Neposredno pred svatbo je prišlo veliko razočaranje. Od doma ni mogel nihče priti, teta Loviza je umrla.

»To ni bilo lepo od tete Lovize,« je rekla Terezija, »tako sem se bila veselila na taščo« — pisarili sta si bili seženj dolga pisma — »zdaj bo pa zate samotni dan,« je dodala in ga pobožala po obrazu. —

Ivan se je prebudil neko jutro zelo rano z neprijetnim občutkom, da bo moral danes igrati glavno vlogo, — in potem to, kar je bila dejala Terezija zaradi prave in napačne strani. Ovratnik mu je nagajal, da je glasno klel, dokler se ni spomnil, da gotovo ni prav, če kdo na svoj poročni dan preklinja. Doktor, njegova poročna priča, je prišel ponj. Ivan se je be-

dasto smehljaj. »Tak, zdaj sem pa jaz na vrsti,« je rekel, »oh dā, življenje ni šala.« Sedel je v cerkvi — kakor razstavljen — in videl, kako so prihajali ljudje, cela truma nališpanih ljudi, ki so mu bili vsi neznanani — kako je le mogoče, si je mislil. Med vsemi tujimi obrazi je iztaknil Karlo, smrtno blede, in ko je potem mislil na svojo mater, ga je tako prevzelo, da bi bil skoraj odšel o zakristijo, da bi se zbral. Namesto tega je začel glasno govoriti s svojo poročno pričo, z doktorjem, a je slišal svoje lastne preglasne besede, se prekinil sredi stavka in umolknil kakor grob. In zdajci je kakor v šumu daljnega studenca videl prihajati po cerkvi Terezijo, smehljajočo se, vendar resno, lepo, in neresnično oddaljeno, a je vendar šla proti njemu. Stisnil je doktorjevo roko, in ta je zagodrnjal: »Le mirno, čudo zala je,« potem je s težkim vzdihom sedel ob njeno stran. Nasmehnila se je in mu pokimala, on pa je strmel vanjo smrtno resno. Zdaj sta stala pred oltarjem, župnik jima je dal znamenje, naj poklekmeta, in zdajci se je spomnil, da ga je bila Terezija opominjala, naj med klečanjem nog ne obrača naznotraj; kmalu bi se bil zaradi tega ozrl nazaj.

Kmalu nato sta sedela skupaj v vozu, stiskal ji je roko, a bilo mu je nemogoče, da bi se otresel toge resnobe. Slovesna pa je ta stvar zares, je dejal sam pri sebi. A Bog vedi, če je tako resno.

V majhnih prostorih pri Bisgaardovih je vse mrgolelo ljudi, nešteti člani družine so mu stisnili roko. Sedel je za mizo in slišal govoriti Bisgaarda, kako je zdaj izgubil nit, pa se kmalu zopet znašel, kako ga je prevzelo ganotje in je čisto obtičal, dokler ni slednjič izgovoril nekaj besedi, nakar so se vsi dvignili s sedežev. Slišal je samega sebe govoriti dolg, lep govor, besede so se mu kar cedile z ustnic. Kakor bi bilo napisano s strojem, si je mislil, a se čutil sam zelo oddaljenega. In ves ta čas je sedela Terezija poleg njega, se smejala in kramljala, sam pa

ni mogel premagati toge resnobe. Bi le rad vedel, če si je na jasnem, da je zdaj poročena, si je mislil, to pač v resnici ni šala. Čitali so brzojavke, ki jih ni nihče poslušal; nedopovedljivo veliko ljudi je rimalo »Hage« in »drage«. Tudi od doma je dospela brzojavka, ob kateri je zadrhtel, in Terezija ga je prišla za roko. Kako le vselej ve, kaj čutim, kakor bi mi videla v dušo skozi in skozi, je mislil ganjen. Potem so peli resne in šaljive pesmi, in imeli govore. Bi le rad vedel, če pojde to ves dan tako naprej. Šel je od enega do drugega in držal v roki čašico za kavo, ki je ni izpustil, dasi se je enajst svakinj in svakov neprestano trudilo, da bi mu jo odvzeli. Slednjič se je končalo. Stal je na stopnicah s cilindrom v roki in slišal, kako se je Terezija, zdaj v potni obleki, poslavljal. Smejala se je in jokala in se mu slednjič vrgla v naročje, da jo je odvedel po stopnicah in v voz.

Občutil je rezki večerni zrak, ki je lil v voz, kakor odrešenje. Čutil je Terezijino bližino, toda kljub temu se ni predramil. Namenjena sta bila s parnikom v Kopenhagen; svatbeno potovanje, je dejal sam pri sebi, spada pač k stvari, in to ravno tedaj, ko bi imel človek najrajši mir.

»Še nikoli nisem bila na daljšem potovanju,« je rekla Terezija, ko sta stala na krovu. — »Na potovanju,« je ponovil za njo in prestrašen pogledal po sebi nizdol. — »Kaj pa je?« je vprašala. — »Oh, mislil sem, da sem še v fraku, čisto sem pozabil, da sem se bil preoblekel,« je sunkoma izpregovoril in se nekoliko zdramil.

Stala sta drug poleg drugega na krovu, luči v mestu so se lesketale in migale rdeče in rumeno v temnem morju za ladjo, vsako minuto bolj oddaljene. Veter je pihal čez krov, držati je moral klobuk, da mu ga ne bi odneslo. — »Zdaj torej zares potujeva,« je zašepetala. »Dà, zdaj potujeva,« je ponovil.

Saj je dotlej vedno rad le sam potoval. Dotlej — da, dotlej.

Zdajci mu je bilo, kakor da čuti nov zrak okrog sebe, v temi je hrumelo okoli ladje, veliki valovi so se vzpenjali ob njej. »Zdaj greva pa na potovanje,« je dejal smeje se in se dramil bolj in bolj. »Hvala Bogu, svatba je prestana — to je bil grozen dan,« je priznal iz vsega srca.

Tedaj se je zasmejala in se stisnila k njemu. »Prekrasen dan,« je odvrnila in vtaknila premrlo roko v njegov žep. Stala sta ob ograji, morje je bilo temno črno, majhen parnik je priplul mimo, dolgo in molče sta zrla za njegovimi lučmi. Položila je glavo na njegovo ramo. »Ali je bil res tako hud dan?« je zašepetala s smehljajem, ki ga ni mogel razumeti, bil je čudno nežen in nov smehljaj. »Pa saj je zdaj prestano, zdaj sva le sama zase,« in ko se je sklonil k njej, je zašepetala skoraj neslišno: »zdaj je pač tisto, potem,« segla po njegovi roki in si jo pritiskila na grudi. Tedaj se je docela zdramil.

Tihega, sivega oktobrskega dne je bila poroka Ane Zofije in Oleja. Gospa Hage je bila nameravala prav za prav prirediti veliko slavlje z vsemi ljudmi iz vasi, da bi pokazala, da hoče izkazati ženinu vso čast. Toda tedaj je umrla teta Loviza in sodnik se tudi ni počutil povsem dobro, tako so torej obhajali poroko čisto tiho. V fari je bilo nekoliko zamere, ker je poročal pomožni duhovnik zunaj iz fjorda; župnik je bil na potovanju, rekli so, da ima neke volivne govore.

Nekaj tednov po poroki se je odpravila gospa Hage na pot na Bergeim. Ko je brez sape dospela na dvorišče, je prišla Ana Zofija ravno iz hleva. Gospe Hage je postalo težko pri srcu, ko je videla svojo hčer: zdaj je morala torej delati v hlevu in na polju.

»Biti moraš nekoliko previdna, dete,« jo je opominjala, ko sta bili v izbi. »Pomisli, kako nevajena si vsega tega.«

Ana Zofija ni odgovorila in sedla k oknu. »Tu je moj prostor,« je dejala, »od tu vidim sodnijo.«

»Saj potem si moreva druga drugi pokimati,« je rekla gospa Hage in skušala biti vedra.

Mati in hči nista imeli bog ve kaj govoriti med seboj, saj tega nikoli nista bili imeli. Ana Zofija je vprašala po tem in onem v gospodinjstvu, predvsem zato, da ne bi popolnoma obmolknili, in gospa Hage je obširno odgovarjala. Vmes je opazovala hčer: dolgi, blede obraz je bil vse preveč miren, vse preveč zaprt, velike, sive oči so bile tako pametne, toda brez sledi toplote. Ti ljubi Bog, kako je neki mogoče, da mati tako malo ve o svojem otroku!

»Dà, zdaj spadaš torej tu sem,« je rekla in vzdihnila. »Če bi bila le tudi Karlo dobro omožila.«

Ana Zofija je vstala, a zopet sedla. Materine be-

sede so jo nehote ranile, trda in bleda je strmela skozi okno, in nenadoma je, ne da bi se obrnila, začela govoriti:

»Dà, dobro omožila! Odkar se spominjam, poznam ta tvoj način govorjenja. Dobro se omožiti je poglavitna stvar. Veliko si govorila z nami o samostojnih ženah, o ženah, ki delajo, in da more vsaka ponosna žena skrbeti sama zase. Toda nazadnje si vendar vedno dodala: poglavitna stvar je, da se dekleta dobro poroči. Bili so časi, mati, ko se mi je zdelo žalostno, da z vsem tem, kar si govorila, prav za prav nisi ničesar mislila; bilo je le zaradi vzgoje. Ampak potem so prišla zame leta v Kristianiji, ko sem delala v pisarni in slišala vsa druga dekleta, tudi tista, ki so govorila drugače. V najglobljem bistvu so mislile pač vse eno in isto; vse to s pisarniškim delom in samostojnostjo je bilo samo izgovor, nekaj, kar so morale, s čimer so se ponašale. Bilo je, kakor bi se sramovale, da so ženske, ki hrepene vendarle samo po enem — dobra možnost je poglavitna stvar.«

Sopla je vroče in kratko, se sklonila skozi okno, kakor bi se po nečem ozirala, in potem mirneje nadaljevala: »Ena izmed deklet v pisarni se je zaročila, ko sem bila jaz tam, z moškim, ki je bil prava gnusoba. Toda ali meniš, da ni bila vesela? Nemara zato, ker ga je imela rada in je dobila pač tistega, ki ga je ljubila? Kaj še! samo da se je rešila pisarniškega dela. Oh, mati, tako smo samostojne in si znamo pomagati, toda vzlic temu vzamemo prvega, ki nas mara, in to čim prej, da se le osvobodimo pisarniškega dela. Ko dosežemo neko starost, seveda.

Potem ste me pozvali domov, ravno v letih, ko sem se začela vpraševati, če nikogar ne bo. Bila naj bi vam v uteho v osamelosti in žalostnih časih po vsem tistem strašnem s Hagbartom, in tako sem morala doma sedeti in čakati in čutiti, kako so minevala leta. Bilo je, kakor bi mi kri počasi odtekala iz žil in bi se sušila, videla sem, kako sem postajala stara

devica, z mislimi in željami v sebi, katerih sem se vendar — krepostna in izobražena, kakor sem bila — sramovala. Ali veš, mati, to so misli in želje, ki morejo dekle pripraviti do tega, da se zavrže, da gre na cesto, zastran mene, če nima suhega in krepostnega in izobraženega razuma, ki jo zadržuje. V čem je prav za prav razloček? notranje, mislim. Bilo je dovolj mladih mož v župniji, samo zame ne. Šla sem z njimi na ples, po tvojem mnenju samo zaradi razvedrila, saj smo imeli tu tako malo zabav, — a ne, zato, da sem se čutila kedaj v moškem objemu.

Potem je prišel Ole. Ali bolje, saj veš, bil je zmerom tu. In v meni je polagoma oživel misel: rajši vzamem Oleja kakor pa ostanem sama, čeravno se moram ponižati in postati kmetica. In potem — potem sem vzela Oleja.«

Plameneča rdečica ji je spreletela obraz, kakor bi se nečesa spomnila. Z obema rokama si je zakrila obraz.

»Dà,« je nadaljevala in skušala dati svojemu glasu jasen zvok, »tedaj sem vzela Oleja. In vi ste bili vsi vkup dobri in prijazni, toda dobro sem opazila, kako ste me pomilovali, ker bom postala kmetica v majhnih razmerah. In čeprav sem imela Oleja na neki način — to moram resnici na ljubo povedati — rada, ker je pač tak, kakršen je, sem sama mislila istotako: kmetica v majhnih in težavnih razmerah. Na to pa nisem pomislila, če nisem nasproti njemu krivično ravnala. Saj se mu zgodi po volji, sem menila.«

In zopet je skrila obraz v dlaneh.

»Zgodilo se mu je, kakor je hotel, in bili ste tako obzirni, samo da ne bi ničesar opazil. Toda ali ne mislite, da ima tudi on živce, čeprav je samo kmet? J a z vem, kolikokrat je stal pred vrati v strahu in bojazni, preden si je upal v vso to prijaznost. Videla sem, da ga je zbadalo kakor s šivankami, če

je moral iti pri nas skozi sobo, vi ste pa sedeli tam in se delali, kakor da niste opazili, kako je bil neokreten. Tudi jaz. Toda iz vsega tega je zraslo vendarle nekaj novega. Začela sem Oleja zares imeti rada, in še preden sem se tega naučila, sem čutila, kaj se pravi, če nas kdo ljubi; to sem občutila prvičkrat v vseh letih svojega življenja.

In zdaj, ko sem z njim poročena, mislim, da razumem, kaj imava skupnega, kaj naju veže. Samo preproste stvari so to, primitivne stvari, kakor to imenujejo. In zdaj vidim, da si imela vendarle prav, mati: poglobitna stvar je, da je ženska dobro omožena. Toda če sem že njegova, hočem biti vsa njegova. Ali me razumeš, mati?«

»Dà, — moj ljubi otrok, tako zelo te razumem.«

»Oh ne, mati, mislim, da me vendarle ne razumeš. Ampak to sem hotela reči: zdaj sem gospodinja na Bergeimu in hočem biti popolnoma, pa naj bi se morala tudi do smrti mučiti. Zaradi sebe same. Nočem, da bi moral Ole misliti, da je napačno izbral, in da bi moral vedno imeti ozire, ker sem prišla k njemu z belejšimi rokami, kakor jih more kmetija trpeti. Ole naj ne ima občutka: ona je iz odličnejšega rodu, kaj poreče njena družina. Če me hočeš še imeti za hčer, potem pomisli, da je kmetica na Bergeimu, ki nima časa, da bi se tako odlično in dobro oblačila in svoje roke tako nežno in mehko negovala, kar si vedno toliko cenila. In moji otroci naj bodo nekoč kmetski otroci na majhni kmetiji. Ole naj jih nikdar ne smatra za drugačne, vedno naj ima ženo in otroke, ki so res njegovi. Kajti zdaj v resnici mislim, da ga imam rada.«

Gospa Hage je pogledala hčer — s stisnjenimi ustnicami in majhnim, tenkim, prijaznim smehljajem — pogledala je hčer, ki je sedela tu, nekoliko prenapeta in gostobesedna, ker je menila, da je mati ne razume.

Hm — ta gostobesednost zaradi vseh teh težav

in vsega novega, kar je doživela v srcu, morda se celo že kaj obeta — pač, gospa Hage je menila, da je razumela. Ampak tukaj je bilo najbolje, če se na-
pravi docela ravnodušno.

»Vse to sem ti povedala samo zato, mati, da si boš na jasnem, kako bo razdalja med Bergeimom in sodnijo velika,« je zaključila Ana Zofija. »Pridi in obišči nas, če hočeš vsak dan, a ne pričakuj, da bi jaz prepogosto hodila doli, za to nimam časa, in ne maram, da bi Ole mislil, da se mi toži po domu... Ah slišiš,« je dostavila tiho, »zdaj prihaja domov, ali slišiš, kako poje? Nепrestano si tiho popeva: zjutraj, ko vstane, ko gre na delo, ko se vrača domov. Tak je.«

Gospa Hage je vstala.

»To je dobro, otrok,« je dejala nekoliko suho, »glej samo, da bosta skupaj pela. Pozdravi Oleja in dobro se imej, pridem zopet, kadar bom imela čas.« —

Počasi je šla gospa Hage po strmi rebri nizdol, pri vsakem koraku so ji hotela kolena odpovedati. Bilo ji je težko in žalostno pri srcu. Nekoliko hvaležnosti bi ji bilo kedaj tudi dobro delo, nekoliko toplote, ne same besede. A naenkrat je bila drugih misli — ti ljubi Bog, prav tako prenapeto in okorno bi bila bržčas stvar prijela tudi jaz. Saj utegne biti dovolj težko za Ano Zofijo, njeni medeni tedni niso bili ravno rožnati, gotovo da ne, toda predrugáčilo se bo, kakor hitro pridejo otroci, pa najsi tudi vsakdanje delo ostane isto.

Pri večerji je pripovedovala gospa Hage, kako lepo je našla vse na Bergeimu, samo srečo in veselje — dà.

Sodnik jo je resno pogledal. Če je bila tako gostobesedna in če je rabila tako krepke besede, je bilo prav gotovo marsikaj, kar ni bilo dobro. Nekajkrat je težko zasopel skozi nos; to je poznala in umolknila. Čez čas je pa rekla otožno: »Da, zdaj

sva torej midva starca sama preostala.« In ko je bil odšel k počitku, je premišljevala, da bi ji bil pač mogel stisniti roko ali jo pogladiti po laseh, ko je bila rekla, kako zapuščena sta sedaj. En sam topel pogled, pa bi ji bilo lažje.

Kakor navadno je dolgo bedela pri delu in prisluškovala ven v črno jesensko noč, in kakor vedno so vstajale v njeni duši vse menjajoče se slike njenega življenja. Toda danes jih je pustila, da so šle mimo, nebrižne in blede; bila je preutrujena in prečemerna, da bi jih bila zadrževala s sicer lastno ji živahnostjo.

Slekla se je v temi, da ne bi zbudila sodnika, in z globokim vzdihom smuknila v posteljo.

Ravno je hotela zaspati, ali pa je bila morda že spala, ko jo je čuden glas vrgel kvišku. »Kaj pa je?« je vprašala plašno. Tedaj je začutila, kako je neka roka brezmočno tipala po odeji. »Mati,« je zašepetalo z neznanim glasom, »mati.« Zvenelo je kakor smrtna groza.

»Kaj pa ti je?« je zaklicala in ga prijela za roko — bila je čutiti tako čudna. Naglo je skočila iz postelje, poiskala vžigalice, prižgala luč in se sklonila nadenj.

Tedaj je bil sodnik že mrtev.

Kratko, negotovo sekundo je stala s klecajočimi koleno in strmela v veliki, mrtvi obraz z odprtimi steklenimi očmi. Za trenotek se ji je zazdelo, da ji zdaj ne preostaja nič drugega, kakor da leže poleg njega in tudi umre. Potem je glasno in negotovo postavila svečnik na posteljno omarico, popravila nekoliko lego mrliča, ker se ji je zdelo, da ne leži dobro, mu sklenila roke na odeji, si obula copate in šla doli, da bi poklicala služkinjo.

Fant naj se takoj pelje na Bergeim in pove Ani Zofiji, da je sodnik hudo obolel. »Oh ne,« se je mirno popravila, »naj le pove, da je oče mrtev. Bolje je, da se resnica takoj pove.«

Prestrašeno je drvelo dekle v hlapčevsko kamro.

Gospa Hage je videla, da se je prižgala luč in slišala, kako so tiho govorili. Zdravniku bo telefonirala šele jutri, zelo daleč stanuje, in gospa Hage je videla že preveč ljudi umreti, da bi mogla biti v dvomu.

Vzela je véliki srebrni svečnik iz izbe in šla počasno in težko sopeča zopet po stopnicah gori. — Ah, ubogi otroci, ki so bili vsi od doma!

Zatisnila je mrliču oči in vzela iz omare sveže perilo. S preoblačenjem bo rajši počakala, da ji bo pomagala Ana Zofija. Pomagala —? Saj naj bi bilo zdaj med Bergeimom in domom daleč, je pomislila drhteč; ena izmed deklet ji more prav tako pomagati. Včasih je tuja pomoč še najprijetnejša.

Sedla je k postelji, gledala pokojnega in ga gledala po laseh. — Dober mož, dober mož. Zajokala je.

»Oh, ljubi Bog,« je dejala glasno.

Kako dolgo je bilo vendar od onega poletja — zdelo se ji je, kakor bi bila to dva čisto druga človeka — ko je prišel v župnišče mlad dijak, in sta se neki večer, ko so se igrali skrivalnice, zaročila. To je bilo poletje, eno od starih, lepih. Potem so prišla dolga zaročna leta z mnogimi poletnimi počitnicami, in ko sta se mogla slednjič poročiti, sta si bila morda še ravno tako tuja kakor prvo poletje. Dà — dà. Sklonila se je in poljubila sklenjene roke. Saj ni bilo vedno lahko, ne za enega ne za drugega, ne, tudi zanj ne — ona je bila prenagla, on pa premiren — a vendarle je vedno šlo, on je imel svoje delo, ona otroke, — in imela sta skupne spomine. Tako sta vedno pogumno vzdržala skupaj. Enkrat je bil pač nastal v njeni duši upor, Bog naj ji odpusti; to je bilo tisto poletje, ko je bil švedski botanik njihov gost. Oh, to je bilo poletje, vse je bilo novo, nevarno, vabljivo. Toda — ne — nikdar se ni pregrešila, niti v mislih ne. Ljudje naj trdno stojijo, tudi nasproti samim sebi, vztrajajo naj in držijo skupaj. Onadva sta se zanesla drug na drugega in sta to tudi mogla, čisto mirno.

Nagnila se je nad posteljo in položila svoje vlažno lice na njegovo mrzlo. »Hvala, stari očka,« je zašepetala.

Slišalo se je drdranje koles in v polnem diru je zavil voz na dvorišče.

Bila je tistikrat nenavadno suha jesen na zapadu, toda v noči, ko je umrl sodnik, je začelo deževati in zdelo se je, da ne bo več nehalo. V enem samem dnevu je postal brezov gozd docela gol. Potoki so izstopili, reka je naraščala noč in dan in preplavila polja, ne hrumeč in besneč, toda od tam, kjer se je voda lomila ob mostnicah, da se je stresal ves most, se je slišalo grozljivo renčanje.

Sodnikova zemljišča so bila vsa pod vodo, ki je segala do travnate rebri. Dan po pogrebu je stal Ivan na vrtnih stopnicah in gledal ven. Spreletela ga je mrzla zona, če je pomislil, kakšen je bil grob. Kakor tudi se je Ole trudil in do zadnjega plal vodo iz njega in vse obložil s smrečjem, vendar ni bilo mogoče preprečiti, da ne bi stala voda v njem. Zemlja ni mogla vsrkati nobene vlage več. Mislil je na premočene, prezebajoče pogrebce, na materin blede, negibni obraz in na smrtnobleda obraza sester. In v ušesih mu je še zvenel mrzli župnikov glas in tleskanje mokre zemlje. Samo eno je bil videl jokati, odkrito in od srca, to je bila Terezija. Tako toplo so ji tekle solze za umrlim, ki ga niti poznala ni. Ne, da bi drugi ne bili ljubili pokojnega ali da za njim ne bi bili žalovali, oh ne, žalovali so pač, toda stali so tamkaj s tesnobo v srcu kakor tujci, in se čutili obdane z ljudmi iz fare, ki jim pač nikoli niso bili naklonjeni, ki so bili celo v svojem navideznem sočutju sovražni. Tako, zdaj je z uradniškim rodом tukaj pri kraju, so si pač mislili, in Ivan je bil ves čas med pogrebom čutil to misel. Le proč od tu, si je dejal, in vendar ga je bolelo, da je moral tako misliti.

Potem se je spomnil zopet Terezije, kako ganje-

na in pretresena je bila. Od trenutka, ko je bila stopila v sobo, se je je mati oklepala, bolj nego vseh drugih. Terezija je morala biti neprestano v njeni bližini; če je šla iz sobe, je mati naslednji trenotek vstala in jo začela iskati. »Kje pa je ostala Terezija?« je vprašala, »menda vendar ne bo hodila v tem vremenu ven« — mati, ki se vendar sicer nikoli ni brigala, v kakšnem vremenu so hodili njeni otroci iz hiše.

Ivan bi bil rad vzal mater s seboj, in Terezija se je pridružila njegovim prošnjam. Toda takoj je gospa Hage zopet pokazala zaprti obraz, ki ga je tako dobro poznal. Včeraj se je bila tudi nasproti Tereziji izrazila, da hoče za vedno ostati tukaj, kjer ima grob. Nameravala se je preseliti v Solhaugen, v hišo tete Lovize.

Prišel je dan odhoda, peljati so se morali čez gore, ker se je parnik zaradi megle zamudil in je čakal zunaj v fjordu. Tako jih je čakala dolga vožnja z vozom v deževnem vremenu.

To ni bil ugoden letni čas, da bi Tereziji prvič pokazal domačijo; videl je tudi, kako je od neugodja drgetala.

»Ali danes že zopet dežuje?« je vprašala vsako jutro, ko se je prebudila. »Kako me gore teže; ne, tukaj ne bi mogla živeti! Morda je poleti bolje, ampak tukaj prebivati — ne, prežalostno je.« Žalostno! to mu še nikdar ni bilo prišlo na misel; mehka melanholija, ki jo je tako ljubil, da, ta se je morala njej, tujki, zdeti pač žalostna.

Ivan je stal z rokami v žepu in gledal ven v neprestani dež. Danes se je zavedel, da se mora zdaj od vsega posloviti; domačije zdaj tukaj ni imel več, vse je bilo treba shraniti v spominu, dobro shraniti. Tu je navadno pohajal kot deček, si je mislil, tamkaj je lovil ribe, ondi veslal — nihče ne bo v bodoče z njim delil spominov, nihče mu ne bo rekel: dà, ali še

veš —, vse je bilo samo še zanj, skrito globoko v srcu.

V sobo je prišla mati in prosila, da bi kaj jedli, preden se odpeljejo. Vsi so bili zbrani, Karla, Terezija, Ana Zofija in Ole. Samo eno mesto je ostalo nezasedeno, in če ostane kako mesto nepreklicno in za vselej prazno, potem šele čutimo, kaj je pomenilo, da je tam sicer nekdo tako ob sebi umljivo sedel, tiho in molče, a bil vendar glavna oseba.

Niso govorili. Zdaj pa zdaj je kdo pogledal kvišku, če le ne bo morda kdo kaj rekel. Potem so se drug drugemu nasmehnili — bled smehljaj.

Toda Ivan, ki jih je vse poznal od znotraj in od zunaj, ali si to vsaj domišljal, je mislil, da natančno pozna njihove misli. Da bi le bilo kmalu pri kraju, so mislili vsi, da bi se mogel vsak izmed nas zopet vrniti k svojemu. To je zadnji pot, da sedimo tako skupaj, dajte, da to muko hitro končamo. Vse bo lažje kakor to zadnje slovo. To je bilo malone neznosno. Pogledal je mater, ki je velika in težka sedela ob Tereziji in jo držala za roko, kakor bi se izmed vseh svojih otrok oklepala tega zadnjega, novega. Vse jim je dala, toploto celega življenja, ali ji niso imeli sedaj toliko vrniti, da bi s tem njeno starost nekoliko ogreli? Ivan je vstal, šel okrog mize in pritisnil svojo glavo ob materino. Storil je to, čuteč svojo revščino, kakor bi jo prosil odpuščanja, da ni bogatejši.

Ob odhodu so se na kratko poslovili. Mudilo se jim je s kovčegi in zavoji. Slednjič je bila le še v naglici izgovorjena beseda, kratek zbogom. Terezija je jokala, in materi, ki jo je stiskala k sebi, je drgetal obraz. Potem se je gospa Hage odtrgala in šla nazaj v hišo, še preden se je voz odpeljal. Toda prišla je samo do kuhinje, tu je obstala pri oknu in gledala za obema vozovoma, za tistim, ki je bil namenjen prek gora, in za onim z Bergeima. Komaj sta zavila z dvorišča, sta že tudi izginila v megli. —

Gospa Hage je strmela ven v dež, roke si je prekrizala na prsih, usta so ji bila tesno zaprta, ustnice bele, in sivi lasje so ji v neredu viseli krog senc. Potem je dolgo in globoko vzdihnila in se ozrla po poltemni kuhinji. S težkimi koraki je hodila sem in tja, saj je bilo treba še marsikaj pospraviti; in ko je bila s tem pri kraju, je prižgala svetilko v izbi, poiskala pletenje in izvlekla iz kupa nogavico. Dolgo jo je gledala; bila je siva moška nogavica, ki jo je bilo treba zakrpati.

Zunaj je lil dež in bilo je čim dalje bolj temno. V samotnih sobah je bilo dušeče prazno brez rajnega in brez tistih, ki so odpotovali. Samo ona pod svetilko, ki je risala motno rumen kolobar na mizi in tleh, samo ona z nogavico, ki ji je ni bilo treba več krpati, ker je bil tisti, ki naj bi jo nosil, mrtev.

Kakšna tišina! Prisluhnila je. Niti koraka. Nobenega glasu. Niti najmanjšega, najmanjšega zvoka. Mrtva hiša.

Ne, ni bila odpotovala z njima in tudi ne pride za njima. Tišina je prebivala v hiši in tišina v njenem srcu, in te ni smela prinesti v mladi dom. Toda ko je tako mislila, jo je vendar v zadnji globini srca bolelo, da je njeni otroci niso bili tako zelo prosili, da bi bila morala vendarle popustiti in iti z njimi.

Utrujena je položila nogavico nazaj v košarico. Nocoj itak ne bo nič z delom, kaj naj bi tudi koristilo? Najbolje je, da gre počivat, morebiti bo mogla zdaj spati; v vseh poslednjih nočeh ni bila našla pokoja. Vstala je in poslušala. Dež, samo dež. Stopila je na hodnik, in zopet prisluhnila. Dež — tišina. V jedilnici tudi nič drugega kakor tišina in dež. V kuhinji je gorela majhna rumena kuhinjska svetilka, tukaj je bilo gorko in prijetno, pa oh, tudi tako tiho. Počasi je šla nazaj v izbo.

Sedla je na stol in zopet vzela v roke delo. Bila je ista debela, siva nogavica, ki je ni bilo treba več

krpati. Gledala jo je in si jo pritisnila k licu — dišala je po sveže oprani volni. Morebiti — morebiti bi jo utegnil rabiti Ole, saj potem jo more še enkrat zakrpati. Sunkoma se je popravila na stolu in začela delati, kakor bi ji šlo za življenje.

Ko pa je krpala, je vstajala in padala tišina, vstajala in padala prek samotne hiše v zamolklo šumečem, jesenskem dežju.

EPILOG

V tomto období jsem již nebyl ani ve škole ani v práci. Měl jsem jenom čas na to, abych se věnoval čtení a psaní. Měl jsem čas na to, abych se věnoval čtení a psaní. Měl jsem čas na to, abych se věnoval čtení a psaní.

Znovu jsem byl v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi.

Znovu jsem byl v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi.

Znovu jsem byl v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi.

Znovu jsem byl v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi. Byl jsem v kontaktu s lidmi.

V veliki sobi stare vile, ki jo je bil kupil odpravni načelnik Hage od svojega tasta že pred nekaj leti, je hodil hišni gospodar v družabni obleki sem ter tja. Bil je tretji božični praznik in pričakovali so vso družino k obedu.

Zunaj je bilo skeleče mraz in tenak sever je piskal v starem drevju na vrtu, zrak je bil nasičen z zimskim dimom, in vsa okna so bila siva od zamrzlega snega. V izbi je na vso moč gorelo v peči — stare hiše ni bilo lahko ogreti — in dišalo je po kadilu in po smrečju božičnega drevesa, ki so ga bili porinili v kot.

Z rokami v hlačnih žepih je hodil Ivan sem ter tja. Ti družinski opoldnevi niso spadali ravno med njegove radosti, čeprav ga je zakon tudi v tem utrdil. Bil je zdaj nemara še postavnejši mož nego prej in obraz je imel manj strog izraz. Njegovi prijatelji ali pravilneje znanci so trdili, da mu zakon v vsakem pogledu prija.

Vrata v delovno sobo so bila odprta, Ivan se je bil odločil, da odpre svoje svetišče za mnogoštevilne goste. Tu je bil prostor samo za njegove lastne zaklade, ta in oni kos iz njegovega samstva, predvsem pa predmeti iz očetne hiše. Kadar se je zaklenil v svojo sobo, ga gospa Terezija ni motila. »Hage je v svoji kapeli,« je imela navado reči, in je dobro vedela, da teh ur ne bi mogel pogrešati. N e k a j nekdanjega je le smel mirno obdržati.

Ivan se je bil med vrati v svojo delovno sobo ustavil in imel iste misli: nekaj mu je bilo vendarle ostalo, in otožno podsmehljivo se je smejal nad samim seboj in svojo ženo. Imela je prav, tu notri je bilo njegovo svetišče, in v njem se mudi človek naj-

rajši sam. Prevečkrat se pa tudi ni dogajalo, da bi se tukaj zaklepal. Bil je srečen mož.

Ivan je mislil te besede, kakor bi jih glasno izgovarjal; sicer pa se je bil samogovorov odvadil. Srečen mož: imel je ženo, ki jo je oboževal, dva čvrsta, zdrava otroka in svoje delo; kaj more mož terjati več? Ni dobro, če človek preveč zahteva. In pri tem vendar samega sebe ni izgubil, tu notri je vedno zopet našel nazaj.

Nazaj — do česa neki? Do vsega, kar je bil rad in voljno izpustil v reki toplote in življenja, ki ga je odnesla. Do miselnega življenja, do igrač starega srca, do spominov na svojo mladost in naravo, ki je vtisnila njegovi duši svojega rosnega duha? Do sanjarij?

In do še nečesa drugega, nečesa nerazložljivega, do tišine v notranjosti, v kateri je slišal šepet daljnih glasov, tišine, v katero se je moglo njegovo srce z lahkoto pogrezniti in občevati s časi, ki so nekoč bili, z dušami, ki so bile mrtve, z neko slutnjo, ki ni mogla nikdar umreti, s sprevedom belih senc v njegovem srcu, s skrivnostjo življenja. Globoko samotne in skrite slutnje samotnega moža o smislu življenja, nič drugega. Ali je bilo to izguba, za katero je bilo treba žalovati?

Kako živo se je spominjal nekega večera istega leta, ko se je bil oženil: sédel je bil za pisalno mizo in vzel iz predala dnevnik, kakor je bil vajen. Tedaj je prišla Terezija, se sklonila čezenj in začudena vprašala: »Če se ne motim, pišeš celo dnevnik?«

»Kaj zato,« je dejal in jo pogledal kakor šolar, ki so ga zalotili pri slepariji.

»Ah, nič,« se je smejala; »mislila sem le, da pišejo dnevnike samo šolarke.« In smeje se in gostolé je šla zopet ven.

Obsedel je in strmel na svoj dnevnik. Acta diurna.

Knjigo za knjigo je bil napolnil z opazkami in premišljevanji vsake vrste. Kakor mlado dekle.

Otročarija za starejšega moža s hišo in družino.

Tako je prav za prav sodila o njem pač tudi Terezija: imela ga je za velikega, nekoliko težko preprostega, otročjega moža, za katerega se je, sama polna življenjske sile, zdrava in naravna, zavzela in bila nasproti njemu dobra.

Če bi bil le imel pravi ponos, bi bil svoj dnevnik dalje pisal, se trdno držal samega sebe, se ne dal premotiti smehljaju in smehu, poljubih in belih rokah. Tako pa je knjigo skrbno odložil, zaklenil in predala poslej ni več odprl.

In tako je, čisto polagoma, ne da bi bil prav opazil in ne da bi se bil upiral, vse oskubila z njega, kar je imenovala ‚starega samca‘, vse, kar je bilo napravilo iz njega zapečkarja. Treba se ji je bilo samo nasmejati in odpihniti je to ali ono, in ostal je samo še rahel občutek sramu in skoraj nevidna rana ali brazgotina, majhna grenkoba, ne proti njej, ampak proti življenju. To je bilo, kar ga je z leti izpremenilo v dobričino in ga usposobilo za družinsko življenje.

Na oddelku so trdili, da Hageju oči ne plamene več, in mala gospodična Svendsen si je izbrala drugega za sanjarjenje. —

Terezija je stala med vrati.

»Zdaj moraš pa res iti pogledat, če nista to prava božična otroka,« je zaklicala.

Gospa Terezija je bila postala močnejša, prej lahna v hoji, se je zdaj nekoliko pozibavala, toda bila je bolj zala nego kdaj koli, bujna in žareča od življenja; dih toplote je bil v njenih očeh in njenem smehljaju. Oba poroda sta jo polepšala, materinska jedrost ji je pristajala. V njenem srcu je živela kipeča radost, ki ji je izvabljala rdečico v obraz in solze v oči. Njena sreča je imela svojo skrivnost, njena ljubezen je zadostovala možu in domu, to ji je dajalo oblast, in ona je tudi v resnici gospodovala.

Hage jo je spremil v spalnico, da bi videl otroka, ki sta stala togo in vsa v pričakovanju, deček in štiri-voglata majhna deklica, ki je pravkar začela s svojimi nožicami racati okoli. Oba sta bila Terezijina otroka: svetlih obrazov in krepka, toda deček je imel očetove oči, in ko je zdaj, kakor vedno, takoj potisnil svojo malo roko v očetovo in stal čisto tiho tik ob njem, tedaj je čutil Ivan tak mir v svojem srcu, tako radost, da so se mu ovlažile oči. Ta mala, tako zaupljiva roka, ki je vselej najprej iskala njegovo, je bila njegovo tajno zmagoslavje, njegova zmaga nad življenjem, njegov „Ne zastonj“.

Pozvonilo je. »Babica!« je zaklical deček, »baba!« deklica kakor odmev in racala proti vratom. Ivan je vedno občutil majhno bolečino, če je slišal ta klic. Daleč na zapadu je živela osamljena stara žena, katere srce bi bilo od veselja zadrhtelo ob vzkliku „stara mati“, stara hrepeneča žena. Eno samo poletje so bili z dečkom tamkaj, poslej pa so se našle vedno kake ovire za potovanje; pravi vzrok pa je bila Terezijina nenaklonjenost ondotni naravi, tako je moral Ivan vedno sam potovati. Gospa Hage se ni več odločila, da bi zapustila svojo hišo, v zadnjih letih je bila postala telesno nebogljena.

Ko se je Ivan vrnil v izbo, so že prišli posamezni gostje in neprestano so se usipali novi, pravi družinski poldan, čisto po Terezijinem okusu. Bili so ženini starši, svaki in svakinje doli do najmanjših, strici in tete. »Vse jih moraš prenašati,« je bila dejala Terezija, »pri nas je pač taka navada.« — »Da, draga,« je odgovoril Ivan s trpiskim obrazom. Zdaj je šel od enega do drugega in vsakega prijazno pozdravil.

Od njegovih lastnih ljudi je bila navzoča samo Karla. Čudno, si je mislil Ivan, ki je bil vaje tega, da se je udeleževal pogovorov, obenem pa se ukvarjal s svojimi lastnimi mislimi, čudno, kako izpremenjena je Karla, vsakikrat, kadar jo vidim. Saj prej vendar ni imela tega ostrega, zvencečega glasu, prav

kakor teta Loviza; ali ga ne bi mogla nekoliko pri-
tajiti?

Karlo je Bisgaardova družina oboževala, kakor vse, kar se je imenovalo Hage, a Karlo še prav posebno. Bila je dovtipna, toda ostra in nevarna. »Grozansko pametna je,« je menila Terezija, in Ivan se je pri tem smehljal, ker je bolje vedel zakaj. Karla nikakor ni bila izredno bistroumna, ampak je bila enostavno v loteriji življenja zaigrala in postala bridka, ljudje pa so jo imeli za pametno.

Ivan se je vrgel v družinski vrtinec, v katerem ni bilo zanj nobenih presenečenj več. Cenil je družino svoje žene, njena zdrava preprostost ga je privlačevala, svojo taščo je imel celo osebno zelo rad. Enemu članu družine pa je bil resnično blizu, to je bil Torgrim, anarhist. Torgrim se je bil naredil, odložil je bil umazane škornje, mozolje na obrazu in mogočne pe-
sti, nič več ni prevračal vsega, kar mu je prišlo blizu, nič več ni polival namiznega prta in nič več ga ni gra-
jalo enajst bratov in sestra. Postal je velik in krepak, mirnega, zamišljenega obraza, prostodušen in jasen, za Ivana Hageja tip nove mladine. Zvečer se je običajno oglasil v vili, da bi pozdravil Terezijo, kakor je dejal, v resnici pa zato, da bi se pogovarjal s sva-
kom, pri čemer nista izpustila nobenega predmeta med nebom in zemljo. Potem sta sedela globoko v noč, še dolgo potem, ko je bila Terezija želela lahko noč. Vedno je odhajala zgodaj k počitku, ker je potrebovala dolgo, zdravo spanje. Torgrim in Ivan sta govorila potem brez konca in kraja, kadila in pila, po navadi samo močan čaj, dostikrat pa tudi iz kake skrite steklenice, in Torgrim je bil posebno ponosen, če je Ivan katero teh steklenic poiskal samo zanju. Med pogovorom je mnogokrat vpraševal Ivan, Torgrim pa odgovarjal; pogovor je uravnal tako Ivan, ker je iz tega zraslo globoko, trajno zaupanje in iskreno prijateljstvo. Fant je bil bistrega, jasnega uma, a je še vedno imel vneto borbene misli,

Ivan pa je bil miren, brez predsodkov, kar je utrjevalo mladeničevo zaupanje. Torgrim je mogel prevrniti nebo in zemljo in vso človeško družbo, ne da bi se bil Ivan temu smehljajal. Hage je ljubil te nočne ure s strastnim in prevratniškim mladeničem, jih ljubil zaradi zanesenjaške mladosti, ki se je pretakala po njih, in če je spremil potem svaka do hišnih vrat, je z otožnostjo mislil, da ne bo več doživel, da bi mogel s svojim lastnim sinom tako govoriti. Kje bo neki on, Hage, čez dvajset let? —

Gostje so bili v dobro zakurjenih sobah razpoloženi in vedri. Pogovor se je sukajl o vojni, o odmeri živil in zopet o odmeri živil, in kako se je neki posrečilo Tereziji, da je dobila svinjsko pečenko — kajti že na hodniku je dišalo po svinjski pečenki in kislem zelju, in ljubkejšega vonja v tistih dneh ni bilo na svetu. Torgrim je stal vitek in samotni poleg in skušal ujeti pogled svojega svaka. Kako je le mogoče, da govore o jedi in vedno zopet o jedi v času, ko vendar nastaja čisto nov svet! Brat Harald pa je sedel z napol priprtimi očmi kakor vedno ob strani, spekuliral je in zaslužil veliko denarja, a je molčal o tem.

Zdaj je prišla Terezija z otrokoma in nastalo je pozdravljanje in poljubljanje; ona je bila srečnica v družini. Srečna in vesela je jadrala skozi vse te poljube in objeme, dokler ni brez sape in žareča pristala ob svoji svakinji. »Pismo imam zate,« je dejala in položila Karli roko krog pasu, »nemara je od kakega čisto pozabljenega oboževalca? Na vsak način prihaja iz Amerike in je dolgo hodilo.« Potem je šla naprej k drugim, vpraševala, če so prinesli s seboj dober tek, morala še enkrat poročati o svinjski pečenki in poslušati tožbe Lassenove tete nad kruhom, ki ga ni bilo moči jesti in se je po njem človeku kislo pehalo, in Sivertsenove tete jadikovanje nad hudimi časi. Trenotek je postala pri Torgrimu in ga prosila, naj bo njej na ljubo kar se da ljubezniv in dober. Vse ji je

obljubil in takoj začel pri eni izmed strin, ki jo je najmanj maral.

Toda v vsem tem nepokoju je Ivan vendarle opazil, da je Karla vstala in stopila k oknu, bleda in s temnimi očmi. Zaklical ji je, če ne bi hotela iti z njim v njegovo sobo pogledat, kako je dal popraviti očetov stol. Karla je bila videla stol že zadnjič, ko je bila tu, a šla je takoj. Zaprl je vrata za njo in jo vprašal, če želi biti nekoliko sama. Karla se mu je zahvalila s plahim pogledom in sedla k oknu, pismo je držala v naročju — pismo, ki je prišlo od daleč, zdaj pa je počivalo v njeni roki. Vsebovalo je le malo besed.

»Danes sem moral misliti na Vas, gospodična Hage,« je pisal Sten Melde. »Kdo ve, če se me sploh še spominjate iz tistih kratkih poletnih dni. Ali se spominjate, da sem Vam bil pripovedoval o svojem skorajšnjem potovanju v Ameriko? Danes sem bil na Michiganskem jezeru, kjer je pa vse drugače, kakor si človek misli. Sploh — nič ni tako, kakor sem bil mislil. Mnogokaj sem bil začel in pošteno delal, pa o tem Vam zdaj ne nameravam pisati. Hočem Vas le spomniti na tisti večer na morju, ali še veste, saj sem Vam bil rekel, da ga nikdar ne bom pozabil, in ga tudi nisem. V nekaj tednih odpotujem od tukaj zopet domov, to moram, ako nočem, da bi me tukaj poklicali k vojakom, a če bom moral kdaj v vojsko, potem že rajši v domači deželi. Kajti ne morem si drugače misliti, kakor da bomo morali slednjič vendarle tudi mi v vrtinec. Morebiti se kje srečava, ko se vrnem. Na vsak način sem Vam hotel poslati pozdrav z Michiganskega jezera, ki je tako vse drugačno, nego sem si bil mislil, in se je sploh vse tako drugače obrnilo, kakor sem mislil tisti večer, ko sva skupaj veslala.«

Sedela je s pismom v roki in čutila, kako je ob vsaki besedi zadržala. Poletje! Pozabila — ne pozabila ga ni, toda tako skrito je bilo pod mrazom mnogih let. On je ni pozabil — tam zunaj, kjer se mu je slabo godilo. In zdaj pride nazaj, srečala se

bosta zopet, kako že piše: »vse se je obrnilo tako drugače, nego sem mislil«; ali se mu bo zdela izpremenjena? Naglo se je ozrla v zrcalo, staro zrcalo iz očetne hiše, a je takoj zopet zaprla oči. Odevela? Stara devica?

Slišala je, da so prosili goste, naj posedejo za mizo, in vstala. Kako bridko, pa vendar kako sladko obenem ji je bilo, ko je zopet čutila bolečino minulih dni. Plaho in vneto je poljubila pismo, preden ga je skrila, in šla k ostalim.

»Kako ljubka si danes, Karla,« je zašepetala Terezija mimogrede svakinji, in Karla se ji je hvaležno nasmehnila; nobena druga beseda je danes ne bi mogla bolj osrečiti. Ali je utegnila biti torej vendarle še zala?

Družba je sedela za dolgo mizo in jedla svinjsko pečenko z vso resnobo, ki se je zanjo v vojnem času spodobila. Ko so bili prvo lakoto utešili in se je bilo poleglo prvo navdušenje nad tem, da je imel Ivan pri hiši celo še dober liker, se je pogovor zopet razvnel. Glasno so govorili o vojski in nato zopet o jedi.

»Od koga pa si prejela pismo?« je vprašala Terezija, ne da bi bila opazila možev pogled, »ali imaš prijatelje tudi v tako daljni deželi?«

»Da, imam jih,« je dejala Karla in bila presenetljivo zgovorna. »Pismo mi piše star prijatelj, Sten Melde, ki je šel pred vojno tja prek, zdaj pa se vrne.«

»Vrag vedi, kaj ti prav za prav hočejo tod,« je rekel stric Lanssen in porinil masten kos pečenke v usta.

»Vprašaj rajši, zakaj za vraga sedimo mi doma,« je goreče zaklical Torgrim. »Po mojih mislih naj bi noben moški, vsaj noben mlad moški ne mogel zdržati, da bi ostal doma. Kakor hitro mi bo le mogoče, pojdem ven. Tam zunaj se godi vse veliko, tam se žrtvuje mladina prostovoljno za novo dobo. In kaj delamo mi? Mi žrtvujemo naše pomorščake in si ma-

nemo roke od veselja, da se tako poceni odkupimo, če bomo le lepo tiho. Naše kmetijstvo ima dobre čase; svak pravi, da je velikega pomena, če se naš kmetski stan gospodarsko osvobodi. Da, utegne biti res, toda za to vendar ne živimo. Ne živimo za to, da bi jedli svinjsko pečenko. Zdi se mi, da nimamo nobene domovine več; nič drugega nismo kakor velika špekulantska borza, kjer se neprestano dvigajo v ceni delnice in slanina, to je naše edino zanimanje. Polovica od nas špekulira in grabi vkup premoženje, ki pojde kmalu zopet po zlu; mi drugi, da tudi mi mladi, morebiti predvsem mi mladi, pa hodimo okoli in se zmrdujemo, ker tako malo zaslužimo, a nihče ne vpraša, kaj dajemo. Ali nemara kaj žrtvujemo? O ne! Tam zunaj se zdi, da se srečavajo čuda in strahote neba in pekla — mi pa tukaj mirno sedimo in vprašujemo, če je pričakovati draginjskih doklad. Spomladi pojdem ven, in če naj tudi storim kakor bolha: da grem v tujo vojno službo in se dam ubiti.«

Nenadoma je utihnil in zardel. Družina se je bila ozirala nanj preko svinjske pečenke z nejevoljo in začudenjem, potem se je olajšana nasmejala tistemu o bolhi: potemtakem je bilo vse le bolj za šalo.

Toda Ivan je bil položil roko na svoj kozarec. »Da, le pojdi,« je rekel, »po zločinu in norosti te vojne mora prešiniti mladino silno veselje do gibanja, na to moramo upati, samo to nas more rešiti, novo, blaženo čuvstvo v mladini, da je brez doma, pa vendar povsod doma, nova pomlad s težnjo, da pride daleč ven v tuje dežele in daljne gozdove, vse do mogočnih rek in jezer.« Roka se mu je trdno oklenila kozarca, njegov obraz je vzplamenel in oči so mu zažarele; mogle so torej vendarle še žareti. »Čas, ki pride po vojski, bo hujši kakor vojska sama. Vse, kar je krutega in groznega, se razodeva v vojski, toda vse, kar je klavrnega, pohlepnega, nizkotnega, sebičnega, podlega, bo prišlo na dan in bo rjavelo, ko bo vojske konec. Duhovno življenje se bo izpremenilo

v puščavo, in srca bodo nehala goreti. Nikdo ne bo mislil na drugo kakor na lastno majhno korist, dane besede ne bo nihče držal in malopridnost bo v velikih časteh. Toda sredi vse te bede vendarle verujem v novo mladino, v krepko, podjetno mladino, ki more rešiti svet. V novo mladino, ki je prosta majhnih, pohlepkih skrbi meščanstva, pa tudi prosta svobodi sovražne vladoželjnosti proletariata, zastran mene tudi prosta domovine, če jo omejuje, v novo mladino duha, vanjo upam. Upam tudi v čas, ko cilinder ne bo več znamenje oblasti in denarna mošnja ne več svet. Bila je v pokolenju, iz katerega sem izšel, in v jetični kulturi, kateri pripadam, rdeča kapljica prevratne svobode, dih duha, ki me je rešil iz tega časa. Naj rajši pripadam rodu senc, rajši to, kakor pa času, ko se plačujeta tudi ljubezen in prijateljstvo kakor meščanski družbi koristna moč. Zaničujem svojo družbo majhnih, umno računajočih, v postavah podkovanih meščanov. Dajte, naj dogodki zabezne v krvi nove, potoljubne mladine, dajte, naj sanja o barikadah in ljubezni do smrti, da z bedječimi očmi sanja nasproti krvavemu svetu. Napijam mladini, ki se vdaja svojemu pustolovskemu hrepenenju in osvaja vso zemljo za svojo domovino, to delam ja z, senca preteklih dni — na tvoje zdravje, Torgrim!«

Vsi so trčili s kozarci, saj je bil govoril Hage, in pred njim so imeli vsi silen respekt, čeprav to niso bile prijetne besede v božični družbi, sam Bog ve, da ne. Ampak Hage je bil pač nekaj čisto zase in jim je vendar postregel z dobrim kosilom, dobrim vinom in celo z žganjčkom. »Torej na zdravje; povej, no, Terezija, ali še vedno dobivaš od svoje tašče tako dobro presno maslo?«

Terezija je pokimala, sedaj je bilo čisto tiho v njej, veliko strmenje, kakor vselej, kadar je njen mož čisto nepričakovano prišel na dan z vsem tistim, kar je bilo skritega v njem. Tedaj je začutila, kako malo ga je vendar poznala, čutila je, kako se ji srce širi

in polje, pogledala ga je z vročimi očmi; zdaj bi ga bila hotela imeti čisto zase, kajti ravno zdaj ga je ljubila nad vse na svetu in se je kesala, da je bila povabila to veliko družbo.

Toda ta je takoj šla svojo uspelo pot dalje. Teta Sivertsen je začela s strahotami v Rusiji, a jo je stric Lassen, ki je hotel biti dovtipen, zavrnil s tem, da jo je vprašal, če more biti še kaj strašnejšega na svetu kakor kitova mast. Zelo so se smejali in zavladało je zopet najboljše družinsko razpoloženje. Zdaj so bile na vrsti kava in cigare, Ivan je bil ob svoje opoldansko spanje in imel težko uro, a si je kmalu spet opomogel. In ko so se gostje pozno zvečer poslovili, ni bilo kraja zahvaljevanju in divljenju in poljubom. Ivan je odprl okna v sobi, pogledal proti zmrzlosivemu nebu z njegovimi motnimi zvezdami in se zahvalil Bogu, da je bilo sedaj daleč do prihodnjega tretjega božičnega praznika.

Terezija je hodila okrog in pospravljala. »To je bil res posrečen dan, in ti si bil tako ljubezniv, Ivan,« je dejala nežno; »jaz imam te velike družinske dneve nad vse rada in veselim se, da nas je toliko. Potem pa uživim tišino — ko sva sama. Blagoslavljam te, predragi, ker življenje zame tako lepo ravnaš, ampak včasih moraš pa le prenesti kako božično družbo!« Objela ga je okrog vratu in se krepko naslonila nanj. »Saj sem ves dan hrepenela vendarle samo po tebi, med mnogimi sem hodila in sem iskala samo tebe, moj si, edinole ves moj, in najsi si včasih zelo daleč proč, vendarle vem, da je v moji oblasti, da te pokličem k sebi. Kaj ne, da je tako?« Prijela je njegovo roko in si jo pritisnila na polne grudi. »Vedno hodim med ljudmi kakor po velikem gozdu in sem srečna, ker me vodi pot k tebi, k tebi — ko bova zopet sama, na to mislim ves večer.« Stisnila je njegovo roko na svoje grudi in zaprla oči.

Naslednjega jutra pri zajtrku je Terezija nena-
doma naglo dvignila pogled iznad dnevnika.

»Kako je že rekla, da se imenuje?« je vprašala.

»Kdo?«

»Karla. Menim njenega prijatelja. Ali ni bil Sten
Melde?«

»Da — in —?«

»Zopet so torpedirali neko norveško ladjo in tu
je njegovo ime med mrtvimi.«

Ivan je vzel časnik in bral: »Norveški parnik za-
del torpedo — rešena samo krmar in kuhar — med
mrtvimi je tudi en potnik, Sten Melde iz Kristianije.«

Ivan je vstal. Ne, hvala, zdaj je zajutrek pri
kraju.

»Ali misliš, da je bilo kaj med njima — med
njim in Karlo?« je vprašala. Terezija.

»Ne vem,« je kratko odgovoril Ivan in šel v
izbo.

Niti majhne možnosti, majhnega upanja, da se
zopet srečata, ne bo imela. Življenje je vendarle
kruto.

Pozvonilo je. Terezija je odprla večna vrata in
Ivan je prisluhnil. Dà, bila je Karla.

Stal je v sobi in jo videl, ko je vstopila. V rokah
je imela zložen časnik, torej je vedela. Ivan jo je vzel
s seboj v svojo sobo in jo nežno potegnil k sebi na
zofu. Terezija je stala poleg in jo gladila po laseh.

»Včeraj sem prejela njegovo pismo,« je rekla
Karla z drhtečim glasom, »spomnil me je na najino
skupno poletje in pisal, da pride domov, da bi me
zopet videl. Zaradi mene je prišel, dobro vem. In
zdaj —.«

Zmečkala je časnik in si grizla ustnice.

»Eno samo poletje. — In zdaj je bil na potu k
meni. Morda je še mislil name, ko — ko je
ladja — —.«

Karla je ostala ves dan pri njih. Popoldne je

imela Terezija opraviti v mestu, in ko se je vrnila, je bila tiha in posebno nežna nasproti svakinji.

Zvečer je Karla zgodaj odšla. Ivan je čital, Terezija je šivala in se zdaj pa zdaj ozrla nanj.

»Ivan,« je dejala slednjič, »prosim, poslušaj me.«

Ivan jo je pogledal.

»Ne morem drugače, kakor da ti povem. A cno mi moraš obljubiti: — nikdar ne smeš tegà povedati Karli.«

»Karli?«

»Da, veš — saj je Karla rekla, da je bil Sten Melde na potu domov, da bi jo zopet videl. Danes sem pa v mestu slišala, da je bil zaročen z bogato sestričino in se je hotel zdaj vrniti, da bi se poročila.«

Ivan je strmel v svojo ženo z odprtimi usti, potem se je kratko zasmeljal.

»Toda, Ivan!« je prestrašeno zaklicala Terezija.

»Nebeški Bog, kako je vendar včasih vse smešno!« Ivan je skočil na noge. »Kako smešni smo in — kako žalostni.«

»Da, žalostno je, to se tudi meni zdi, in prav nič za smeh, Ivan.«

»Ne, dete, kako naj se ti zdi drugače, kaj pa ti veš o ubogih ljudeh, ki so smešno žalostni.«

»Da bi le Karla ne zvedela,« je rekla Terezija, »a to se bo komajda zgodilo, kajti zaroka je bila še tajna — no, da, tako napol tajna, če se že moraš na vsak način smehljati. In za Karlo je vendarle to lažba, če misli, da se je vračal zaradi nje, more vsaj s to uteho živeti dalje.«

»Da, prav imaš, Terezija; daj, da pokojnega Ste-na Meldeja kar sprejmemo v družino kakor vse pre-zgodaj umrlega svaka. Daj, da se ga v ljubezni spominjamo, ko bomo prihodnjič zopet skupaj jedli svinjsko pečenko. Kaj potem zato, če se je hotel prav za prav poročiti z drugo.«

Terezija je nestrpno planila kvišku.

»Ampak, Ivan, ti imaš pa zares manijo, da človeku otežuješ življenje. — Ali greš sedaj v svoje sveetišče? Potem me poljubi, preden greš, da vem, da vsaj hud nisi name.«

Poljubil jo je z dolgim in nežnim poljubom, šel nato v svojo sobo in se zaklenil.

Nekaj časa je stal in se oziral po vseh teh tako ljubih mu rečeh, ki jih je bil rešil zase. Obzirno je pogladil stare stole in pisalnik — stari pisalnik, ki je še vedno imel svoj samski videz, kakor bi nikdar ne hotel priznati zakona in družine.

Sedel je za pisalno mizo in si podprl glavo z rokami. — Živi naj v svoji dobri veri dalje; mati své tega ne bi nikdar dopustila, si je mislil, in bi prav gotovo povedala vso resnico, jaz pa za to nimam poguma. Toda mati, da, ta je imela še pogum za resnico — na svoj način.

Na pisalniku je stala slika, bila je Terezija z obema otrokoma. To sta n j e n a otroka, je mislil z bolešno radostjo, ona bo v njih živela dalje, hvala Bogu.

Tedaj je previdno potrkal na vrata. Še enkrat.

»Oče — ali mi hočeš prebrati kako pravljico?«

Za trenotek se je naslonil v stolu nazaj in zatisnil oči. Oh, drobni glasek, iz katerega je tako sladko zvenela njena melodija. In s to melodijo v srcu je zdajci zagledal samega sebe kakor majhnega dečka, kako teče po mršavem travniku, polnem modrih zvončic, zaslišal je zamolklo vršenje v zraku in videl — mučno določno — nizko, belo hišo, ki je bila nekoč njegova domačija, in ki so jo zdaj tuji ljudje imenovali svoj dom, nizko, belo hišo in vrt in samega sebe, kako se igra v senci velikih dreves — —

»Oče, ali ne slišiš?«

»Pač, dete, že grem,« je rekel, odprl vrata in spustil noter svojega malega dečka, ki je bil v sami srajčici.

Dospelo je bilo Ivanovo pismo in mati je bila to sporočila Ani Zofiji. Zdaj je bila z obema otrokoma na Solhaugenu. Ole je ni bil mogel spremiti, bil je sredi najnujnejšega pomladanskega dela na polju; Ana Zofija tudi rajši ne bi bila šla, toda Ole je vztrajal na tem in tako se mu je uklonila, to edino pot. Zdaj je sedela in brala Ivanovo pismo. Postala je bila mršava, nekoliko koščena, bleda in slabokrvna kljub zagoreli polti. Njen pogled je bil še resnobnejši ko prej, postava ploska in sključena; videti je bila zdelana, toda mirna in dostojanstvena.

Dečka sta se oba vrgla po očetu, dva majhna, plavolasa Olesona, ki sta govorila pojoče krajevno narečje. Stara mati se je navadno glasno smejala, če ju je poslušala, a mati je ostro pazila na to, da se otroka nista naučila drugače govoriti kakor vaščani. Tudi Oleja je pripravila do tega, da je zopet govoril kmetsko narečje, sama je ohranila svojo materino govorico, a govorila je počasi, kakor bi ji hotela dati večji poudarek.

Samo preletela je bratovo pismo. On in vse, kar je bilo z njim v zvezi, ji je bilo tako daleč, najmanjšega zanimanja ni kazala zanje in je čitala zdaj pismo prav za prav samo materi na ljubo.

»Ivan in njegovi so mestni ljudje, ki za nas kmete nimajo nobenega razumevanja,« je imela navado reči in je pač opazila, da je materin obraz potem vselej dobil strog izraz in da je stisnila ustnice. Z gorečo vnemo je igrala Ana Zofija kmetico. Ljudje na Bergeimu so bili od nekdanj znani po svojih čvrstih cenah, Ana Zofija je bila v tem vsej fari na čelu. Njiv so obdelovali zdaj skoraj dvakrat več, tudi to je dosegla Ana Zofija.

In zdaj, ko so se bližale volitve v državni zbor,

se je gnala proti župnikovi kandidaturi. »Le naj se imenuje kmeta, kolikor hoče,« je rekla, »župnik in uradnik je pa le, in konec mora biti tega, da bi mi kmetje volili uradnike v skupščino.«

Ana Zofija je brala:

»O Karli, žal, ne morem poročati samo veselih stvari, njena mladost, se zdi, je čudno hitro minila, postala je druga teta Loviza, morda ne tako ostra, a še bolj osamljena. Ne vem, kdaj sem jo zadnjič videl, da bi se bila smehljala, in z ljudmi, ki se nikdar ne smehljajo, ni dobro živeti.«

Ana Zofija je odložila pismo. Oh ne — smehljati se, temu so se pač tudi drugi odvadili. Življenje ni bilo tako, da bi mogel človek smehljaje se iti skozenj. —

»Zdaj pa moram iti,« je rekla. »Hvala za pismo in pozdravi, če zopet pišeš. Oblecita jopiča, otroka, in se lepo zahvalita.«

Otroka sta se prenajedla vsega, kar jima je dala babica, žepi so jima bili nabasani, da sta kar težko hodila. Mlajši je začel tuliti.

»Tiho — prêcej,« ga je pokarala Ana Zofija, »sicer nekaj dobiš, ko pridemo domov.«

Deček se je pri priči pomiril. Otroka sta vedno molčala, če je mati govorila z njima, in se držala očeta.

Naglo in siloma jima je oblekla jopiča; stara mati se je čudila, da jima ni strgala ročic iz sklepov.

»Na svidenje, mati,« — Ana Zofija je malo postala, dočim sta dečka že tekla po klancu navzgor — »vedno moram misliti na to, kar piše Ivan o Karli. Ti bi jo bila morala vendarle pustiti, da bi bila vzela župnika, to bi bilo vsekakor bolje nego to.«

Gospa Hage je zardela — Ana Zofija je pač vedno kaj vedela, kar naj bi bila storila drugače.

»Morebiti imaš prav, otrok, a jaz ne verjamem in bi storila jutri prav tako. Nekoč se boš že še naučila, kako težko je pravo ugeniti, kadar gre za

otroke. Ker si mi pravkar povedala resnico, naj jo še jaz povem tebi. Ne bi smela biti vedno tako stroga s svojimi otroki. Samo da bi jih imela, si si vendarle izbrala to življenje, in z nekoliko vedrosti se doseže več kakor z vednim grajanjem.«

Ani Zofiji je obraz posivel in ošinila je mater z pogledom, ki je bil jezen in žalosten hkrati, a rekla ni nič, marveč odhitela za dečkoma. —

Gospa Hage je sedela v svojem naslanjaču, ki ga je zdaj redkokdaj zapustila, in gledala za njimi. Potem je še enkrat vzela Ivanovo pismo in sliko z obema malčkoma, tudi Terezijino pismo, ki je bilo samo zanj, in katero je morala vedno znova brati; v njem je bila sreča, tako si je želela. In ko je brala, je pletla majhno nogavico, saj je bilo zdaj toliko nožic, ki jih je bilo treba oplesti. In kakor zmeraj, kadar je delala, je hodilo življenje mimo nje — dnevi, ki so bili nekoč, in dnevi, ki so še bili, in vse je znova sprejemala, dobro kakor slabo, kakor ji je bilo v dolgem, bogatem življenju prisojeno. Potem je pogledala ven v spomladansko sveži svet, poslala topel pogled gori na pokopališče med drevjem, kjer je počivalo toliko njenih, in kjer bo nekoč počivala tudi sama, in tja proti mali beli sodniji, v kateri so zdaj prebivali tuji ljudje. Videla je vse naokrog po pokrajini z njenimi gorami in kmetijami, z gozdovi in vrtovi, in vse je bilo dobro v njenih očeh. Kajti v vsem je videla sebe in svojih otrok otroke.

Ana Zofija je šla s težkimi koraki po strmem klancu proti Bergeimu, mlajšega je držala za roko in bila zelo utrujena.

Pomladni zrak je sinje drhtel nad pokrajino, veliki oblaki so se valili čez goro, jadrali počasi dalje in se razblinjali v toplo meglo. Iz vlažne zemlje se je toplo kadilo, in zeleneče breze, beli potoki in slapovi in še s snegom pokrite gore so vid skoroda slepili.

Teško ji je utripalo v krvi in noge so ji odpovedovale; pri tem je še mali stegnil roke in hotel, da ga nese. Dvignila ga je in se spešila dalje.

Z ljudmi, ki se nikdar ne smehljajo, ni dobro živeti, je pisal Ivan. Ali se tudi ona ni mogla smehljati — ali tudi z njo ni bilo dobro živeti, ne za njeneža moža, ne za otroke? Ali je bila vsa ta leta za hišo mora? Saj ni bilo težko delo, ne nevajena okolica, ne to, da je bilo vendarle vedno nekaj tujega med njo in Olejem, najsi sta se imela še tako rada, ne, ona sama je bila, ona se ni mogla smehljati, kakor senca je ležalo nad hišo, nad delom in domom — smeha je manjkalo. In misliti je morala na to, da je Ole, ki sicer nikdar ni izpregovoril kaj takega, nekoč po zaroki dejal: »Če se smehljaš, potem verjamem, da me imaš rada.« Kaj neki misli zdaj? —

Morala je sesti, tako je bila upehana. Že nekaj časa je bila živela v dvomih, če ni morda zopet noseča, danes je vedela za gotovo. Čutila je v duši in telesu, to ni bil samo spomladanski zrak, zaradi katerega ji je bilo vse tako težko.

Zopet otrok — še eno detece — ali se tudi temu ni mogla nasmehljati? Morebiti bo to pot punčka, in ta naj se potem od lastne matere ne nauči smeha?

S strahom se je ozrla proti sinjemu nebu in prosila Boga, naj ji da umreti, to bi bilo pač za vse najboljše.

Tedaj jo je potegnil starejši deček za krilo. »Domov bi rad k očetu.«

Da, domov k očetu, to sta vedno hotela; saj oče je imel zanju smehljaj, prepeval je in dečka sta pela z njim.

Pogledala je proti vrhu, tam je stal Bergeim, majhna, svetlo pobeljena hiša v soncu, svetle breze so visele nad streho, sadno drevje je stalo v cvetju ob prisojnem zidu, rjav in hrumeč je tekkel potok po dvorišču — ali ni bilo vse to kakor velik smehljaj? Tako malo sence je na Bergeimu, je bila često tožila.

»Oče prihaja!« sta zdajci zavriskala dečka.

Ana Zofija se je ozrla. Dà, bil je Ole, videl jih je bil prihajati in je prišel, da bi nesel malega, ki je, opazivši očeta, začel brcati z nožicami in mahati z rokami. Zdrsnil je materi iz naročja in obležal na tleh.

Ole ga je dvignil, si ga posadil na rame in deček je vriskal od veselja, starejši pa se je obesil za očetovo suknjo.

Ana Zofija je šla počasi za njimi in se utrujena sesedla na kameniti prag; sedela je in težko dihala, z rokami v naročju. Ole je imel nekaj opraviti v hlevu, šel je čez dvorišče in zopet nazaj, dečka sta mu bila več čas za petami, in vsi trije so peli, starejši že z močnim glasom. »Poje kakor ti v starih časih,« je bil nekoč rekel Ole.

Ana Zofija je prisluhnila — dà, to je bil njen glas; solzé so ji zalile oči. Saj nikdar ni več pela. Če jo je Ole prosil, naj poje, je odgovorila: »Oh, saj tu nimam klavirja in sem se tudi čisto odvadila.« Odvadila! Ali se je morda Ole vadil? Dà, pel je vsak dan, pri delu in za otroke, toda Ana Zofija niti za otroke ni imela več pesmi.

Skrila je obraz v dlaneh, in ko je dvignila glavo, je slišala mlajšega jokati. Ole je moral zopet na polje, starejši je šel poleg njega z dolgimi, moškimi koraki in visečo zadnjo platjo hlač; oba sta pela, toda mali se je bil prekopicnil v dračje in tulil na vse grlo, ker sta mu onadva uhajala.

»Pojdi, pobič,« — mati ga je bila pobrala — »pojdi, zdaj greva tudi midva k očetu in bratcu, nesla te bom. A jokati mi zdaj ne smeš več.«

Stisnila ga je k sebi, a deček je le kričal, da hoče k očetu. »Dà, saj že greva, mamica te vzame v naročje, in tekla bova, kolikor bova mogla.« Deček se je umiril in pritisnil svoje objokano ličece k njenemu. Potem je nenadoma dvignil glavo in začudeno pogledal mater.

»Mama joka,« je rekel in s črnim prstkom pokazal na materino lice.

Tedaj se je zasmejala, s kratkim solznim smehom, ki je pa ostal na ustnah kakor živ smehljaj. »Ah, moj mali,« je šepetala gredoč, »zdaj greva k očetu, a mati ne more tako hitro iti.« Polagoma si je začela popevati, najprej tiho in previdno, kakor bi se bala svojega lastnega glasu, in deček je pel z njo. In potem so kmalu peli vsi skupaj, veliki in mali.

ZBIRKA DOMAČIH PISATELJEV

I. letnik

- Ivan Pregelj: Magister Anton. (Izbrani spisi V. zv.)
Fran Levstik: Pripovedni spisi. (Zbrano delo III. zv. Uredil dr. A. Slodnjak)
Ivan Pregelj: Idile in groteske. (Izbrani spisi VI. zv.)
Narte Velikonja: Otroci. (Novele)

II. letnik

- Fran Levstik: Dramatični spisi. (Zbrano delo IV. zv. Uredil dr. A. Slodnjak)
Ludvik Mrzel: Luči ob cesti. (Črtice)
Ivan Pregelj: Ženske povesti. (Izbrani spisi VII. zv.)
Miran Jarc: Novo mesto. (Roman)

III. letnik

- Ivan Pregelj: Simon iz Praš. Usehli vrelci. (Izbrani spisi VIII. zv.)
Fran Levstik: Kritični spisi do l. 1869. (Zbrano delo V. zv. Uredil dr. A. Slodnjak)
Fr. Erjavec: Prirodoslovni spisi. (Zbrano delo I. zv. Uredil dr. A. Slodnjak)

ZALOŽBA JUGOSLOVANSKE KNJIGARNE

LEPOSLOVNA KNJIŽNICA

I. letnik

- Timmermans: Župnik iz cvetočega vinograda (razprodano)
Mauriac: Gobavca je poljubila (razpr.)
Ostenso: Klic divjih gosi
Bojer: Izseljenci
Gide: Ozka vrata
Lippert: Od duše do duše

II. letnik

- Werfel: Mladostna krivda
Durych: Marjetica
Urban: Živi bič
Chesterton: Grehi princa Saradina
Undset: Kristina, Lavransova hči
I. del: Venec

III. letnik

- Mauriac: Kačja zalega
Jo van Ammers-Küller: Upornice
Kranjec: Pesem ceste
Undset: Kristina, Lavransova hči
II. del: Žena

ZALOŽBA JUGOSLOVANSKE KNJIGARNE

LJUDSKA KNJIŽNICA

I. letnik

- Hugo: Leto strahote 1793
Constantin-Wayer: Usodna preteklost
Wallace: Ben Hur I. del
Wallace: Ben Hur II. del
Sienkiewicz: Skozi pustinje in puščavo
Remizov: Na sinjem polju

II. letnik

- L'Ermite: Kako sem ubila svojega
otroka
Biggers: Kitajčeva papiga
Keller: Cvet naše vasi
Jammes: Gospod Ozeronski
Prus: Faraon I. del
Prus: Faraon II. del

III. letnik

- Prus: Faraon III. del
Elster: Sodnikova hiša ob fjordu
Kossak-Szczucka: Bojno polje legničko
Turgenjev: Lovčevi zapiski

ZALOŽBA JUGOSLOVANSKE KNJIGARNE

ZBIRKA MLADINSKIH SPISOV

I. letnik

Svensson: Prigode malega Nonnija

Kunčič: Za židano voljo

Kipling: Zakaj — zato

Scott: Mala trojka

II. letnik

Brata Grimm: Pravljice

Kunčič: Ptček z dvema kljunčkoma

Michaelis: Bibi

Svensson: Nonni



Zahtevajte prospekte naših knjižnih
zbirk, kjer smo objavili cene in plačilne
pogoje

ZALOŽBA JUGOSLOVANSKE KNJIGARNE
LJUBLJANA

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

C00155 #



00000076361

